

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR

YÜKSEK LİSANS

Muntasser Muhammed Jasim AL-MASHHADANI
1430233603

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. SÜLEYMAN DOST

ISPARTA - 2017

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Muntasser Muhammed Jasim AL-MASHHADANI	
Anabilim Dalı	Kamu Hukuku Anabilim Dalı	
Tez Başlığı	Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 31/10/17 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;</p> <p style="text-align: center;">☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Yrd. Doç. Dr. Süleyman DOST Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Meltem İNELİ CİĞER Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ Akdeniz Üniversitesi	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹Tez BAŞLIĞININ DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

²OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

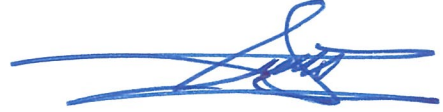
⁴Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “*Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar*” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Muntasser Muhammed Jasim AL-MASHHADANI
09/10/2017

(AL-MASHHADANI, Muntasser Muhammed Jasim, *Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2017)

ÖZET

Bu çalışmada Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde yer alan insanlığa karşı suçlar ele alınmıştır. Bu geniş konu, tarihi ve temel gelişmeler ile ulusal ve uluslararası sözleşme, antlaşma ve mevzuattaki önemli değişiklikleri tespit etmek suretiyle belirlenmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, uluslararası hukukta insanlığa karşı suçların tarihsel gelişimi yoluyla uluslararası hukuktaki insanlığa karşı suçların genel ilkeleri, aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrası, kurulan Eski Yugoslavya ve Ruanda Askeri Mahkemelerinin sistemleri, verdikleri hükümler ve bunlara yöneltilen eleştiriler incelenmiştir. Ayrıca, bu suçların tarihsel ve hukuki gelişme aşamalarına uygun olarak insanlığa karşı suçların tanımı, insanlığa karşı suçları diğer suçlardan ayıran özellikler ele alınmıştır.

İkinci bölümde, insanlığa karşı suçlardan kaynaklanan ceza sorumluluğunun tanımı, kavramı ve bununla ilgili uluslararası hukukçuların görüşleri, aynı zamanda uluslararası sorumluluğun temeli, unsurları ve bu sorumluluğu kaldıran durumlar açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve mahkemenin insanlığa karşı işlenen suçların faillerinin yargılanmasındaki etkinliği, mahkemenin niteliği organlar ve yetkileri ile mahkemeye devredilen davalar, ele alınmıştır. Ayrıca Uluslararası Ceza mahkemesinin yetkisini etkileyen engeller, mahkemenin kararları ile ilgili uluslararası toplumun yaklaşımı incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: İnsanlığa karşı suçlar, Cezai uluslararası hukuk, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Roma Statüsü, Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi, Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi.

(AL-MASHHADANI, Muntasser Muhammed Jasim, *International Law Crimes Against Humanity*, Master's Thesis, Isparta, 2017)

ABSTRACT

Crimes against humanity within the framework of International Criminal Court fall within the scope of this study. This broad topic has been determined considering historical and essential incidents, national and international acts, agreements as well as the major amendments in the regulations.

The first section involves the general principles of the crimes against humanity in international law context explored through historical evolution of the crimes against humanity. This section also investigates the systems, verdicts of as well as the criticisms directed towards the military courts in former Yugoslavia established after World War II and those in Ruanda. In addition, the definition of the crime against humanity and the features distinguishing these crimes from others are touched upon in this section along with the historical and juridical evolution of these crimes.

The second section explores the definition of penal responsibility stemming from crimes against humanity, the details of penal responsibility, views of the international legal experts regarding the penal responsibility as well as the essence and components of international responsibility and the conditions rendering this responsibility void.

The third section involves International Criminal Court in detail, the role of this court in trying the offenders of the crimes against humanity, the quality of the court, its branches and authorities as well as the cases assigned to this court. This section also explores the limitations impeding the authority of International Criminal Court, the verdicts of the court and approach of the relevant international community.

Key words: Crimes against humanity, International Criminal Law, The United Nations, International Criminal Court, Rome Statute of International Criminal Court, Nurnberg Military Criminal Court, Tokyo Military Criminal Court, Former Yugoslavia Military Criminal Court, Ruanda International Military Criminal Court.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	x
TEŞEKKÜR	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR

ULUSLARARASI HUKUKTA İNSANLIĞA KARŞI SUÇ GENEL İLKELERİ.....	4
1. Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçların Tarihi Gelişimi	5
1.1. Birinci Dünya Savaşından Sonra İnsanlığa Karşı Suçlar.....	5
1.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası İnsanlığa Karşı Suçlar.....	9
1.2.1. 1945 tarihli Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar	9
1.2.2. 1946 tarihli Uzak Doğu Tokyo Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar	10
1.2.3. 1945 tarihli 10 sayılı Almanya'yı Denetleme Kanunu Gereğince Kurulan Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar	11
1.3. 1993 tarihli Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar.....	13
1.4. 1994 tarihli Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar.....	15
1.5. 1998 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar	18
2. İnsanlığa Karşı Suç Tanımı.....	19
2.1. Birinci Dünya Savaşı Sonrası İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı	21
2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı	22
2.2.1. 1945 yılında Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suç Tanımı	22
2.2.2. 1946 tarihli Uzak Doğu (Tokyo) Uluslararası Askeri Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı.....	23
2.2.3. 1945 tarihli 10 Sayılı Almanya'yı Kontrol Konseyi Kanunu'nda İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı.....	24
2.3. 1993 tarihli Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçların Tanımı	25
2.4. 1994 tarihli Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar.....	26
2.5. Diğer Uluslararası Hukuk Belgelerinde İnsanlığa Karşı Suçların Tanımı.....	26

2.5.1. Nürnberg Mahkemesi Statüsü'nün 6. İlkesinde İnsanlığa Karşı Suç Tanımı	27
2.5.2. 1954 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Tasarısında İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı	28
2.5.3. 1991 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı	28
2.5.4. 1996 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı	29
2.6. 1998 tarihli Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı	30
3. İnsanlığa Karşı Suçları Uluslararası Diğer Suçlardan Ayıran Hukuki Nitelikler	32
3.1. İnsanlığa Karşı Suçların Genel Unsurları	32
3.1.1. İnsanlığa Karşı Suçların Maddi unsuru	32
3.1.1.1. Hatalı Davranış	33
3.1.1.1.1. İcrai Davranış	33
3.1.1.1.2. İhmali (Olumsuz) Davranış, (Kendiliğinden Yasak Olan Davranışları Kapsar.)	33
3.1.1.1.3. Çekimsizlikle veya Neticesi Olan Olumsuz Davranışla İhmali Davranış	34
3.1.1.2. Kusurlu Netice	34
3.1.1.3. Nedensellik Bağı	35
3.1.2. İnsanlığa Karşı Suçların Manevi unsuru	36
3.1.3. İnsanlığa Karşı Suçlarda Kanunilik İlkesi	37
3.1.4. İnsanlığa Karşı Suçların Uluslararası İlkesi	39
3.2. İnsanlığa Karşı Suç Türleri	40
3.2.1. İnsanın Yaşamına Dokunan İnsanlığa Karşı Suç Türü	40
3.2.1.1. Kasten Adam Öldürme	40
3.2.1.2. İmha Etme Suçu	41
3.2.2. İnsanlığa Karşı Suç, Fiziksel Sağlık Türü	41
3.2.2.1. İşkence Suçu	41
3.2.2.2. Tecavüz Suçu	42
3.2.2.3. Cinsel Kölelik Suçu	42
3.2.2.4. Zorla Fuhuş Suçu	42
3.2.2.5. Zorla Hamile Bırakma Suçu	43
3.2.2.6. Zorla Kısırlaştırma Suçu	43
3.2.2.7. Diğer Cinsel Şiddet Şekilleri	43
3.2.3. Hareket Özgürlüğüne Dokunan İnsanlığa Karşı Suç Türü	44
3.2.3.1. Köleleştirme Suçu	44
3.2.3.2. Nüfusun Zorla Sürgün Edilmesi veya Nakli	44
3.2.3.3. Hapsetme veya Herhangi Bir Şekilde Beden Özgürlüğünden Yoksun Etme	45
3.2.3.4. Kişilerin Zorla Kaybedilmesi	45
3.2.4. İnsanlığa Karşı Suç, Irk Ayrımcılığı ve Diğer İnsanlık Dışı Fiiller	46
3.2.4.1. Zulmetme	46
3.2.4.2. Irk Ayrımcılığı Suçu	46
3.2.4.3. Diğer İnsanlık Dışı Fiiller	46

II. BÖLÜM

İNSANLIĞA KARŞI SUÇLARDAN DOĞAN ULUSLARARASI CEZA SORUMLULUĞU

1. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Genel İlkeleri	48
1.1. Uluslararası Ceza Sorumluluğu Tanımı	49
1.2. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kimin Yükleneceğinin Belirlenmesi İle İlgili Uluslararası Hukuk Hukukçularının Görüşleri :	51
1.2.1. Devlete İsnat Edilen Uluslararası Ceza Sorumluluğu :	51
1.2.2. Devlet ve Gerçek Kişinin Ortak Ceza Sorumlulukları	53
1.2.3. Gerçek Kişiye Yönlendirilen Ceza Sorumluluğu	54
1.3. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Esası ve Unsurları	54
1.3.1. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Esası.....	55
1.3.1.1. Hata (Yanılma) Teorisi	55
1.3.1.2. Yasadışı Fiil Teorisi.....	56
1.3.1.3. Risk Esaslı Sorumluluk Teorisi	56
1.3.2. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Unsurları.....	57
1.3.2.1. Sorumluluğu Oluşturan Haksız Fiil	57
1.3.2.2. Yasadışı Fiilin, Uluslararası Hukuk Kişilerinden Birine İsnat Edilmesi	58
1.3.2.3. Zarar	58
2. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldırılması.....	59
2.1. Fiil Ehliyetine Göre Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldırılması	60
2.1.1. Yaş Küçüklüğü	60
2.1.2. Akıl Hastalığı.....	62
2.1.3. İrade Dışı Alınan Alkol	62
2.2. Özgür İrade Olmadan Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldırılması.....	64
2.2.1. Meşru Müdafaa.....	64
2.2.1.1. Haksız Saldırı (Haksız Fiil) Koşulu.....	66
2.2.1.2. Savunma Fiilinin Koşulları	67
2.2.1.2.1. Savunmanın Zorunlu Olma Koşulları	67
2.2.1.2.2. Orantılı Karşılık Verme Koşulları.....	67
2.2.2. Komutanların ve Diğer Üstlerin Emirleri	67
2.2.3. Zorlama (İkrah).....	70
2.2.3.1. Zorlamanın Maddi Yönü	71
2.2.3.2. Zorlamanın Manevi Yönü.....	71
2.2.4. Gereklilik Durumu	73
3. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Doğmasının Etkileri	75
3.1. Siyasi Yaptırımlar	77
3.1.1. Diplomatik İlişkilerin Kesilmesi	78
3.1.2. Birleşmiş Milletler'de Üyeliğin Askıya Alınması	79
3.1.3. Bir Üyenin Birleşmiş Milletler Örgütü'nden Çıkarılması	80
3.2. Ekonomik Yaptırımlar	81
3.2.1. İhracat Yasağı	82
3.2.2. Ekonomik Boykot.....	82
3.2.3. Ekonomik Ambargo	83
3.3. Askeri Yaptırımlar	84

III. BÖLÜM

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE İNSANLIĞA KARŞI SUÇ İŞLEYENLERİN MUHAKEMESİNDEKİ ETKİNLİĞİ

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	90
1.1. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Niteliği.....	90
1.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Organları	93
1.2.1. Başkanlık Divanı	93
1.2.2. Mahkemenin Diğer Heyet ve Büroları	94
1.2.2.1. Temyiz Heyeti.....	94
1.2.2.2. Muhakeme Heyeti.....	94
1.2.2.3. Muhakeme Öncesi Heyeti.....	95
1.2.3. Savcılık Makamı.....	95
1.2.4. Kayıt Bürosu.....	96
1.3. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi	97
1.3.1. Objektif Yargı Yetkisi	98
1.3.1.1. Soykırım Suçu.....	98
1.3.1.2. İnsanlığa Karşı Suçlar	99
1.3.1.3. Savaş Suçları.....	100
1.3.1.4. Saldırı Suçu.....	101
1.3.2. Kişisel Yargı Yetki	101
1.3.3. Mekânsal Yargı Yetkisi	101
1.3.4. Zamansal Yargı Yetki.....	102
2. İnsanlığa Karşı Suç İşleyenlerin Muhakemesinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Etkinliği	104
2.1. Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Sevk Edilen Sorunlar ve Mahkemenin Suçlular Hakkında Verdiği İhlal Kararları	105
2.1.1. Taraf Devletlerden Uluslararası Ceza Mahkemesine Sunulan Sorunlar	105
2.1.1.1. Uganda Cumhuriyeti Sorunu	106
2.1.1.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti Sorunu.....	107
2.1.1.3. Orta Afrika Cumhuriyeti Sorunu	107
2.1.2. Güvenlik Konseyi Tarafından Nakledilen Sorunlar	108
2.1.2.1. Darfur Sorunu	108
2.1.2.2. Libya Sorunu.....	109
2.1.3. Savcılık Makamı Tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesine Nakledilen Sorunlar:	110
2.2. Uluslararası Ceza Mahkemesinin Etkinliğini Kısıtlayan Engeller	111
2.2.1. Uluslararası Ceza mahkemesi Statüsünde Güvenlik Konseyine Verilen Yetkiler.....	112
2.2.1.1. Güvenlik Konseyi'nin Sorun Nakletme Yetkisi.....	112
2.2.1.2. Güvenlik Konseyi'nin Soruşturma veya Yargılamayı Erteleme Yetkisi.....	113
2.2.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde Bulunan Boşluklar.....	115
3. Uluslararası Toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesi ile İlgili Tutumu	119
3.1. Uluslararası Ceza Mahkemesi Yanlıları	120
3.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi Karşıtları.....	123
3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Tutumu	123

3.2.2. İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi İle İlgili Tutumu	124
3.3. Uluslararası Toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kararlarını Kabul Etmesi	125
3.3.1. Darfur Sorunu	126
3.3.2. Darfur Sorunu ile İlgili Kararlarda Uluslararası Toplumun Tutumu .	128
3.3.2.1. Güvenlik Konseyi Üyelerinin Tutumu	128
3.3.2.2. Afrika Birliği'nin Tutumu	129
3.3.2.3. Arap Birliği'nin Tutumu	130
3.3.3. Uluslararası Ceza mahkemesi Kararlarından Doğan Sonuçlar.....	131
SONUÇ	134
KAYNAKÇA	139
ÖZGEÇMİŞ	155

KISALTMALAR

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
C.U.H.	: Cezai Uluslararası Hukuk
E.Y.U.C.M.	: Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi
f.	: Fıkra
H.R.W.	: Human Rights Watch
İ.K.S.	: İnsanlığa Karşı Suçlar
m.	: Madde
N.A.C.M.	: Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi
p.	: Page
R.U.C.M.	: Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi.
s.	: Sayfa
T.A.C.M.	: Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi
U.C.M.	: Uluslararası Ceza Mahkemesi
U.C.M.R.S.	: Uluslararası Ceza Mahkemesinin Roma Statüsü

TEŐEKKÖR

Tez çalıőmamda planlanmasında, araőtırılmasında, yűrűtűlmesinde ve oluőumunda ilgi ve desteęini esirgemeyen, bilgi ve tecrűbelerinden yararlandıęım, yűnlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıőmamı bilimsel temeller ıőtında űekillendiren sayın hocam, Yrd. Doç. Dr. Sűleyman DOST'a,

Ayrıca, tez savunma jűri űyelięini nezaketle kabul eden ve bize gűrűő ve tavsiyelerinden yararlanma fırsatı saęlayan jűri űyesi hocalarıma,

Aynı zamanda, Sűleyman Demirel űniversitesi Hukuk Fakűltesi Dekanlıęına ve bűtűn űęretim űyelerine, bizim için sarf ettikleri emek ve gűsterdikleri gayret için teőekkűrlerimi sunarım.

Muntasser Muhammed Jasim AL- MASHHADANI
1430233603

ÖNSÖZ

Uluslararası İnsanlığa karşı suçlar, uluslararası toplum için endişe verici suçlar arasında yer alan en ağır suçlardan biridir. Bundan dolayı da bu suçun kanuna bağlanması, etkisinin sınırlandırılması, failinin cezalandırılması için birçok uluslararası anlaşma ve sözleşmeler düzenlenmiştir. Aynı zamanda uluslararası toplumda bu tür suçların yayılmasını önlemek ve dokunulmazlığa son vermek amacıyla birçok uluslararası ceza davası yürütülmüştür.

Ancak uluslararası fiili uygulamalara göre, uluslararası hukuk suçlarının yaygınlaşmasının önlenmesinde etkin olmadığı saptanmaktadır. Çünkü uluslararası hukuk kararlarının birçoğunun uluslararası ceza adaleti kavramına aykırı politik görüşlere tabii olduğu görülmektedir. Bu nedenle, önceki uluslararası ceza mahkemelerinde yapılan yargılama hatalarını önlemek, telafi etmek ve tüm uluslararası suçları caydırmak için kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulması gerektiği görüşü ifade edilmiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasının uluslararası ceza adaleti için önemli bir adım olduğu söylenebilir. Bu mahkemeden, uluslararası suçların dünyadaki tarihi davalarına tanık olması umuluyordu. Ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsüne siyasi nedenlerle getirilen kısıtlamalar mahkemeyi geçersiz bir hâle getirmiştir. Bu siyasi etkinlikler, her zaman eski Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılamalarına eşlik etmiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, bu mahkeme tarafından beklenen uluslararası ceza adaleti kavramını ihlal eden ayrıcalıklar ve sınırlamalar içermektedir.

GİRİŞ

Eski zamanlardan beri insan, insanlık hayatını düzenleyen hukuki ve ahlaki sistem içeren tüm semavi kitaplarda ve mevzuatların ilgi odağı olarak toplumun temeli ve güç kaynağı olmasına yol açmıştır. Ayrıca farklı dönemlerde insan hayatını koruyabilecek ve üzerine düşen görevleri yerine getirebileceğini sağlayan uygun bir şekilde düzenlemiştir. Bunların arasında yer alan en önemlisi de, toplum içinde herkese eşit hak ve yükümlülük sağlayan bir hukuki sistem çerçevesinde, onurlu bir yaşam için başkalarının haklarına saygı gösteren ve adalete dayalı bir insan topluluğu kurmaktır.¹

Modern toplumların ortaya çıkmasıyla, devletler insan haklarının korunması için özel göstererek bunun gerçekleşmesi için de kanun ve mevzuat koymaya başlamışlar, ayrıca ister savaş isterse barış sırasında sivillerin hatta savaşanların farklı durumlarda ve çeşitli yaşam alanlarında insan haklarının korunması ve saygı duyulması için birçok anlaşma yapmışlardır. Koyulan kanun ve mevzuatların ve yapılan anlaşmaların hükümleri semavi kitaplardan, örf ve âdetlerden alınmasına rağmen, koyulan mevzuatlar ve uluslararası anlaşmalar bunları kanunlara bağlayarak tüm koşullar altında uluslararası toplumun bu mevzuatlara ve kanunlara uymaları ve saygı duymaları için caydırıcı yaptırımlar da belirlemiştir.²

Tarihin başından bu yana, suç insanların hayatını, güvenliğini, istikrarını tehdit eden en ciddi sosyal yaşam tehlikelerinden biridir. Eskiden beri insan kendisini korumak için suça karşı mücadele vermiştir. İnsan toplumlarının gelişimi ile paralel bir şekilde suçun da türü ve yöntemleri gelişmiştir. Belirli bir toplumda veya devlette işlenen suçlar başka bir devlette veya devletlerde işlenmeye başlanmıştır. Böylece uluslararası suçlar ortaya çıkmıştır.³

Uluslararası hukuk hukukçuları, devletlerin kaosa uğradıklarında ya da savaşlar sırasında uluslararası suç olaylarının daha çok ortaya çıkmasına dikkat çekmişlerdir. Bu suçların arasında yer alan en ciddi suçlar insanların hayatına dokunan veya hayatlarını tehdit eden suçlardır, daha sonra bu tür suçlar "insanlığa karşı suçlar" adıyla

¹El-Atiyye, İsam, (2010), el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 3., Dar el-Hurriyye yayınları, Bağdat, s. 7.

²El-Kebbaş, H., (2002), el-Himaye el-Cinaiyye Lil'hukuk el-İnsan, Baskı: 2., Dar el-Cami'iyin Yayınları, İskenderiye, s. 11.

³El-Adili, M., (2003), el-Cerime el-Devliyye, Baskı: 2., Dar el-Fikr el-Camii, İskenderiye, s. 18.

tanınmıştır.⁴

İkinci Dünya Savaşı sırasında işlenen suçların şiddeti ve vahşeti uluslararası kamuoyunu şoke etmiştir. Farklı ülkelerde ölümlerin sayısı yüz binleri aşyordu. Savaşın iki tarafı İster ABD öncülüğündeki Müttefik Devletler olsun isterse Nazi Almanya önderliğindeki Mihver Devletleri olsun, savaşı kazanmaları için ellerindeki bütün imkân, araç ve yöntemleri kullanmışlardır. Ayrıca bu savaşta nerdeyse her şeyin kullanılması caizdi. Bu savaşın tek gerekçesi iktisadi ve siyasi çıkar elde edip dünyadaki doğal kaynakları kontrol etmeye çalışmaktır.⁵

1945 yılında savaşın sona ermesiyle birlikte Müttefik Devletler Japon ve Alman büyük savaş suçlularını İkinci Dünya Savaşı sırasında işledikleri savaş suçlarından dolayı 1945 yılında kurulan Nürnberg ve 1946 yılında kurulan Tokyo mahkemesi gibi askeri mahkemelerde yargılanmalarına karar vermişlerdir. Ama bu tür mahkemelerin mağlup düşmanlara karşı galiplerin adaletini temsil ettiğinden dolayı bu mahkemelerden beklenen uluslararası adaletin sağlanmasını yansıtmıyordu, buna rağmen o zamanda bu mahkemeler insanlığa karşı işlenen suçların cezalandırılması için ilk uluslararası mahkemelerin başlangıcıydı.⁶

İkinci Dünya Savaşı muhakemeleri, uzun yıllar süren ve birçok devlette geniş alanları kapsayan savaş durumu altında insanlığa karşı işlenen suçlardan dolayı uluslararası cezai sorumluluğun belirlenme niteliğini ve bu sorumluluktan kimlerin yükümlü tutulabileceği konusunu ortaya koymuştur. Ancak uluslararası hukuk hukukçuları, yaptıkları hukuki araştırma ve çalışmalar sonucunda hâkimlerin uluslararası nitelikteki mahkemelerde yargılama yapabilmeleri için işlenen suçlarla ilgili usul ve kurallar belirlemiştir.⁷

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte, insanların yaşadığı en dehşetli döneme son verilmiştir. Çünkü bu savaşta can ve mal kaybı çoktu. Ancak uluslararası toplumun savaş etkilerinden uyanıp uyanmadan 1993 yılında eski Yugoslavya'da ve 1994 yılında Ruanda'da meydana gelen insanlığa karşı suçlarla karşı karşıya kalmıştır.

⁴Mahmut, A., (2009), el-Ceraim Zıd el-İnsaniyye Fi el-Kanun el-Devli, Baskı: 1., el-Halebi el-Kanuniyye Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 35.

⁵Hasan, N., (2008), el-Mesuliyye el-Cinaiyye Lil'kade Fi Zemen el-Nizaat el-Musellehe, Baskı: 1., Dar el-Kutup el-Mısıriyye Yayınları, Kahire, s. 10.

⁶El-Sa'di, A., (2002), Mesuliyet el-Ferd el-Cinaiyye An el-Cerime el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Matbuat El-Camiiyye, İskenderiye, s. 101.

⁷Ratip, A., (2009), el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye ve Mu'akabet Murtekibi el-Ceraim Zıd el-İnsaniyye, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 183.

Daha sonra da uluslararası suçlar hızlı bir şekilde baş göstermeye başlamıştır. Bundan dolayı uluslararası toplum, insanlığa karşı suçlar başta olmak üzere işlenen uluslararası suçlarına karşı koyabilmek için uluslararası düzeyde kalıcı bir ceza hukuku sisteminin oluşturulmasının gerekli olduğu gerçeğini anlamıştır.⁸

Böylece Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesine ihtiyaç duyulmuştur, buna göre uluslararası toplum 1998 yılında Roma Şehrinde düzenlenen konferansta Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsünü başarıyla kararlaştırmıştır. Mahkemenin Statüsü 1 Eylül 2002 tarihinde yürürlüğe koyulmuştur. Buna göre de çoğunun ümit ettiği ve sabırsızlıkla beklediği daimi uluslararası ceza mahkemesi kurulmuş olmuştur.⁹

Uluslararası hukukta insanlığa karşı suçlar konusu uluslararası hukuk hukukçularının ilgisini çeken konulardan biridir. Hukukçuların bu konu ile ilgili görüşleri, düzenledikleri hukuki tartışma, araştırma ve çalışmalar sayesinde bu suçların özellikleri, türleri, ortaya çıkardıkları uluslararası ceza sorumluluğu, uluslararası cezai muhakemelerin nasıl uygulanacağı belirlenmiştir.

Bundan dolayı, bu çalışmamızda birinci bölümde insanlığa karşı suçların tarihi gelişimi, tanımı, unsurları ve türleri ele alınacaktır.

İkinci bölümde, insanlığa karşı işlenen suçlardan doğan uluslararası cezai sorumluluğun ne olduğu, sorumluluğun kimin tarafından üstlenileceği, sorumluluk temelini ne olduğu, unsurları ve sorumluluğun kaldırılma koşullarının ne olduğu açıklanacaktır.

Üçüncü bölümde ise, Uluslararası Ceza Mahkemesinin, insanlığa karşı işlenen suçların muhakemesindeki etkinliği, uluslararası adaletin gerçekleşmesi ve uluslararası cezalardan kaçınma durumunun önlenmesi için mahkemenin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirip getiremediği durumlar incelenecektir.

⁸El-Tahir, M., (2000), , el-Kanun el-Devli el-Cinai ve el-Cezaat el-Devliyye, Baskı: 1., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut , Lübnan, s. 72.

⁹El-İşri, Abdulhadi, (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Hukuksal Çalışma) Havle İlalet el-Mahkeme Bi'l-Umem el-Muttehide ve el-Tadilat el-Muktaraha Ala Meşru el-Nizam el-Esasi, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 58.

I. BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR

ULUSLARARASI HUKUKTA İNSANLIĞA KARŞI SUÇ GENEL İLKELERİ

Suç, meydana geldiği anda insanların mücadelesi ile karşılaştığı bir sosyal olgudur. Devletler kurulduktan sonra suça karşı mücadele görevi devlet organları tarafından üstlenmiştir. Devletler bu görevi uygun bir şekilde yerine getirmek amacı ile suçu belirlerken suçun önlenmesi için yasal çerçeveler kapsamına alınması gereken tedbir, ceza ve prosedürler de belirlemiştir. Böylece suç eylemleri hukuki bir fikir olarak incelemeye alınmıştır. Toplumun gelişmesi ve ilişkilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte suçun kavramı da gelişip devlet sınırını aşarak diğer devletlerin barış ve güvenliğini etkileyen suçlara dönüşmüştür. Bununla birlikte suçun özelliğini ve türlerini iç suçlardan ayıran uluslararası suç fikri ortaya çıkmıştır.¹⁰

Uluslararası toplum, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sıralarında eskiden dünyada eşî bulunmayan uluslararası tehlikeli suçların ortaya çıkmasına tanık olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında dehşet saçan yeni tür uluslararası suçlar baş göstermeye başlamıştır. Bunlardan en tehlikelisi de insanlığa karşı suçlardır. İnsanlığa karşı suçlar, İkinci Dünya Savaşı duruşmalarının merkezinde yer almıştır. Uygulanan yargılama ve muhakemeler insanlığa karşı suçlar fikrinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra insanlığa karşı suçlar, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statülerinde yer almıştır. Bu iki mahkemede insanlığa karşı suçlarla ilgili yapılan yargılamalar ve bununla ilişkili yargıç ve hukukçuların görüşü, uluslararası suç kavramının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak Birleşmiş Milletler kurulunca, insanlığa karşı suçlar dâhil olmak üzere tüm uluslararası suçların, önceki ceza mahkemelerinin kararlarına ve uluslararası örf âdet ve öğretilere istinaden yasalara bağlanma görevi

¹⁰El-Cuburi, M., (2013), el-Suluk el-Lahik Ala İtmam el-Cerşme Fi el-Kanun el-Vad'i ve el-Şeria el-İslamiyye, Baskı: 1, Daru'l-Hamid Kütüphanesi Yayın ve Dağıtım, Amman, Ürdün, s. 25.

Uluslararası Hukuk Komisyonuna emanet edilmiştir.

Uluslararası Hukuk Komisyonu 1954-1996 yılları arasında, insanların barış ve güvenliğini ihlal eden suçlarla ilgili hukuksal derlemeler yolu ile insanlığa karşı işlenen suçların ağır nitelikteki bir suç olduğuna yönelik değerlendirmelerde bulunmaya başlamıştır. Böylece uluslararası toplum, bu suçun uluslararası barış ve güvenliğe karşı ne kadar vahim ve tehlikeli olduğu üzerinde durarak bu tip uluslararası suçların önlenmesi amacı ile bu suçlarla ilgilenecek özel bir uluslararası ceza heyetinin kurulmasının ne kadar gerekli olduğunun önemine varmışlardır. Bütün bu çabalar sonucunda, 1998 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesi inşa edilmiştir.

Uluslararası ceza hukuku öğretisinde temel olarak uluslararası suçlar, uluslararası örf ve adet hukuku kuralları ya da sözleşmelerle yasaklanan eylemler olarak bilinmektedir.¹¹

Uluslararası suçların, Uluslararası Ceza Hukuku içtihatlarının gelişmesindeki bulunan rolü ve önemini öğrenebilmemiz için, insanlığa karşı suç fikrinin oluşumunu, gelişme aşamalarını, unsurlarını ve türlerini diğer uluslararası suçlardan ayrılan niteliğini belirtmemiz gerekli olduğunu ön görmekteyiz.

Bu nedenle konuyu aşağıdaki şekilde üç ana başlık altında ele alacağız:

1. Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçların Tarihi Gelişimi

Uluslararası toplumun gelişmesi, aralarında insanlığa karşı suçlar bulmak üzere uluslararası suçların gelişmesine yol açmıştır. İnsanlığa karşı suçları ise Uluslararası Ceza Hukuku'nun gelişmesinde önemli rol oynamıştır, bu nedenle aşağıda uluslararası hukukta insanlığa karşı suçların tarihi bakımdan gelişme aşamalarını ele alacağız:

1.1. Birinci Dünya Savaşından Sonra İnsanlığa Karşı Suçlar

Birinci Dünya Savaşı birçok sebepten dolayı 1914 yılında başladı, ancak savaşın başlamasının kıvılcımı, Avusturya Veliht'ı Arşidük "Francis Ferdinand" ile eşi Sırbistan'ın Saraybosna Şehrinde "Gavrilo Princip" adında bir genç Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesiydi. Ancak Avusturya, bu suçun doğrudan sorumlusu olarak Sırbistan hükümetini suçluyordu. O dönemde Sırbistan Devleti Rusya'nın himayesi altındaydı, bu nedenle Almanya ve Avusturya, Rusya ve Fransa'ya karşı savaş ilan etti,

¹¹Değirmenci, O., (2013), Çeşitli Görünümleriyle Uluslararası Suç Kavramı: Dar ve Geniş Anlamda Uluslararası Suçlar Ve Türk Hukuku, İÜHFİM C. LXXI, s. 1, s. 229-266, s. 255.

bu sırada Belçika ve Lüksemburg tarafsızlıklarını ihlal ederek İtalya ve İngiltere ile taraf tutarak Rusya kampına geçtiklerini ilan ettiler. Osmanlı İmparatorluğu, Almanya'yı taraf tuttu. Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri de İngiltere tarafına katıldı. ABD'nin savaşa katılması Müttefik Devletlerin savaşı kazanmalarında önemli rol oynamıştır.¹²

Birinci Dünya Savaşı 1918 yılında Almanya'nın yenilgisi ve Müttefiklerin zaferi ile sona erdi. Galip ülkeler 1919 yılında Paris Konferansı'nda buluştu ve 28/06/1919 tarihinde Versay Antlaşması'nı imzaladı. Versay Antlaşmasının Maddeleri arasında, savaş kışkırtıcıları Almanların ne kadar savaş örf ve âdet hukukunu ihlal ettiklerini belirlemek için "Sorumluluk Komisyonu"nun oluşturulmasında yer alıyordu. Bu komisyon, uluslararası hukuk kurallarına, savaş örf ve âdet hukukuna karşı işlenen her türlü ihlaller üzerinde soruşturma ve muhakeme edip uygun cezalar verebilecek bir ceza mahkemesinin kurulmasını önermiştir. Bu antlaşmanın 7. Bölümünde özellikle de (227., 228. ve 229.) maddelerinde Almanlar tarafından işlenen savaş suçları sorumlularına işaret edilmiştir.¹³

Ayrıca Antlaşmanın 227. maddesi, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in uluslararası ahlak kurallarına ve sözleşmelerin kutsallığına ihanet ettiğinden dolayı sorumlu tutulduğuna açık bir şekilde işaret etmiştir. Ancak savaşa sebep olmakla suçlanan İmparator Hollanda'ya kaçarak bu hükümden kurtulmuştur. Hollanda Hükümeti İmparatorun 1941 yılında vefatına kader teslim etmeyi reddetmiştir.¹⁴

Versay Antlaşması'nın 228. maddesinde ise, Almanya'nın, savaş kanunlarını ihlal eden faillerin Müttefik Devletlerin askeri mahkemeleri tarafından yargılanmalarını ve suçluların kendi hukukları uyarınca cezalandırmalarını kabul etmesini kapsamıştır. Aynı zamanda suçluların Müttefik devletlerine teslim edilmeleri hususunda Almanya Hükümeti yükümlü tutulmuştur.¹⁵

Birinci Dünya Savaşından çıkarılan derslerle savaş hukukuna ve özelliklede savaşın tümünden yasaklanmasına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Diğer taraftan, silahlı

¹²El-Kahveci, A., (2001), el-Kanun el-Devli el-Cina'i (Ehem el-Ceraim el-Devliyye, el-Mahakim el-Devliyye el-Cşnaiyye), Baskı: 1., El-Helebi El-Kanuniyye Yayınları, Lübnan, s. 174.

¹³El-Şükri, A., (2008), el-Kada el-Cinai el-Devli Fi Alem Mutağayyir, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Amman, Ürdün, s. 22.

¹⁴El-Şazili, F., (2001) el-Kanun el-Devli el-Cinai, (Evveliyyat el-Kanun el-Devli el-Cinai, el-Nadariyye el-Amme Lil-Cerime el-Devliyye), Baskı: 1., Daru'l-Camiiyye Matbaacılığı, İskenderiye, s. 339.

¹⁵Şemseddin, E., (1999), Mebadi el-Kanun el-Cinai el-Devli, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 7.

çatışmalar sırasında uyulması gereken kurallara ilişkin yeni uluslararası sözleşmelerde yapılmaya devam edilmiştir.¹⁶

1920 yılında "Sorumluluk Komisyonu", 895 isim içeren bir savaş suçu listesi çıkararak bunların mahkemeye teslim edilmesini talep etti. Ancak Almanya, Alman vatandaşlarının Müttefik Ülkeleri mahkemeleri tarafından muhakeme edilmelerinin Alman Hukukuna aykırı olduğunu bahane ederek teslim etmelerini reddetti. Ayrıca bu tür yargılamalar ülkede iç kaosların ortaya çıkmasına neden olabilir ihtimali vardır. Çünkü Alman toplumu bu suçluları milliyetçi kahraman olarak kabul ediyordu. Müttefik Ülkeleri Almanya'nın bu itirazını göz önüne almıştır. Ancak Almanya savaş suçlularını yargılamak amacı ile 13 Aralık 1919 tarihinde Savaş Suçu ve Kabahatleri Kanunu çıkararak listede bulunan 45 savaş suçlusunun muhakemesine başlamıştır. Ancak verilen yargı hükümleri sahte hükümlerdir, çok sayıda beraat hükmü verilmiş, ayrıca 6 ay ile 4 yıl arasında değişen hükümler verilmişse de, kararlar pratik bir şekilde uygulanmamış çünkü mahkûmların çoğu hapisten kaçmıştır. Öte yandan yerel ve Avrupa düzeyinde sorunların çoğalmasa, Hollanda Hükümeti'nin İmparatorun teslimini reddetmekte ısrar etmesi, savaş suçlularının yargılanması yönünde ilk çabaların başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açmıştır.¹⁷

229. madde, hasar gören kişiler Müttefik Ülkeler veya Koalisyon gücüne katılan bir kaç ülkenin vatandaşları ise o ülkelerin iç hukuku uyarınca askeri mahkemeler tarafından yargılama yapılacağına yönelik bir hükmü kapsamıştır.¹⁸

Osmanlı İmparatorluğu ile barış anlaşması yapmak daha zordu, çünkü Müttefikler Birinci Dünya Savaşı boyunca Osmanlı Hükümeti ile Osmanlı İmparatorluğunun varlığına dokunan bir kaç gizli antlaşmalarda bulunmuştur. Neticede 10 Ağustos 1920 yılında Osmanlı Hükümeti Müttefik Devletleri ile Sevr Anlaşması imzalamaya zorlanmıştır. Bu antlaşma Osmanlı İslam İmparatorluğu'nun sona ermesinin başlangıcıydı.¹⁹

Sevr Antlaşmasınının 226. maddesinde, savaş örf ve âdet hukukuna aykırı fiil

¹⁶Acer, Yücel ve Kaya, (2017), İbrahim, Uluslararası Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 8. Baskı, Ankara, s.353.

¹⁷El-Avvadat, H., (2010), Müstakbel Hukuk el-İnsan ve el-Kanun el-Devli ve Gıyab el-Muhasebe, Baskı: 2, Avrupa-Arap Vakfı Yayınları, Paris, s. 74.

¹⁸Yeşvi, L., (2008), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye el-Daimi ve İhtisatuhu, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Amman, Ürdün, s. 40.

¹⁹El-Fetlavi, S.- Casim, İ., (2007), Mukarrarat Mu'temar el-Sulh Lil-İmbaratoriyye el-Almaniyye Fi Am 1919 (Dirase Tahliliyye), Kufa Araştırma Merkezinde Yayınlanan Hukuk Tezi, Kufa Üniversitesi, Sayı: 6., s. 274.

işleyen kişilerin Osmanlı Devleti tarafından Müttefik Devletlerine teslim edilmeleri hususunda yükümlü olduğuna işaret edilmiştir. Antlaşmanın 230. maddesinde ise, Müttefik Devletlerinin bu hususla ilgili özel bir mahkeme inşa etme hakkına sahip olduklarına ve Osmanlı Devleti'nin bu mahkemeyi kabul etmesine yükümlü olduğuna dair bir hüküm vardır. Ancak Milletler Cemiyeti kurulduğu takdirde suçluların yargılanmaları için Müttefik Devletleri onları Milletler Cemiyeti'ne sevk etme hakkına sahip olduklarına da işaret edilmiştir. Ama dikkati çeken şey, Sevr Antlaşması yürürlüğe girmedi, çünkü Osmanlı İmparatorluğu bu antlaşmayı onaylamamıştır.²⁰

Ancak bu antlaşma 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Antlaşması ile değiştirilmiştir. Lozan Antlaşmasında, Sevr Antlaşmasının aksine herhangi bir muhakeme konusuna işaret edilmemiş, üstelik Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusu tarafından işlenen bütün savaş suçları için genel af ilanı da verilmiştir.²¹

Genel olarak Birinci Dünya Savaşı'ndan önce ve savaş sırasında uygulanan yargılama sistemine karşı birçok eleştiri yapılmıştır. Bunlar: Müttefiklerin uluslararası adaletin gerçekleşmesinde ciddi olmadıkları, zaten savaşın ortaya çıkmasının gerçek sebebi sömürge devletlerin aralarındaki rekabet ve savaştan sonra dünya için çıkarlarına uygun çizmeye çalıştıkları yeni bir coğrafya peşinde olduklarıdır. Kurulan uluslararası ceza mahkemelerinin asıl hedefi intikamdan başka bir şey değildir.²²

Bu durum da Versay Antlaşması 227. maddesinin belirsizliğini açıklıyor, çünkü bu maddede, işlenen uluslararası suçun ne olduğunu, uygulanması gereken cezanın ne olduğunu da belirlemeyip, "suç ve cezada kanunilik ya da yasallık ilkesi" ilkesine aykırı olarak suçun ve uygun cezanın belirlenmesi serbest bir şekilde mahkeme tahminine bırakılmıştır. Ayrıca ABD ve Japonya Ülkeleri, savaş ihlallerini suçlayan herhangi bir yazılı yasa ya da teamül hukuku bulunmadığını bahane ederek sürekli bir şekilde bu tür uluslararası yargılamalara karşı itirazda bulunmuşlardır. Üstelik bu tür uluslararası yargılamaların uygulanması devlet başkanlarına tanınan dokunulmazlık ilkesine aykırı olduğunu da öne sürmüşlerdir. Öte yandan bu uygulamanın uluslararası hukukta bir ilk

²⁰El-Besyuni, M., (2002), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ve el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye el-Sabika), Baskı: 1., Yargıç Kulübü Yayınları, Kahire, s. 13, 14.

²¹Abdul- Gani, M., (2011), el-Cera'im el-Devliyye (Dirase Fi el-Kanu el-Cinai el-Devli), Baskı: 1., Daru'L-Camia El-Cedid, İskenderiye, s. 452-453.

²²Beni-Fadıl, A., (2011), Damanat el-Muttehlem Emam el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Genel Hukukta Yüksek Lisans Tezi, EL-Necah Üniversitesi, s. 12.

olmaması için ABD hukuku bu tür uygulamaları teyit etmiyordu.²³

Belirtmekte fayda var ki, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra düzenlenen barış sözleşmelerinde insanlığa karşı suçlar terimi kullanılmamıştır. Bu sözleşmelerde sadece savaş örf ve âdet hukukuna aykırı işlenen suçların zikredilmesi ile yetinmiştir.²⁴

Savaş, suçlularının ve özellikle savaşı başlatan liderlerin cezalandırılması ihtiyacı ilke defa bütün şiddetiyle Birinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmıştır.²⁵

1.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası İnsanlığa Karşı Suçlar

1.2.1. 1945 tarihli Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Alman savaş suçlularını yargılamak amacı ile 1945 yılında Londra Antlaşması uyarınca Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi kurulmuştur.²⁶

Nürnberg Şartının 6. maddesinde mahkemenin, savaş suçlarına, insanlığa ve barışa karşı suçlara bakmakla belirlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların işledikleri vahşi suçlar nedeni ile insanlığa karşı suçlar ilk kez belirli bir şekilde Nürnberg Şartında zikredilmiştir.²⁷

Mahkeme, sanıkların ve şahitlerin ifadelerini almak üzere ilk kez Nürnberg Şehrinde muhakemeye başlamıştır. Muhakeme sırasında binlerce belge incelenmiştir. Neticede 24 şüpheliden 22'sine idam, müebbet ve belirli süre hapis cezası diğer ikisine beraat hükmü verilmiştir. Ayrıca mahkeme, Nazi Rejimi döneminde Alman Hükümetine tabi olan gizli polis ve Nazi Partisini ve parti üyelerini koruyan güvenlik hizmetleri gibi bazı resmi kurumları suç örgütü olarak suçlamıştır.²⁸

Soykırım suçu; millî, etnik, ırkî veya dinî bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek maksadıyla, grup üyelerine karşı belli fiillerin bir planın icrası suretiyle işlenmesi

²³Zevakri, T.,- Lekhdari, A., (2013), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye Lil'ferd, Sosyal Bilimler Dergisi, Muhammed Khidar Üniversitesi, Cezayir, Sayı: 32., s. 206-207.

²⁴Alvan, M., (2001), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye, Uluslararası Kızıl Haç Komisyonunun Düzenlediği Siminere Sunulan Uluslararası Ceza Makemesi İle İlgili Araştırma, Dimeşk, 3-4 Ekim, s. 201.

²⁵Aslan, Muzaffer Yasin, (2006), Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, Bilge Yayınevi, Ankara, s.28.

²⁶El-Şükri, A., (2006), el-Hasais el-Muştereke Lil'Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye el-Muakkate, Sosyal Bilimler El-Muhtar Dergisi, Ömer El-Muhtar Üniversitesi, Libya, Sayı: 3, s. 15.

²⁷Han-Bekke, S., (2006), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye Fi Dav'i Ahkam el-Nidam el-Esasi Lil'Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., El-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 49.

²⁸Hasan, S., (2004), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 119.

şeklinde tanımlanmaktadır.²⁹ (TCK'nın soykırım suçunu tarif eden 76. maddesindeki düzenlemesi de, Soykırım Sözleşmesinin 2. maddesindeki tanım esas alınarak oluşturulmuştur. Kaynakçada da belirttiğimiz gibi bu görüş Mahmut Koca'nın yorumudur.)

1.2.2. 1946 tarihli Uzak Doğu Tokyo Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

Uzak Doğu'da Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanı Amerikalı General Douglas Mac Arthur 1964 yılında Tokyo'da Uzak Doğu Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi'nin inşa edilmesi için karar vermiştir. Mahkeme daha sonra Tokyo Mahkemesi adı ile bilinmiştir. Bu mahkemenin yargı alanı, Uzakdoğu'da özellikle de Japonya'da savaş suçu işleyen önemli suçluları yargılamaktır. Daha sonra mahkeme kararına mahkemenin statüsünü belirleyen bir yasa eklenmiştir.³⁰

Bu mahkeme askeri bir mahkeme olduğu için objektif adaleti sağlamak için değil sadece mağlup olan devletlerin savaşla bağlantılı suçlarını yargılamak üzere kurulmuştur. Mahkemin verdiği kararlar kesindir. Dolayısıyla yapılan yargılama ve verilen kararı denetleyen bir mekanizma yoktur.³¹

Mahkeme 11 yargıç üyeden oluşmuş, yargıç üyeler mahkemeyi onaylayan ülkeler ile "Uzak Doğu Komisyonu" adı ile bilinen komisyonu teşkil eden Filipin ve Hindistan Ülkeleri tarafından sunulan yargıç aday listesinden Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanı tarafından seçilmişlerdir.³²

Tokyo Mahkemesinin 5. maddesinde mahkemenin yargı alanına giren suçlar belirlenmiştir. Onlar: Barışa ve savaş sözleşmelerine (savaş yasaları ve örf adet kurallarının ihlali) karşı işlenen suçlar ve insanlığa karşı suçlardır. Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi'nin yargı alanına giren aynı suçlardır.³³

Ancak Tokyo Mahkemesi'nden çıkarılan suçlama raporları, suçların Uzak Doğu'da işlenmesine rağmen insanlığa karşı suçları göz ardı etmiştir. Bunun nedeni ise, ABD'nin mahkemeyi kontrolü altına alıp, savaş sırasında yüz binlerce masum Japonlara

²⁹Koca, Mahmut, (2010), "Türk Ceza Kanununda Soykırım Suçu", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Nisan 2010, Sayı: 1, s.9.

³⁰El-Şükri, S., el-Kada el-Cinai el-Devli Fi Alem Mutağayyir, a. g. e., s. 35.

³¹Erdal, Selcen, (2010), Uluslararası Ceza Mahkemesinin Devlet Egemenliğine Etkisi, Yetkin Yayınları, Ankara, s.66-67.

³²Matar, İ., (2008), el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Daru'l-Camia El-Cedid, İskenderiye, s. 38.

³³EL-Kahveci, A., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 263.

karşı patlattığı atom bombaları suçunu örtmeye çalışmasına yönelik bir davranış olabilir.³⁴

Ayrıca ABD, Japon İmparatoru Hirohito'nun yargılanmasına itiraz ederek onun yargılanmadan kaçmasını sağlamıştır.³⁵

Öte yandan, Tokyo Mahkemesi yirmi beş kişiyi suçlayarak, onlara karşı idam, müebbet veya belirli süre hapis cezası arasında değişen cezalarla hüküm vermiştir. Ancak 1951-1981 yılları arasında Tokyo Mahkemesince hakkında hüküm verilen mahkûmların hepsi serbest bırakılmıştır. Bu serbest bırakma olayı, Japon İmparatoru ile Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanının arasında önceden yapılan bir anlaşma çerçevesinde, Japon İmparatorluğu'nun yeni Japon Anayasası ilanı münasebeti ile ilan ettiği bir genel aftır.³⁶

1.2.3. 1945 tarihli 10 sayılı Almanya'yı Denetleme Kanunu Gereğince Kurulan Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

Müttefikler, 1945 yılında Londra Antlaşması gereğince 10 Sayılı Almanya'yı Denetleme Kanununu çıkarmıştır. Antlaşmanın 1. maddesi, işledikleri suçların belirli coğrafyası olmayan savaş suçlularının yargılanmaları için Almanya'yı Denetleme Konseyi ile anlaşarak uluslararası ceza mahkemelerinin inşa edilmesine dair hüküm içermiştir.

Almanya'yı Denetleme Konseyi, Tokyo ve Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemeleri Statülerinde olduğu gibi uluslararası suçları üç ayrı gruba bölmeye rağmen, onlardan bir tek maddede fark göstermiş, o 2. maddesinde insanlığa karşı suçlar ile savaş suçlarını birbirinden ayırmıştır. Böylece Almanya'yı Denetleme Konseyi Şartı suç listelerini genişleterek Nürnberg Şartından daha da ilerici gelmiştir.³⁷ Ama belirli yerlerde işlenen suçlarla ilgili hükümlerde ise, 30 Ekim 1943 tarihinde Moskova İlanı'nda, suçluların suç işledikleri yere geri teslim edilip saldırıya uğrayan halklar

³⁴Yeşvi, L., a. g. e., s. 61.

³⁵Süleyman, A., (1992), el-Mukaddimat el-Esasiyye Fi el-Kanun el-Devli el-Cinai, Cezayir Üniversitesi Yayınları, Cezayir, s. 68.

³⁶Georgi, H., (1999), el-Hibra el-Tarihiyye Li İnşa Nizam Daim Lil'adale el-Cinaiyye el-Devliyye Fi Kadaya Hukuk el-İnsan, İnsan, İnsan Hakları Arap Örgütü Tarafından Yayınlanan Dergi, Yayın: 5., Mısır, s. 26-27.

³⁷El-Besyuni, M., (2007), el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 2, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Mısır, s. 148-149.

tarafından yargılanmalarına dair hüküm yer almıştır.³⁸

Öte yandan bu kanun, 30/01/1933 – 01/07/1945 tarihleri arasında işlenen suçlar için zaman aşımının kabul edilmediğine dair içerdiği hükümle diğer kanunlardan karakterize edilir. Ayrıca bu kanunda, ceza çeşitliliği görülür. Cezalar, idam, müebbet veya geçici hapis, müsadere, gayrimeşru paraların iade edilmesi, sivil haklardan veya bazılarında yoksun bırakılma gibi cezalardır.³⁹

Öte yandan İkinci Dünya Savaşından sonra uygulanan muhakeme yöntemlerine bazı eleştiriler yönlendirilmiştir. Bunlardan en önemlisi:

1- Bu muhakemelerde uygulanan suçlama kurallarının kaynağı uluslararası iradeyi değil, savaştan galip çıkan ülkelerin iradesini yansıtıyordu. Savaştan galip çıkan Müttefik Kuvvetler bu muhakemelerden sadece çıkarları ile uygun gelen ceza adaletini gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Bu durum onların ilişkilerinde çifte standart kullandıklarını ve çıkarılan hükümlerin farklı olduğunu gösteriyordu.⁴⁰

2- Yasa olmadan ne ceza ne de suç vardır ilkesini kullanmamak: Bu ilke eskiden beri ceza hukukunda bilinen önemli bir ilkedir. Bu ilkeye göre, hukuk kurallarının geçmişe dönük etkisi olmamalıdır. Yani bir fiilin işlendiği tarihte bu fiili suçlayan bir yasa olmadığı takdirde suçu işleyen kişilerin muhakeme edilmesi kabul edilmez. Bu nedenle yapılan muhakemelerde bu ilkenin uygulanmadığı için çıkarılan hükümler yasal olmadığından iptal edilmelidir.⁴¹

3- Hükümler ile uygulamaların çelişkileri: Nürnberg Mahkemesi, Alman savaş suçlularını yargılamak için argüman ve yasal belgeler arayışındaydı, ancak Tokyo Mahkemesinin uyguladığı ceza prosedürleri daha farklı bir şekilde uygulanmıştır. Çünkü Tokyo muhakemeleri daha hafif muamele ve hafif hükümler içeriyordu, ayrıca verdiği hükümler hukuki nitelik değil siyasi nitelik taşıyordu. Bunun aksine Nürnberg Mahkemesi bu niteliği taşımamıştır, ayrıca duruşma ve yargılama sırasında birçok hukuk ilkeleri ihlal edilmiştir. Yani mahkemede işlenen hukuk ihlali nedeniyle alınan

³⁸El-Tayyip, V., (2015), Muktadayat el-Adale Emam el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1, Kanuni Yayınlar Milli Merkezi, Kahire, s. 29.

³⁹Homid, A., (1978), el-İcram el-Devli, Kuveyt Üniversitesi Matbaacılığı, Kuveyt, s. 180.

⁴⁰El-Kahveci, A., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 250.

⁴¹Yusuf, Y., (2015), Hukuk Tebadül el-Mescunin Beyne el-Duvel Vifka el-İttifakiyyat el-Devliyye, Baskı: 1, Hukuki Yayınlar Milli Merkezi, Kahire, s. 92..

hükümler başka bir tarafsız mercilere arz edilmiş olsaydı hükümlerin hepsi iptal edilmiş olacaktı.⁴²

4- Adaletin uygulanmasında eşitliğin kaybolması: Bu mahkemelerde yargılanan bütün suçlular Japonya ve Alman askerleridir, Müttefik Devletlerinin askerleri savaş suçu işlemelerine rağmen herhangi bir hükmü olmamıştır. Bu durum, bu mahkemelerde adaleti temsil eden kriterlerin savaştan galip çıkan ülkelerin iradesi olduğunu aksetmektedir.⁴³

Bütün bu eleştirilere rağmen, İkinci Dünya Savaşı yargılamalarının, Uluslararası Ceza Sorumluluğu ilkesinin gelişmesinde büyük önemi vardır. Ayrıca savaş sıralarında işlenen suçlarını düzenleyen ve ortaya çıkan insanlığa karşı ihlalleri suçlayabilen Uluslararası Ceza Hukuk ve kurallarının icat edilmesinin gerekli olduğuna ciddi bir şekilde düşünmeye yol açmış, üstelik bu muhakemeler sayesinde insanlığa karşı suçlar terimi ortaya çıkmıştır. Bunun neticesinde insanlığa karşı işlenen suçları ve insan hakları ihlallerini yargılayabilecek kalıcı bir uluslararası ceza kurulunun bulunmasının ne kadar önemli olduğuna uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir ki bunun sayesinde daha sonra 1988 yılında Kalıcı Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasına yol açmıştır.⁴⁴

1.3. 1993 tarihli Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, uluslararası toplum soğuk savaşa tanık olmuştur. Soğuk Savaş Komünist kampın çöküşü ile son bulmuştur. Bununla birlikte Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılımıyla, Bosna-Hersek Cumhuriyeti 1991 yılında Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan etmiştir. Bunun neticesinde Sırlar, Hırvatlar ve Müslümanlardan oluşan Bosna-Hersek bileşenleri arasında silahlı çatışmalar ortaya çıkarak daha sonra bu iç savaş uluslararası nitelikli bir savaşa dönüşmüştür. Silahlı çatışmalar sırasında binlerce sivil Müslümana karşı vahşi suçlar işlenmiştir.⁴⁵

Bosna Sırları, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti yardımı ile o dönemde

⁴²Homid, A., a. g. e., s. 178.

⁴³El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ...), a. g. e., s. 35.

⁴⁴El-Tayyip, V., a. g. e. s. 69.

⁴⁵Cerade, A., (2005), el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 174.

Müslümanlara karşı etnik temizlik operasyonları başlatarak, geniş kapsamlı ve sistematik olarak soykırım suçları işlemişlerdir.

Netice olarak işlenen suçlar, Uluslararası İnsancıl Hukuk İlkelerini ihlal ettiğinden dolayı uluslararası toplum; faillerin cezalandırılmaları için harekete geçmiştir, buna göre Uluslararası Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Şartının VII. Bölümü altında 22 Şubat 1993 tarihli 808 sayılı kararını vermiştir. Bu kararda, 1991 yılından itibaren bölgenin güvene ve barışa kavuşacağına kadar eski Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Toprakları genelinde İnsancıl Hukuka karşı işlenen ağır suçlardan sorumlu kişilerin yargılanmaları amacı ile Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasına işaret edilmiştir.⁴⁶

808 sayılı karar sadece bir mahkemenin kurulmasını öngörüyordu. Mahkemenin kuruluş yöntemi, yargı yetkisinin kapsamı ve diğer özellikleri konusunda herhangi birşey yoktu. Bundan dolayı Uluslararası Mahkemenin kurucu belgesi 827 sayılı 1993 tarihli karar olmuştur.⁴⁷

25 Mayıs 1993 tarih ve 827 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsü kabul edilerek mahkeme fiilin kurulmuştur.⁴⁸ Bu mahkeme gerçek kişileri yargılar. Yargılama yetkisi, devlet başkanı dahil resmi görevlileride kapsamaktadır. Mahkeme, soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçları ve saldırı suçlarını incelemektedir.⁴⁹

Mahkeme statüsü 7. maddesinin 2. fıkrasında, yargılama sırasında her türlü dokunulmazlıkların uzaklaştırılmasına tekit edilmiştir, yani suçlunun resmi sıfatını göz önüne alarak cezanın hafifletilmesine veya kaldırılmasına sebep olması önlenmiştir. Mahkemenin statüsünde belirlenen suçlardan birini ihlal eden kimsenin devletteki görevi ne olursa olsun kendisini işlediği gayrimeşru fiilin sorumluluğundan kurtarmaya veya cezanın hafifletilmesinde her hangi bir etkisi olmamalıdır.⁵⁰

Mahkeme statüsü 9. maddesi gereğince de, uluslararası mahkeme ulusal mahkemelerle ortak yetkilidir. Ancak uluslararası mahkemeye öncelik verilmiştir.

⁴⁶Mantavi, M., (2015), Elhurub el-Ehliyye ve Aliyyat el-Teamul Meaha Vifka el-Kanun el-Devli, Baskı: 1, Hukuki Yayınlar Milli Merkezi, Kahire, s. 215.

⁴⁷Alpkaya, Gökçen, (2002), Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, s.28.

⁴⁸Önok, Murat, (2003), Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara, s.64.

⁴⁹Sur, Melda, (2010), Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Basım Yayım Dağıtım, Güncellenmiş 4. Baskı, İstanbul, s.282.

⁵⁰Abdul-Gani, M., (2008), el-Kanun el-Devli el-Cinai (Dirase Fi el-Nadariyye el-Amme Lil'Cerime el-Devliyye), Baskı: 1., Daru'l-Camia El-Cedid, Mısır, s. 205.

Uluslararası mahkeme, bir davanın herhangi bir aşamasında ulusal mahkemeden bu davadan vazgeçip yargı yetkisini kendisine bırakmasını talep edebilmektedir.⁵¹

1.4. 1994 tarihli Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

Nisan 1994 tarihinde Ruanda'da çoğunluğu temsil eden Hutu ırkçı liderleri azınlığı temsil eden Tuttsi'ye karşı kanlı soykırım başlattı ki, soykırımın ilk 100 gününde yaklaşık 2.800.000 şahıs katledildi. Bunların arasında devlet sorumlularından Başbakan ve birkaç bakan bulunuyordu. Ayrıca bu kanlı olaylardan hatta sivillere yardım sağlamakla görevli Birleşmiş Milletler Misyonu ve Uluslararası Barış Gücü de kurtulamadı. Uluslararası İnsancıl Hukuka işlenen bu ağır ihlal neticesinde, Uluslararası Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Şartı'nın VII. Bölümü altında 08/11/1994 tarihinde 955 sayılı kararını çıkarmıştır.⁵²

Bu kararda, Ruanda'da Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması yer almıştır.⁵³

Ruanda Uluslararası Mahkemesi Statüsü'nün 1. maddesinde mahkemenin yargı alanına giren aşağıdaki suçlar belirlenmiştir: " Soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları, 1949 yıllı dört Cenevre Sözleşmesinin çok ciddi şekilde ihlali." Bu maddede, 1949 yıllı dört Cenevre Sözleşmesi'nin çok ciddi şekilde ihlali kavramının genişletilmesi ile savaş dışı çatışmaları da kapsadığı görülüyordu.⁵⁴

Buna göre, Ruanda koşulları doğrultusunda olmak üzere, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsü, Eski Yugoslavya Ceza Mahkemesinin Statüsü'nden ayrı alınmıştır.⁵⁵

Aynı yargı alanına ve aynı yetkilere sahip olarak Ruanda ve Eski Yugoslavya mahkemeleri, soykırım ve insanlığa karşı suçlara bakmak için kurulmuştur. Fakat Ruanda suçları Ruanda Statüsünün 3. maddesi uyarınca, iç savaşlardan kaynaklandığı

⁵¹Abdul-Muhsin, U., (2010), İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 39.

⁵²Atlem, H., (2002), Kanun el-Niza'at el-Musellehe el-Devliyye el-Medhal - el-Nitak el-Zemeni, Baskı: 2., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 156.

⁵³El-Duleymi, A., (2013), Salahiyet el-Mudde'i el-Am Leda el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye el-Muakkate ve el-Daime (Dirase Kanuniyye), Baskı: 1., Dar Gayda Yayın ve Dağıtım, Amman , Ürdün, s. 79.

⁵⁴El-Şelalde, M., (2005), el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 1., El-Maarif Tesisi, İskanderiye, s. 370.

⁵⁵El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ...), a. g. e., s. 62.

belirlenmiştir.⁵⁶

Ama Yugoslavya suçları ise Yugoslavya Statüsünün 5. maddesine göre, silahlı çatışma kapsamında ortaya çıkması şart koşulmuştur.⁵⁷

Yugoslavya Mahkemesi Statüsünün aksine Ruanda Mahkemesi Statüsünde insanlığa karşı suçlar ile silahlı çatışma arasında bağlantı kurulmamaktadır. Böylece insanlığa karşı suçların silahlı çatışma zamanında işlenebileceği gibi barış zamanında da işlenebileceğinin ilişkin düzenleme Nüremberg sonrasında uluslararası hukukta meydana gelen gelişme Ruanda mahkemesi Statüsünde takip edilmiştir.⁵⁸

Ayrıca mahkemenin yetkisi, ister Ruanda Topraklarında isterse komşu ülkelerde olsun 1 Ocak ila 31 Aralık 1994 tarihi arasında işlenen suçlara ilişkin olup devlet ve tüzel kişiler hariç sadece suç işleyen gerçek kişileri yargılamakla belirlenmiştir.⁵⁹

Mahkeme 1997 yılında göreve başlarken birçok muhakeme yapmıştır. Muhakemelerde çok sayıda kişi mahkeme tarafından suçlanmıştır, bunların arasında bulunan önemli isimlerden, Ruanda eski Başbakanı "Jane Kambanda" hakkında soykırım suçundan müebbet, "Tapa" Belediye Başkanı'nı "John Paul Okayesua" hakkında soykırım ve insanlığa karşı suçlardan dolayı müebbet, Mill Extrem Muller Radyosunu eski yayıncısı "George Ruggero" hakkında Hutuları Tutsileri öldürmeye kışkırtan sözlerinden dolayı 12 yıl hapis cezası ile hüküm olmuştur. Ayrıca Tanzanya'da gözaltında bulunan 70 sanık hakkında tutuklama emri çıkarmış ve 2006 yılında 28 şüpheliden 26'sını cezalandırmıştır. Son olarak mahkeme 2009 yılında katliam suçu işlediğinden dolayı Kigali Şehrinin Belediye Başkanı "Francois Karera" hakkında ömür boyu hapis cezası vermiştir.⁶⁰

Ruanda ve Eski Yugoslavya Ceza Mahkemelerine birkaç eleştiri yönlendirilmiştir:

1- Ruanda ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemeleri, Uluslararası Güvenlik Konseyi tarafından Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin VII. Bölümüne

⁵⁶Muhammed, M., (2016), el-Himaye el-İcraiyye Emam el-Mahakim el-Devliyye (Dirase Tatbikiyye Ala el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye), Baskı: 1, Arap Araştırma Merkezi Yayın ve Dağıtım, Mısır., s. 16.

⁵⁷El-Rubey'i, M., (2015), Hazır el-İtcar Bil'Beşer Fi el-Kanun el-Devli (Dirase Mukarene Me'a el-Teşriat el-Vataniyye), Baskı: 1., Arap Araştırma Merkezi Yayın ve Dağıtım, Mısır, s. 142.

⁵⁸Ateş Ekşi, Canan, (2004), Uluslararası Ceza Mahkemesinin İnsanlığa Karşı Suçlar Üzerindeki Yargı Yetkisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.95.

⁵⁹El-Bukayrat, A., (2005), el-Adale el-Cinaiyye el-Devliyye, Muakabet Murtekibi el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye, Baskı: 1., Divanu'l-Camiiyye Matbaacılığı, Cezayir, s. 191.

⁶⁰Şaban, M., (2010), el-Kada el-Devli el-Cinai Me'a Dirase Tatbikiyye ve Muasıra Lilmahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 104.

dayanarak aldığı bir karar neticesi, bu mahkemelerin yargı görevindeki bağımsızlık ve tarafsızlığın azalmasına sebep olup görevini yaparken o kurucu devletlerin büyük olasılıkla siyasi etkisine maruz kalmaktadır.⁶¹

Bu durum mahkemenin tarafsız çalışmasını engelleyebilir, böylece anılan mahkemelerin aldıkları kararlar siyasileştirilmesinden endişe edilir. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin sahip oldukları Veto hakkı yolu ile mahkemelerin yargı çalışmalarına müdahale edebilmelerini sağlıyordu. Örneğin Yugoslavya Mahkemesi, 1998 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) hava harekâtı sırasında işlediği ihlallere karşı her hangi bir kovuşturma başlatmamıştır. Aynı şekilde Ruanda Mahkemesi de, iç savaştan sonra yönetime gelen Ruanda Partisi'nin bazı Tutsili üyelerinin savaş sırasında işledikleri suçlar karşısında mahkeme her hangi bir kovuşturma başlatmamıştır.⁶²

Ayrıca Güvenlik Konseyi'nin Eski Yugoslavya Mahkemesine yaptığı müdahale, NATO'nun; Karaditç ve Miladitç'i mahkemeye vermekte tereddüt ettiği ile ortaya çıkmıştır, böylece yapılan muhakemeler en düşük seviyeye düşmüştür. Çünkü NATO 1995 yılında Srebrenitsa katliamına yol açan Dayton Antlaşmasının Miloseviç tarafından kabul etmesi karşısında ona dokunulmazlık vermiştir. Daha sonra da Miloseviç Serbrenitsa'da işlenen savaş suçları ve insanlığa karşı suçların emrinin verilmesinde sorumlu olduğu gerekçesiyle itham edilmiştir. 31 Mart 2001 tarihinde de tutuklanarak Lahey'de Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesince yargılanması istenilmiştir. Ancak yargılama prosedürlerinde yapılan aksamalar neticesinde Miloseviç'in hakkında 11 Mart 2006 tarihine kadar her hangi bir hüküm alınamamıştır.⁶³

2- Her iki mahkemeden çıkarılan hükümler işlenen çok ciddi ihlallerle hiç orantılı değildir. Uluslararası toplum bu muhakemelerden, uluslararası adaletin sağlanmasını bekliyordu, ancak işlenen suçların vahşiliğine rağmen çıkarılan hükümler değişik süreler arasında değişiyordu ya da malların sahiplerine iade edilmesine hükmediliyordu. Fakat faillelere karşı verilen hükümler arasında idam cezası ya da kurbanlarının tazmin edilmesi hükmü bulunmuyordu.⁶⁴

⁶¹Hanefi, M., (2006), Ceraim el-Harp Emam el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 88.

⁶²Yusuf, Y., a. g. e., s. 196.

⁶³Matar, İ., a. g. e., s. 48-49.

⁶⁴Muhammed-Heykel, E., (2009), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Ferdiyye el-Devliyye Emam el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 389.

3- Her iki mahkeme de inşa edilmelerini içeren her hangi bir uluslararası sözleşme olmadan acele ile kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Örgütünü kullanarak uluslararası baskısı ile süratli bir şekilde kurulmuştur. Bu muhakemeler Güvenlik Konseyini ve kararları ile ülkelerin bu uluslararası örgüte ne kadar saygı duyduğu ve işbirliğinde bulunduğu durumlarını karşı karşıya getirmiştir. Fakat Birleşmiş Milletler'in bu mahkemeleri süratli bir şekilde kurmasına saik olan neden, adalet standartlarının gerçekleşmesi değil uluslararası barışın korunmasıydı.⁶⁵

Ancak bütün bu eleştirilere rağmen, Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Mahkemeleri, bireysel ceza sorumluluk kapsamının genişlemesinde katkıda bulundu. Bir kişi ister yalnız veya bir grup ile beraber isterse üstünün emrini yerine getirmek için olsun işlediği suçtan dolayı sorumludur.⁶⁶

Uluslararası cezai sorumluluğun takviye edilmesi amacıyla, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi yeni ilkeler oluşturmuştur. Bu ilkelerden, ister savaş isterse barış durumlarında olsun uluslararası suçların muhakeme edilmesi. Ayrıca insanlığa karşı suçlar tanımına değişikliklerin getirilmesi. Örneğin, devlette resmi yetkiye sahip olmayan faillerin de suçlanmasını kapsaması. Bu durum Güvenlik Konseyi kararı ile kurulan bir yargı önceliği olarak uluslararası örf ve âdetlerde ve Uluslararası İnsancıl Hukuk'ta önemli bir gelişmedir.⁶⁷

1.5. 1998 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

Uluslararası toplum, uluslararası hukuk ve insan haklarının ihlalden sorumlu olan kişinin kovuşturulması ve cezalandırılması için etkin bir mekanizmanın bulunmasına yönelik çaba sarf edilmiş, bu çabalar sonucunda 1988 yılında İtalya'nın Başkenti Roma'da Uluslararası Ceza Mahkemesini oluşturan statüye imza atılmıştır. Bu yeni hukuk varlığı uluslararası boyutta önemli bir tarihi olay sayılmıştır.⁶⁸

Çünkü bu durum insan haklarının fiili bir şekilde korunmasını sağlayabilen uluslararası bütün bir ceza hukuk sisteminin oluşumu yolunda kalıcı Uluslararası Ceza Mahkemesinin inşasında uluslararası irade mutabakatının sağlanmasına yol açmıştır. Bu

⁶⁵Yusuf, Y., a. g. e., s. 196.

⁶⁶Mentavi, M., a. g. e., s. 217.

⁶⁷El-Seyyid, G., (2016), el-Mavkif el-Afriki Min Kararat el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Ticah Afrikiya, Baskı: 1., Maarif Arap Bürosu, Kahire, s. 40.

⁶⁸İbrahim, N., (2005), Aliyyat el-Himaya el-Devliyye Li Hukuk el-İnsan, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 39.

yönelim Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 2002 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte uluslararası ceza hukukunun gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Uluslararası Ceza Mahkemesi uluslararası topluma karşı işlenen en ciddi uluslararası suçların özellikle de insanlığa karşı suçların muhakemesinde yargı yetkisine sahiptir.⁶⁹

Öte yandan insanlığa karşı suçlar 1998 yılı Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde taşıdığı önemden dolayı bu konuyu ayrıntılı bir şekilde üçüncü bölümde ele alacağız.

2. İnsanlığa Karşı Suç Tanımı

Suç genel olarak, geçmişten bu yana insanların toplumlar arasında tanıdıkları bir olgudur. İnsan toplulukları ile bir arada bulunan suçlar, kuralların kaynakları ne olursa olsun toplumlarda hâkim olan kuralları ihlal eden eylemlerdir. Suçlama ya da yasaklama fikri insan toplulukları kurulduğundan beri bir arada bulunup gelişmesi ile de gelişmiştir. Suçun insanlarla beraber ortaya çıkması ve onlarla bir arada ilerlemesine dair semavi kitaplarda da işaretler görebiliriz. Yeryüzündeki ilk insan trajiklerinden biri Habil'in kan kardeşi olan Kabil'in canına kıymasıdır, bu olay yeryüzünde insanlığa karşı işlenen ilk vahşi suçtur.⁷⁰

Ayrıca bu olaya Kur'an-ı Kerim'de Maide Suresi 27. ayetinde "(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, Andolsun seni mutlaka öldüreceğim, demişti. Öteki, Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder, demişti." şeklinde işaret edilmiştir.⁷¹

Arapçada suçun, dil, terim ve şariat bakımından birçok anlamı vardır, dil bakımından suç: cürmi fiilden veya bir kusurdan dolayı ortaya çıkan bir durumdur, bir kişinin kusuru veya cürümü büyükleştiğinde o kişiye suçlu denilir. Böylece suçlu: kusurlu veya cani kimsedir.⁷²

Allahu Teâla, Maide Suresi'nin 8. Ayetinde şöyle buyurmuş : "Ey iman edenler!

⁶⁹El-Taravna, M., (2003), el-Kada el-Cinai el-Devli, Hukuk Dergisinde Yayınlanan Bir Makale, Kuveyt Üniversitesi, Sayı: 3., Eylül, s. 127-128.

⁷⁰El-Cevheri, M., (2003), Usul İlmey el-İcrım ve el-İkab, Baskı: 2, Dubai Polis Akademisi, Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri, s. 23.

⁷¹ Kur'an-ı Kerim, Maide Suresi 27. Ayet.

⁷²El-Cevheri, A., (2009), Muhtar Al-Sahhah, Daru'l-Hadis, S: 178, Ayrıca Bkz: Bin-Mandur, A., (1993), Lisan el-Lisan Tehzib Lisan el- Arap, Baskı: 1, Bölüm: 1, Daru'l-Kütüp El-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, s. 181.

Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adil davranmamaya itmesin. Adaletli olun. Bu Allah korkusu ile takva ehline daha çok yakışan (bir davranış) tır. Allah yaptıklarımızı hakkı ile bilmektedir."⁷³

Suç terim bakımından: Sosyal menfaatlere karşı ihlal içeren bir insan davranışı veya ihmaldir. Bu ihlale karşı uygun görülen ceza kararı kanun koyucu tarafından takdir edilir.⁷⁴

Suçlama anlamı ise dil bakımından: Suç işleyen kişidir, yani işlediği bir kusur sonucunda suçlu olan kimsedir. Bir suç işlemek cinayet işlemektir. Arapçada "cürüm" (جُرْم) zamme suç anlamına gelir ancak "لا جَرْم" fetha ile yazılan sözcük yemin etme veya bir durumu kesinleştirme anlamına gelir.⁷⁵

Çünkü Allahu Teâlâ Nahl Suresi'nde 109. ayetinde şöyle buyurmuş: "Hiç şüphe yok ki onlar, ahirette de ziyana uğrayanlardır."⁷⁶

Terim bakımından suçlama: Bir toplumun görüşüne göre topluluklarını tehlike ile tehdit eden bir gayrimeşru davranışa verilen bir niteliktir. Bu davranışa ise uygun görülen bir ceza ile karşı koyulacaktır.⁷⁷ Buna göre, suçlama: Bir toplumun çıkarını koruyan hukuki bir uygulamadır.⁷⁸

Şeriat açısından suç: (Allahu Teâlâ tarafından "ta'zir"i veya "had" koyulması gerektirilen Şerî sakıncalardır).⁷⁹

Yukarıda açıklananlara göre, suç toplumlarında yeni bir olgu değildir. Fakat bu olgu gün geçtikçe bireysel veya grup davranışı seviyesini aşarak uluslararası düzeyde bir olguya dönüşmüştür. Toplumların gelişmeleri ve çıkarlarının farklı yönlerde ilerlemesi, ülkeler arasında savaşların baş göstermesine neden olmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında işlenen suç fiilleri bu duruma somut bir örnektir.⁸⁰

İnsanlığa karşı suçların ortaya çıkışını ve gelişimini, Birinci Dünya Savaşı Sonrası dönem ve İkinci Dünya Savaşı Sonrası dönem itibariyle değerlendirmek yerinde

⁷³ Kur'an-ı Kerim, Maide Suresi 8. Ayet.

⁷⁴ El-Şazili, F., (2009), Esasiyyat İlm el-İcram ve el-İkab, Baskı: 2, El-Helebi El-Kanuniyye Yayınları, Beyrut, s. 14.

⁷⁵ El-Feyruz-Ebadi, M., (2008), el-Kamus el-Muhit, Baskı: 3, Darul-Hadis, Kahire, s. 262.

⁷⁶ Kur'an-ı Kerim, Nahl Suresi'nde 109. Ayet.

⁷⁷ Surur, A., (1972), Usul el-Siyase el-Cinaiyye, Baskı: 1, Darul-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 19.

⁷⁸ İbrahim, A., (2008), el-Siyase el-Cinaiyye (Dirase Mukarane), Baskı: 1, Darul-Sekafa Yayın ve Dağıtım, Amman, s. 39.

⁷⁹ El-Mavırdi, U., (1989), el-Ahkam el-Sultaniyye ve el-Vilayet el-Diniyye, Baskı: 1, Dar Bin-Kuteybe Kütüphanesi, Kuveyt, s. 285.

⁸⁰ El-Tayyip, V., a. g. e., s. 11.

olacaktır. İnsanlığa karşı suç kavramının ortaya çıkmasında bu iki savaşın önemi büyüktür.⁸¹

Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bir uluslararası suç ortaya çıkmıştır, o da insanlığa karşı suçtur. Bu suçlar, semavi dinler, insani ilkeler, örf ve değerlerine karşı işlenen suçlardır. Netice olarak bu suçlar savaş yöntemleri ile ilgili norm ve kavramlarının etkilenmesine yol açmıştır. Ayrıca insanlığa karşı suçların Uluslararası Ceza Hukuku doktrinlerinin gelişimi alanında önemli etki bırakmıştır. Uluslararası Ceza Hukuku ise, insanlığa karşı suçları aşağıda açıklandığı gibi farklı dönemlerde evrensel gelişmelerle etkilenerek farklı şekillerde tanımlamaya çalışmıştır.

2.1. Birinci Dünya Savaşı Sonrası İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

Bilindiği üzere insanlığa karşı suçlar ortaya çıkan yeni bir kavramdır. Bu kavram Uluslararası Ceza Hukuku öğretisinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1945 yılında Almanya'nın Nürnberg Şehrinde Nazi Rejimi liderlerinin yargılanması amacı ile düzenlenen Nürnberg tedvinleri ile ilk kez kullanılmıştır. Ancak insanlığa karşı suçlarla ilgili tartışmalar Birinci Dünya Savaşı sırasında başlamıştır.⁸²

1914 yılının yazında Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi şaşırtıcı bir olay değildir. Avrupa siyasetçileri ve hatta Avrupa Ülkeleri kamuoyu da dünya savaşının patlamasının an meselesi olduğunu biliyorlardı. Çünkü savaştan birkaç yıl önce Avrupa Kıtasında yaşanan uluslararası ilişkiler gerginliği apaçıktır. Bu gerginliğin sebeplerinden biri, o dönemde yapılan uluslararası ittifaklar ve sömürge hırslarından kaynaklanıyordu. Ancak savaşın patlamasına doğrudan sebep olan sömürge rekabetiydi.⁸³

Bu gergin ortamda sömürge ülkeler savaşı başlatmak için sadece bir bahane beklentisindeydi, bu bahane 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Veliht'ı Arşidük Francis Ferdinand'ın Sırbistan'ın Saraybosna Şehrinde katledilmesi ile ortaya çıkarak I. Dünya Savaşı'nın patlama kıvılcımı olmuştur.⁸⁴

⁸¹Seymen Çakar, Ayşen, (2012), "İnsanlığa Karşı Suçlar, TBB Dergisi 2012 (103), s. 171.

⁸²Naddar, V., (2009), Mefhum el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye Fi el-Kanun el-Devli, Baskı: 1, Arap Birliği Araştırma Merkezi, Beyrut, s. 39.

⁸³El-Seyyid, R., (2011), Mebadi el-Kanun el-Devli el-Am Fi Sevbihi el-Cedit, Baskı: 2, Dar Va'il Yayınları, Amman, s. 160.

⁸⁴El-Duleymi, M.- El-Rifa'i, L., (2015), Tarih el-Alem el-Muasır, Baskı: 1, Dar-Gayda Yayın ve Dağıtım, Amman, s. 15-22.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Versay Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın "Cezalar" başlığı altında olan yedinci bölümünün 227. maddesi gereğince şahsi ceza sorumluluğu nedeniyle Alman Çarı II. Guillaume'n muhakemesi için o dönemde kurulan özel ceza mahkemesine çağrılmıştır. Aynı zamanda antlaşmanın 227. maddesine göre savaş yasaları ve örf adet kurallarını ihlal eden kişilerin yargılanmaları istenilmiştir. Ancak bu hükümler uygulanmamıştır.

Öte yandan, antlaşmanın sekizinci bölümü tazminatlar için ayrılmıştır. Dikkati çeken diğer bir husus, Versay Antlaşması, bir yandan bireylere karşı uygulanan ceza yaptırımlarını; diğer yandan suçtan doğan hasar tazminatını açık bir şekilde birbirinden ayırmıştır. Çünkü savaş nedeniyle önemli ölçüde mal ve can kaybı vardır.⁸⁵

Belirtmekte fayda vardır ki, Birinci Dünya Savaşı muhakemelerinin hukuk öğretisinde insanlığa karşı suçları belirleyen her hangi bir tanım bulunmuyordu. Çünkü o dönemde yargılamaların hedefi, savaş suçları ile ilgilenerek sadece savaş hukukunu ihlal eden ve savaşın çıkmasına neden olan tarafların sorumluluğunu belirlemekle yetiniyordu.⁸⁶

İkinci Dünya Savaşı'na kadar soykırım suçuna ilişkin olaylar İngiliz Başbakanı Winston Churchill'in de ifade ettiği gibi "isimsiz bir suç" olma özelliğini devam ettiriyordu.⁸⁷

2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

İkinci Dünya Savaşı sonrası yapılan yargılamalarda insanlığa karşı suçlar için bir kaç tanım verilmiştir, bu tanımları aşağıdaki başlıklarda detaylı bir şekilde ele almaya çalışacağız:

2.2.1. 1945 yılında Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suç Tanımı

İnsanlığa karşı suçlar, Uluslararası Ceza hukuku öğretisinde yer alan yeni bir ifadedir.⁸⁸ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanların Yahudi ve diğer gruplara karşı işledikleri suçlara ilişkin insanlığa karşı suç terimi ilk kez uluslararası kamuoyu

⁸⁵Deco, E., (2008), Tarif el-Cezaat el-Taklidiyye Nitakuha ve Hasaisuha, Uluslararası Kızıl Haç Dergisinden Derleme, Cilt: 90, Sayı: 870, s. 34.

⁸⁶Şemseddin, E., Mebadi el-Kanun el-Cinai el-Devli, a. g. e., s. 7-8.

⁸⁷Göktepeoğlu, E., (2014), "Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu", TAAD, Yıl:5, Sayı:19, s. 808.

⁸⁸El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ...), a. g. e., s. 155.

tarafından kullanılan bir terim olmuştur. 1945 yılında ilan edilen Nürnberg Tedvinleri, insanlığa karşı suç terimini tanımlayan ilk resmi yasadır.⁸⁹

Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Statüsü'nün 6. maddesinin c. fıkrasında insanlığa karşı suçlar: "Savaş süresi içerisinde veya savaş olmadan önce öldürme, imha etme, köleleştirme, sürgün ve sivillere karşı girişilen başka insanlık dışı muameleler ya da mahkemenin yargı kapsamına giren suçlarla ilgili dini, iç hukukta yer alsın ya da almasın, siyasi veya ırksal nedenlerden dolayı yargılanma." şeklinde tanımlamıştır.⁹⁰

İnsanlara karşı suçlar için verilen bu tanım içerdiği önemli ilkelere rağmen bazı eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Çünkü savaş suçları ile insanlığa karşı işlenen suçları birbirinden ayırmamıştır. Bilindiği gibi bu suçların arasında büyük bir benzerlik vardır ve bu nedenle bunları açık bir şekilde belirlemesi gerekmektedir. Özellikle de savaş sırasında sivil nüfusa karşı yapılan yaygın veya sistematik saldırılar konusunda. Ayrıca savaştan önce işlenen suçların insanlığa karşı suç olmasına rağmen bu suçların savaşla ilgili olmasını şart koymuştur. Yani, işlenen fiillerin yaygın veya sistematik yapılmasının yanı sıra savaşın ortaya çıkması ile doğrudan bağlı olduğunu gerekli kılıyor ve bu da ilişki gerçekleşmediği takdirde ortaya çıkan fiillerin ne kadar ciddi ne kadar ağır suç olursa olsun mahkemenin yargı yetkisi dışında kaldığı anlamına gelmektedir.⁹¹

Buna göre Nürnberg mahkemesi, 1939 yılında patlak veren İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Nazi Partisi karşıtı siyasi muhalefeti olan Yahudi, Alman ve diğer sivillerin zulme, tutuklanmaya, öldürülmeye ve diğer insanlığa karşı suçlara maruz kaldıklarını kabul etmesine rağmen, onların haklarında işlenen vahşi suçları insanlığa karşı suç saymamıştır. Bu nedenle mahkeme bu fiilleri suç sayabilmek için savaş suçuna ya da insanlığa karşı suçlara bağlı olduğuna dair ispat delilleri bulmakta aciz kalmıştır.⁹²

2.2.2. 1946 tarihli Uzak Doğu (Tokyo) Uluslararası Askeri Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

Japonya'nın, Müttefikler karşısında yenilerek teslim olmasıyla birlikte 1945

⁸⁹Ebu-Gazle, H., (2010), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve el-Ceraim el-Devliyye, Baskı: 1., Dar Celisu'l-Zaman, Amman, s. 297.

⁹⁰Bkz: Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Stüsü'nün 6. Maddesinin c. Fıkrasına.

⁹¹Süleyman , A., a. g. e., s. 281.

⁹²Homid, A., a. g. , e., s. 212.

yılında İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra 19/01/1946 yılında Uzak Doğu'da Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanı Amerikalı General Douglas Mac Arthur, Uzak Doğu'da Japonyalı savaş suçlularının yargılanması için Tokyo'da uluslararası bir özel askeri mahkemenin inşa edilmesine karar vermiştir.⁹³

Bu mahkemenin yargılama alanı, uluslararası barışa karşı suç, insanlığa karşı suç ve silahlı çatışmalarla ilgili uluslararası hukuk ve örfün ihlalidir. Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemesine daha sonra statüsünün eklendiği ilan edilmiştir.⁹⁴

Uzak Doğu Uluslararası Askeri Mahkemesinin 5. maddesinin c. fıkrasında insanlığa karşı suçları: "Savaş sırasında ya da savaştan önce, öldürme, imha, köleleştirme, sürgün ve diğer insanlık dışı muameleler veya ırk, din siyasi esaslı sivil nüfusa karşı işlenen yaygın saldırı suçları veya bir devletin toprağında işlenen bir suçun o devletin iç hukukunda suç sayılıp sayılmadığını andırmadan mahkemenin yargı alanına giren her hangi bir suç girişimi, ayrıca anılan suçlar her hangi bir kişi tarafından yapılmış olursa olsun suçun işlenmesinde katkıda bulunan, işlenmesini planlayan, suçu organize eden veya kışkırtan bir komutan veya devlet adamları işlenen suç fiillerinden sorumlu tutulacaktır."Şeklinde tanımlamıştır.⁹⁵

Belirtmekte fayda vardır ki, Tokyo Askeri Mahkemesi ile Nürnberg Askeri Mahkemesi yasalarının arasında, yargı kapsamı, yargılama seyri, suçlama yöntemi ve izlenen ilkeler bakımından her hangi bir temel farklılık bulunmamıştır.⁹⁶

2.2.3.1945 tarihli 10 Sayılı Almanya'yı Kontrol Konseyi Kanunu'nda İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

20/12/1945 tarihinde barışa karşı suç, insanlığa karşı suç ve savaş suçu işleyen suçluların muhakeme edilmesi amacı ile Müttefik Kuvvetler tarafından, 10 Sayılı Almanya'yı Denetleme Konseyi Kanunu adı ile tanınan bir kanun çıkarılmıştır.⁹⁷ Bu kanunda insanlığa karşı suçlar için verilen tanım, Nürnberg Askeri Mahkemesi Statüsünün 6. maddesinin c. fıkrasında verilen tanımdan daha farklıydı.⁹⁸

⁹³El-Besyuni, M., el-Kanun el-Devli el-İnsani, a. g. e., s. 308.

⁹⁴Abdul-selam, Z., (2014),), Mukaddime Fi el-Kada el-Devli Beyne el-Kavanin ve el-Şeria, Baskı: 1., Kanuni Yayınlar Milli Merkezi, Kahire, s. 18.

⁹⁵Bkz: Uzak Doğu Uluslararası Askeri Mahkemesi Stüsüta'nın 5. Maddesinin c. Fıkrası.

⁹⁶El-Kahveci, A., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 261.

⁹⁷El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ...), a. g. e., s. 34

⁹⁸El-Yazci, E., el-Mahakim el-Cinaiyye el-Hassa, Uluslararası Arap Seminerine Sunulan Bir Çalışma Kağıdı, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Amman, 18/12/2000, s. 4.

10 sayılı kanunun 2. maddesinin c. fıkrasında insanlığa karşı suçlar: "Yaygın bir şekilde kasten öldürme, köleleştirme, sürgün, tecavüz, ya da her hangi bir sivil nüfusa karşı işlenen insanlık dışı muamele ya da (bu suçlar işlendiği yerde o devletin iç yasalarında ister suç sayılsın ister sayılmasın) dini, ırk ve siyasi sebeplerden dolayı işlenen insanlık dışı muameleleri kapsayan vahşi suçlardır." şeklinde tanımlanmıştır.⁹⁹

2.3. 1993 tarihli Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçların Tanımı

Geçen yüzyılın doksanlı yıllarının başında, uluslararası toplumun dikkati, Bosna ve Hersek Cumhuriyetlerine yönelmiştir. Çünkü buralarda yaşanan iç savaşlar nedeniyle insanlığı karşı vahşi suçlar işlenmiş, bunun yanı sıra uluslararası insancıl hukuk ve insan haklarına karşı diğer ağır ihlaller de meydana gelmiştir.¹⁰⁰ Bu nedenle Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Şartı'nın VII. Bölümü altında 1993 yılı 808 Sayılı Karar çıkarıp, bu karar gereğince de Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesini inşa etmiştir.¹⁰¹

Bu mahkeme statüsünün 5. maddesinde insanlığa karşı suçlar: "Silahlı çatışmalar, ister ulusal isterse uluslararası nitelikte olsun, ya da belirli bir sivil nüfusa karşı aşağıdaki suçların işlenmesi nedeniyle sorumlu olan kişilerin muhakemeleri Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı alanındaki; kasten öldürme, imha, sürgün, köleleştirme, hapis, işkence, tecavüz, ya da dinî, ırk, siyasi temele dayalı zulüm ve diğer insanlık dışı fiillere girer" şeklinde tanımlamıştır.¹⁰²

Bu tanımın, Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi Statüsünde yer alan tanımın bazı fıkraları ile mutabakat sağladığı görülmektedir ki, sınırlı olmasa da insanlığa karşı suçları teşkil eden fiilleri belirtmektedir. Ancak bu tanımda Nürnberg Mahkemesi tanımının aksine insanlığa karşı suçlar tecavüz, hapis ve işkence suçlarını da kapsayarak Almanya Kontrol Konseyi N0. 10 kanunu ile mutabak sağlamakta olup ancak (Diğer insanlık dışı suçlar) ifadesi ile daha da geniş anlam kapsamaktadır.¹⁰³

⁹⁹Bkz: 10 Sayılı Almanya'yı Kontrol Konseyi Kanunu'nda 2. Maddesinin c. Fıkrasına.

¹⁰⁰El-Seyyid, M. - El-Hürmüzlü, G., (2002), el-Kada el-Devli Elcinai, Dirase Tahliliyye Lilmahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Bi Yugoslavya Mukarana Mea Mehakim Nurmberg ve Tokyo ve Ruanda, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Ürdün, s. 122.

¹⁰¹El-Mekhzumi, Ö., (2008), el-Kanun el-Devli el-İnsani Fi Dav'i el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Ürdün, s. 156.

¹⁰²Bkz: Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Stüsütü'nün 5. Maddesine.

¹⁰³Han-Bekke, S., a. g. e., s. 60.

2.4. 1994 tarihli Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar

Ruanda'da insani durumun ciddi bir şekilde bozulmasından, insan haklarının ağır ihlallere uğraması ve sivillerin yaygın kapsamlı organize suçlara uğramasından dolayı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri endişesini dile getirerek çağrısı üzerine 1994 yılının sonlarında Ruanda için özel bir ceza mahkemesinin kurulması düşünülmüştür.¹⁰⁴

Buna göre, insanlığa karşı suç işleyen failleri ve insan ırkını imha etmekle suçlu insanları yargılamak amacıyla, 1994 yılı 955 Sayılı Uluslararası Güvenlik Konseyi tarafından Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi inşa edilmiştir.¹⁰⁵

Bu mahkemenin statüsünün 3. maddesinde insanlığa karşı suçlar şöyle tanımlanmıştır: "Dinî, ırk, tabiiyet ve siyasi sebeplerden dolayı herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olan aşağıdaki fiillerin işlenmesinden sorumlu olan faillerin muhakeme edilmeleri Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı alanındadır: öldürme, toplu yok etme, nüfusun sürgün edilmesi, köleleştirme, işkence, hapis ve tecavüzdür."¹⁰⁶

Bu tanım bazı soru işaretleri ortaya çıkarmış ki, işlenen suçun insanlığa karşı suç sayılması için (bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik saldırının) bir parçası olmasını şart koştur. Aynı zamanda bu ifadeyi belirleyen açık bir tanım vermemiştir. Bu nedenle bu ifade, (silahlı çatışmanın) bulunmasını şart koyan Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün aksine belirsiz ve anlaşılmaz olmuştur. Bu farklılık, Ruanda'da ortaya çıkan insanlığa karşı ihlallerin ne kadar vahşi ve yoğun olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁰⁷

2.5. Diğer Uluslararası Hukuk Belgelerinde İnsanlığa Karşı Suçların Tanımı

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, uluslararası toplum, geçmişteki hataları telafi etmek ve uluslararası hukuk sistemini geliştirmek amacı ile yeni bir uluslararası birleşimin ortaya çıkması peşindeydi. Böylece 1945 yılında Birleşmiş Milletler Örgütü

¹⁰⁴Zeydan, M., (2009), Tedahhul el-Umam el-Muttehide Fi el-Nizaat el-Muselehe Gayr Zat el-Tabi el-Devli, Baskı: 3., Daru'L-Kütüp El-Kanuni, İskenderiye, s. 259.

¹⁰⁵El-Besyuni, M., (2012), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye (Tabiatuha ve Hasaisuha ve el-Tetavvurat el-Leti Lehikat Bi Ahkamiha el-Mavduiyye ve el-İcraiyye), Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 195.

¹⁰⁶Bkz: Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Stüsütü'nün 3. Maddesine.

¹⁰⁷Abdul-Rahman, İ., (2007), el-Himaya el-Cinaiyye Lil Medeniyyin Fi Zemen el-Nizaat el-Musellehe Dirase Tahliliyye Ta'siliyye, Baskı: 1., Kitap İçin Mısır Genel Heyeti, Kahire, s. 524.

kurulmuştur. Birleşmiş Milletler, kurulduğu tarihten itibaren 1998 yılına kadar, uluslararası kalıcı bir ceza mahkemesinin kurulması ve uluslararası bütün bir hukuk sisteminin kurulması amacı ile uluslararası hukuk sisteminin ve uluslararası suçların belirli kanunlara bağlanması için yoğun çabalar sarf etmiştir. O zamanda dünya çapında yaşanan siyasi karmaşalar nedeniyle bu çabalar başlangıç olarak belirsiz ve düzensiz olmasına rağmen daha sonra başarı ile sonuçlanmıştır.¹⁰⁸

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1947 yılı 177 Sayılı Kararı gereğince Uluslararası Hukuk Komisyonuna birkaç görev vermiştir. Bunlardan en önemlisi, Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Şartlarında tanınan Uluslararası Hukuk İlkelerinin formüle edilmesi ve insanlığın güven ve barışını ihlal eden suçların kanuna bağlanması ile ilgili bir tasarılarının hazırlanmasıdır.¹⁰⁹

2.5.1. Nürnberg Mahkemesi Statüsü'nün 6. İlkesinde İnsanlığa Karşı Suç Tanımı

Uluslararası Hukuk Komisyonu 1949 yılında işine başlamıştır. Uluslararası Hukuk hususunda, uluslararası ve ulusal mahkemelerin kararları ve ülkelerin davranışları ile ilgili belgelere dayanarak uluslararası teamül hukuk kurallarının kanunlarla bağlanması yönünde çalışmalarda bulunduğunu dile getirmiştir.¹¹⁰

1950 yılında ise Uluslararası Hukuk Komisyonu, Nürnberg Uluslararası Ceza Şartlarında ve Muhakemelerinde tanınan Uluslararası Hukuk İlkelerinin hazırlanması dâhil olmak üzere insanların barış ve güvenliğini ihlal eden suçlarla ilgili bir tasarı çıkartmıştır.¹¹¹

Bu yasanın 6. bendinin C. fıkrasında insanlığa karşı suçları şöyle tanımlamıştır: "Barışa karşı ya da savaş suçu olarak bir sivil nüfusa karşı yapılan öldürme, imha, köleleştirme, sürgün ve benzer insanlığa karşı suçlar ya da dinî, ırk ve siyasi sebeplerden dolayı işlenen zulümdür."¹¹²

Bu tanımını bu şekilde çıkarılması için yapılan büyük çabalara rağmen, Uluslararası Ceza Hukukunda temel ilkeler sayılan Nürnberg İlkelerinin hukuki

¹⁰⁸Yusuf, S., (2002), el-İtar el-Am Li'kanun el-Devli el-Cinai Fi Dav Ehkam el-Nidam el-Esasi Lil'Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire , s. 83.

¹⁰⁹Abdul-Gani, M., el-Ceraim el-Devliyye, a. g. e., s. 544; Ayrıca Bkz: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21/11/1947 Tarihli 177 Sayılı Kararı.

¹¹⁰El-Besyuni, M., el-Kanun el-Devli el-İnsani, a. g. e., s. 323.

¹¹¹Hicazi, A., (2004), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1, Daru'l-Fikr El-Camii, İskenderiye, s. 144.

¹¹² Bkz: Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Stüsütü'nün 6. Maddesinin c. Fıkrasına.

değerinin belirlenmesini içerisinde barındırmadığı görülmektedir. Bilindiği gibi Birleşmiş Milletlerin insanlığa karşı suçları kanuna bağlaması çabasında dayandığı önemli esas Nürnberg ilkeleriydi, ayrıca Nürnberg ilkeleri, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır.¹¹³

2.5.2. 1954 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

1954 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu tasarısından, insanların huzur ve güvenini ihlal eden suçlar taslağı düzenlemiştir¹¹⁴. Bu taslağın 2. maddesinin 11. fıkrasında insanlığa karşı suçlar şöyle tanımlanmıştır: Din, ırk, siyasi, cinsel veya kültürel sebeplerden dolayı devletlerin sivil grupları yok etmek amacı ile aşağıdaki fiiller insanlığa karşı işlenen suç olarak kabul edilmektedir: grup üyelerini öldürme, fiziksel veya psikolojik saldırı kasıtlı olarak grubu tamamen veya kısmen yok edebilen yaşam şartlarına maruz koyma, grubun üremesini engelleme, çocukları bir gruptan başka bir gruba nakil etme, köleleştirme, sürgün etme, zulmetme, kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler."¹¹⁵

Bu tanımda, insanlığa karşı suçlar kavramının genişletildiği görülmektedir. Bu tanım "dinî, ırk, siyasi veya kültürel sebeplerden dolayı zulüm etme" eylemlerini insanlığa karşı suç olarak ifadesini içermiştir.¹¹⁶

Ayrıca Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesinin aksine, insanlığa karşı suçların barışa karşı suçlar veya savaş suçları ile bağlı olmasını şart koşmamıştır.¹¹⁷

2.5.3. 1991 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

1991 yılı İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında,

¹¹³El-Taravna, M., (2005), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., İnsan Hakları Çalışmaları Amman Merkezi, Amman, Ürdün, s. 19.

¹¹⁴El-Besyuni, M., (1998), Medhal Fi el-Kanun el-İnsani el-Devli ve el-Rikaba Ala İstihdam el-Eslise, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, Mısır, s. 139.

¹¹⁵Bkz:1954 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında 2. maddesinin 11. Fıkrası.

¹¹⁶Muhammed El-Far, A., (1996), el-Ceraim el-Devliyye ve Sultat el-İkab Aleyha, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 290.

¹¹⁷El-Seyyid, R., (1994), el-Mesuliyye el-Devliyye An Adrar el-Hurub el-İsrailiyye (Birinci Bölüm), Baskı: 1, Daru'l-Furkan Yayın ve Dağıtım, Amman, s. 245.

insanlığa karşı suçlara "Toplu veya düzenli olarak insan hakları ihlali" ifadesi kullanılmıştır.¹¹⁸

Bu Tasarısının 21. maddesinde insanlığa karşı suç şöyle tanımlanmış: "İnsan haklarına ağır veya sistematik ihlaller: Herhangi bir kişinin aşağıdaki ihlallerden birini işlemesi ya da işlenmesine emir vermesidir. Kasten öldürme, köleleştirme siyasetini izleme, bireyleri ağır işlerde ya da zorla çalıştırma, girişiminde bulunmanın yanı sıra siyasi, ırk, dinî, sosyal, kültürel sebeplerden dolayı toplu veya sistematik bir şekilde bir sivil nüfusu zorla sürgün etme veya zorla naklidir."¹¹⁹

Bu tanımda uluslararası hukukta önceden kullanılan terimlerden farklı olarak suçun "Toplu veya sistematik olarak insan haklarına karşı ihlal" başlığı altında açıklandığı görülmektedir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun bu farklı terimi kullanması ile bu suçlarda iki yöne dikkati çekmek istemiştir: Suçların toplu ve sistematik nitelikte uygulanmasıdır. Ancak "toplu nitelik" terimi hukukçuların farklı görüşü ile karşılaşmıştır. Bu terim yanlısı olan hukukçulara göre, bütün Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Statülerinde kullanılan "bir sivil nüfusa karşı işlenen fiiller" ifadesinin kullanılmasını öne sürerek bu tür suçlarda kurbanların sayısının yüksek olduğundan dolayı bu tür suçların toplu nitelik taşımasının gerekli olduğu düşüncesindedir. Bu görüşe karşı birçok hukukçu, insanlığa karşı işlenen suçların toplu nüfusa karşı işlenmesinin gerekli olmadığını savunarak, öldürme, işkence ve tecavüz suçlarının Almanya'yı Kontrol Konseyi Kanunu'nun 10. maddesinde işaret edildiği gibi, toplu nüfus ve aynı zamanda bireylere karşı da işlenmesinin mümkün olduğunu öne sürmektedirler.¹²⁰

2.5.4. 1996 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısında İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

Yorucu çabalardan sonra Uluslararası Hukuk Komisyonu, 1996 yılında insanların barış ve güvenliğini ihlal eden suçlara karşı yasa Tasarısı koymayı

¹¹⁸Bassiounis. M. cherif, (1994), "Crimes Against Humanity and the need for special convection", Columbia journal of international law v.31 No.3,p. 481.

¹¹⁹Bkz: 1991 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasa Tasarısının 21. Maddesine.

¹²⁰Bkz: 1995 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonunun Yıllığı, Cilt: 2., Bölüm: 1., Kırk Yedinci Oturumu Belgeleri, Birleşmiş Milletler, Belge İsmi: A/CN.4/SER.A/1995/Add.1 (Part.1), Fıkra: (85, 86, 87), s. (65, 66).

başarmıştır.¹²¹

Yasanın 18. maddesinde insanlığa karşı suçlar şöyle tanımlanmış: "İnsanlığa karşı suçlar, aşağıdaki fiillerden birinin hükümet veya herhangi bir örgüt veya grup yönlendirmesi veya kışkırtması ile bir nüfusa karşı yaygın veya düzenli olarak işlenmesidir: Kasten öldürme, imha etme, köleleştirme girişiminin yanı sıra siyasi, ırk, dini sebeplerden dolayı zulmetme, sivil insanların zarar görmesine yol açan insanların temel hak ve özgürlüklerini ihlal etme, sürgün, tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, kişilerin zorla kaybedilmesi, ırk ayrımcılığı, kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemlerdir."¹²²

Bu tanımda,1991 yılı yasasında "toplu veya düzenli olarak insan hak ve özgürlüklerinin ihlali" başlığı altında geçen insanlığa karşı suçlar bu tanımdan farklı olarak "insanlığa karşı suçlar" başlığı altında açıklandığı görülmektedir. Yani karar vericiler insanlığa karşı suçlar ifadesinin yeniden kullanılmasını öngörmüşlerdir. Çünkü bu terim uluslararası hukuk alanlarında ve hatta devletlerin iç hukukunda yaygın kullanılan ve tanınan bir terim haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri de birçok uluslararası hukuk şartlarında kullanılmış, ayrıca daha yakın dönemlerde de Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde de tanınan bir ifade olmuştur.¹²³

2.6. 1998 tarihli Daimi Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde İnsanlığa Karşı Suçlar Tanımı

Birleşmiş Milletler himayesinde 1998 yılında Roma Şehrinde düzenlenen konferansta, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (Roma Statüsü) kararlaştırılmıştır. Roma Statüsü, Ruanda ve Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemelerinin hukuk öğretisinde yer alan uluslararası insancıl hukuk ilkelerini ve diğer çok taraflı uluslararası antlaşma ve sözleşmelerinde yer alan hukuk ilkelerini kapsamıştır. Uluslararası Roma Statüsü, insanlığa karşı işlenen şiddet ve suçların önlenmesi için kurulup, hukuki

¹²¹Bassiounis. M. cherif, (1994), "Crimes Against Humanity and the need for special convection", Columbia journal of international law v.31 No.3,p. 483.

¹²²Bkz: Uluslararası Hukuku Komisyonunun Rapor Tasarısı, Kırk Sekizinci Oturumu, Belge Sayısı: (A/CN.4 / L527 / Add.9), Birleşmiş Milletler, 1996, s. 2-3; Bkz: 1996 tarihli İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasa Tasarısının 18. Maddesine.

¹²³Bkz: 1995 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu Yıllığı, a. g. e., Fıkra: 82, 83, s. 65.

yetkisini uygulayabilmesi için de bu mahkemeye geniş yargılama yetkisi verilmiştir.¹²⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 7. maddesinin 1. fıkrasında insanlığa karşı suçlar tanımı şöyle yer almıştır: "Aşağıdaki fiillerden her biri, herhangi bir sivil nüfusa veya gruba karşı yaygın veya sistematik olarak kasten işlendiğinde Roma Statüsünde insanlığa karşı suç sayılmaktadır: A. Kasten öldürme, B. Toplu yok etme, C. Köleleştirme, D. Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli, E. Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme, F. İşkence, G. Tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri, H. Herhangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı, bu paragrafta atıf yapılan herhangi bir eylemle veya mahkemenin yetki alanındaki her hangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlerle zulüm, İ. Kişilerin zorla kaybedilmesi, J. Irk ayrımcılığı suçu, K. Kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler."¹²⁵

1998 yılı Roma Statüsü, Uluslararası Kalıcı Ceza Mahkemesinin temel sistemini içermiştir. Bu da her zaman uluslararası hukuk içtihatçılarının hayaliydi. Roma Statüsü insan hakları ile ilgili birçok uluslararası hukuk ilkelerini kapsayıp, insanlığa karşı suçlar için geniş bir tanıma yer vermiştir. Statü önemli hukuki değer taşıdığından dolayı bir uluslararası antlaşma olarak farklı dünya ülkeleri tarafından kabul edilmiştir.¹²⁶

Yukarıdaki tanımlarda insanlığa karşı suçlar farklı yöntemlerle ele alınmış, ancak bu tanımların hepsi uluslararası hukuk teamülünün bir parçası olarak bazılarını vurgulamakta diğerlerini ise vurgulamamaktadır. Buna rağmen 1998 yılı Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 7. maddesinde anılan tanım insanlığa karşı suçlar için verilen en uygun ve en kapsamlı tanımdır. Çünkü bu suçların niteliklerini belirleyerek tanımı "diğer insanlık dışı eylemler" ifadesi ile belirtmiştir. Bu ifade ile

¹²⁴Hortenseea de-T.- Guterres, B., (2006), el-İlaka Beyne el-Kanun el-Devli el-İnsani ve el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devli, Uluslararası Kızıl Haç Dergisinden Derleme, Sayı: 861, s. 19.

¹²⁵Aydın, Devrim, (2006), Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Belgeler Derlenmesi, Buluş Matbaacılık, (Çeviren: Hivren Özkol), Ankara, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 7. Maddesi 1.Fıkrasının Metni, s. 4.

¹²⁶Yeşvi, L., a. g. e., s. 195.

mahkemenin yargı alanı, bu metinde kapsamlı olamayan ve gelecekte ortaya çıkabilecek davranışları kapsayacak şekilde genişletilmiştir.¹²⁷

3. İnsanlığa Karşı Suçları Uluslararası Diğer Suçlardan Ayıran Hukuki Nitelikler

İnsanlığa karşı suçlar sahip olduğu özel hukuki nitelikler ile kendisini uluslararası diğer suçlardan karakterize eder, bu hukuki nitelikler insanlığa karşı işlenen suçların unsur ve türleri ile temsil edilir:

3.1. İnsanlığa Karşı Suçların Genel Unsurları

Bir eylemin insanlığa karşı suç oluşturulabilmesi için bazı özellikleri içermesi gereklidir. İçermesi gereken genel ilkeler şunlardır;

- Silahlı çatışma sırasında meydana gelmesi,
- Yaygın ve sistematik bir saldırı olması,
- Sivil halka yönelik olması,
- Siyasi, ulusal, ırksal, etnik yada dini temele dayalı olmasıdır.¹²⁸

Tüm uluslararası suçlarda olduğu gibi insanlığa karşı suçlarda, üç esas suç unsuru (maddi, manevi ve hukuka aykırılık unsuru) bakımından normal suçlardan farklı değildir. Ancak aşağıda açıklandığı gibi sadece taşıdıkları uluslararası özellik ile karakterize edilirler.

3.1.1. İnsanlığa Karşı Suçların Maddi Unsuru

Genelde suçun maddi unsuru, gerçekte bir yansıması ortaya çıkan somut bir fiziksel görünümdür. Suç fiili ancak bir insan tarafından gerçekleştirilebilen bir davranıştır, icrai davranışla veya ihmali davranışla işlenebilir. Neticede bu davranışlar kanuna aykırı fiillere yol açar. Böylece bu unsurun temel öğeleri uluslararası düzeyde işlenen suçlarda da geçerlidir. Devletler iç hukukunda tanımlandığı gibi Uluslararası suç: "uluslararası çıkarlara zarar veren veya tehlikeyle karşı karşıya koyan yasak fiil ya da davranışlardır. Bu davranışlar ise ya suç fiilini işlemekle temsil edilen icrai davranış ya da kanun gereğince belirlenen yapması gereken fiilleri yapmamakla temsil edilen

¹²⁷EI-Oceli, S., (2000), Ahkam el-Mesuliyye el-Cinaiyye An el-Ceraim el-Devliyye Fi el-Teşriat el-Vataniyye, Baskı: 1, Daru'L-Cemahiriyye Yayın ve Dağıtım, Mısırata, Libya, s. 288.

¹²⁸Azarkan, Ezeli, a. g. e., s. 97-98.

ihmali davranıştır." şeklinde tanımlanır.¹²⁹

İnsanlığa karşı suçların maddi unsuru bir sivil topluluğa karşı yada sistematik bir saldırının parçası olarak sözleşme ve statülerde yer alan eylemlerden birisinin gerçekleşmiş olmasıdır.¹³⁰

Buna göre, insanlığa karşı suçlarda maddi unsur üç temel öge ile temsil edilir: cürmi davranış, cürmi netice, nedensellik bağıdır.

3.1.1.1. Hatalı Davranış

Hatalı davranış: "İster icrai davranış isterse ihmali davranış olsun fail tarafından işlenen fiziksel görünümlü, neticede dış dünyada kanun gereğince suç sayılan etki bırakan bir maddi fiildir."¹³¹

Bu anlamda hatalı davranış, ya icrai davranış ya da ihmali davranış bazen de çekimser davranış sureti ile gerçekleşebilir. Buna göre, maddi unsur davranış olmaksızın gerçekleşmez, ayrıca failin baskı altında olarak birini yaralaması durumunda suçun maddi unsurları bulunmadığından suç gerçekleşmez. Bunları detaylıca aşağıda açıklayacağız:

3.1.1.1.1. İcrai Davranış

İcrai davranış: "Dış dünyada değişiklik yapan ister maddi etki bıraksın ister bırakmasın duyuyla algılanabilen vücut organı hareketi veya hareketleridir."¹³²

Bütün uluslararası suçların gerçekleştirilmesi icrai davranışın meydana gelmesi gereklidir. Örneğin bir devletin başka bir devlete saldırı başlatması veya o devleti bombalaması veya o devlete karşı deniz veya kara ablukası dayatmasıdır.¹³³

3.1.1.1.2. İhmali (Olumsuz) Davranış, (Kendiliğinden Yasak Olan Davranışları Kapsar.)

Kanun gereğince işlenmesi gereken bir işin yerine getirilmesinde bir devletin veya bir şahsın çekimserliğiştir. Neticede gerçekleşmesi kanun gereğince olması

¹²⁹Abdul-Halík, M., (1989) el-Ceraim el-Devliyye (Dirase Tasiliyye Lil'Ceraim Zit el-İnsaniyye ve el-Selam ve Ceraim el-Harb), Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 124.

¹³⁰Aslan, Muzaffer Yasin, a.g.e., s.103.

¹³¹El-Kahveci, A., (2008), Şarh Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1., El-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, s. 309.

¹³²Ubeyd, H., (1999), el-Cerime el-Devliyye Dirase Tahliliyye Tatbikiyye, Baskı: 2, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 96.

¹³³Ubeyd, H., a. g. e., s. 97.

gereken sonucun gerçekleşmesinin engellenmesine yol açılmış olabilir. Bu kavram, hukuki cezalandırma kurallarının bazen bir nüfusa yönelik bir işin yapılmasından çekinmeye ya da yapılmasının gerekli olduğuna yükümlülük dayattığına odaklıdır ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmesinden çekinenler kanun gereğince cezalandırılır.¹³⁴

Uluslararası suçlarda bu davranış adaleti inkâr etmek suçuyla temsil edilir. Örneğin yabancının ulusal mahkemelere ulaşmasından mahrum koymak suçtur. Ya da bir ordunun yüksek komutanı askerlerinin savaş suçu işlemeye kalkacaklarını öğrenmesine rağmen onları durdurmaktan çekinmiş olması da suçtur. Çünkü uluslararası hukukun bu tür suçların önlenmesini yükümlü kıldığı bilinmektedir.¹³⁵

3.1.1.1.3. Çekimsizlikle veya Neticesi Olan Olumsuz Davranışla İhmali Davranış

Aslında icrai davranışa dayanıklı olan ancak cürmi neticenin meydana gelmesine yol açan ihmali davranıştır. Bu ihmali davranış, kanunun suçladığı bir neticenin gerçekleşmesini önleyebilen bir davranışı işlemekten çekinmekle temsil edilen bir husustur. Çekimsizlikle ihmali davranış ile yalın ihmali davranışın arasındaki fark ise, çekimsizlikle davranışta netice ister gerçekleşsin ister gerçekleşmesin kanun çekimsizlik davranışını suçlar, ama yalın ihmali davranışta suçun oluşumu neticenin gerçekleşmesine bağlıdır. Böylece yalın ihmali davranış ile çekimsizlikle ihmali davranışın arasındaki fark normu, çekimsizlikle ihmali davranışta neticenin gerçekleşmesi şarttır, ancak yalın davranışta neticenin gerçekleşmesi şart değildir.¹³⁶

Örneğin, bir devletin harp esirlerine gıda ve tıbbî malzemeleri temin etmemesi esirlerin ölümüne yol açarak bu fiilin neticesinde savaş suçu meydana gelmiş olur, çünkü Uluslararası hukuk 1949 yılı Cenevre Sözleşmesi harp esirlerine yapılacak muameleye ilişkin sözleşme gereğince yükümlülük bulunmaktadır. Bu sözleşme bütün uluslararası taraflara, harp esirlerine gıda ve tıbbî malzemelerin temin edilmesini gerektiriyor.¹³⁷

3.1.1.2. Kusurlu Netice

Kanun gereğince korunan hak ve çıkarlara karşı işlenen saldırı ya da bu çıkar ve

¹³⁴Abdul- Gani, M., el-Ceraim el-Devliyye, a. g. e. , s. 253 ; Ubeyd, H., a. g. e., s. 98.

¹³⁵El-Şazili, F., (2001) el-Kanun el-Devli el-Cinai, a. g. e., s. 263.

¹³⁶Abdul- Gani, M., el-Ceraim el-Devliyye, a. g. e., s. 226-227.

¹³⁷El-Fetlavi, S., (1986), el-Munaze'at el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Kadisiyye Matbaası, Bağdat, s. 418.

hakları tehlike ile karşı karşıya koyan suçlardır.¹³⁸

Bu suçlar, insanlığa karşı suçlarla temsil edilir. Örneğin barış ve huzur içinde yaşamakta olan bir nüfusa karşı yapılan saldırı neticesinde nüfusun sürgün edilmesi veya zorla naklî ile temsil edilir. Bu durumda, kusurlu sonuç insanların yaşama yerini seçme ve intikal etme özgürlüğü hakkına yapılan saldırı ile temsil edilir.¹³⁹

3.1.1.3. Nedensellik Bağı

Nedensellik bağı veya illiyet bağı, hukuki sonuç ile sonucu ortaya çıkaran cürmi davranışın arasındaki bağı belirten bir hukuk terimidir. Bu nedenle nedensellik bağı maddi unsur öğeleri gibi sadece bir tek suç kategorisi ile belirlenir, o da neticeli suçlardır. Yani bu tip suçların işlenmesinden dolayı dış dünyada değişiklik yapan belirli bir cürmi sonucun ortaya çıkmasına neden olmaları gerekmektedir.

Ancak yalın davranış suçları veya tehlike suçları adı ile bilinen suçlar ise, maddi unsurun gerçekleşmesi için belirli bir cürmi neticenin gerçekleşmesi söz konusu olması gerekmez. Bu tip suçların gerçekleştirilmesi için sadece cürmi davranışın bulunması yeterlidir. Bu nedenle de bu tip suçlar hususunda nedensellik bağının bulunması söz konusu olmamaktadır.¹⁴⁰

Örneğin bir kişinin, tamamen veya kısmen bir grup insanı imha etmek amacıyla onlara karşı güdümlü roket fırlatması, roket fırlatma fiili ile temsil edilen suç davranışı ile bu davranıştan gerçekleşen bir grup insanı öldürmekle temsil edilen neticenin arasında nedensellik bağının bulunduğu için roket atan failin soykırım suçu nedeniyle cezai sorumluluğu ortaya çıkmış olmaktadır.¹⁴¹

Soykırım suçu, suçlunun pasif davranışı ile de gerçekleşebilir, örneğin fail, bazı kişileri yok etmek niyetiyle bir nüfusa karşı tıbbî ve gıda malzemelerinden mahrum bırakarak bu davranışıyla tüm nüfusun ölümüne neden olması.¹⁴²

¹³⁸Ramazan, Ö., (1999), Şerh Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 161.

¹³⁹Laşin, E., (2012), el-Nadariyye el-Amme Lilcerime el-Devliyye (Dirase Tahliliyye Tasiliyye), Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 543.

¹⁴⁰Ubeyd, H., a. g. e., s. 108.

¹⁴¹El-Şeyha, H., (2001), el-Mesuliyye ve el-İkab An Ceraim el-Harb, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 192.

¹⁴²Ebu-Rukbe, R., (2007), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye el-Ahkam el-Mavduiyye ve el-İcramiyye, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 205.

3.1.2. İnsanlığa Karşı Suçların Manevi Unsuru

Suçun manevî unsuru, failin kişiliğini suçun maddi unsurlarına bağlayan bir psikolojik ilişki olduğu şeklinde tanımlanabilir. Bu ilişkinin temeli ise iradedir. Ayrıca bu ilişki bir davranışın haksızlık niteliğini kazanabilmesi için, suçun maddî unsurlarının yanında manevî unsurlarının da bulunmasını gerektirmektedir.¹⁴³

Buna göre suçun manevi unsuru, kasıt ve taksir ile temsil edilir. Bir fiil davranışında kasıt bulunduğu takdirde taksirin bulunması gerekli olmayacaktır, ancak kasıt bulunmadığında taksir aranacaktır. Suçun manevi unsurunun gerçekleşmesinde anılan unsurların birinin edinilmesi suç iradesinin niteliğinin yönelimine ve yöneldiği olguların tipine bağlıdır.¹⁴⁴

Roma Statüsüne göre suçun manevi unsuru genel kasttan ibarettir. Roma Statüsüne göre fail, sivil nüfusa yönelik olarak yaygın ve sistematik saldırının varlığını bilerek ve maksatlı bir şekilde bu sürece katılmalıdır. Buna karşılık failin, saldırıya ait tüm özellikleri ve saldırı politikasının kesin ayrıntılarını bildiğini kanıtlaması gerekli olmayacaktır.¹⁴⁵

Kasıt: Failin iradesiyle, suçun kanuni tanımındaki unsurlarını bilerek ve isteyerek bir suç fiilini gerçekleştirmesidir. Ya da kanunlarla açıkça yasaklanan ve cezalandırılan sonuçları meydana getirmeye yönelen iradedir.¹⁴⁶

Kasıtsız Taksir: Failin davranışında kanunla dayatılan dikkat ve özen yükümlülüğünü ihlal ederek neticeyi istemeyen fail, yeterli dikkat ve özeni göstermemesi yüzünden tehlikeyi tahmin edemeyerek olaya neden olmaktadır. Yani sonucu önleyebilecek durumda iken önleyememek gibi bir duruma gelmesidir. Bilinçli taksir de bulunmaktadır, failin bir neticeyi öngörebilmesine rağmen bu neticeyi önlemek için iradesinin hareket etmemesidir. Çünkü bu sonucun meydana gelmesini önlemek için kişisel yeteneklerine dayanmasıdır ancak mevcut kişisel yeteneğinin bu neticenin

¹⁴³Şemseddin, E., (1997), *Durus Fi el-Kanun el-Cinai*, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 143; Ubeyd, H., a. g. e., s. 113.

¹⁴⁴Husni, M., (1959-1960), *Durus Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli*, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 131; Salih N., (2004), *el-Nadariyye el-Amme Lil Kast el-Cinai (Mukarinen Bikulli Min el-Kasd el-İhtimali ve el-Kasd el-Muteaddi ve el-Kast el-Has)*, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Amman, s. 20.

¹⁴⁵Tezcan, D., v.d., (2015), *Uluslararası Ceza Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş Üçüncü Baskı, Ankara, s. 503.

¹⁴⁶Abdul-Halík, M., a. g. e., s. 294.

meydana gelmesini önlemekte yetersiz kalmasıdır.¹⁴⁷

Uluslararası suçlara gelince, bu suçların manevî unsurlarının hukuki düzenlemeleri ile ilgili uluslararası hukukçular iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup: Uluslararası suçların çoğu zaman kasıtlı olarak işlendiğini, nadiren de kasıtsız veya kusurlu biçimde işlendiğini, ayrıca iki biçimde de işlenen davranışlara karşı ceza verilmesinin gerekli olduğunu söylemektedirler. Çünkü bunlar görüşlerinde, 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesine dayanarak uluslararası suçlarda işlenen fiillerin oldukça vahşi olduğunu öne sürmüşlerdir.¹⁴⁸

İkinci grup hukukçular ise, uluslararası suçların kasten ya da taksirli olarak işlenmesinin mümkün olduğunu savunmaktadırlar, ancak iki biçimde de cezalandırmayı kabul etmişlerdir. Çünkü bir hakka karşı kasten işlenen saldırının suçlanması, saldırıya uğrayan o hakkın uluslararası hukuk tarafından korunması gereken bir hak olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca taksirli saldırılar netice olarak suçun maddi bakımından, kasıtlı saldırılar gibi hakların ziyan olmasına ve uluslararası toplumun zarar görmesine de neden olabilir. Üstelik taksirli fiil işleyen kişi iradesini kanunlarda belirlenen şekilde yönlendirmediği için kanun gereğince suçlanmalıdır. Ayrıca bu grup, uluslararası suçların çoğu kısmının kasten işlendiği, ancak taksirli biçimde de işlenmesinin mümkün olduğunu söylemektedir. Örneğin, uluslararası hukuk şehirleri ve hastaneleri koruyarak bombalanmalarını suçluyor, bu suçun kasıtlı biçimi açıktır, o bu suçun taksirli biçimi ise failin şehre veya hastanelere yakın bir askeri hedefi bombalamaya çalışırken hedefin tam isabetini beceremeyerek yakınındaki kanunlarca korunan sivil alanları bombalaması ile temsil edilir.¹⁴⁹

Manevî unsurda dikkat edilmesi husus, faailin kendi fiilinin, diğer gerçekleşen fiillerle bağlantısının bilincinde olarak, insanlığa karşı suçu gerçekleştirmiş olmasıdır. Yani kendi fiilinden ayrı olarak değil çok yoğun olarak gerçekleşen fiillerin bir parçası olduğunu bilmesidir.¹⁵⁰

3.1.3. İnsanlığa Karşı Suçlarda Kanunilik İlkesi

Kanunilik ilkesi, suçu oluşturan fiile Uluslararası Ceza Hukuku kuralları ile

¹⁴⁷Husni, M., Durus Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, a. g. e., s. 161.

¹⁴⁸Abdul-Halîk, M., a. g. e., s. 83.

¹⁴⁹Husni, M., Durus Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, a. g. e., s. 165-166.

¹⁵⁰Başak, Cengiz, (2003), Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Suçlar, Turhan Kitabevi, Ankara, s.124.

verilen gayrimeşru niteliklidir. Bu nitelik sadece bir kanun uyuşumu değil, fiilin suçlama kurallarına uyması ve buna göre de işlenen fiilin suç niteliği kazanmasıdır. Ancak işlenen bir fiilde gayrimeşru niteliğinin ispatlanması için sadece fiilin suçlama kurallarına tabii olması yeterli olmamakla birlikte fiilden mübahlık sebepleri de kaldırılmalıdır.¹⁵¹

Bu ilke, fiili suçlayan bir kanuni metnin bulunmasını varsaymaktadır. Ancak uluslararası suçtaki kanunilik ilkesi, varlığını uluslararası örf ve adetlerden ve diğer uluslararası sözleşmelerden almaktadır. Böylece uygulama bakımından Uluslararası Ceza Hukukundaki kanunilik ilkesi, Ulusal Ceza Hukukundaki kanunilik ilkesinden farklıdır. Çünkü yasama uluslararası suçların tek kaynağı değil, örf ve âdetler genel olarak Uluslararası Genel Hukukta ana kaynaklardan biridir.¹⁵²

Ayrıca Uluslararası Ceza Hukukunun taşıdığı örf ve âdet niteliği daha geniş yorum veya kıyas dayatıyor. Uluslararası sözleşmelerin ortaya çıkma sebebinin genelde uluslararası örf ve âdetlerin kanuna bağlanmasını hedeflemiştir. Bunlar daha net ve belirgin olmasına rağmen, formüle edildiğinde çoğu zaman belirsiz ve dikkatsiz kalıyordu. Bu yüzden içeriğini öğrenmek için daha geniş yorum ve kıyaslama gerekli olmuştur. Bu nedenle uluslararası suç ulusal suçtan farklıdır. Uluslararası suç değişik ve çeşitli yollarla işlenir, bu sebeple tanımlanması ve hükmünün belirlenmesi daha da zor olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda savaşıyan taraflar yeni fiziksel ve psikolojik işkencelerde yeni yöntemler kullanmıştır. Ayrıca taraflar, kanun koyucunun yasama görevini oldukça zorlaştırmak amacı ile bilimsel gelişmeleri ağır ve esrarengiz suçlar işlemekte kullanmışlardır.¹⁵³

Ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü çıkarıldıktan sonra, uluslararası suç fikri daha önce olduğundan daha fazla spesifik hale gelmiştir. Uluslararası Ceza Hukuku Statüsü uluslararası suç, unsurlarını ve suçlara hüküm eden Uluslararası Ceza Hukuku kurallarını açık bir şekilde belirlemiştir. Bu durum şüphelilerin haklarını korumak için geniş yorum ve kıyas yapmanın kabul edilmemesine yol açmıştır. Roma Statüsü uyarınca uygulanması gerekli olan Uluslararası Ceza Hukuku kaynaklarında araştırıldıktan sonra mahkeme nezdinde bir sorun ortaya çıktığı durumda, fertlerin haklarını koruyan kanunilik ilkesine dayanarak mahkeme dar kapsamlı yorumlama

¹⁵¹Husni, M., (1989), Şerh Kanun el-Ukubat, Baskı: 6, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 63.

¹⁵²Matar, İ., a. g. e., s. 260.

¹⁵³Abdul- Gani, M., el-Ceraim el-Devliyye, a. g. e., s. 217.

yapmaya yönelebilmektedir.¹⁵⁴

Uluslararası hukuk kuralları ulusal kurallardan bağımsız olmasına rağmen, hukuk hiyerarşisi bakımından ulusal kurallardan üstündür. Uluslararası hukuk belirli bir fiile gayrimeşru niteliği verirken ancak bu fiil ulusal hukukta meşru sayılıyorsa, bu durumda uluslararası hukuk kuralı üstün gelir, böylece söz konusu fiilin gayrimeşru olduğu kabul edilir. Bu durum uluslararası suçun kanunilik ilkesinin karakterize edildiği bir özelliktir.¹⁵⁵

3.1.4. İnsanlığa Karşı Suçların Uluslararası İlkesi

Uluslararası suçları ulusal suçlardan ayıran önemli özellik suça uluslararası niteliğini veren uluslararası ilkesidir. Suçun uluslararası ilkesi, uluslararası hukuk tarafından korunan bir hak veya çıkarın saldırıya uğraması ile sağlanır. Bu yüzden bu ilke varlığını, saldırının hedeflediği hak veya çıkar türünden alır.¹⁵⁶

Ancak işlenen bir suçun uluslararası ya da ulusal suç olduğunu nerden biliriz? Bunu bilmek için işlenen suçun türünü belirlemede kabul edilen normun araştırılması gerekir. Ancak hukukçular bir suçun ulusal ya da uluslararası suç olduğu normunun belirlenmesinde farklı görüşte bulunmuşlardır. Bazı hukukçular, suçun uluslararası suç sayılması için uluslararası hukuka aykırı olmasının şart olduğunu aynı zamanda devlet tarafından işlenmesinin de gerekli olduğunu söylemiştir. Çünkü bunlara göre, Uluslararası hukuk için tek kişi devlettir. Böylece uluslararası meselelerde kovuşturulması gereken devlettir.¹⁵⁷

Diğer hukukçulara göre, bir suçta uluslararası suç niteliği bulunması için suçun işlenmesine birden fazla devletin katılmış olması şarttır. Yani suçu işleyen failin veya ortaklarının veya mağdurun ya da suçun işlenmesinden zarar gören çıkarların yabancı olmasıdır. Bu görüşün olumsuz yönü, suçun uluslararası suç sayılması için suçta yabancı unsurun bulunmasının şart koşulmasıdır. Bu durum hukuk mantığına aykırıdır, çünkü yabancı unsur olmadan soykırım suçu iç savaşta aynı devletin vatandaşlarına karşı işlenebilmektedir. Böylece işlenen soykırım suçunda fail veya mağdur aynı devlet vatandaşları olabilirler ve buna rağmen de uluslararası suçlu sayılırlar.¹⁵⁸

¹⁵⁴Abdul- Gani, M., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 73.

¹⁵⁵Husni, M., Durus Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, a. g. e., s. 60.

¹⁵⁶Husni, M., Durus Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, a. g. e., s. 170-171.

¹⁵⁷Abdul- Gani, M., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 153.

¹⁵⁸Abdul- Gani, M., el-Ceraim el-Devliyye, a. g. e., s. 293.

Başka bir eğilime göre, işlenen bir suçun uluslararası suç sayılabilmesinin kuralı, Uluslararası Ceza Hukuku gereği korunan bir çıkarın çok ciddi bir şekilde saldırıya uğramasıdır. Aynı zamanda bazı hukukçulara göre, uluslararası suç normu, uluslararası plan veya komplodan dolayı işlenen bir suçtur. Ancak bu görüş eleştirilmiştir, çünkü bu normun dayandığı fikir belirsiz ve esrarengizdir. Örneğin casusluk ve para sahteciliği gibi bazı ulusal suçlar da uluslararası planlama yöntemi ile işlenmektedir.¹⁵⁹

Bir grup hukukçular da, uluslararası çıkarın esas norm olduğunu öne sürmüşlerdir.¹⁶⁰ Uluslararası çıkar ise, uluslararası ceza hukukunca korunan ve şahısların çoğunluğu ve uluslararası toplum varlığı ile ilgili bir oluşumdur. Ama bu oluşum çoğunluğu uluslararası toplum ile ilgili olmadığında uluslararası çıkar sayılmaz.¹⁶¹

Ancak çoğu hukukçular, uluslararası hukuk ile ulusal hukuk arasında tasarruf yetkisi ayrımı yapmakta uluslararası çıkar normunun kullanılmasını benimsemektedirler.¹⁶²

3.2. İnsanlığa Karşı Suç Türleri

İnsanlığa karşı işlenen suç türleri Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 1. bendinin metninde ayrıntılı düzenlenmiştir. Bu metinde İşlenen fiilin insanlığa karşı suç sayılabileceği için şu şartları düzenlenmiştir: "Bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenmelidir. Suçu işleyen fail, yaptığı davranışın sivil nüfusa karşı işlenen yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olduğunu veya bu davranışın o saldırının bir parçası olduğunu bilmelidir." Aşağıda bu suçları ayrıntılı olarak şöyle ele alacağız:

3.2.1. İnsanın Yaşamına Dokunan İnsanlığa Karşı Suç Türü

3.2.1.1. Kasten Adam Öldürme

Adam öldürme fiili, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 1. bendinin A. fıkrasında yer almaktadır. Öldürme eylemi, devletin uyguladığı sistematik bir politika kapsamında devlet tarafından veya çeteler tarafından sivillere karşı yaygın ve sistematik

¹⁵⁹Matar, İ., a. g. e., s. 264.

¹⁶⁰Ca'far, A., (2007), el-İtticahat el-Hedise Fi el-Kanun el-Devli el-Cezai, Baskı: 1., el-Muessese el-Camiiyye Li'l-Tibaa Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 127.

¹⁶¹Abdul- Gani, M., el-Ceraim el-Devliyye, s. 295.

¹⁶²Abdul- Gani, M., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 153.

bir saldırının parçası olmalıdır. Mağdurun, siyasi, etnik, dini ve ulusal ayrımcılığa dayanan nedenlerden ötürü öldürülmesi halinde bu eylem insanlığa karşı suçlar kategorisine girmektedir.¹⁶³

Adam öldürme fiilinin, insanlığa karşı suç sayılması için, nedensellik bağının, ilk olarak fiilin sivil topluluğa karşı saldırı eylemiyle ilişkilendirilmesi, ikinci olarak ise faailin suç fiilinin bununla bağlantılı olduğunu bilmesi gereklidir.¹⁶⁴

3.2.1.2. İmha Etme Suçu

Bu suç türü Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 2. bendinin b. fıkrasında : "İmha, gıda ve tıbbi malzemeler gibi hayati malzemeleri menederek ölüme sebebiyet veren koşullar yaratmakla çok kişinin ölümüne neden olma amacını taşıyan bir suçtur." şeklinde yer alıyor. Bu fıkra, "1- Saniğin bir veya daha fazla kişinin yaşam koşullarını zorlaştırarak ölüme neden olan koşullar yaratması 2- Çok kişinin ölümüne neden olma amacını taşımasıdır." şartlarını belirleyerek kasten öldürme ve imha etme suçlarını birbirinden ayırmakta nispeten başarılı olmuştur.¹⁶⁵

3.2.2. İnsanlığa Karşı Suç, Fiziksel Sağlık Türü

3.2.2.1. İşkence Suçu

İşkence suçu, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 2. bendinin h. fıkrası: "İşkence, saniğin kontrolünde bulunan birine karşı kasıtlı şekilde gerek fiziksel gerekse zihinsel ağır acı ve ıstırap veren herhangi bir harekette bulunmasıdır, ancak işkence kanuni ceza gereğince veya neticesinden kaynaklanan herhangi bir acı veya ıstırapı kapsamaz." şeklinde tanımlıyor. Bu tanım işkence suçunun şartlarını şöyle belirliyor, 1- Saniğin mağdura ağır acı veya ıstırap vermesi, 2- Mağdur kişi veya kişilerin, saniğin kontrolü altında olmaları, 3- Bu acı veya ıstırap yasal cezalardan veya neticesinden kaynaklanmış olmamalıdır.¹⁶⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 2. bendinin e. fıkrası ise şöyledir: "İşkence, saniğin gözetimi yada kontrolü altında bulunan bir kimseyi, ister

¹⁶³Ebu-Garara, A., (2006), el-Kada el-Devli el-Cinai (Dirase Fi Dav İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye), Baskı: 1., Sebha Üniversitesi Matbaası, Libya, s. 82.

¹⁶⁴Başak, Cengiz, a. g. e., .134.

¹⁶⁵El-Besyuni, M., (2009), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani Lil'nidam el-Esasi), Baskı: 2, Daru'l-Şuruk, Kahire, Dipnot (10, 11, 12) , s. 303.

¹⁶⁶El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., s. 305.

fiziksel isterse zihinsel olsun, ağır acı yada ızdıraba kasten tabi tutmaktır. Fakat yalnızca kanuni yaptırımlardan kaynaklanan yada onların doğasında mündemiç (var olan) acı ve ızdırıp, işkence çerçevesinde değerlendirilmeyecektir."¹⁶⁷

3.2.2.2. Tecavüz Suçu

Tecavüz suçunun şartlarını koyarken hazırlık komitesi, Ruanda ve Eski Yugoslavya'da olduğu gibi esneklik göstererek tüm gerçekçi durumları kapsamıştır. Bu suçun şartları şöyle belirlenmiş: "1- Sanığın, mağdurun bedenine saldırarak zorla fiziksel cinsel müdahale etmesi, 2- Saldırının güç kullanmakla veya ikrah, şiddet, psikolojik zulüm, görev yetkisini kullanmakla, bir kişinin acizliğini istismar etmekle tehdit ederek zorla cinsel ilişkiye girilmesi."¹⁶⁸

3.2.2.3. Cinsel Kölelik Suçu

Cinsel kölelik suçu açık bir şekilde her hangi bir uluslararası sözleşmesinde görülmemiştir. Fakat köleleştirme suçu altında yer alıyor olup, ancak ilk kez Uluslararası Ceza Hukuk Statüsü'nün 7. maddesi 1. bendinin g. fıkrasında yer almıştır. Cinsel kölelik fiilinin şartları şöyle belirlenir:

"1- Sanığın, satın alma, satma, ödünç verme veya takas yapma gibi filleri bir kişi veya kişiler üzerinde kullanma yetkisine sahip olması, ya da onları kişisel özgürlüklerini kullanmaktan mahrum etmesi, 2- Sanığın, bir kişinin veya kişilerin cinsel ilişkiye girmelerine sebebiyet buluvermesi." Bu suçta, işlenen cinsel ilişki eyleminde kadınlar ve erkekler arasında fark olmadığı görülmektedir. Çünkü mağdurun kadın ya da erkek olduğunu belirlememiştir.¹⁶⁹

3.2.2.4. Zorla Fuhuş Suçu

Zorla fuhuş suçu, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 1. bendinin g. fıkrasında yer almaktadır. Bu suçun şartları: "Sanığın, bir kişiye veya kişilere, güç, tehdit, ikrah, haciz, psikolojik baskı uygulamak, görev yetkisini kullanmakla ya da onları zorlayıcı ortamda bulundurmakla ya da memnuniyetsizliğini bildirmekten aciz kalmaları nedeni ile onların cinsel niteliği taşıyan fiiller yapmaya

¹⁶⁷Tezcan, D., v.d., a. g. e., s. 49.

¹⁶⁸Mahmut, M., (2007), el-Unf el-Cinsi Zıt el-Mara Fi Evkat el-Nizaat el-Musellehe, Baskı:1 ,Daru'Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 159.

¹⁶⁹El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., s. 307.

zorlanmaları, 2- Failin, para karşılığında veya diğer yararlar elde etmek amacı ile işlediği cinsel nitelikteki suçlardır." şeklinde belirlenmiştir.¹⁷⁰

3.2.2.5. Zorla Hamile Bırakma Suçu

Bu suç, failin, bir grup insanın irki oluşumunu etkilemek ya da uluslararası hukuka diğer çok ciddi ihlallerde bulunmak amacı ile bir kadını veya daha fazla kadını hapsederek zorla ve iradeleri dışında hamile bırakıp onları gayrimeşru çocuk doğurmaya zorlamasıdır. Ancak bu tanımda hamilelikle ilgili ulusal hukuka herhangi bir şekilde değinilmemiştir.¹⁷¹

Zorla hamile bırakma suçu Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 2. bendinin f. fıkrasında yer almaktadır. Şu şekildedir;¹⁷² "Zorla hamile bırakma, uluslararası hukukun ciddi bir şekilde ihlali veya bir topluluğun etnik bileşimini değiştirme amacıyla, bir kadının arzusu olmadan zorla hamile bırakılması anlamına gelir; ancak bu tanım, hiçbir şekilde hamileliğe ilişkin ulusal yasaları etkileyecek şekilde yorumlanamaz."

3.2.2.6. Zorla Kısırlaştırma Suçu

Bu tür suçların daha da tehlikeli olmasından dolayı, Roma Konferansına katılan çeşitli ülkelerin diplomatik heyetleri, zorla kısırlaştırma suçunu insanlığa karşı suçlar içerisinde barındırmıştır. Bu suçun temel şartları : " 1- Failin, bir veya daha fazla kişiyi biyolojik üreme yeteneğini engelleme davranışı, 2- İşlenen davranışta tıbbî gerekçenin olmaması veya hastanelerin birinde bir veya daha fazla kişiye kabulleri olmadan iradeleri dışında ilaç verilmesi" şeklindedir.¹⁷³

3.2.2.7. Diğer Cinsel Şiddet Şekilleri

Uluslararası kanun koyucu, "diğer cinsel şiddet şekilleri" ifadesini kullanarak tanımlarda açıkça belirlenmeyen diğer cinsel suçların kapsanacağını hedefleyerek aynı zamanda insanlığa karşı suç olduğundan cezalandırılmasının da gerekli olduğuna işaret

¹⁷⁰Hicazi, A., a. g. e., s. 595.; Ebu-Rukbe, R., el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye, a. g. e., s. 159.

¹⁷¹Muhammed-Ali, M., Mavkif el-Teşriat el-Vataniyye Min el-Ceraim el-Dahile Fi İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Uluslararası Hukuk Mısır Cainesinin Onuncu Kongresine Sunulan Çalışma Kağıdı, Kahire, Aralık 2001, s. 6.

¹⁷²Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 7. Maddesinin 2. Bendinin f. Fıkrasına, a. g. e., s. 4.

¹⁷³El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., s. 308.

etmiştir. Ancak cinsel nitelikteki bu tür suçların Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı alanına girmesi için bazı koşulların gerçekleşmesi gereklidir, bu koşullar¹⁷⁴." 1- Failin, bir veya daha fazla kişiye karşı cinsel fiil işlemesi, ya da o kişiyi veya kişileri, güç kullanmakla cinsel fiil işlemeye zorlaması, ya da kişiye veya kişilere karşı, şiddet, ikrah, haciz, psikolojik baskı, görev gücü kullanma, zorunlu çevre bulunması, kişinin razı olmadığını söylemekten acizliği durumlarından kaynaklanan korku ile tehdit ederek cinsel fiil işlemeye zorlaması. 2- İşlenen cinsel davranışların, statünün 7. maddesinin 1. bendinin g. fıkrasında anılan suçların şiddeti ile benzerlik arz ettiğinde."¹⁷⁵ şeklindedir.

Cinsel suçların yaşayan bir kişiye karşı işlenebileceği gibi ve ölümlere karşı gerçekleştirilen eylemlerde ölünün hatırasına hakaret yada alenen hayasızca bir hakaret/teşhir suçu olacağıda göz bulundurulmalıdır.¹⁷⁶

3.2.3. Hareket Özgürlüğüne Dokunan İnsanlığa Karşı Suç Türü

3.2.3.1. Köleleştirme Suçu

Köleleştirme suçu, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesi 2. bendinin c. fıkrasında: "Köleleştirme, insanları temel haklarından yoksun bırakarak onları özellikle de çocuk ve kadınları insan ticaretinde istismar etmektir." şeklinde tanımlanmıştır. Mahkeme bu suçun şartlarını şöyle belirlemiştir: "Sanığın, bir veya daha fazla kişi üzerinde mülkiyet hakkı kullanması, örneğin bu kişileri ödünç verme, takas yapma, satın alma, satma fiilleri, ya da bunlara özgürlüklerinden yoksun bırakma fiilidir."¹⁷⁷

İnsanın temel haklarından yoksun bırakılmasına köleleştirme denilmektedir. Köleleştirme, Nürnberg, Eski Yugoslavya, Ruanda ve Roma Uluslararası Ceza Mahkemelerinde, insanlığa karşı suçlar bağlamında ele alınmıştır.¹⁷⁸

3.2.3.2. Nüfusun Zorla Sürgün Edilmesi veya Nakli

Statünün 7. maddesinin 2. bendinin d. fıkrasında zorla sürgün etme veya nakli:

¹⁷⁴Mahmud, M., a. g. e., s. 183.

¹⁷⁵El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., s. 309.

¹⁷⁶Ünver, Yener, (2013), Türk Maddi Ceza Hukukunda Cinsel Suçların Eleştirel Olarak İncelenmesi, II. Türkiye- Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu "Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku" 16/17-05-2013 İstanbul/Türkiye, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 25.

¹⁷⁷El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., Dipnot: 13, s. 304.

¹⁷⁸Azarkan, E., (2003), "Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar" Ankara Üniversitesi Dergisi, C.52 Sayı: 3, s. 293.

"Nüfusun zorla sürgün edilmesi veya nakli, yani belirli bir nüfusun yasal bir şekilde buldukları ve oturdukları bölgeden Uluslararası Hukuk tarafından kabul edilen bir gerekçe bulunmadan zorla kovulmaları veya nakil edilmeleridir." şeklinde açıklanmıştır. Bu suçun şartları ise şöyle belirlenmiştir: " 1- Failin, uluslararası hukuk tarafından onaylı olmayan zorlayıcı bir şekilde bir veya daha fazla kişileri başka bir ülkeye veya başka bir bölgeye zorla kovması veya sürgün etmesi. 2- Sürgün edilmekle ilgili kişi veya kişilerin kovuldukları veya sürgün edildikleri bölgeden yasal bir şekilde bulunmaları. 3- Sanığın, kovduğu kişi veya kişilerin bölgede yasal bir şekilde bulduklarından haberdar olması."¹⁷⁹

3.2.3.3. Hapsetme veya Herhangi Bir Şekilde Beden Özgürlüğünden Yoksun Etme

Roma Statüsü'nde hapsetme terimi bulunmuyordu, çünkü devletlerin hepsinde hapis cezası uygulanmaktadır. Bu konu ile ilgili dar ve uygun olmayan yorumundan uzaklaşmak için 7. maddenin 1. bendinin e. fıkrası eklenmiştir, o da, "Herhangi bir şekilde beden özgürlüğünden yoksun etme" fiilidir, böylece bu fiil uluslararası hukuk tarafından korunmuş oluyor. Hapsetme şartları ise şu şekilde belirlenmiştir: " 1-Sanığın, bir veya daha fazla kişiyi hapsetmesi veya onları beden özgürlüğünden ciddi bir şekilde yoksun kılması. 2-Davranışın şiddetliliği, Uluslararası Hukukun temel kurallarını ihlal eden seviyeye ulaşması. 3-Sanığın, davranışın şiddetliliğini ispatlayan gerçek durumdan haberdar olması."¹⁸⁰

3.2.3.4. Kişilerin Zorla Kaybedilmesi

Statünün 7. maddesinin 2. bendinin t. fıkrasında kişilerin zorla kaybedilmesi: "Kişilerin zorla kaybedilmesi, devletin veya devlet tarafından destekli bir siyasi örgütün, herhangi bir kişiyi veya kişileri tutuklaması veya kaçırması veya haciz etmesi, daha sonra kaçırılan veya kaybedilen kişi veya kişileri uzun bir süre için kanun korumasından yoksun tutmak amacı ile bulunduğu yer veya akıbetleri ile ilgili herhangi bir bilgi vermeyi reddetmesi anlamına gelir" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁸¹

¹⁷⁹El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., Dipnot: 14, s. 304.

¹⁸⁰Muhammed, M., (2009), Devr Mahkemet Mucrimi el-Harb Fi Yugoslavya el-Sabika Fi Tatavvur Ahkam el-Kanun el-Devli el-İnsani, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, El-Mansura Üniversitesi, Mısır , s. 358.

¹⁸¹Alvan, M., a. g. e., s. 222.

3.2.4. İnsanlığa Karşı Suç, Irk Ayrımcılığı ve Diğer İnsanlık Dışı Fiiller

3.2.4.1. Zulmetme

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 7. maddesinin 1. bendinin h. fıkrasında genel olarak zulmetme suçları için geniş bir tanıma yer vermiştir: "Her hangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı, bu paragrafta her hangi bir eylemle veya mahkemenin yetki alanındaki herhangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel veya (7/3) fıkrada belirlendiği gibi cinsel türleri ile ilgili veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere zulmetmektir."¹⁸²

3.2.4.2. Irk Ayrımcılığı Suçu

Statünün 7. maddesinin 2. bendinin h. fıkrasında ırk ayrımcılığı suçu: "Irk ayrımcılığı, bir etnik grup tarafından diğer bir farklı etnik grubu veya topluluğu kontrol etmek ve etnik rejimlerini korumak amacı ile onlara karşı işlenen sistematik zulüm barındıran ve 1. fıkrada işaret edilen fiiller niteliğinde olan herhangi bir insanlık dışı eylemdir."¹⁸³

3.2.4.3. Diğer İnsanlık Dışı Fiiller

Roma Konferansı'nda birçok tartışmadan sonra "Diğer insanlık dışı fiiller" ifadesi Uluslararası Ceza Hukuku Statüsü'nün 7. maddesinin 1. bendinin k. fıkrasına eklenmiştir. Ancak bu fiiller, bedene veya zihne çok ciddi şekilde zarar veren, ya da 7/1 fıkrasında yer alan insanlığa karşı suçlarda olduğu gibi ciddi tehlike niteliği taşıyan fiiller olması şart koşulmuştur.¹⁸⁴

Belirtmekte fayda vardır ki, insanlığa karşı suçlar konusu önemli bu soru işareti ortaya koymaktadır o da, bir kişinin her hangi bir uluslararası suç veya insanlığa karşı suç işlediğinde bu kişinin üzerine düşen cezai sorumluluk ne olacaktır?

Bu soruyu yanıtlayabilmek için, Uluslararası Ceza Sorumluluğu konusunu araştırmak gerekmektedir. Bu yüzden bu konuyu detaylıca ikinci bölümde ele alacağız.

¹⁸²El-Mesdi, A., (2002), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (el-İhtisas ve Kava'id el-İhale), Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 89.

¹⁸³El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e., Dipnot: 1, s. 312.

¹⁸⁴Muhammed, M., a. g. e., s. 376.

II. BÖLÜM

İNSANLIĞA KARŞI SUÇLARDAN DOĞAN ULUSLARARASI CEZA SORUMLULUĞU

Uluslararası Hukuk Komisyonu, 1947'den beri otuz yıl boyunca ceza hukukundan daha fazla mali tazminatlar bakımından devletler sorumluluğu ile ilgili kanunların tedvin edilmesine odaklanmıştır.¹⁸⁵

Fakat geçen yüzyılın doksanlı yıllarından itibaren Uluslararası İnsancıl Hukuka karşı işlenen ciddi ihlallerden dolayı bireylerin sorumluluğu Uluslararası Hukukun incelediği ana konulardan biri olmuştur. Bu yeni eğilim uluslararası uygulamalar ile ulusal uygulamalar arasında, cezaların niteliği, kapsamı, mağdurların rolü, ayrıca uluslararası örgüt ve özel kurumlar gibi devlet olmayan varlıklar bakımından çelişkili durumların ortaya çıkmasına yol açmıştır.¹⁸⁶

Böylece Uluslararası Hukuk tarafından yapılan hukuk sorumluluğu düzenlemesi her hangi bir çözüm getirmeden tartışmalara neden olmuştur. Geleneksel sorumluluk hukukunda, tazminat hakkının yürütülmesi için gayrimeşru fiil ile suçun kendisine atfedilen kişinin arasında nedensellik bağının bulunmasının hedeflenmesine rağmen, Uluslararası Hukuk Komisyonunun tartışmaları suç ile kabahati birbirinden karakterize edilmesine yol açarak, nicel bir ilişkiye nitel bir unsur koymuş olmuştur. Çünkü tazminatta öngörülen önemli hususlar, gayrimeşru fiilin yok edilmesi, eski durumun yeniden iadesine fırsat verilmesi, aynı zamanda gayrimeşru fiilin işlendiğine dair itirafın yapılması edebi eşitlik şekillerinden biri olduğu kabul edilmiştir.

Ancak 1985 yılında Fransa ve Yeni Zelanda arasında ortaya çıkan (Rainbow Warrior) sorununda tahkim heyetinin ortaya koyduğu "Ceza Tazminatı" kavramı, ister kavram geliştirilmesi açısından isterse istisna koyma açısından olsun gelenekseli kırmıştır.¹⁸⁷

¹⁸⁵Harp, A., (2010), el-Nizam el-Cezai el-Devli – el-Ukubat el-Devliyye Zit el-Duvel ve el-Efrad, Baskı: 1., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 54.

¹⁸⁶Lütfi, M., (2006), Aliyyat el-Mulahaka Fi Nitak el-Kanun el-Cinai el-Devli el-İnsani, (Karşılaştırmalı Çalışma), Baskı: 1., Dar el-Fikir ve el-Kanun Yayınları, Kahire, s. 104.

¹⁸⁷Kadiri, H., (2009), el-Nizaat el-Devliyye (Karşılaştırmalı Çalışma) , Baskı: 1., Dar el-Kutup Yayınları, Amman , Ürdün, s. 92.

Çünkü eskiden ceza sorumluluğundan beklenen ana hedef; hatayı cezalandırma ve devleti suçlama işleri değil, gayrimeşru fiilin durdurulması ile beraber tazmin edilmesiydi. Hukuki tedvin bu çelişkili durumu halletmişken özel hukukta devlet sorumluluğuna hata ve kusurluluk kavramını da eklemiştir. Böylece sorumluluk sadece iki ülke arasındaki eşit muamele ilişkilerinin etkileşimi ile sınırlı kalmamakla birlikte hukuk yükümlülüklerine dayanarak herkesi kapsayan çeşitli tarafların yükümlülüğünü de kapsar hâle gelmiştir.¹⁸⁸

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonrası yapılan uluslararası ceza muhakemelerinde Eski Yugoslavya ve Ruanda Askeri Ceza Mahkemelerinin, insanlığa karşı suçlardan dolayı uluslararası ceza sorumluluğu düşüncesinin oluşumunda oynadığı rol göz ardı edilemez. Çünkü bu suçlar, uluslararası toplumun koruduğu insani ilke ve değerleri ihlal eden, hatta uluslararası toplumun varlığını tehdit eden en tehlikeli uluslararası suçlar arasında yer almaktadır. Ayrıca Ruanda ve Eski Yugoslavya Mahkemeleri, 1998 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması için uluslararası koşulların hazırlanmasında önemli rol oynamıştır. Daha sonra Uluslararası Ceza Mahkemesi ise, Uluslararası Ceza Sorumluluğu kavramının gelişmesinde ve ayrıntılarının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu konuyu aşağıda üç ana başlık altında ayrıntılı bir şekilde ele alacağız:

1. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Genel İlkeleri

Uluslararası Ceza Sorumluluğu düşüncesi uluslararası içtihatçıların ilgisini çekmiş, içtihatçılar düşünceleri ile uluslararası sorumluluğun kapsamının genişletilmesinde katkıda bulunmuşlardır. Uluslararası sorumluluk devletler ile sınırlı kalmayarak bu sorumluluğun işlenmesinde esas unsur olan gerçek kişilere de uzanmıştır. Bundan önce bireyler Uluslararası Genel Hukukta geleneksel olarak tek kişi sayılan devletin arkasında gizlenerek uluslararası suç işlemişlerdir. Ancak Uluslararası Ceza Sorumluluğunun kavramı değişince uluslararası toplumun bireylere yönelik bakışı değişmiştir. Bireylerin de uluslararası düzeyde cezalandırılmaları mümkün hâle gelerek; birey, Uluslararası Ceza muhakemelerinin bir tarafı olmuştur. Bu durum Uluslararası Ceza Sorumluluğu kavramını, esaslarını, unsurlarını ve buna ilişkin Uluslararası Hukuk içtihatçılarının görüşlerini ele almamızı gerektiriyor. Bu nedenle bu konuyu detaylı

¹⁸⁸Deco, E., Tarif El-Cezaat El-Taklidiyye Nitakuha ve Hasaisuha, Uluslararası Kızıl Haç Dergisinden Derleme, Cilt: 90, Sayı: 870, Haziran 2008, s. 31-33.

olarak aşağıda ele alacağız:

1.1. Uluslararası Ceza Sorumluluğu Tanımı

Uluslararası Ceza Sorumluluğu; uluslararası bir kuralın ihlal edilmesine karşı uygulanan bir cezadır. Bu kavram insan tarihinin aşamalarının gelişmesine göre ve bunları etkileyen uluslararası koşulların gelişmesine göre değişmiştir.¹⁸⁹

Ceza sorumluluğu kavramı başlangıçta tazminat temeline dayalı ülkeler arasında bir medeni sorumluluk olarak fail ile mağdur arasında hukuk ilişkisi olarak özetleniyordu. Milletler Cemiyeti'nin kurulması ile uluslararası toplumun ülkeler arasında sözleşmelerin yapılmasına, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden eylemlerin suçlandırılmasına ve cezalandırılmasına meyilli olması ile birlikte, cezalandırma esasına dayalı olarak uluslararası hukukta suç gösterilen fiiller karşılığında Uluslararası Ceza Sorumluluğu oluşmuştur.¹⁹⁰

Daha sonra da Birleşmiş Milletler Şartı VII. Bölümü hükümlerine istinaden suç fiillerinden doğan hasarın tazminatı veya giderilmesi hükmü de uluslararası ceza hukukunun arasına eklenmiştir.¹⁹¹

Uluslararası Ceza Sorumluluğunu tanımlayabilmek için önceden genel olarak uluslararası sorumluluğun ele alınması gereklidir. Uluslararası geleneksel hukukta, devlet; Uluslararası Genel Hukuk önünde tek kişi sayılıyordu. Ayrıca devletin uluslararası hukuka karşı fiillerden birini işlediğinde ceza sorumluluğu ile değil hatta bu fiiller başkalarına zarar vermiş olsa da medeni sorumlulukla sınırlandırılmıştır.¹⁹²

Birinci Dünya Savaşı sonrası ilk kez bireylerin savaş hukuku ve örf kurallarını ihlali nedeni ile kişisel Uluslararası Ceza Sorumluluğuna 1919 yılı Versay Antlaşmasında yer verilmiştir.¹⁹³

İkinci Dünya Savaşından sonra Uluslararası Ceza Sorumluluğunun kuralları gelişmiştir ki, devletler tarafından uluslararası hukuk ve örf âdet kurallarını ihlal eden ve savaşa sebebiyet veren kimselerin kovuşturulmasında, her türlü insan haklarına veya

¹⁸⁹Suveylim, M., (2007), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye Fi Dav'i el-Siyase el-Cinaiyye el-Mu'asıra, Baskı: 1., Dar el-Matbu'at el-Camiiyye Yayınları, İskenderiye, s. 94.

¹⁹⁰Yusuf, S., a. g. e., s. 58.

¹⁹¹El-Raci, M., el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye ve Devruha Fi Himayet Hukuk el-İnsan, Arap Geleceği Dergisinde Yayımlanan Hukuki Araştırma, Arap Birliği Araştırma Merkezi, Lübnan, Haziran / 2015, s. 144.

¹⁹²Nasırı, M., (2011), Faaliyyet el-İkab Ala el-İntihakat el-Cesime Li Kava'id el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 1., Daru'l-Fikr El-Camii, İskenderiye, s. 115.

¹⁹³Hijazi, A., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye, a. g. e., s. 94.

insanlığa karşı suç işleyen kişilerin cezalandırılması ilkesine uyum gösterilmiştir. Böylece Uluslararası Hukuk Kurallarına göre bireyler işledikleri uluslararası suçtan dolayı ceza sorumluluğu ile yükümlü olmuşlar, daha sonra uluslararası hukuka karşı işlenen suç sorumluluğu devlet sorumluluğundan kişisel ceza sorumluluğuna doğru gelişmiştir.¹⁹⁴

Uluslararası Sorumluluğun esası ve gelişmesi bakımından Hukukçular Uluslararası Sorumluluk için çeşitli ve farklı tanım vermişlerdir. Bazı hukukçular Uluslararası Sorumluluk temelini yasadışı fiil teorisine bağlamış, diğerleri ise; risk esasına bağlamıştır.¹⁹⁵

Tanımlarda uluslararası sorumluluk temelini gelişmesi ile ilgili farklılığa rağmen, uluslararası sorumluluk için her hangi bir tanımda aşağıdaki unsurlar göz önüne alınmalıdır:

1- Tanımda uluslararası sorumluluk temeli yasadışı teorisi ile sınırlı kalmamakla beraber risk teorisi de göz önüne alınmalıdır.

2- Tanımın metni, uluslararası sorumluluğun tespitinden kaynaklanan etki sadece tazminat ödemekle sınırlı kalmamalıdır.

3- Uluslararası sorumluluk, sadece devletler veya örgütlerle sınırlı olmamakla beraber uluslararası toplum çıkarlarına karşı suç işleyen bireylerin hakkında da uluslararası sorumluluk gerçekleşir. Buna göre Prof. Ahmet Ebu El-Vefa Uluslararası Sorumluluğu : "Devlet veya Uluslararası Hukuk kişilerinden herhangi birisi, başka bir Uluslararası Hukuk kişisi hakkında işlediği Uluslararası Hukuka karşı fiilden doğan herhangi zararın karşılanması ile yükümlüdür." şeklinde tanımlamıştır.¹⁹⁶

Dr. Seyyid Ebu El-İ'ta Uluslararası Sorumluluğu: "İster Uluslararası Hukuka aykırı olsun ister olmasın, yeter ki uluslararası ceza gerektiren bir davranış olsun, bu davranıştan doğan sonuç Uluslararası Hukuk kişilerinin birinin zarar görmesine sebebiyet veren bir fiilin uluslararası bir hukuk kişisine isnat edilmesidir." olarak tanımlamıştır. Bu tanım; Uluslararası Hukuk kişileri ve ceza gerektiren Uluslararası Sorumluluğun tespitinden ortaya çıkan sonuçlar bakımından, Uluslararası Hukukta

¹⁹⁴Daduki, İ., (2016), el-Nadariyye el-Amme Lil'mesuliyye el-Devliyye Bidun Ahta, Baskı: 1., Arap Araştırma Merkezi Yayın ve Dağıtım, Mısır, s. 26.

¹⁹⁵Allam, V., (2001), Merkez el-Ferde Fi el-Nidam el-Kanuni Lil'mesuliyye el-Devliyye, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 10.

¹⁹⁶Ebu El-Vefa, A., (1996), Nadariyyet el-Daman Av el-Mesuliyye el-Devliyye Fi el-Şeri'a el-İslamiyye, Hukuk ve Ekonomi Dergisi, Sayı: 66, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 6.

yaşanan gelişmelerle orantılıdır. Ayrıca Uluslararası Sorumluluğu sadece yasadışı fiillerle sınırlı bırakmayıp Uluslararası Sorumluluğunun kavramını geliştirerek Uluslararası Hukukun yasaklamadığı fiilden doğan zararlı sonuçları da kapsamıştır.¹⁹⁷

Ama ceza sorumluluğu ise, mevzuatlarda: "Bir kişinin işlediği suç vakası ile hukuku ihlal ettikten sonra, işlediği suçtan dolayı Ceza Hukukunca belirlenen ceza hükmüne tabii kalması." anlamına gelmektedir.¹⁹⁸

Buna göre, Uluslararası Ceza Sorumluluğu tanımını şöyle anlatabiliriz: "Uluslararası Hukuk kişilerinden birinin, Uluslararası İnsancıl Hukuk hükümlerini ve Uluslararası Hukuk hükümlerini ihlal eden bir fiil işlemesinden dolayı soruşturulabilmesi ve işlediği suçtan dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesi uyarınca cezalandırılmasıdır."¹⁹⁹

Nizar El-Anbaki'ye göre: "Uluslararası Ceza Sorumluluğu; Devletin adına ya da herhangi bir Uluslararası Hukuk Kişisinin adına ya da parti işlerini uygularken veya yürütürken devleti temsil eden ister askeri isterse siyasi kişilerin işledikleri suçlardan dolayı oluşan sorumluluktur."²⁰⁰

1.2. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kimin Yükleneceğinin Belirlenmesi İle İlgili Uluslararası Hukuk Hukukçularının Görüşleri :

Uluslararası ceza sorumluluğunun kimin tarafından yükleneceği konusunda hukukçular farklı görüşe sahiptir. Bu görüş farklılığı ise; uluslararası ceza sorumluluğu yüklenmeden doğan etkiler ve bu sorumluluğun üzerine düşen kişiye nasıl uygulanacağı açısından ortaya çıkmaktadır. Hukukçular, uluslararası ceza hukukunun kimin üstleneceği konusundan üç farklı eğilimde bulunmuşlardır; uluslararası ceza sorumluluğunun devlete isnat edilmesi, ya da bireylere isnat edilmesi ya da devlet ile bireylere müşterek olarak isnat edilmesidir. Bu konuyu aşağıdaki başlıklar altında detaylıca ele alacağız:

1.2.1. Devlete İsnat Edilen Uluslararası Ceza Sorumluluğu :

Bu görüş yanlılarına göre; devlet uluslararası ceza sorumluluğunu üstlenecek tek

¹⁹⁷Ebu-İta, el-seyyid, (2001), el-Cezaat el-Devliyye Beyne el-Nadariyye el-Tstbik, Üniversitesi Kültür Tesisi, İskenderiye, s. 249.

¹⁹⁸Süleyman, A, El-Mukaddimat El-Esasiyye Fi El-Kanun El-Devli El-Cinai, a. g. e., s. 123.

¹⁹⁹Avad, R., (2001), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Ferdiyye Fi el-Muctema el-Hur (Dirase Mukarana), Baskı: 1, Daru'l-Nada El-Arabiyye, Kahire, s. 11.

²⁰⁰El-Anbaki, N., (2010), el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 1, Dar Vail Yayın Dağıtım ve Matbaacılık, Amman, Ürdün, s. 494.

kişidir, çünkü Uluslararası Hukuk iç hukuka tabi olan gerçek kişileri değil devletleri tanımaktadır, uluslararası suçları işleyebilecek tek taraf devlettir bu nedenle ceza sorumluluğunu tek başına üstlenir.²⁰¹

Hukukçu Feber, bu görüş yanlısı olmasının sebebinin şöyle anlatıyor: "Kişisel uluslararası ceza sorumluluğunun tespit edilmesi için, gerçek kişinin aynı anda (Uluslararası Hukuk ve İç Hukuk) ile temsil edilen farklı hukuki sistemlere tabi olmasını gerektiriyor, ancak evrensel örgüt ya da küresel bir devlet bulunmadığı için bu durumun gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır. Böylece işlenen uluslararası suçlardan doğan cezai sorumluluk devletin tek başına yükleneceği bir sorumluluktur."²⁰²

Hukukçu Sildana, bu görüşü savunarak şöyle bir ifade vermiştir: "Devlet, devleti kuran kişilerin iradesinden ayrı bir şekilde bağımsız bir iradeye sahip olarak Uluslararası Hukuk kurallarında tanınan tek kişi sayılır, kişiler ise sadece devletin iradesini yansıtan unsurlardır, böylece kişilerin fiili ve davranışları devlete isnat edilmelidir, neticede devletin iradesini yansıtan bireylerin işledikleri uluslararası suçtan doğan sorumluluk devlet tarafından üstlenilmelidir."²⁰³

Ayrıca, gerçek kişiler uluslararası kişiliğe sahip değildir. Buna göre uluslararası suç işlediklerinde haklarında uluslararası ceza sorumluluğu tespit edilmez, sorumluluğu devlet üstlenerek daha sonra devlet iç kanununa göre faile karşı uygun ceza uygulayabilmesi mümkündür. Bu ifadeyi de sözüne eklemiştir.²⁰⁴

Fakat bu görüş bazı eleştirilerle karşılaşmıştır. Bunlardan; ceza sorumluluğunun devlete isnat edilmesi söz konusu suçla herhangi bir ilişkisi olmayan diğer gerçek kişilerin de cezalandırılmasına yol açabilir. Bu durum ise, ceza kişiselliği ilkesi ile karşı karşıya gelir, üstelik devlet manevi kişi olarak, ceza niyetini keşfetme iradesine sahip değildir, neticede uluslararası suçlar işlendiğinde bu suçları işleyen gerçek kişilere isnat edilip ceza sorumluluğunu yüklenirler.²⁰⁵

Ayrıca manevi kişi hakkında ceza yaptırımının uygulanması mümkün değildir, çünkü ceza yaptırımı sadece gerçek kişiler hakkında uygulanır. Bu görüş uluslararası ceza sorumluluğu tarihi gelişiminin ilk aşamalarında meydana gelmiş ve devletin

²⁰¹Alvan, M., (2007), el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 2., Dar Vail Yayınları, Amman, Ürdün, s. 77.

²⁰²Muhammed El-Far, A., a. g. e., s. 30.

²⁰³El-Alusi, U., (1996), el-Mesuliyye el-Devliyye An el-Ceraim el-Muhille Bi'silm el-İnsaniyye ve Emnihe, Uluslararası Hukukta Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Bağdat Üniversitesi, s. 77 vd.

²⁰⁴Allam, V., a. g. e., s. 88.

²⁰⁵Ali Sait, M., (2000), el-Kanun el-Devli el-Cinai (el-Cezaat el-Devliyye), Baskı: 1., Daru'l- Kutup El-Cedid, Beyrut, s. 52.

sorumluluğunu tespit etmeye çalışan Uluslararası Hukukta geleneksel doktrini temsil etmektedir. Fakat günümüzde bu görüş Uluslararası Hukuk Doktrininde kabul görmemektedir, çünkü bu görüş küresel düzeyde yaşanan gelişme ve değişiklikleri göz ardı etmiştir.²⁰⁶

1.2.2. Devlet ve Gerçek Kişinin Ortak Ceza Sorumlulukları

Bu eğilim yanlıları, bireylerin devlet adına uluslararası hukuku ihlal etmesi nedeniyle doğan uluslararası ceza sorumluluğu bireylerin devlet ile beraber üstlenecekleri ortak bir sorumluluk olduğunu savunmaktadır.²⁰⁷

Uluslararası hukuk, bireylerin devlet adına işledikleri uluslararası suçlardan doğan kişisel sorumluluğu göz ardı edemez. Bireyler de uluslararası ceza sorumluluğunu yüklenir.²⁰⁸

Ayrıca devletler de manevi kişi olarak niteliğine göre ambargo, deniz ablukası ve benzeri yaptırımlarla cezalandırılabilir. Bireyler ise gerçek kişi olarak niteliklerine göre hapis, idam ve benzeri yaptırımlarla hükmolunur.²⁰⁹

Yine bu görüş de birçok eleştiri ile karşı karşıya kalmıştır, örneğin; devlete uygulanan yaptırımlar mali tazminat ile temsil edilen medeni cezalarla sınırlıdır, ancak ceza yaptırımları ise sadece gerçek kişilere karşı uygulanmaktadır.²¹⁰

Aslında manevi kişi gerçekte hukuki bir hiledir, bunu gerçek anlamı ile temsil eden gerçek kişidir. Ayrıca ceza sorumluluğuna maruz kalan kişi gerçek kişi olmalıdır, çünkü riskin ve tehlikenin gerçek kaynağı devleti yöneten gerçek kişilerdir. Bu nedenle ceza yaptırımları fertlere karşı uygulanmalıdır. Öte yandan, suç durumlarının suça sebep olan fertlerden ayrı bir şekilde devlete isnat edilmesinin algılanması mantıklı bir durum değil. Çünkü devleti suçlamak bütün halkın suçlanması anlamına gelmektedir, bu da öngörülen bir durum değil. Bu nedenle devletin adına uluslararası suç işleyen veya suç planlayan kişilere karşı ceza verilmesi mantıklıdır.²¹¹

²⁰⁶Abdul- Gani, M., El-Ceraim El-Devliyye, a g. e., s. 428.

²⁰⁷Muhammed El-Far, A., a. g. e., s. 33.

²⁰⁸Abdul-Gani, M., El-Ceraim El-Devliyye, a. g. e., s. 488.

²⁰⁹El-Rifai, A., (2004), el-Nadariyye el-Amme Li'lmesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 44.

²¹⁰Nasiri, M., a. g. e., s. 140.

²¹¹Sened, H., (2004), el-Himaye el-Devliyye Li Hak el-İnsan Fi el-Selame el-Cesediyye, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 588.

1.2.3. Gerçek Kişiyeye Yönlendirilen Ceza Sorumluluğu

Bu görüş yanlılarına göre, uluslararası ceza sorumluluğu yalnız gerçek kişilerin yükümlülüğüdür. Çünkü devlet manevi kişi sayıldığı için uluslararası suç işlemesi mümkün değildir. Ayrıca devletin ayırt etme ve irade eksikliğinden dolayı kendisinde suç niyeti gerçekleşmez. Bu grubun görüşüne göre, cezai sorumluluğun gerçekleşmesinin esas unsurları olan irade ve ayırt etme unsurları sadece gerçek kişilerde bulunur.²¹²

Öte yandan özellikle de 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı sonrası fertler için tanınan haklar ve üzerlerine düşen ödevler uluslararası hukuk tarafından kabul edilirken fertler uluslararası hukuk hükümlerinde muhatap taraf olmuşlardır.²¹³

Ancak bu görüşün olumsuz yanı ise; uluslararası sorumluluğun sadece bireyler üzerinde sınırlandırılmasıdır, çünkü işlenen uluslararası suçlardan dolayı devletler birkaç kişiyi kurban ederek ceza sorumluluğundan uzak tutulmalarını sağlamış olacaktır. Yani devlet, ceza sorumluluğunu üzerinden kaldırmak amacı ile bazı devlet üyelerini veya sorumlularını uluslararası ceza muhakemesine takdim edebilecektir, böylece de devlet uluslararası ceza sorumluluğundan uzak durmasını sağlamış olabilecektir.²¹⁴

Bunlara rağmen, uluslararası ceza sorumluluğundan gerçek kişilerin sorumlu tutuldukları geçmişte olduğu gibi ve uluslararası belgelerde kararlaştırıldığı gibi çağdaş uluslararası doktrinde de yaygın eğilim uluslararası ceza sorumluluğunun bireylere yönlendirilmesidir. Çünkü uluslararası hukuk kurallarının ağır ihlalleri ve bu ihlallerden doğan yüksek değerlerin zedelenmesi ve korunması gereken çıkarların zarar görmesi nedeni ile bu kişiler uluslararası ceza sorumluluğu kapsamına alınmalıdır. Ancak o fiillerden doğan sorumluluk gerçekte fiili işleyen kişiler ile aynı anda devletin yüküneceği çifte sorumluluktur, çünkü devlet uluslararası sorumluluk kurallarına göre suç davranışlarından doğan zarar sorumluluğunu yüklenmelidir, fertler ise suç fiilini işledikleri için cezai sorumlulukla yükümlü tutulmalıdırlar.²¹⁵

1.3. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Esası ve Unsurları

Uluslararası ceza sorumluluğunun araştırılması için uluslararası ceza

²¹²Muhammed El-Far, A., a. g. e., s. 34.

²¹³Nasiri, M., a. g. e., s. 141.

²¹⁴Allam, V., a. g. e., s. 93.

²¹⁵Muhammed El-Far, A., a. g. e., s. 36.

sorumluluğunun esası ve unsurlarının ne olduğunun belirtilmesi gerekli olacaktır, buna göre bu konuyu aşağıdaki iki ana başlık altında ele alacağız:

1.3.1. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Esası

Sorumluluğun esası; kanun koyucunun, bir kişinin işlediği fiilinden doğan zarar nedeni ile kanun koyucuyu bu kişinin hakkında uygun bir ceza dayatmaya saik olan sebep anlamına gelmektedir.²¹⁶

Fakat uluslararası hukuk doktrinde uluslararası sorumluluğu esasını belirlemede üç farklı teorisi bulunmaktadır:

1.3.1.1. Hata (Yanılma) Teorisi

Hata teorisi, uluslararası sorumluluğun esasını belirlemede en eski teorilerden biridir. Bu teori Hollandalı hukukçu (Hugo Grotius)'ye aittir. Jrosios sayesinde bu teori iç hukuk sisteminden uluslararası hukuk sistemine aktarılmıştır.²¹⁷

Hugo Grotius'a göre uluslararası hukukta esas sayılan hata teorisi; devletin vatandaşlarının davranışından dolayı devlete yönlendirilen hata veya ihmal suçundan dolayı devletin sorumluluk üstlenmesidir. Devletin, vatandaşları tarafından meydana getirilen hata davranışlarını önlemekte ihmal ettiğinden ya da bu davranışları kabul ettiğinden ya da failere karşı ceza vermediğinden veya onların cezadan kaçınmalarını sağlamaya çalıştığından dolayı zararın ortaya çıkmasına iştirak etmiş sayılarak sorumlu tutulmasıdır. Bu teorinin uluslararası öğreti de özellikle de yabancılar ile ilgili muamele konusunda kabul görmüş bir ilkedir.²¹⁸

Bu teoriye karşı bazı eleştiriler yönlendirilmiştir, bu eleştirilerden: Hata konusu; psikolojik bir fikirdir, devletin hukuki yapısı ile orantılı değil, çünkü yapısının tümü manevi ve tüzel kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca bu teori, devletin hukuki kişiliği kralın kişiliğinde eriyip duran dönemlerde ortaya çıkmış, o dönemlerde devletin hatası kralın hatası kabul edilmiştir. Bu durum da modern uluslararası doktrin ile uygun olmayan bir durumdur.²¹⁹

²¹⁶Abdul-Hamid, M., (2003), Usul el-Kanun el-Devli el-Am, Bölüm: 1., Uluslararası Kural, Baskı: 3., Daru'l-Camia El-Cedide, İskenderiye, s. 365.

²¹⁷Kemali, A., (2006), el-Mesuliyye el-Ferdiyye el-Cinaiyye Fi Dav'i el-Kanun el-Devli el-Muasır, Yüksek Lisans Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 15.

²¹⁸Ebu El-Vefa, A., (2010), el-Vasit Fi el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 5., Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 865.

²¹⁹Muhammed Sait, M., (2008), el-Tathir el-Irki, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, İskenderiye Üniversitesi, s. 616.

1.3.1.2. Yasadışı Fiil Teorisi

Bu teori uluslararası hukuk doktrinde önemli kabul gören bir teoridir. Çünkü uluslararası sorumluluk objektif esaslı unsurlara dayanmaktadır. Teori hukukçu Anzilotti'ye aittir. Anzilotti teorisinde, tüm kişisel ve psikolojik yönelimleri uzaklaştırarak uluslararası sorumluluğu objektif temeller (yani uluslararası haksız fiiller) üzerinde tesis edilmesini öngörmüştür. Çünkü Anzilotti'ye göre, uluslararası sorumluluğun gerçekleşmesi için uluslararası hukuk kurallarından herhangi birinin ihlal edilmesi kâfidir. Ayrıca devletin sorumluluğunun ortaya çıkması için nesnel bakımdan uluslararası hukuk ihlalinin vuku bulmasına sebep olması yeterlidir. Aynı zamanda bu teoriye göre, devletin işlediği fiilde kasıtlı ya da kasıtsız olduğunu bilmek için irade arayışının faydası olmadığı belirtilmektedir.²²⁰

Bu teoriyi uluslararası doktrinin büyük kısmı teyit etmekte olup, teori devletin uluslararası yasadışı fiil işlediğinde uluslararası sorumluluğun tespit edilmesinde temel unsur teşkil etmektedir. Buna göre Uluslararası Hukuk Komisyonu devletlerin işlediği uluslararası yasadışı fiillerinden dolayı uluslararası sorumluluk taslağını hazırlarken bu teoriyi benimsemiştir. Yasanın 1. maddesinde: "Devletin uluslararası düzeyde işlediği yasadışı herhangi bir fiilin sorumluluğunu yüklenir." şeklinde bir hüküm bulunmuş, aynı yasanın 3. maddesinde: "Bir devletin işlediği fiile uluslararası yasadışı niteliği vermek uluslararası hukukun görevidir, işlenen fiil devletin iç hukukunda yasadışı sayılıp sayılmadığından da etkilenmez." şeklinde bir metin barındırmıştır.²²¹

Yasadışı fiil teorisi uluslararası hukuk tarafından kabul gören teorilerin arasında yer almaktadır. Uluslararası hukuk yargılamalarında, Uluslararası Adalet Divanı ve diğer hukuki tahkim heyetlerinin yaptıkları yargılamalarda birçok hükümleri bu teoriye dayanarak çıkarılmıştır.²²²

1.3.1.3. Risk Esaslı Sorumluluk Teorisi

Risk sorumluluğu, bir devletin uyguladığı sıra dışı riskli bir faaliyet sonucundan başka bir devletin zarar görmesi ile oluşan bir sorumluluktur. Devletin başlattığı riskli

²²⁰El-Duleymi, F., (2012), Mesuliyet Kuvvat el-İhtilal el-Ancilo-Amriki An İntihak Kavaid el-Kanun el-Devli el-İnsani Fi el-Irak, Doktora Tezi, Arap Araştırma ve İnceleme Enstitüsü, Arap Birliği Örgütü, Mısır, s. 66.

²²¹Bkz: Uluslararası Hukuk Komisyonu Raporu, Meşru Mesuliyet el-Duvel An el-Afal Gayr el-Meşrua Devliyyen, Belge Sayısı: 589/ 56/ A, 26/ kısım / 2001, s. 7-8.

²²²Amır, S., (1995), Mukaddime Vecize Li Diraset el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 3., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 734.

faaliyet ister yasal isterse yasadışı bir uygulama olsun başka ülkenin zarar görmesine neden olduğundan sorumluluk vuku bulmuş olur. Bu durumda devletin sorumluluğu uluslararası yasadışı fiil esaslı teori değil, risk esaslı teoriye dayalı bir sorumluluktur.²²³

Bu teori doktrinde yeni bir teori olmayıp, eskiden iç hukuk doktrinlerinde bulunmuştur, bu teori aslında İslam şeriatından alınan bir teoridir, önceden güvenlik teorisi adıyla biliniyordu. Bu teoriye göre, tazminat yükümlülüğü; zararın sebebi yasal ya da yasadışı olup olmadığına aldırmadan zararın bulunması ile gerçekleşen bir yükümlülüktür.²²⁴

Belirtmesinde fayda vardır ki, risk teorisi, devletlerin füze atma ve atom testleri ve diğer çevre kirleten davranışından doğan zararlardan sorumlu tutulabilmeleri için tek yol olduğundan uluslararası hukuk doktrinde büyük önem görmektedir. Bu durumlarda bir devletin uluslararası kurallara aykırı olmasa da yaptığı bir davranış sonucunda başka bir devletin veya vatandaşlarının zarar görmesine sebebiyet verdiyse o devlet zarar gören devlete veya vatandaşlarına tazminat ödemekle yükümlü olacaktır.²²⁵

1.3.2. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Unsurları

Uluslararası sorumluluk; uluslararası kişilerin birinin tarafından uluslararası hukuk kurallarının ihlallerinden doğan zararın karşılanması için faille karşı Uluslararası Genel Hukuk tarafından uygulanan bir cezadır²²⁶.

Bu tanıma göre, uluslararası sorumluluğunun doğması için üç unsurun bulunması gereklidir. Bu unsurları aşağıdaki başlıklar altında ele alacağız:

1.3.2.1. Sorumluluğu Oluşturan Haksız Fiil

Yasadışı fiil uluslararası sorumluluğunun doğmasında temel bir unsurdur. Yasadışı fiil, uluslararası genel hukuk kişilerinden birisi tarafından uluslararası yükümlülüğe karşı işlenen ister olumlu isterse olumsuz ihlallerle temsil edilir.²²⁷

Bu nedenle uluslararası yükümlülüklerinin birini ihlal eden fiilin-bu fiil devletlerin iç hukukunda ister yasal isterse yasadışı fiil sayılsın-işlenmesinden dolayı

²²³Ebu El- Vefa, A., el-Vasit Fi el-Kanun el-Devli el-Am, a. g. e., s. 864.

²²⁴Ebu El- Vefa, A., Nadarıyyet el-Daman Av el-Mesuliyeye el-Devliyye Fi el-Şeri'a el-İslamiyye, a. g. e., s. 10.

²²⁵El-Meczup, M., (2007), el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 7., EL-Halebi EL-Hukukiyye Yayınlar, Beyrut, s. 321.

²²⁶İbrahim, Ali, (1997), el-Hukuk ve el-Vacibat el-Devliyye Fi Alemin Mutegayyir, Baskı: 1.,Darul-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 570.

²²⁷Ebu El- Vefa, A., el-Vasit Fi el-Kanun el-Devli el-Am, a. g. e., s. 860.

uluslararası sorumluluk doğar.²²⁸ Ayrıca uluslararası sorumluluğu yüklenme konusunda yükümlülük kaynağının ne olduğu önemli değildir. Görüldüğü gibi, bazı hukukçular uluslararası sorumluluğunun esasını risk ile bağladığından ortaya çıkan ihtilafın giderilmesi için uluslararası yasadışı fiil terimi kullanılmıştır.²²⁹

1.3.2.2. Yasadışı Fiilin, Uluslararası Hukuk Kişilerinden Birine İsnat Edilmesi

Uluslararası sorumluluğun doğmasına neden olan sebebin uluslararası genel hukuk kişilerinin birine isnat edilmesidir. Yani işlenen fiilin devlete veya uluslararası örgütlerin birine isnat edilmesidir. Çünkü devlet organları tarafından yapılan herhangi bir davranış devletin yönetimi altında ve devlet adına işlendiğinden dolayı yaptıkları fiiller devlete isnat edilmelidir. Bu davranışlar uluslararası sorumluluğun doğmasına sebebiyet veriyorsa ortaya çıkan uluslararası sorumluluğun devlet tarafından üstelenilmesi gerekli olacaktır.²³⁰

Bununla ilgili Uluslararası Hukuk Komisyonu tasarısı 3. maddesinde uluslararası bir yükümlülüğü ihlal eden herhangi bir uluslararası yasadışı fiilin ortaya çıkması, ister icrai davranış isterse kusur davranışı sebebiyle olsun fiilden doğan sorumluluk devlete isnat edilir, şeklinde bir hüküm taşımaktadır.²³¹

1.3.2.3. Zarar

Uluslararası hukukta zarar; uluslararası genel hukuk kişilerinin birine ait yasal hak veya menfaate dokunmaktır.²³²

Buna göre zarar; uluslararası sorumluluğun doğmasında önemli bir unsurdur, uluslararası yasadışı fiilin işlendiği takdirde bile zararın bulunmadığı sürece uluslararası sorumluluğun doğmasını beklemek mümkün olmayacaktır.²³³

Ayrıca uluslararası hukuk tarafından korunan hak ve çıkarılara karşı bir saldırının yapılmadığı sürece zararın gerçekleşmesi mümkün değil, yapılan saldırı ise, ya bir devletin sınırına veya büyükelçiliğine saldırmak şeklinde maddi zarar niteliğinde

²²⁸El-Guneymi, M., (1982), el-Vasit Fi Kanun el-Selam, Baskı: 1.,Daru'l- Maarif Tesisi, İskenderiye, s. 450.

²²⁹Beşir, N., (1994), el-Mesuliyeye el-Devliyye Fi Alemin Mutegayyir, Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 37.

²³⁰Ebu El- Vefa, A., el-Vasit Fi el-Kanun el-Devli el-Am, a. g. e., s. 862.

²³¹İbrahim, A., a. g. e. , s. 617.

²³²El-Meczup, M., a. g. e., s. 326.

²³³Amır, S., a. g. e. , s. 491.

gerçekleşir, ya da bir devletin bayrağının hakaret edilmesi veya devletin diplomatik temsilcilerinin onurunun rencide edilmesi ile ortaya çıkan manevi zarar ile temsil edilir.²³⁴

Uluslararası Genel Hukuk da bu görüş üzerinde tesis edilerek, uluslararası sorumluluğun doğması için zarar unsurunu temel unsur veya şart olarak saymamakta, ancak devletin sadece uluslararası bir yükümlülüğünü ihlal etmesinin uluslararası sorumluluğun doğmasına yeterli olacağını kabul etmiştir.²³⁵

2. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldırılması

Mubahlık sebebi ise, işlenen fiilden haksızlık niteliğini reddeden hallerdir, yani işlenen fiilin suç sayılmaz duruma gelmesidir. Böylece fiilin mubahlık sebeplerinden birine tabii olduğundan fiil meşru sayılacaktır.²³⁶

Bu durum mubahlık sebepleri ile sorumluluğu kaldıran durumların arasındaki farklılığı belirtiyor.²³⁷ Sorumluluğu kaldıran haller fail ile ilgili olan kişisel niteliğe sahiptir, çünkü failden suç vasfını kaldırır. Ancak bu durum bütün failer için değil şartları taşıyan failer ile sınırlıdır.²³⁸

Mubahlık nedenleri ise, nesnel niteliğe sahip olarak hukuk tarafından korunan çıkarlar doğrultusunda işlenen fiilin değerlendirilmesi ile bağlıdır.²³⁹ Eğer yapılan fiilin suç niteliği reddedilirse, suç sayılmadığından dolayı herkes için yasal ve mubah fiil olacaktır.²⁴⁰

Mubahlık nedenleri ile sorumluluğun kaldırılması hallerinin arasındaki hukuki uyum farklılığına rağmen, Uluslararası Ceza Mahkemesi, her ikisini de Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 31. maddesinde "Uluslararası Ceza Sorumluluğu Kaldırılmasının Sebepleri" şeklinde ifade etmiştir.²⁴¹

Genel olarak, haksız fiil işleyen failin, fiili işlediği anda iradesiz veya ehliyetsiz

²³⁴El-Dekak, M., (1983), Şart el-Maslaha Fi Dava el-Mesuliyye An İntihak el-Şariyye el-Devliyye, El-Dar El-Camiyye Yayın ve Matbaacılık, Beyrut, s. 52.

²³⁵Bin Ferdiyye, M., (2008), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye Lil'afrad An Ceraim el-Tazib Mea Dirase Li Cerimet el-Tazib Fi Sicn Ebu Garib, Yüksek Lisans Tezi, Arap Araştırma ve İnceleme Enstitüsü, Arap Birliği Örgütü, Kahire, s. 84.

²³⁶Husny, M., Şerh Kanun El-Ukubat, a. g. e., s. 540.

²³⁷Surur, A., (1981), el-Vasit Fi Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 3., Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 305.

²³⁸Husny, M., Şerh Kanun El-Ukubat, a. g. e., s. 158.

²³⁹Abdul- Gani, M., El-Kanun El-Devli El-Cinai, a. g. e., s. 249.

²⁴⁰El-Bukayrat, a. g. e., s. 87.

²⁴¹Hijazi, A., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye, a. g. e., s. 261.

olduğu takdirde işlenen fiilden ceza sorumluluğu doğmaz. Böylece ceza sorumluluğunun kaldırılması hukuki uyum bakımından iç hukuk ile uluslararası hukuk arasında(uluslararası niteliği hariç)farklılık yoktur. Buna göre Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 31. maddesi uyarınca; ehliyetsizlik veya iradesizlikle temsil edilen sorumluluğu kaldıran sebeplerden biri bulunduğu sorumluluk doğmamalıdır, bu konuyu aşağıda iki başlık altında ayrıntılı olarak ele alacağız:

2.1. Fiil Ehliyetine Göre Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldırılması

Yasadışı fiil işleyen failin gerekli bilinç ve idraka sahip olmadığı halde cezai sorumluluğu bulunmaz. Çünkü sorumluluğun doğması için gereken irade ve bilinç bulunmamıştır. Fail suçu işlerken serbest irade, idrak ve bilinci olmaksızın cezai sorumluluk doğmaz. Yani fail fiili işlerken tam zihinsel gücünde olmalıdır. Bu nedenle cezai sorumluluğu kaldıran sebepler yaş küçüklüğü, delilik veya akıl hastalıklarıyla temsil edilir, ya da alkol almakla veya uyuşturu kullanmakla irade ve kontrol kaybı ile ortaya çıkan tesadüfi hallerle temsil edilir.²⁴² Bu durumları aşağıdaki başlıklarda detaylıca açıklayacağız:

2.1.1. Yaş Küçüklüğü

Ceza sorumluluğunun doğması için yasadışı fiili işleyen kişi reşit, akıllı ve fiili işlerken davranışının niteliğinin farkında olmalıdır. Cezai sorumluluğunun esas şartları idrak ve bilincin bulunmasıdır, bunlar bulunmadığında sorumluluk bulunmaz. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun doğmasını engelleyen en önemli ehliyetsizlik nedenleri; delilik ve yaş küçüklüğüdür. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 31. maddesinin 1. bendinin a. fıkrasında: "Aşağıdaki hallerde fail yaptığı davranıştan dolayı sorumlu tutulmaz: a. İşlediği fiilin yasadışı fiil olduğunu veya yasadışı fiil niteliğini taşıdığını idrak etme kabiliyet gücüne sahip olmayan, ya da davranışını kanunlarla uyumlu bir şekilde kontrol edemeyen akıl hastası veya akli zayıf olan fail."²⁴³

Yaş küçüklüğü de ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerin arasında sayılır, bilindiği üzere ceza sorumluluğu idrak ve bilincin bulunması ile var olur, ayrıca bilinç; bir kişinin işlediği davranışının yasal ya da yasadışı olup olmadığını ayırt etme gücüne sahip olmasıdır. Bilincin önemi ise, bilincin insanın yaşı ile bağlı olmasıdır. Çünkü

²⁴²Abdul- Mun'im, S., (2002), el-Nadariyye el-Amme Li Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1., Daru'L- Camia El-Cedid Yayınları, İskenderiye, s. 663.

²⁴³Nasiri, M., a. g. e., s. 207.

insan doğduğu gün birden bire bilinç veya ayırt etme gücüne sahip olmaz, fakat insanın bilinci yavaş yavaş doğal bir akıl büyümesi ile belirli bir yaşa ulaşıncaya kadar olgunlaşıp tamamlanır.²⁴⁴

Uluslararası bütün modern mevzuatlarda yaş küçüklüğü ceza sorumluluğunu kaldıran bir nedendir. Ancak çocuğun reşit olma yaşının belirlenmesi konusunda farklılık ortaya çıkmaktadır. Fakat ceza mevzuatlarının büyük kısmı, 18 yaşını erginlik yaşı olarak kişinin işlediği bütün fiillerinden sorumlu olduğuna işaret etmiştir. Bununla ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 26. maddesinde: "Bir suçun kendisine isnat edilen herhangi bir kişinin suçu işlerken 18 yaşını doldurmamışsa, yargılanması mahkemenin yargı kapsamına girmez." şeklinde bir hüküm barındırılmıştır. Böylece mahkeme yetki alanını 18 yaşından küçük olmayan yaş gurupları ile belirlemiş oluyor. Ulusal mevzuatlarda olduğu gibi uluslararası mevzuatlarda da 18 yaşından küçük olan çocuklar ise, özel mahkemelere (çocuk mahkemesi) ihale edilmesi kararlaştırılmıştır. Ergin (reşit) olmayan ve ceza hukuku bakımından çocuk ve çocukların yaş grubuna özgü kanun hükümlerine tabi olacaktır. Bu tür yargılamaların amacı çocuğun toplum içinde bakım ve rehabilitasyonu için çocukları koruyan ve çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanmasıdır.²⁴⁵

Esas olarak bu Statü, ceza ehliyetinden ziyade isnad altında bulunan çocuklarla meşgul olmak istememiştir.²⁴⁶

Öte yandan, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, şaşırtıcı bir adım ile yaş grubu açığı olarak adlandırılabilir yasal bir boşluk bırakılmıştır, çünkü 8. maddesinin b. bendinin 26. fıkrası şöyle bir hüküm barındırmıştır: "On beş yaşından küçük çocukları silahaltına alma fiili savaş suçu sayılmaktadır." Bu hükme göre uluslararası veya yerel silahlı çatışmalarda on beş yaşından küçük çocukları silahlandırma ve silahaltına alma fiili savaş suçu olarak nitelendirilirken, 15-18 yaş grubu arasındaki çocukların silahlandırma ve silahaltına alma fiili mahkemenin yetki alanına girmediği anlamına gelmektedir. Bu durum bir yandan Roma Statüsü ile diğer yandan çocuk esirgeme ve çocuk hakları ile ilgili uluslararası antlaşma ve sözleşmeleriyle karşı

²⁴⁴Ebu-Amır, M., (1986), Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1., Daru'l-Matbuat El-Camiyye Yayıncılık, İskenderiye, s. 270.

²⁴⁵Atıyye, Ebu'l-Hayr, (1999), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 41. ; Kamil, Ş., (2001), el-Himaya el-Cinaiyye Lil'Atfal, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye., Kahire, s. 209 vd.

²⁴⁶Şen, Ersan, (2009), Uluslararası Ceza Mahkemesi, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, s.114.

karşıya gelmektedir. Bu nedenle Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün, önceliği olarak; 18 yaşından küçük çocukları silahlandırma fiilini suçlaması gerekliydi.²⁴⁷

2.1.2. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı; delilik ya da zihinsel eksiklik veya sakatlık anlamına gelir. Akıl hastalığı: "Akıl bozukluğudur, bir kişinin ayırt etme kabiliyetinin kaybetmesine yol açabilen bir sebeptir, bunun neticesinde işlenen suç suçlunun iradesine isnat edilmez, bu durum sadece psikolojik hatalıklar için değil, tasarrufunu ve kabiliyetini kontrol edemeyen veya ayırt edemeyen diğer ruhsal hastalıklar için de geçerlidir²⁴⁸."

Akıl hastalığı sebebi ile bir kişi işlediği fiilin kanun ile uyumlu olup olmadığını ayırt etme gücüne sahip olmadığından ceza sorumluluğunu kaldıran bir sebeptir. Bu durum hastanın suç işlemek halinde kendisinden ceza sorumluluğunu kaldırabilir. Ancak bu gerekçeyi kullanabilmek için akıl bozukluğu ile suçun işlenme vaktinin arasında zaman uyumluluğu olmalıdır.²⁴⁹

Akıl hastalığı fiilin işlendiği zaman olmalıdır. Suçun işlenmesinden sonra ortaya çıkan akıl hastalığı cezai sorumluluk açısından bir etki yaratmaz. Fakat akıl hastalığı suçu işlenmesinden sonra ortaya çıktığı takdirde cezai sorumluluk etkisi yaratabilir mi?²⁵⁰

Bu soruya cevaben; fail suçu işledikten önce akıl hastalığından iyileşmiş durumda ise, ya da fail suçun işlendiğinden sonra akıl hastalığı geçirmiş ise, bu iki halde de zihinsel bozukluğu göz önüne alınmaz. Çünkü her iki durumda da fail suçun işlendiğinde tam zihinsel gücündedir, böylece failin fiil ehliyeti etkilemez duruma gelmiş olur. Ancak failin akıl sağlığı yerine gelmeden faile karşı ceza davası açılmaz. Çünkü kendini savunmaya kabiliyeti olmayan akıl bozukluğu geçiren failin kovuşturulması veya yargılanması mümkün olmayacaktır.²⁵¹

2.1.3. İrade Dışı Alınan Alkol

Sarhoşluk durumu sorumluluğu ortadan kaldıran nedenlerden biridir. Çünkü

²⁴⁷Han-Bekke, S., a. g. e., s. 98.

²⁴⁸Kahveçi, A., Şarh Kanun El-Ukubat (Genel Hukuk), a. g. e., s. 100.

²⁴⁹El-Bukayrat, A, a. g. e., s. 95.

²⁵⁰Süleyman, A., (1998), Şerh Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Divan El-Matbuat El-Camiiyye Yayınları, Cezayir, s. 312.

²⁵¹Hamide, Z., (2012), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye Lil'ferd ve Tatbikatuha Fi el-Kada el-Cinai el-Devli Ala Kadıyyet Binuşeh, Uluslararası Hukuk İlişkilerinde Yüksek Lisans Tezi, Zeyn Aşur Üniversitesi, Cezayir, s. 116.

alkollü veya uyuşturucu bir maddenin alınmasından doğan ve sınırlarda depresyon veya kısmi felçler yarattığından dolayı şuuru ve seçenekleri etkileyebilir. Çünkü alkol insanın aklında yoğun değişiklikler yaratarak onun işlediği fiilden doğan sonuçları algılama kabiliyetini kaybettirir. Ayrıca kontrol etme etkinliğini azaltarak iradesini etkiler, onu irade kaybına ve zihin bozukluğuna uğratar.²⁵²

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. Maddesinin 1. Bendinin b. Fıkrasında; sarhoşluk halinin uluslararası ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olduğuna şu şekilde işaret etmiş: "Bu statüde işaret edilen uluslararası ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerin yanı sıra, fiilin işlendiği anda aşağıdaki hallerde faile cezai sorumluluk yüklenmez: b- Fail sarhoş olduğunda; çünkü bu halde fail işlediği fiilin yasadışı olup olmadığını veya kanunlarla uyumlu olup olmadığını algılama kabiliyetine sahip olmayacaktır. Ancak iradî olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen failin sarhoşluk nedeniyle yapacağı fiilin sonucu ceza mahkemesinin yargı alanına girebileceğini bilmesine rağmen bu ihtimali andırmadığından sarhoş olduğu durumda fail sorumlu tutulacaktır."²⁵³

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün bu maddesine göre, irade dışı alınan alkol ve uyuşturucu nedeniyle şuurunu kaybeden ve hareketini kontrol edemeyen faile karşı ceza verilemez. Böylece irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde işlenen suç durumu kanunda isnat yeteneğini kaldıran ve azaltan nedenlerden biri sayılarak failin suçu işlemesinden dolayı kendisine karşı ceza sorumluluğu uygulanmaz. İrade dışı alkol alma durumu şu koşullar altında gerçekleşir; mücbir güç durumunda, ya da failin içtiği içeceğin sarhoş edici veya uyuşturucu madde olduğunu bilmediği durumda, yani faile başkaları tarafından alkol içeren bir maddeyi hile yolu ile alkol içermemiş gibi verilmesi durumunda ya da failin iyi niyeti ile içtiği bir maddenin sarhoş edici madde olduğunu bilmeden içmesi durumunda gerçekleşir.²⁵⁴

Alkol ve uyuşturucu madde kullanmak, şuur ve iradenin kaybına yol açabilir, ancak bu durumun Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler arasında bulunması için aşağıdaki üç şartın gerçekleşmesi gerekli olacaktır:

1- Sarhoşluk hali, mücbir güç veya bir olağanüstü olay neticesinde ortaya çıkmış

²⁵²Ebu-Amir, M., a. g. e., s. 216.

²⁵³Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 31. Maddesi 1. Bendinin b. Fıkrasında, a. g. e., s. 19.

²⁵⁴Behnam, Ramsis, (1997), el-Nadariyye el-Amme Lil'kanun el-Cinai, Baskı: 3., El-Maarif Tesisi, İskenderiye, s. 989.

olmalıdır, fakat uyuşturucu ve alkol etkisiyle suçu işleyen kişi, alkol ve uyuşturucu maddeyi irade dışı ya da bilgisi olmadan kullanmış olmalıdır. Yani uyuşturucu veya alkollü maddeyi istekli olmadan bir hile neticesinde irade dışı kullandığı tespit edilmelidir.²⁵⁵

2- Failin, geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olmalıdır.²⁵⁶

3-Suçun işlenmesi failin şuur ve ayırt etme yeteneğini kaybetme hali ile aynı anda sağlanmış olmalıdır. Yani uyuşturucu veya alkol etkisi ile fail suçu işlerken ayırt etme yeteneğinin azalması ve iradesinin yasadışı fiili işlemeye yöneldiğini algılamış olmamalıdır. Bu durumda failin ceza sorumluluğu bulunmaz.²⁵⁷

2.2. Özgür İrade Olmadan Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Kaldırılması

Uluslararası ceza sorumluluğunun doğması için failin serbest isteği ile temsil edilen serbest iradesinin bulunması gereklidir. Yani fail suçu işlediği sırada, iradesinin yöneleceği yönü ve işlediği fiilin sonucunu belirleme yeteneğine sahip olmasıdır. Failin serbest iradesinin gerçekleşmesi; sadece iradesinin yönlendirebileceği yönleri bilmekle değil, iradesinin yöneleceği yönü belirleyip iradesini ona göre yönlendirmesi ile temsil edilir.²⁵⁸ Fakat failin serbest iradesi olmadığı takdirde cezai sorumluluğu olmaz. Örneğin; meşru müdafaa, üstün emri, zorlama ve olağanüstü durumlardır. Bu durumları aşağıda detaylıca açıklayacağız:

2.2.1. Meşru Müdafaa

Meşru müdafaa, eskiden beri tüm mevzuatlarda insan için doğal bir hak olduğu kabul edilmiştir.²⁵⁹

Meşru müdafaa şöyle tanımlanır: "Bir kimsenin, kendisinin veya bir başkasının herhangi bir hakkına (can, mal, ırz) yönelen bir saldırıyı ortadan kaldırmak amacıyla, faile kanun uyarınca verilen uygun güç kullanma hakkıdır."²⁶⁰

Aynı zamanda bazıları da meşru müdafaa'yı şu şekilde tanımlar: "Devam eden

²⁵⁵Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 143.

²⁵⁶Ebu-Amır, M., a. g. e., s. 217.

²⁵⁷Abdul-Mun'im, S., a. g. e., s. 477 ve 672.

²⁵⁸Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 136.

²⁵⁹ Behnesi, A., (1988), el-Mesuliyee el-Cinaiyye Fi el-Fıkh el-İslami, Baskı: 4, Daru'l- Şuruk, Kahire, s. 193.

²⁶⁰Süleyman, A., Şarh Kanun El-Ukubat (Genel Hukuk),a. g. e., s. 129.

veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı ortadan kaldırmak amacıyla orantılı biçimde verilmesi gereken karşılıktır."²⁶¹

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 31. maddesi 1. bendinin c. fıkrasında meşru müdafaaan dolayı ceza sorumluluğu olmadığına dair şöyle bir hüküm getirilmiştir: "Bir kişinin suç işlediği sırada aşağıdaki durumlar gerçekleşirse faile karşı ceza verilmez: bir kişinin savaş sırasında kendisinin veya başkasının mal veya can veya ırzını korumak amacıyla ya da askeri bir görevi yerine getirmek amacı ile gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhakkak olan bir haksız saldırıya karşı, saldırıyı def etmek amacıyla orantılı bir güç kullanarak makul bir davranışla saldırıya karşılık verdiği."²⁶²

Bu nedenle yasal savunma, bir kimsenin tehlikeyle tehdit edildiğinde, kanunda belirtilen usule göre failin orantılı güç kullanarak karşılaştığı tehdidi ortadan kaldırmak amacıyla faile verilen bir haktır. Kanun, saldırı tehlikesine uğrayan kimsenin uğradığı zarara katlanması ve daha sonra saldırganı hedef alarak ondan hesap sorması veya tazminat ödetmek amacı ile saldırganı karşı güç kullanması için ilzam etmemektedir, ancak meşru müdafaa sadece saldırı anında saldırıyı def etmek amacı ile faile verilen doğrudan güç kullanma hakkıdır. Fakat failin saldırganı karşı kullandığı güç fiilleri meşru müdafaa için olmadığına uluslararası suç sayılacaktır.²⁶³

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. maddesinde yasal savunma hakkını devletler için değil sadece gerçek kişiler için kısıtlamıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi bu maddede bireysel teorisini edinerek; bireyler için kendilerini veya başkalarını meşru müdafaa etmesine hak vermiştir. Ayrıca Statünün 5. maddesine göre bir kimsenin kendisini veya başkasını korumak amacı ile mahkemenin yargı alanına giren uluslararası savaş suçu işlediğinden dolayı sorumlu tutulmadığına işaret edilmiştir.²⁶⁴

Meşru müdafaa hakkının ülkeler hariç bireylerle kısıtlanmasının sebebi fertlerin uluslararası ceza sorumluluğunun yürürlüğe koyulmasıdır. Bunun aksine Birleşmiş Milletler Şartları'nın 51. maddesinde meşru müdafaa hakkı eşit bir şekilde ülkelere ve bireylere de vermiştir. Ancak bu durum iki uluslararası hukuk düzenlenmesi arasında

²⁶¹Abdul-Tevvab, M., (2002), Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 2., Daru'l-Camia El-Cedide, İskenderiye, s. 68.

²⁶²Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. Maddesinin 1. Bendinin c. Fıkrasına, a. g. e., s. 19-20.

²⁶³Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 83.

²⁶⁴Özkol, Hivren, a. g. e., s. 3-19-20.

çelişki olduğu anlamına gelmez. Bir ülkenin başka bir ülke tarafından saldırıya uğradığında saldırıya maruz kalan ülke kendisini korumak amacıyla meşru müdafaa hakkını kullanabilir, tabii ki de saldırıya karşılık veren ülke değil ülkenin fertleri olmaktadır.²⁶⁵

Burada dikkati çeken en önemli şey, meşru müdafaa durumunun gerçekleşmesi için bulunması gereken şartların ne olduğunu bilmektir.

Bunu bilmek için meşru müdafaa anlamak gereklidir, meşru müdafaa: "Devam eden veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı ortadan kaldırmak amacıyla orantılı biçimde verilmesi gereken karşılıktır." olarak tanımlanır. Bu tanıma dayanarak meşru müdafaa'nın ceza sorumluluğunu kaldırabilmesi için aşağıdaki şartların sağlanması gerekli olacaktır:

2.2.1.1. Haksız Saldırı (Haksız Fiil) Koşulu

Yapılan saldırı fiilinin uluslararası hukuk tarafından suç sayılan ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine giren bir suç olması gerekmektedir. Saldırı fiilinde bu gayrimeşru nitelik bulunmadığı takdirde meşru müdafaa hakkı kullanmaya gerek kalmayacaktır. Aynı zamanda meşru müdafaa, haksız saldırının işlendiği sırada veya devam ettiğinde ya da gerçekleşmesi muhakkak olduğunda kullanılmalıdır.²⁶⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. maddesi 1.bendinin c. fıkrasında meşru müdafaa hakkını oluşturan saldırıda bulunması gereken şartları aşağıdaki şekilde belirlemiştir:

-Saldırının bir kişinin kendisine veya başkasına karşı yapılacak olmalı.

-Saldırının, bir kişinin kendisinin veya başkasının yaşamı için vazgeçilmez önem taşıyan (gıda, tıbbi malzeme ve benzeri bireylerin yaşamı için hayati önem taşıyan malzemeler) mülkiyetine ya da saldırının savaş durumunda bir askeri görevin yerine getirilmesinde vazgeçilmez öneme sahip olan (Askeri araçlar, silah, mühimmat ve savaş sırasında askerin ihtiyaç duyduğu diğer benzer malzemeler) bir mülkiyete karşı yönelmiş olmalıdır.²⁶⁷

²⁶⁵Radiyye, M., (2006), Esbab el-İbaha Fi el-Kanun el-Devli el-Cinai, Yüksek Lisans Tezi, Hukuk Fakültesi, Kuantiniyye Üniversitesi, Cezayir, s. 41-42.

²⁶⁶Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 84 ve 86.

²⁶⁷Matar, İ., a. g. e., s. 316.

2.2.1.2. Savunma Fiilinin Koşulları

Savunma Fiilini cezai sorumluluğu kaldıran sebeplerden biri sayılması için, saldırı esnasında yapılması ve saldırı ile orantılı olması şarttır. Savunmayı ayrıntılı olarak aşağıdaki fıkralarda ele alacağız:

2.2.1.2.1. Savunmanın Zorunlu Olma Koşulları

Saldırının bertaraf edilmesi için savunma gerekli olduğu durumu anlatmaktadır. Yani savunan kişinin saldırıyı def etmek için başka yolu bulunmadığında meşru müdafaa doğar, ancak kendi savunmak için başka bir araç bulunduğu savunma meşru müdafaa sayılmayacaktır. Saldırganın ellerini tutmak, ya da saldırganın kendisine karşı ilerlemesini engellemek amacı ile onun önüne bir şeyler atmak, ya da herhangi bir araçla onun kendisine ulaşmasını önlemek örnek olarak verilebilir.²⁶⁸

2.2.1.2.2. Orantılı Karşılık Verme Koşulları

Savunma fiili, saldırının ağırlık derecesiyle orantılı olmalıdır. Yani yasal bir savunma durumunun doğması için saldırıya verilen karşılık saldırının gücü ile orantılı olmalıdır. Oranlama kriteri, savunma fiilinin haksız saldırıyı, o anki hal ve koşullara uygun olmak şartıyla saldırının defedilmesi amacıyla saldırıya orantılı biçimde karşılık verilmesidir. Saldırıya uğrayan kimsenin verdiği karşılık fiili saldırının ağırlığı ile orantılı veya daha az olduğu tespit edildiyse orantılı karşılık şartı gerçekleşmektedir. Savunma durumunda saldırıya verilen karşılığın saldırı ile orantılı olup olmadığı mahkemede olayın incelenmesi ile hâkim tarafından değerlendirilir.²⁶⁹

2.2.2. Komutanların ve Diğer Üstlerin Emirleri

Başkan veya üst komutan; herhangi bir kişinin ister kanun gereği isterse emrivaki olarak kendisine ait kuvvetleri fiili bir şekilde yöneten ve komuta eden kişilerdir. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde yer alan "üstler" teriminden kasıt²⁷⁰, bir askeri karargâhta bulunan subaylar değil, komutan veya diğer üst düzey yönetici, parti başkanları, siyasetçileri veya iş adamlarını ve hatta silahlı milisleri yöneten din adamlarını da kapsamaktadır. Yani, bir kategoriden diğer bir kategoriye

²⁶⁸Şemseddin, E., Mebadi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 75.

²⁶⁹Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 87.

²⁷⁰Ebu-Semaha, N., (2008), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Şerh İttifakiyyet Roma Madde Madde, Bölüm: 1., Dar Homa Yayın ve Matbaacılık, Cezayir, s. 117.

emir verme sistemine tabii olan belli bir yönetim çerçevesi içerisinde liderin veya üst başkanın yetkisini fiili bir şekilde kullanma anlamına gelir. Emir komuta zinciri bakımından bu tür hiyerarşi yönetim sisteminde uygulama görevi ister askeri isterse sivil üstün emirleri ile alt kategori tarafından yapılır.

1945 yılı Uluslararası Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 8. maddesinde işaret edilen "üstün emirlerinin yerine getirilmesinin ifade edilmesi uluslararası savaş suçunu işleyen emir altında olan astların ceza sorumluluğunu tamamen kaldırmaz, ancak cezanın azaltılmasında etkin bir faktör olacaktır."²⁷¹

Bu duruma şöyle işaret edilmiştir: "Suçlanan kişinin, hükümetinin veya üstlerinin emirlerini yerine getirdiği savunmasının geçerli bir durum olarak kişisel sorumluluğu kaldırılmaz, ancak hukukun öyle gerektirmesi halinde, cezada indirim sebebi olarak kabul edilebilir."²⁷²

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 33. maddesi gereği, aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi halinde, üstlerin emirleri doğrultusunda suç işleyen kişilerin bireysel ceza sorumluluğundan kurtulacağı hükme bağlanmıştır:

1- Bir kişinin mahkemenin yetki alanına giren suçlardan herhangi birini işlediğinde, aşağıdaki durumlar hariç suçu işleyen kişi, işlediği suçun sivil veya askeri üstlerinin emrini yerine getirerek işlendiği savunması kendisini kişisel ceza sorumluluğundan kurtarmaz:

a. Suçlanan kişi (ast), söz konusu emre itaat etmek hususunda hukuki bir sorumluluk altında olmalıdır.

b. Suçlanan ast, verilen emirlerin yasadışı emirler olmadığını farkında olmamalıdır.

c. Verilen emirlerin açık bir şekilde yasadışı olduğu anlaşılmamalıdır.

2- Bu madde gereğince, Üstlerin tarafından verilen emirlerin açıkça insanlığa karşı suçların ortaya çıkmasına yol açan yasadışı emirler olduğunu bilerek bu emirleri yerine getiren ast sorumlu tutulacaktır.

Görüldüğü üzere bu madde açık bir şekilde, suçlunun üstlerin emri doğrultusunda Uluslararası Ceza Mahkemesi yargı alanına giren bir suçu işlediğini savunması, kendisini ceza sorumluluğundan tamamen kurtarmaz, ancak suçlanan kişi

²⁷¹El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 31.

²⁷²Muhammed El-Far, A., El-Ceraim El-Devliyye ve Sultat El-İkab Aleyha, a. g. e., s. 130.

üstlerin emrine itaat ettiği, verilen emirlerin yasadışı olduğunu bilmediğinde ve verilen emirlerin açıkça yasadışı olduğunun anlaşılmadığında istisnai olarak, bu koşulların hepsinin beraberce mevcut bulunması hallerinde, geçerli bir savunma olarak mahkeme tarafından kabul edilmektedir.²⁷³

Roma Statüsündeki bu madde bir bütün olarak ele alacak olunursa, daha önceki düzenlenenlerin aksine, emrin ifası savunması, ilke olarak cezayı hafifleticisebep olarak dikkate alınmayacaktır.²⁷⁴

Ayrıca son koşulun yorumunda, statüde soykırım ve insanlığa karşı suçların işlenmesine yönelik açık bir şekilde hukuka aykırı olduğunu belirterek bu suçları işleyen suçlunun üstlerin emirlerini yerine getirme durumu olduğu savunması kendisini ceza sorumluluğundan kurtarmadığına işaret edilmektedir. Çünkü bu tür suçların işlenmesine yönelik verilen emirlerin yasadışı emir olduğu açıktır. Ayrıca bu tür suçların işlenmesi, failin iradesinin bu suçu işlemeye yöneldiği ve uluslararası ceza sorumluluğunun doğmasına neden olan cezai kastın bulunduğunu kanıtlamaktadır.²⁷⁵

Ancak bazıları üstün emrinin hukuki öneminin mahiyetini sormaktadır. Üstün emrinin önemi, cezanın hafifletilmesinde gerekçe olarak kullanılabilmesidir. Zira bu durumda failin üstünün emrine itaat etmesi için zorlayıcı durumlar bulunuyor. Örneğin, iradesine baskı yapılarak ya da emre itaatsizlik cezası ile cezalandırılmadan korkarak üstün emrini yerine getirmeye zorlanmasıdır.

Ancak bu baskı ve zorlama, kendi hali ile sorumluluğu etkileyen bir cebir hali sayılmaz, çünkü bu durum iradenin eksik olmasına rağmen suçlanan kişinin iradesini tamamen ortadan kaldıran bir durum teşkil etmemektedir. Çünkü suçlanan ast karşılaştığı baskıya rağmen cebir durumuna ulaşmış sayılmaz, bu yüzden üstün emrini özür dileyerek itaat etmeyebilir. Böylece suçlanan ast cebir durumu ile temsil edilen sorumluluğu kaldıran koşullar sağlanmadığı için sorumluluktan tamamen kurtulamaz ancak cezanın hafifletilmesi sağlanabilir.²⁷⁶

Ayrıca üstün emirlerini itaat etmek manevi unsurun ortadan kaldırılmasına sebebiyet verebilir. Çünkü cezai kasıt, uluslararası suçu teşkil eden fiilin yasadışı nitelik taşıdığına farkında olmasını gerektirir. Suçlanan ast, üstünün emirlerini yerine

²⁷³Mahmud, D., - Yusuf, B., (2003), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye - Heymenet el-Kanun Em Kanın el-Heymene, Baskı: 1., Beytu'l- Hikme, Bağdat, s. 180.

²⁷⁴Tezcan, Durmuş, v.d., a. g. e., s. 404.

²⁷⁵Abdurrahman, İ., a. g. e., s. 313.

²⁷⁶Şemseddin, E., Mebadi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 115.

getirdiğinde bu emirlerin yasal olduğunu düşünmesi, cezai kastın gerektirdiği unsurlardan birinin yok olmasına yol açmış olur.²⁷⁷

Böylece cezai kast olmadığı için kanun koyucunun gerektirdiği cezai sorumluluk doğmayacaktır. Çünkü ast, üstünün emir verirken kanunları algılamış olduğuna inanarak, verdiği emirlerinin yerine getirilmesinin normal bir işlem olduğunu düşünmüş olacaktır. Ayrıca suçlanan astın, kendisine verilen emrin yasadışı olduğunun farkında olması kolay değildir, çünkü uluslararası hukuk kurallarının çoğunun kaynağı örf ve âdetlere dayalıdır. Bu nedenle herkesin bu kuralları bilmesi ve algılaması mümkün olmamaktadır.²⁷⁸

2.2.3. Zorlama (İkrah)

Zorlama, bir kişinin başka bir kişinin iradesini ortadan kaldırmak ya da etkilemek amacı ile maddi veya manevi baskı uygulamasıdır.²⁷⁹

Yani baskı yapan kimsenin iradesini uygulamak amacıyla başkasının iradesini zorla etkilemektir. Bir kişinin diremediği bir güç baskısı altında istemeden suç işlemesi, ya manevi zorlama ya da maddi zorlama sayılır. Bütün modern cezai mevzuatlarda zorlama ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerin arasında yer almaktadır.²⁸⁰

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. maddesi 1. bendinin d. fıkrasında zorlama eylemini ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden sayıyor: "1-Statüde işaret edilen ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplere ilaveten bir kişi suçu işlerken aşağıdaki durumlarda sorumlu tutulmayacaktır: d. Mahkemenin yetki alanına giren bir suç ile ilgili, statüye göre, suçun işlendiği sırada mevcut bulunan bir ölüm tehdidine veya bedeni zarara maruz olan kişi, söz konusu bu tehdit veya tehlikelerden gerekli ve makul bir şekilde kaçınmasına karşın, kaçınabileceği zarara göre daha ağır bir zarara niyetlenmediği takdirde, statü kapsamına giren bir suçu işlemek zorunda kalmış ise, bu suçtan dolayı sorumlu tutulmayacaktır. Yapılan tehdit ise: 1-Başka kişiler tarafından çıkması, 2-Ya da suç işleyen kişinin iradesi dışında diğer bir durum neticesinde oluşan tehdit olması."²⁸¹

²⁷⁷El-Sa'di, A., a. g. e., s. 292.

²⁷⁸Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 113.

²⁷⁹Abdul- Gani, M., El-Ceraim El-Devliyye, a. g. e., s. 414.

²⁸⁰Ebu-Amır, M., a. g. e., s. 224.

²⁸¹Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. Maddesinin 1. Bendinin d. Fıkrasına,

Böylece Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, zorlama eyleminin maddi ve manevi unsurlarının ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olarak kabul etmiş oluyor.²⁸²

Buna göre, zorlamanın iki sureti oluyor maddi ve manevi, bunları aşağıdaki iki başlık altında ele alacağız.

2.2.3.1. Zorlamanın Maddi Yönü

Zorlamanın maddi yönü, kişinin iradesi ve fiilin özü ile ilgilidir. İradede esas unsur, irade niteliğinden ayrı olarak organ hareketi ve olumsuz tutumdur ve hukuk usulünde bunlarla fiil gerçekleşmemektedir. Fiilin bulunmadığı halde de suçun maddi unsuru ortadan kalkar. Çünkü fiil olmadan maddi unsur gerçekleşmez. Böylece işlenen suç ile ilgili sorumluluk araştırılması söz konusu olmamaktadır. Buna göre zorlamanın maddi yönü sorumluluğu kaldırmaz, ancak suçun maddi unsurunun ortaya çıkmasını sağlayan sorumluluğu kaldıran sebeplerden birini sağlayan bir unsur sayılır.²⁸³

Zorlama kaynakları çoktur, bazıları doğa fiili ile ortaya çıkar buna mücbir sebep denilir, diğerleri ise, insan fiili ile oluşur, buna da maddi zorlama adı verilir.²⁸⁴

Uluslararası hukukta mücbir sebep, beklenmeyen bir şekilde ortaya çıkan ve direnilmesi mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır.²⁸⁵

Örneğin ani bir şekilde bir ülkenin vatandaşları ve sınırı başka devlet tarafından tehdit edildiğinde o ülkenin tehdidi def etmek amacıyla yasadışı fiil işlemeye mecbur kalmasıdır²⁸⁶.

2.2.3.2. Zorlamanın Manevi Yönü

Başka bir kişinin suç davranışı işlemesi için iradesine baskı yapmaktır. Maddi zorlamanın aksine, suçun maddi unsurunun fiile isnat edilmesini yok saymaz, ama faili suç işlemeye iten özgür iradeyi etkilemekle yetinir. Manevi zorlama, bir kişinin cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit etkisiyle o kişinin tehlikeden

a. g. e., s. 20.

²⁸²Cerada, A., a. g. e., s. 465.

²⁸³Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 509.

²⁸⁴Ebu-Amir, M., a. g. e., s. 223.

²⁸⁵Tunisi, B., (1989), Esas Mesuliyet el-Devle Esna el-Silm Fi Dav'i el-Kanun el-Devli el-Muasır, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 455.

²⁸⁶Avad, M., Dirasat Fi el-Kanun el-Devli el-Cinai, İktisad ve Hukuk Dergisi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, Sayı: 3., Yıl: 35., Haziran, 1965, s. 415.

çekinebilmesi için suç davranışı işlemeden doğan bir durumdur.²⁸⁷

Manevi durumda, failin iradesi tamamen yok olmamakla birlikte, fail kendisinin yoksa başka bir çıkarın korunması için seçim yapabilecek kadar özgür iradeye sahip olacaktır. Ancak bu özgür irade gereklilik halinde bulunduğundan daha az olur. Zorlama halinde failin tehditten kurtulması için baskı yapan tarafın kendisine belirttiği sadece bir tek yol bulunur. Mecbur olan bir kimse zorlamanın maddi durumunda failin organ hareketine dayalı olan suç isnadı iradenin tamamen yok olduğunun aksine gereklilik halinde failin kurtulma yolunu aramak amacıyla kısıtlı da olsa özgür iradeye sahip olur.²⁸⁸

Bu nedenle zorlamanın manevi yönünün sağlanmasının ana şartı; tehdidin, suçun işlenmesinden başka bir direniş yolunun bulunmamasıdır. Böylece zorlama suçun manevi unsurunun yok olmasının sebebi olabilir. Ama tehlikenin kaynağı insan değilse, örneğin doğa gücü ise, bu halde bir gereklilik hâli ortaya çıkar, bu hâlin birçok koşulları zorlamanın manevi yönü ile müşterek koşullardır. Bu nedenle gereklilik durumu ceza sorumluluğu ortadan kaldıran sebeplerden sayılır.²⁸⁹

Statünün 31. maddesinin 1. bendinin d. fıkrasında sorumluluğu kaldıran sebepler arasında sayılan sebep olması için zorlamada sağlanması gereken koşullar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1-Suçun davranışı, faili veya başkasını yakın ölüm veya bedeni ağır zarar veya bedeni ağır yaralama ile tehdit etmekle temsil edilen zorlama neticesinde ortaya çıkmalıdır. Ama insanlığa karşı suç gibi uluslararası bir suçun işlenmesi kastı ile kendisini savunan kişiye karşı yapılan zorlama eylemi ciddi bir şekilde tehdit teşkil etmediğinden bu tür önemsiz tehlike karşısında suç işlemek meşru müdafaa sayılmayacaktır.²⁹⁰

2-Tehditten kaçınmak için savunma yapan kimsenin davranışı gerekli ve makul olmalıdır. Yaptığı savunma fiilleri saldırı ile orantılı nitelikte olmalıdır. Savunma yapan kimsenin, kendisine yönelen zararı def etmeye çalışırken kaçındığı zarardan daha büyük zararın doğmasına sebep olmamalıdır.²⁹¹.

3-Tehdit, ya başka kişilerden ya da savunan kişinin iradesi dışında oluşan

²⁸⁷Surur, A., el-Vasit Fi Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), a. g. e., s. 520.

²⁸⁸Husny, M., Durus Fi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 565.

²⁸⁹Abdul-Munim, S., a. g. e., s. 679.

²⁹⁰Hijazi, A., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye, a. g. e., s. 288.

²⁹¹Abdul- Gani, M., El-Kanun El-Devli El-Cinai, a. g. e., s. 260.

olağanüstü bir olaydan kaynaklanmış olmalıdır. Yani tehdidin kaynağı insan davranışı ve deprem ve sel gibi doğa fiili (mücbir güç) de olabilir.²⁹²

2.2.4. Gereklilik Durumu

Gereklilik durumu, bir kimsenin kendisine veya başkasına karşı gerçekleşmesi muhakkak olan bir saldırı tehlikesini savunmak amacıyla bir ya da daha fazla masum kişi hakkında suç işlemesidir.²⁹³

Bu nedenle gereklilik durumu genel olarak; iki yasal çıkarın arasında ortaya çıkan bir çelişkili durum sırasında çıkarlardan birinin uğruna diğerinin kurban edilmesidir. Bu nedenle meşru müdafaa savunma yapan kimsenin mecbur durumda olması hâlinde farklıdır. Çünkü savunma yapan kimse, savunması yasadışı bir saldırıyı ortadan kaldırmak amacıyla saldırgana karşı yönlendirirken, mecbur kimse ise, işlediği fiil kanuna aykırı olarak masum bir kişiye karşı yönlendirir.²⁹⁴

Örneğin, bir askerın idam cezasına varabilen bir cezadan korktuğu için üstünün emrini yerine getirerek bir şehre ateş açması, bu hâlde suçu işleyen kişinin hayatının veya özgürlüğünün tehdit altında olduğunu (gereklilik durumunu) gerekçe olarak göstermesi ile ceza sorumluluğundan kurtulabilir, ama hayatının tehlikede olduğunu ispat etmelidir.²⁹⁵

Uluslararası Hukukta gereklilik durumunun kavramı, bir devletin istikrarını veya varlığını veya sistemini tehlikeye sokabilecek, ciddi bir tehlike veya gerçekleşmesi muhakkak olan bir durum ile karşı karşıya kaldığı durumla açıklanmaktadır. Ayrıca savunan devletin bu sonucun ortaya çıkmasında herhangi bir etkisi olmamalıdır ve bu tehlikenin ortadan kaldırılması uluslararası hukuk gereği korunan bir yabancı çıkara karşı saldırmasını gerektiren bir durum olmalıdır.²⁹⁶

Örneğin, savaş halinde olan bir ülkenin, düşman topraklarından gerçekleşmesi muhakkak olan bir saldırıyı defetmek amacıyla üçüncü bir devlete ait bir bölgeyi işgal etmesinin gerekli olduğunu gerekçe olarak kullanmasıdır. Almanya, Birinci Dünya Savaşı sırasında tarafsız olmalarına rağmen Belçika ve Lüksemburg'u işgal ederken bu

²⁹²Mahmud, D., - Yusuf , B., a. g. e., s. 219.

²⁹³Behnam, R., a. g. e., s. 971.

²⁹⁴Fuad, M., (1987), Fikret El-Zarura Fi el-Kanun el-Devli el-Am, El-Maarif Tesisi, İskenderiye, s. 9.

²⁹⁵Şemseddin, E., Mebadi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 103.

²⁹⁶Halaf, M., (1973), Hak el-Difa'ul-Şari Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, Karşılaştırmalı Analitik Çalışma, Baskı: 1., El-Nahda El-Arabiyye Kütüphanesi, Kahire, s. 38.

gerekçeye dayanmıştır.²⁹⁷

Uluslararası Ceza Hukukunda gereklilik durumunun belirlenmesinde bu durumun ceza sorumluluğunu kaldıran durum olduğu ya da suçta ve cezada mübahlık sebeplerini temsil eden bir sebep olduğu, sınıflandırılmasında zorluk bulundurmaktadır. Ayrıca ulusal ceza hukuklarının sınıflandırılmasında farklılık bulunmaktadır. Öğretinin bir kısmı, gereklilik durumunun, ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olduğunu savunmuştur, çünkü failin iradesini etkileyerek azalmasına neden oluyor, böylece failin irade özgürlüğünün azalması ile kanun gereğince esas unsurunun kaybolması gerçekleşmiş oluyor.²⁹⁸

Öğretinin diğer bir kısmı, gereklilik durumunda bir çıkarın kurtarılması için diğer bir çıkarın feda edilmesinin mübahlık sebeplerinden biri olduğunu savunmuştur. Bu görüşe göre, hak ve çıkarların arasında bir değerlendirme ve tercih yaparak işlenen suç fiilinde kurtarılan değerle kaybolan değerle bir karşılaştırma yaparak az ya da daha çok olduğunu belirleyerek mübahlık durumunun kararlaştırılmaktadır.²⁹⁹

Uluslararası doktrinde tercih edilen görüş, gereklilik durumunun ceza sorumluluğunu kaldıran engellerden biri olarak değerlendirilen görüştür. Çünkü bu durumda işlenen yasa dışı fiillerde manevi unsur gerçekleşmiyor. Yani failin işlediği suç uluslararası hukuk tarafından korunmasına öncelik verilen çıkarları korumak zorunda kalma durumudur.³⁰⁰

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, gereklilik durumunu açıkça ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olarak saymamıştır. Ancak statünün 31. maddesinin 1. bendinin d. fıkrasında, gereklilik durumunu saymadan sadece zorlama durumunu ceza sorumluluğunu kaldıran sebepler arasına sokmuştur. Buna aşağıdaki şekilde işaret etmiştir: "1-Statüde işaret edilen ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplere ilaveten bir kişi suçu işlerken aşağıdaki durumlarda sorumlu tutulmayacaktır: d. Mahkemenin yetki alanına giren bir suç ile ilgili, statüye göre, suçun işlendiği sırada mevcut bulunun bir ölüm tehdidine veya bedeni zarara maruz olan kişi, söz konusu bu tehdit veya tehlikelerden gerekli ve makul bir şekilde kaçınmasına karşın,

²⁹⁷Ebu- Heyf, A., (1975), el-Kanun el-Devli el-Am, Bölüm: 1., Baskı: 12., El-Maarif Tesisi, İskenderiye, s. 203.

²⁹⁸El-Fadıl, M., (1965), el-Mebadi el-Amme Fi Kanun el-Ukubat, Baskı: 4., Dimeşk Üniversitesi Matbaası, Suriye, s. 454.

²⁹⁹Süleyman, A., El-Mukaddimat El-Esasiyye Fi El-Kanun El-Devli El-Cinai, a. g. e., s. 325.

³⁰⁰Şemseddin, E., Mebadi El-Kanun El-Cinai El-Devli, a. g. e., s. 104.

kaçınabileceği zarara göre daha ağır bir zarara niyetlenmediği takdirde, statü kapsamına giren bir suçu işlemek zorunda kalmış ise, bu suçtan dolayı sorumlu tutulmayacaktır. Yapılan tehdit ise: 1-Başka kişiler tarafından çıkması, 2-Ya da suç işleyen kişinin iradesi dışında diğer bir durum neticesinde oluşan tehdit şeklindedir."³⁰¹

Bu metni incelerken, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün, zorlamanın her iki türünü de (zorlamanın maddi ve manevi yönü) açıkça ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olduğuna işaret ettiğini görebiliriz. Ancak zorlamanın manevi yönünden biri olarak gereklilik durumunu zımnen uluslararası ceza sorumluluğunu kaldıran sebeplerden biri olarak saymaktadır.³⁰²

3. Uluslararası Ceza Sorumluluğunun Doğmasının Etkileri

Uluslararası ceza hukuku ilkesini edinmek, sorumlu olan kimsenin cezalandırılmasını gerekli kılmaktadır.³⁰³

Geleneksel Uluslararası Ceza Hukuku kurallarına göre, bireyler uluslararası ceza sorumluluğundan ve yükümlülükten uzak tutuluyordu. Uluslararası hukuk kuralları ve hükümleri ile yalnızca, uluslararası hukuk kişiliğine sahip olan ülkeler sorumlu tutuluyordu. Ancak Birinci Dünya Savaşından önce ülkeler arasında, insan haklarına ve onuruna saygı gösterilmesi ile insan ticareti ve kaçakçılığı gibi ihlallerin savaş suçu sayılması ve bu ihlallere karşı insan haklarının korunması konusu ile ilgili yapılan uluslararası sözleşmeler sayesinde fertlere yönelik mevcut geleneksel bakış değişmiştir.³⁰⁴

Daha sonra bireyler bazı öğretilerde uluslararası hukuk kişilerinden biri olmuştur. Uluslararası hukuk, bireyler için hukuk gereği korunan bazı haklar tanımıştır. Bunun neticesinde uluslararası hukukta bireylerin bazı yükümlülükleri de olmuştur. Fertlerin bu yükümlülüklerini ihlal ettiklerinde işledikleri davranış niteliği gereği çerçevesinde sorumlu tutulacaklardır.³⁰⁵

Bireyler uluslararası düzeyde üstlendikleri yükümlülüklerle; insan haklarına saygı duymakla yükümlüdürler. Bireyler bu hakları ihlal ederek insanlığa karşı suç

³⁰¹Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 31. Maddesinin 1. Bendinin d. Fıkrasına, a. g. e., s. 20.

³⁰²Abdul- Munim, S., a. g. e., s. 497.

³⁰³El-Savi, M., (1984), Ehkam el-Kanun el-Devli Bi-Mukafehet el-Ceraim Zat el-Tabia el-Devliyye, Doktora Tezi, İskenderiye Üniversitesi, s. 120.

³⁰⁴Ebu El- Vefa, A., el-Vasit Fi el-Kanun el-Devli el-Am,, a. g. e., s. 579.

³⁰⁵Tunisi, B., a. g. e., s. 47

işlediğinde kişisel ceza sorumluluğu yüklenir, neticede uluslararası hukuk kurallarını ihlal edici davranışlarından dolayı cezalandırılırlar.³⁰⁶

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları muhakemeleri, daha sonra 1993 yılında Eski Yugoslavya'da ve 1994 yılında Ruanda'da uluslararası suçlardan dolayı yapılan muhakemeler gibi uluslararası muhakemeler yoluyla da bireylerin uluslararası sorumlulukları tanınmıştır. Bu muhakemeler sonucunda bireylerin uluslararası suç işlediklerinden dolayı kişisel olarak ceza sorumluluklarını tekit ederek suçlular hakkında işledikleri uluslararası suçlara göre ceza verilmiştir.³⁰⁷

Son olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 25. maddesinde kişisel ceza sorumluluğu ilkesi kabul edilmiştir.³⁰⁸ Bu maddenin 1. fıkrasında: "Mahkeme bu sistem çerçevesinde gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisine sahip bulunmaktadır." Şeklinde bir hüküm vardır. Aynı maddenin 2. fıkrasında bu konuya şöyle işaret etmiştir: "Bir kişi mahkemenin yetki alanına giren bir suç işlemesinden dolayı statü uyarınca kişisel olarak sorumlu tutularak cezalandırılmaya maruz kalacaktır."³⁰⁹

Ortaya önemli bir soru çıkmıştır: Statü kapsamına giren uluslararası suçlardan dolayı devletlerin sorumluluğu nedir ve uygulanacak cezaların türü ne olacaktır?

Bunlara cevap verebilmek için uluslararası ceza hukuku öğretisinin incelenmesi gerekir. Çünkü hukukçulara göre, uluslararası ceza hukuku belgelerinde devletin uluslararası ceza sorumluluğu kavramının kabul edildiğine işaret edilmemiştir. Aksine bu fikir Birleşmiş Milletler yetkili teşkilatları tarafından reddedilmiştir. Bu mesele Uluslararası Hukuk Komisyonu önünde araştırılırken komisyonun çoğu üyeleri devletlerin ceza sorumluluğunun ikrar edilmesini reddetmiştir.³¹⁰

Prof. Dr. İbrahim El-Anani: "Uluslararası Hukuk gereğince suç sayılan bir fiil bir devlete isnat edildiğinde, fiilden doğan ceza sorumluluğunu devlet adına hareket eden veya devlet tarafından yönlendirilen gerçek kişi yüklenir. Aynı zamanda iç hukukta olduğu gibi üstün emrinde olan altın işlediklerinden sorumlu oldukları kurala göre devletler de bireylerin yaptıkları fiilden sorumlu tutulurlar, ancak uluslararası

³⁰⁶Ganim, M., (1962), el-Mesuliyye el-Devliyye, Arap Araştırma ve Çalışmalar Enstitüsü, Hukuk Araştırma Bölümü Öğrencilerine Açıklanan Dersler, Kahire, s. 117 vd.

³⁰⁷El-Azzavi, Y., (1970), Muşkilet el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Şaysiyye Fi el-Kanun el-Devli, Doktora Tezi, Tennessee Amerika Üniversitesi, Şefik Matbaası, Bağdat, s. 191.

³⁰⁸Atıyya, Ebu'l-Hayr, a. g. e., s. 41 vd.

³⁰⁹Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 25. Maddesinin 1. ve 2. Fıkrasına, a. g. e., s. 17.

³¹⁰Bkz: Havliyyet Lucnet el-Kanun el-Devli, Bölüm: 1., Yıl: 1950, s. 105 vd.

hukuk sisteminin şimdiki durumuna baktığımızda bu sorumluluğun, medeni sorumluluk çerçevesinde sınırlı kalıp etkisinin nakdi veya ayni tazminat ödemekle temsil edildiğini görebiliriz." şeklinde bir görüş ifade etmiştir.³¹¹

Bu nedenle devlete, uluslararası genel hukuk kişilerinden biri olarak, uluslararası yasadışı suç işlemeden dolayı ceza sorumluluğu yüklenir ve işlediği suçun niteliğine göre bir uluslararası ceza ile cezalandırılır. Uluslararası suç işleyen devlete karşı ceza yaptırımını uygulama yetkisine sahip olan taraf Birleşmiş Milletler Teşkilatlarıdır. Çünkü Birleşmiş Milletler uluslararası toplumu temsil eden yasal bir kurumdur. Birleşmiş Milletler'e verilen yetki sayesinde uygulama organı olan Güvenlik Konseyi aracılığı ile uluslararası suç işleyen devlete uygun görülen ceza yaptırımını uygulanır.³¹²

Güvenlik Konseyi ceza yaptırımları, Birleşmiş Milletler Şartının 41. maddesine dayanır, bu madde şöyle bir hüküm içermektedir: "Güvenlik Konseyi silahlı kuvvet kullanımı istenmeyen meselelerde alınması gerekli olan tedbirleri kararlaştırabilir, aldığı kararların uygulanmasını Birleşmiş Milletler üyelerinden talep edebilir, alabileceği kararların arasında ekonomik ilişkilerinin kesilmesi, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer ulaşım araçlarının kısmen ya da tamamen durdurulması ve diplomatik ilişkilerin kesilmesi kararları da yer alır."³¹³

Bu maddede Güvenlik Konseyinin uluslararası güvenliğin ve barışın sağlanması için karar alabilme yetkisi olduğu belirtilmektedir. Güvenlik Konseyi tarafından uygulanan yaptırımların niteliği saldırgan devletin işlediği yasadışı fiilinin niteliği ve ağırlığına göre değişir. Uygulanan yaptırımlar, siyasi veya iktisadi veya askeri nitelikte olabilir.³¹⁴

3.1. Siyasi Yaptırımlar

Siyasi Yaptırım, uluslararası genel hukuk kurallarının birini ihlal eden uluslararası hukuk kişilerinden birine karşı uygulanan siyasi nitelikteki baskı ile temsil edilen bir yaptırım türüdür. Birleşmiş Milletler Şartında uluslararası yükümlülüğünü ihlal eden ülkelere karşı uygulanabilecek bazı yaptırımlara işaret edilmektedir.³¹⁵

Yaptırımlar kapsamına giren cezalar; diplomatik ilişkilerin kesilmesi, Birleşmiş

³¹¹El-Anani, İ., (1997), el-Nidam el-Devli el-Emni, Baskı: 1., Yeni Ticari Matbaası, Kahire, s. 118.

³¹²Ebu- İta, El-Seyyid, a. g. e., s. 257.

³¹³Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 41. Maddesine.

³¹⁴Hüseyin, B., (2010), el-İntihakat el-Cinaiyye el-Devliyye Li'Hukuk el-Tıfil, Baskı: 1., El- Halebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, s. 148.

³¹⁵El-Rifai, A. a. g. e. s. 149.

Milletler'de üyeliğin askıya alınması ya da tamamen uzaklaştırılması şeklindedir:

3.1.1. Diplomatik İlişkilerin Kesilmesi

Tek taraflı bir yaptırımdır. Bir devletin, başka bir devletin düşmanca davranışını protesto etmek gibi bazı sebep ve gerekçelere dayanarak o devletle diplomatik ilişkisini kesmesidir.³¹⁶ Diplomatik ilişkiyi kesme kararı devletlerin egemenliğine bağlı olan bir karardır. Bu karar devletin bir durum karşısında takdirine bağlı bir davranıştır. Ayrıca devletlerin diplomatik ilişkilerini kesmesi yönünde hukukta devletlere belirli bir hak veren metin bulunmamaktadır.³¹⁷

Genelde, bir devletin başka bir devletle aralarında ortaya çıkan sınır anlaşmazlığı veya savaş gibi gerginlik nedeniyle diplomatik ilişkilerin kesilmesi meydana gelir. Ya da iki devletten birinin insan haklarını ihlal ederek savaş suçu işlemesi nedeniyle, ya da birinin diğerine baskı yaparak davranışını değiştirmeye çalışması neticesinde ikili ilişkilerinde ortaya çıkan gerilim neticesinde ilişkilerinin kesilmesidir.³¹⁸

Uluslararası toplumun, saldırgan ülkeye karşı uyguladığı yaptırımdan beklediği hedef, o ülkenin uluslararası hukuk kurallarına aykırı olan davranışını kabul etmediğini belirtmek ve bu davranışını değiştirmede yaptırımların gittikçe artacağını ve diğer devletlerle olan çıkarlarının ciddi bir şekilde etkileneceğini bildirerek o devleti uyarmaktır.³¹⁹

Norveç'in birkaç Kenyalı muhalifi topraklarında barındırdığı için Kenya'nın Norveç'le diplomatik ilişkisini kesmesi, 1985 yılında, dört Libya savaş uçağının Tunus hava sahasını ihlal ettiğinden dolayı Tunus Libya ile diplomatik ilişkilerini kesmesi örnek olarak verilebilir.³²⁰

Bu tür cezaların bir devletin yasadışı davranışını durdurmak ya da tekrarlamasını önlemek ve onu doğru yola yöneltmekte etkin rol oynamasına rağmen, Birleşmiş

³¹⁶Ebu- Amır, A., (2001), el-Vadifa el-Dublumasiyye Neşetuha Muessesatuha Kavaiduha ve Kavaninuha, Baskı: 1., Daru'l- Şuruk Yayın ve Dağıtım, Amman, s. 239.

³¹⁷Favkul'ade, S., (1973), el-Dublumasiyye el-Hadise, Baskı: 1., Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Beyrut, s. 228.

³¹⁸El-Mellah, F., (1994), Sulutat el-Emn ve el-Hasanat ve el-İmtiyazat el-Dublumasiyye Fi el-Vaki el-Nadari ve el-Ameli Mukaraneten Bi'Şeria el-İslamiyye, Baskı: 1., Daru'l- Matbuat El-Camiyye, İskenderiye, s. 121.

³¹⁹El-Derraci, İ., (2005), Cerimet el-Udvan ve Meda el-Mesuliyye el-Kanuniyye el-Devliyye Anha. Baskı: 1., EL-Halebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, s. 594.

³²⁰Ebu-Amır, A., a. g. e., s. 240.

Milletlerin, insanlığa karşı işlenen herhangi bir suçtan dolayı bir uluslararası uygulama olarak bu yaptırımını bağlayıcı bir ceza olarak uygulamadığı görülmektedir. Ancak verilen yaptırımlar Birleşmiş Milletler Şartının 41. maddesine dayanarak Birleşmiş Milletler Genel Kurumu tarafından çıkarılan bağlayıcı olmayan tavsiyelerdir. Örneğin, 20 Aralık 1982 tarihinde Birleşmiş Milletler Şartının 41. maddesine dayanarak çıkarılan 37/123 sayılı tavsiye, bu tavsiyede, İsrail'in 1982 yılında Lübnan'a saldırdığından ve sivillere karşı işlediği insanlığa karşı suçlardan dolayı, İsrail'i uluslararası toplumdan azletmek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu üye ülkeleri İsrail ile bulunan diplomatik ilişkilerini ve diğer bütün iletişimlerini tamamen kesmeye davet etmiştir.³²¹

3.1.2. Birleşmiş Milletler'de Üyeliğin Askıya Alınması

Bir ülkenin Birleşmiş Milletler'de üyeliğinin askıya alınması, bu ülkenin uluslararası örgütte sahip olduğu bazı hak ve imtiyazlarından geçici olarak bu yaptırıma yol açan sebebin ortadan kalkmasına kadar yoksun kalmasıdır.³²²

Genelde Birleşmiş Milletler Örgütünde üye olan bütün ülkeler Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda yer alan bütün hak ve imtiyazlara sahip olur. Bunun karşılığında üye ülkelerin yükümlülükleri de olur. Üye ülke üstlendiği yükümlülüklerden birini ihlal ettiğinde Birleşmiş Milletler'e geçici olarak bu üyeyi bazı hak ve imtiyazlarını kullanmaktan yoksun koyma hakkı verilmiştir. Ancak bu sınırlı ve geçici yatırım üyenin Birleşmiş Milletlerdeki diğer haklarını kullanmasını etkilememelidir.

Örneğin bir ülkenin üyeliğinin askıya alınmasına karar verilmesinde, üyenin geçici olarak uluslararası örgütte oy verme hakkı gibi üyeliliğinin bazı hak ve imtiyazlarından yoksun kalır, ancak üyeliğinin askıya alınması bu yaptırıma yol açan durumun yok olması ile birlikte ortadan kalkar. Üyeliğin kaldırılması durumu örgütten kovulma durumundan farklıdır. Çünkü devletin uluslararası örgütten kovulması o devletin nihai olarak örgütten uzaklaştırılması anlamına gelir. Böylece bu devlet yeniden örgütte üye olabilmek için yeni talep takdim etmek zorunda kalacaktır. Ancak üyeliğin askıya alınması devletin üyeliğini bitirmez. Birleşmiş Milletler Şartına göre, üyeliğinin askıya alınması iki bölüme bölünür, birinci bölüm; kısmi olarak askıya

³²¹Ebu- İta, El-Seyyid, a. g. e., s. 389.

³²²EI-Eş'al, A., (1997), el-Nadariyye el-Amme Lil'Cezaat Fi el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 1., Kahire, s. 271.

alınması bu durumda ülke sadece oy verme hakkından yoksun kalır, ikinci bölüm; üyeliğin tamamen askıya alınması, bu durumda ülke bütün hak ve imtiyazlarından yoksun kalır.³²³

Üyeliğin kısmen askıya alınması, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 19. maddesi gereği uygulanır: "Birleşmiş Milletler'e Abonelik ücretini iki yıldan daha fazla geciktiren ülke Genel Kurulda oy kullanma hakkını kaybeder. Ama Genel Kurul'un, abonelik ücretinin gecikme sebebi yükümlülükten kaçınmak değil devletin iradesi dışında meydana gelen sebeplerden kaynaklandığı takdirde ülkenin oy kullanması kabul edilir."³²⁴

Bu maddeye göre, bir üyenin kurum aboneliği için gereken mali borcunu ödemediği takdirde, geçici olarak oy kullanma hakkı aykırıya alınır. Bununla birlikte, Genel Kurul, üyenin mali aidatlarını ödememesinin sebebi yükümlükten kaçmak değil, iradesi ötesinde meydana gelen sebeplerden kaynaklandığına ikna olursa, o üyenin oy kullanmasına izin verebilir.³²⁵

Ama üyeliğin tamamen askıya alınması ise, Birleşmiş Milletler Şartının 5. maddesine dayanılır: "Güvenlik Konseyi tarafından aleyhinde bir önleyici ya da zorlayıcı önlem alınmış bulunan bir Birleşmiş Milletler üyesi, üyelik sıfatından doğan hak ve imtiyazlarını kullanmaktan, Güvenlik Konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından alıkonabilir. Güvenlik Konseyi bu hak ve imtiyazların kullanılmasına yeniden izin verebilir."³²⁶ Bu maddeye göre, Birleşmiş Milletler üyesinin üyeliği tamamen askıya alındığında üye bütün hak ve imtiyazlarını kullanmaktan yoksun kalır ve örgütte üye sıfatı ile herhangi bir faaliyette bulunamaz.³²⁷

Dikkati çeken şeyse, üyeliğin durdurulması Birleşmiş Milletler tarihinde örgüt üyelerinin herhangi biri aleyhinde uygulanmamıştır.

3.1.3. Bir Üyenin Birleşmiş Milletler Örgütü'nden Çıkarılması

Üyenin Birleşmiş Milletler Örgütü'nden Çıkarılması, örgütün antlaşmasında belirlenen ilkeleri veya hükümleri ısrarla çiğnemeye çalışan bir üye aleyhinde alınan bir

³²³Selim, S., (2006), el-Cezaat el-Devliyye Gayr el-Askeriyye, Yüksek Lisans Tezi, Blida Saad Dahlab Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Cezayir, s. 25.

³²⁴Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 19. Maddesine.

³²⁵El-Şükri, A., (2003), el-Munaddamat el-Devliyye ve el-İklimiyye ve el-Mutehassisa, Baskı: 2, Dar İtrak Yayın ve Dağıtım, Kahire, s. 90.

³²⁶Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 5. Maddesine.

³²⁷Ebu El- Vefa, A., (1998), el-Vasit Fi Kanun el-Munaddamat el-Devliyye, Baskı : 5, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 420.

ceza sonucunda o ülkeyi zorla örgütten çıkarma işlemidir. Böylece örgütten çıkarma işleminin örgütten çekilme işleminden farklı olduğu görülecektir. Çünkü örgütten çekilme olayı üyenin iradesi ile örgütten çekilmesidir, ama örgütten çıkarılması, üyenin uluslararası örgüt tarafından aleyhinde alınan bir ceza kararı neticesinde ortaya çıkan bir olaydır. Öte yandan Örgütten çıkarma işlemi, Birleşmiş Milletler tarafından uygulanan en şiddetli yaptırımdır ki, bu durum uluslararası örgütten uzaklaştırılan üye için uluslararası toplumdan ve Birleşmiş Milletler faaliyetlerine katkıda bulunmaktan azledilmesi anlamına gelir.³²⁸ Uzaklaştırma cezası Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 6. maddesinde: "İşbu antlaşmada belirtilen ilkeleri ısrarla çiğneyen bir Birleşmiş Milletler üyesi, Güvenlik Konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından örgütten çıkarılabilir." şeklinde yer almaktadır.³²⁹

Buna göre Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda belirlenen ilke ve kuralları ısrarla çiğneyen bir üye, Güvenlik Konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından uluslararası örgütten çıkarılabilir. Böylece ceza uygulama yetkisi Antlaşmanın 6. maddesine dayanarak örgüte ait takdiri bir meseledir. Yani Birleşmiş Milletler üyesinin Antlaşma ilkelerini çiğnemesine rağmen Genel Kurul bu üyeyi örgütten çıkarmakla bağlı değil, görüşüne göre herhangi bir sebep nedeniyle bu yaptırımdan çekinebilir.³³⁰

Ayrıca Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 18. maddesinde, Genel Kurul üyeliğinden çıkarma kararının alınması ile ilgili gerekli prosedür; oylama yolu ile hazır bulunan ve oy veren üyelerin üçte iki çoğunluğu ile alınmaktadır. Bu hüküm Antlaşmanın 18. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır.³³¹ Önemli olan diğer bir şey, üyelikten çıkarma kararı, beş sürekli üyenin oy birliği ile Güvenlik Konseyi tarafından verilir.³³²

Dikkati çeken konu ise, şu ana kadar bu fıkrada geçen hüküm Birleşmiş Milletler üyelerinden herhangi bir üye aleyhinde uygulanmamıştır.

3.2. Ekonomik Yaptırımlar

Ekonomik yaptırım: Uluslararası topluma aykırı davranan bir ülkenin alacağı kararlarını uluslararası hukuka uygun bir şekilde davranmasına ve uluslararası topluma

³²⁸Selim, S., a. g. e., s. 32.

³²⁹ Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 6. Maddesine.

³³⁰Şelebi, İ., (1987), el-Tandim el-Devli (Dirase Fi el-Nadariyye el-Amme ve el-Munaddamat el-Devliyye), Daru'l- Camiiyye Yayın , Kahire, s. 261 vd.

³³¹Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 18. Maddesinin 2. Fıkrasında.

³³² El-Eş'al, A., a. g. e., s. 255; Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 18. Maddesine.

yönelik yükümlülüklerine saygı duymasına zorlamak amacıyla o devletin iradesini etkileyebilecek şekilde aleyhinde uygulanacak ekonomik cezalardır.³³³

Ekonomik yaptırımların uygulanması Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 41. maddesine dayanmaktadır. Bu maddedeki ekonomik yaptırım uygulama şartı, Güvenlik Konseyine uluslararası güvenlik ve barışın sağlanması için verilen bir yetkidir.³³⁴ Ekonomik yaptırımlar aşağıdaki cezaları kapsar:

3.2.1. İhracat Yasağı

Genel anlamda, bir ya da daha fazla ülkenin ekonomik ihracatına yasak getirmektir.³³⁵ Bu nedenle uluslararası topluma aykırı davranış işleyen ülke veya ülkelerin havalimanına ve deniz limanına ithalatın ve ihracatın ulaşmasını önlemek amacı ile kanuni yasak kararlarının getirilmesidir. Uluslararası örgüt devletleri, belirli bir devlete karşı yasak koymaları için diğer devletleri davet eder, genelde de ihracatı yasak olan malların türlerini raporlar ile devletlere belirtir. Bazı durumlarda ürünlerin türleri de belirlenir, örneğin atom enerjisi malzemeleri, silah ve mühimmat, petrol ürünleri veya silah üretiminde kullanılabilecek herhangi diğer malzemeleri kapsamaktadır. Bu tür ambargo örneği 1993 yılında 883 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile Libya'ya karşı yaptırılan ambargo karardır. Bu karar gereği Libya'nın bütün ihracatı yasaklanmıştır.³³⁶

Ayrıca 1951 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından alınan bir karar gereğince, Kuzey Kore ve Çin Cumhuriyeti'nin kontrolünde olan bölgelere silah ve bazı stratejik bir takım malzemelerin sevkiyatı yasaklanmıştır.³³⁷

3.2.2. Ekonomik Boykot

Ekonomik boykot, savaş ya da barış durumlarında askeri, siyasi veya ekonomik amaçlar sağlamak için bir ya da daha fazla ülke aleyhinde ticari ve ekonomik ilişkilerin askıya alınması ya da boykota uğratılmasını hedefleyen bir yaptırımdır.³³⁸ İthalatı veya

³³³Yunus, M., (1985), el-Nadariyye el-Amme Li'Adam el-Tedahhul Fi Şu'un el-Duvel, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 64.

³³⁴Bkz: Birleşmiş Milletler Şartınının 41. Maddesine.

³³⁵Yunus, M., a. g. e., s. 61.

³³⁶Ahmed, F., (2000), el-Ukubat el-Devliyye el-İktisadiyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 36-37.

³³⁷Ebu- İta, El-Seyyid, a. g. e., s. 379.

³³⁸Ahmet, N., (2005), el-Ceza'at el-İktisadiyye Fi el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 64.

ihracatı ya da her ikisinin de önlenmesini içerir.³³⁹ Ayrıca bir ya da daha fazla belirli devlete karşı kısmen ya da tamamen ihracat ve sevkiyat yapmaktan çekinmeyi ya da o devletle veya devletlerin topraklarında üretim faktörleri karma yaşağını kapsar. Uluslararası örgütler Birleşmiş Milletler üyelerini, uluslararası hukuk kural ve hükümlerini ihlal eden ülkeye karşı alınan boykot kararını uygulamaya davet eder.³⁴⁰

Ekonomik boykotun hedefi, devletin kendisi için önemli olan silah ve benzeri malzemeleri ithal etmesini önlemek ve ihracatını engellemek yolu ile uluslararası faaliyetlerini kısıtlayarak ekonomisini izolasyon altına almaktır. Bu durum ülkeyi kendisine dayatılan istekleri kabul etmeye zorlar. Bu istekler genelde askeri, siyasi veya iktisadi amaçların gerçekleşmesini amaçlar. Örneğin, 1920 yılında Ulusal Hareketin isteklerini desteklemek amacıyla Gandi'nin kışkırtması ile Hindistanın İngiliz mallarını boykot etmesidir.³⁴¹

3.2.3. Ekonomik Ambargo

Ekonomik ambargo, bir devletin veya bir toplumun başka bir devlet veya topluma karşı uyguladığı bir yaptırım türüdür.³⁴² Şiddet niteliği taşıyan bir baskı aracıdır, bu yaptırımın hedefi, bir devlete karşı abluka uygulamakla o devletin bir tutumunu veya belli bir davranışını değiştirmeye zorlamaktır.³⁴³

Ekonomik ambargo, savaştan esnek ve daha az şiddetli aynı zamanda ekonomi yaptırımları arasında en şiddetli cezadır. Çünkü toplu bir şekilde yapılan bir yaptırımdır. Ekonomik araçları kullanarak devletlerin arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde kullanılır. Uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden bir devletin davranışını değiştirip uluslararası hukuk kurallarına tabii olmasını sağlamak amacıyla kendisine uygulanan bir ekonomik baskı aracıdır.³⁴⁴

Uluslararası hukuk kurallarına aykırı davranan ülkelere karşı etkin bir cezadır, çünkü bir toplu ceza yöntemidir. Örneğin 08/06/1990 tarihinde 661 sayılı Güvenlik

³³⁹Süleyman, H., (2011), el-Mukata'a el-İktisadiyye Beyne el-Nadariyye ve el-Tatbik, Baskı: 2., Dar el-Fikr el-Camii Yayınları, İskenderiye, s. 89.

³⁴⁰El-Kutayfi, A., el-Mukata'a el-İktisadiyye Fi el-İlakat el-Devliyye, Uluslararası Politika Dergisinde Yayınlanan Bir Araştırma ,Sayı: 7., Yıl: 1967, Kahire, s. 54.

³⁴¹Ebu- İta, El-Seyyid, a. g. e., s. 384-385.

³⁴²İsmail, M., (2008), el-Uubat el-Devliyye el-Gayr Askeriyye Fi el-Kanun el-Devli, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 54.

³⁴³El- Ukayli, T., - El-Kabi, S., Dirase Mkarane Li Ba'dNemazic el-Hisar ve Muvacehet el-Teheddi el-İktisadi, Yarmuk DergisindeYayınlanan Bir Makale, Sayı: 39, Yıl: 1993, Bağdat, s. 17.

³⁴⁴Muhyiddin, C., (2009), el-Ukubat el-İktisadiyye Lil'Umam el-Muttehide, Daru'l-Camia el-Cedide Yayın ve Dağıtım, İskenderiye, Mısır, s. 38.

Konseyi kararı gereği Irak'a uygulanan ekonomik ambargo, Irak'ın uluslararası kararlarına uymasını sağlamak ve komşu ülkelere tehdit etmekten vazgeçtirmek amacıyla uygulanmıştır.³⁴⁵

3.3. Askeri Yaptırımlar

Askeri yaptırımlar, Uluslararası hukuk kişilerinden birinin uluslararası güven ve barış kurallarını ihlal etmesi sonucunda ve tüm barışçıl yollar tükendikten sonra uluslararası toplum tarafından uygulanan yasal askeri güç kullanımınıdır.³⁴⁶

Uluslararası hukukta kuvvet kullanma kural olarak yasaktır. Ancak bu durumun iki istisnası vardır. Bunlardan birincisi, devletlerin silahlı bir saldırıya uğradıkları zaman kendilerini savunmaları için yani meşru müdafaa için, ikincisi ise, BM Güvenlik Konseyinin uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla BM şartlarının VII. Bölümü altında alabileceği zorlayıcı tedbirlerdir.³⁴⁷

Uluslararası hukukta kuvvet kullanılmasının yasaklanmasının ilk kabulü 16.10.1925 tarihinde Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve Belçika arasında imzalanan Ren Misaki ile ve birçok devlet arasında ise 27.08.1928 tarihinde imzalanan Briand-Kellogg Andlaşması ile gerçekleştirilmiştir. Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanmasını ilke olarak evrensel düzeyde yasaklayan ilk andlaşma ise Birleşmiş Milletler Andlaşmasıdır.³⁴⁸

Uluslararası güven ve barış ciddi bir tehdit ile karşılaşmadan Güvenlik Konseyi askeri yaptırım girişimi yapamaz. Uluslararası bir anlaşmazlık bulunduğu Güvenlik Konseyi bu anlaşmazlık durumunu Birleşmiş Milletler Antlaşmasında yer alan askeri olmayan tedbirlerle inceleyerek tarafların yasal haklarının korunması şartıyla bu durumun çözülmesinde ne kadar uygun olup olmadığını takdir ettikten sonra, alınan askeri olmayan bu tedbirlerin uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulmasının yetersiz kaldığı takdirde Güvenlik Konseyi bu durumu karşılamak için gereken askeri girişime karar verebilir.³⁴⁹

³⁴⁵Ahmed, F., a. g. e., s. 38-39.

³⁴⁶Ebu- İta, El-Seyyid, a. g. e. , s. 397.

³⁴⁷Karlı, Mehmet ve Kurtdarcan, Bleda Rıza, (Ceren Mahmutoğlunun Katkılarıyla), (2014), Suriye Krizinin Hukuki Boyutları, Beta Basım Yayım, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, s. 18.

³⁴⁸Pazarıcı, Hüseyin, (2011), Uluslararası Hukuk, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 517.

³⁴⁹Afkin, M., (2010), Kanun el-Munaddamat el-Devliyye (el-Nadariyye el-Amme, el-Umam el-Muttehida, el-Munaddamat Ev el-Vikalat el-Devliyye el-Mutahassisa el-Murtabita Biha, el-Munaddamat el-Devliyye el-İklimiyye), Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 239-240.

Buna ilişkin Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 42. maddesinde şöyle bir hüküm bulunmaktadır:"Güvenlik Konseyi 41. maddesinde öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir."³⁵⁰

"Aynı zamanda Antlaşmanın 43. maddesinin 1. fıkrasında: "Birleşmiş Milletlerin tüm üyeleri, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına katkıda bulunmak üzere, Güvenlik Konseyinin çağrısı ile özel anlaşma ya da anlaşmalar uyarınca, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli silahlı kuvvetleri ve geçit hakkını da içine almak üzere her türlü yardım ve kolaylığı Konseyin hizmetine sunmayı yüklenirler." şekline bir hüküm barındırmıştır.³⁵¹

Dikkati çeken konu, yaptırım, cezalandırma veya silahlı kuvvet kullanma yöntemi Birleşmiş Milletler tarafından anlaşmazlıkların çözümünde bir yol olarak kabul edilmemiş ve bu amaçla da kullanılmasını caiz kılmamıştır. Çünkü Antlaşmada buna işaret eden herhangi bir hüküm yoktur, ancak saldırıya veya işgale veya uluslararası güven ve barışı ihlal eden bir eyleme uğrayan bir durumu önceki haline geri getirmek için araç olarak ve mümkün olan diğer tüm ikna araçlarının tükenmesinden sonra kullanılabilir. Yani Birleşmiş Milletlerin, bir saldırıyı veya güven ve barışı ihlal eden durumu ortadan kaldırmak ve durumun saldırıdan önceki haline geri getirmek amacıyla silahlı kuvvet kullanmasını kabul etmesidir, daha sonra da anlaşmazlık taraflarının arasındaki sorunların çözülmesinde barışçıl yollarla anlaşmazlığın kökten çözülmesinin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmasıdır.³⁵²

Güvenlik Konseyi uluslararası yaptırım uygulamada takdir etme yetkisine sahiptir. Birleşmiş Milletler Antlaşması yaptırımların uygulanmasında öncelikler belirlememiş ve yaptırım kararlarının alınmasını, duruma göre yaptırımların tür ve niteliğinin belirlenmesini de Güvenlik Konseyi'nin takdirine bırakmıştır ki, Konsey Antlaşmanın 41. maddesi uyarınca aldığı tedbirlerin yetersiz kaldığını düşündüğü

³⁵⁰ Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 42. Maddesine.

³⁵¹ Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 43. Maddesinin 1. Fıkrasına.

³⁵²El-Batayna, F., (2003), el-Umam el-Muttehide Munaddame Tebka ve el-Nidam Yerhal, Baskı: 1, Arap Araştırma Tesisi Yayınları, Beyrut, s. 167-168.

takdirde, uluslararası güven ve barışın sağlanması amacıyla durumu değerlendirerek Antlaşmanın 42. maddesinde yer alan askeri yaptırımlar kullanabilmektedir.³⁵³

Her halde, Birleşmiş Milletler, bir devlet ya da devletler tarafından kullanılan yasadışı kuvvetin uluslararası barış ve güvenliğin ihlal edilmesine yol açtığını görürse, Antlaşmanın VII. Bölümü altında yasadışı saldırı yapan devlet veya devletlere karşı baskıcı ve zorlayıcı önlemler alabilir.³⁵⁴

Ancak uluslararası gerçek durum, özellikle askeri yaptırımlarla ilgili uygulamalar bakımından Birleşmiş Milletler Antlaşmasının metinlerinde açıklanan durumlardan farklıdır. Birleşmiş Milletler üyesi olan bazı devletlerin kendi çıkarlarını sağlamak amacıyla askeri yaptırımlar kullandıkları görülmektedir. Örneğin, 2003 yılında ABD'nin Irak'a karşı başlattığı savaş girişiminde, ABD ile İngiltere'nin bütün çabalarına rağmen Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler'in kararı ile Irak'a karşı yapılacak savaş girişimine izin vermemiştir.

Öte yandan ABD'nin öncülüğünde oluşturulan uluslararası koalisyon küresel düzeyde meşruiyet kaynağı olan Birleşmiş Milletler çerçevesi dışında oluşturulduğundan dolayı bu saldırgan savaş uluslararası düzeyde tehlikeli bir olay olarak görülmüştür. Ayrıca ABD'nin Irak'a karşı başlattığı savaşta dayandığı önleyici savaş ve meşru müdafaa amaçlı önleyici savaş kavramı, bazı hukukçulara göre Uluslararası Genel Hukuk tarafından yasaklanmış bir kavram olduğu söylenmiştir. Ayrıca bu kavram Birleşmiş Milletler Antlaşması'na aykırı bir kavramdır, çünkü bu kavramın kabul edilmesi tüm devletler tarafından kullanabilmesinin mümkün olacağı anlamına gelir ve netice olarak uluslararası toplumda doğa kanununun normal hukuka üstün gelmesine yol açar.³⁵⁵

İnsanlığa karşı suçlardan doğan uluslararası ceza sorumluluğunu incelemek diğer bir temel soruna yol açmaktadır. Bu da Uluslararası Ceza Mahkemesi, mahkemenin insanlığa karşı suç işleyenlerin muhakemesindeki etkinliği ve mahkemenin aldığı kararların uluslararası toplum tarafından ne kadar kabul edilip edilmediğidir. Bu konuları gelecek üçüncü bölümde ele alacağız.

³⁵³El-Eş'al, A., a. g. e., s. 345.

³⁵⁴Hammad, K., (1997), el-Niza el-Muselleh ve el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 1., Üniversitesi Vakfı Çalışmaları Yayın ve Dağıtım, Beyrut, s. 41.

³⁵⁵Ali, M., (2013) el-Esbab el-İstiratijiyeye Li Gazv el-Irak (Dirase Tahliliyye Lil'Siyase el-Hariciyye el-Amrikiyye), Baskı: 1., Daru'l- Arap Ofisi Yayın ve Dağıtım, Kahire, s. 109.

III. BÖLÜM

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE İNSANLIĞA KARŞI SUÇ İŞLEYENLERİN MUHAKEMESİNDEKİ ETKİNLİĞİ

İnsanlık, tarihin başlangıcından beri insan haklarını ve onurunu korumak için bu alanda büyük adımlar atmış ve günümüze kadar da bu hakların pekiştirilmesi ve hak ettiği statüye ulaşması için mücadele vermektedir. Tarih boyunca da bu hakların korunması ve müdafaa edilmesi için mücadele isteği kaybedilmemiştir. Tam aksine herhangi bir kimsenin uluslararası suçlardan bir suç işlediğinde suçlunun kim olduğunu ya da hangi devlete tabii olduğunu aldırmandan yargılanması için sesler yükselmektedir.³⁵⁶

Ancak tüm bunlara rağmen, uluslararası suçlardan işlenen en çok suç insanlığa karşı işlenen suçtur. Daha kötüsü halkın veya devletin adına işlenmesidir. Genelde bu suçu işleyen suçlular devlette nüfuz sahibi kimselerdir. Bu nedenle de kendi devletinin ulusal hukukunda yargılanması mümkün olmamaktadır.³⁵⁷ Çünkü bu devletlerde bu tür suçlara suç davranışı olarak bakılmıyor, aksine bazen bu suçlar kahramanlık sayılmaktadır. Ayrıca bazı insanlığa karşı suç niteliğinde işlenen davranışlar, devletin ulusal hukuk sisteminde suç olduğu kabul edilse de suçu işleyen kişilerin sahip oldukları siyasi, iktisadi, askeri ya da dini nüfuz nedeniyle veya ulusal hukukun zayıf olması nedeniyle yargılanmaları ve kovuşturulması mümkün olmamaktadır.³⁵⁸

Fakat yirminci yüzyıla girildiğinde, uluslararası toplum uluslararası ceza hukukunun gelişmesine katkıda bulunan birçok olayın ortaya çıkmasını görmüştür. Uluslararası ceza yargısı inşa edilmesi fikrinin yeni olmamasına rağmen, bu fikrin fiili bir şekilde uygulanması ancak yirminci yüzyılda özellikle de Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrası meydana gelmiştir. Öte yandan uluslararası ceza yargısını kavrayabilmek için uluslararası toplumun oluşumu ve gelişimini bilmek gerekli

³⁵⁶Abdullah, Ş., (2008), Mebadi el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 2., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 34.

³⁵⁷El-Şerefi, A., (2009), el-Kanun el-Cinai el-Devli, Baskı: 2., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 78.

³⁵⁸Muhammed Hamid, H., (2016), el-Veciz Fi el-Şerh ve el-Ta'lik Ala Misak el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Vifkan li Ahar el-Ta'dilat, Baskı: 1., Milli Merkez Hukuki Yayınları, Kahire, Mısır, s. 9.

olacaktır. Çünkü günümüzde uluslararası ceza hukukunun dayandığı ilke ve kurallar insanlık tarihinin farklı dönemlerinde oluşmuştur. Uluslararası düzeyde yapılan en önemli sözleşmeler ise, 1949 yılında imzalanan Dört Cenevre Sözleşmesidir. Bu sözleşmelerde geçen ilke ve kurallar gereğince, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında insanlığa karşı işlenen suçlardan sorumlu olan suçluların cezalandırılması için uluslararası mahkemelerin kurulmasına izin verilmiştir. Ayrıca Eski Yugoslavya ve Ruanda'da uluslararası insancıl hakların ve insan haklarının ağır ihlalinden sorumlu kişilerin yargılanmaları için geçici özel uluslararası mahkemeler de kurulmuştur. Bu mahkemelerin kurulması uluslararası toplumun uluslararası düzeyde daimi bir yargılama organının bulunmasına duyulan ihtiyacı göstermiştir.³⁵⁹

Cenevre Sözleşmeleri hükümlerinde taraf devletlerin ağır ihlallere ilişkin zorunlu yargı yetkisini kullanmaları Sözleşme hükümleri çerçevesinde mümkün olmaktadır. Savaş tutsakları gibi savaş mağdurlarının korunmasını içeren üçüncü sözleşme teamül hukukunda değişikliklere sebep olmuştur. Bu değişiklikler, insanlığa karşı suçlar ile barışa karşı suçları kapsayan diğer savaş suçlarını ve sözleşmelerin ağır ihlallerle ilgili hukuki prosedür ve yargılama yetkisini kapsayan değişikliklerdir.³⁶⁰

Bu nedenle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, daimi bir Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması için Uluslararası Hukuk Komisyonu'ndan hukuki temellerin hazırlanması için çaba sarf etmelerini talep etmiştir. Yoğun çabalar başarı ile sonuçlanarak Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur, Birleşmiş Milletler, 17/07/1998 tarihinde İtalya'nın Başkenti Roma şehrinde kurulan konferansta mahkemenin temel sistemini oluşturmuştur. Bu temel sisteme Roma Statüsü adı verilmiştir.

Bu mahkemenin kuruluşu Roma Statüsünün giriş bölümünde, bütün ulusları birleştiren bağların bulunduğu, ulusların kültürlerinin birbiriyle beraber insanlığın ortak kültür mirasını teşkil ettiğine, bunun yanı sıra bu kültür bağının ince olduğuna ve herhangi bir zamanda parçalanabilmesinin de mümkün olduğuna işaret edilmiştir. Aynı zamanda işlenen uluslararası tehlikeli suçların cezasız kalmamasına ve bu suçlardan sorumlu olan kimselerin uluslararası toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesi ile iş

³⁵⁹El-Seyyid, G., a. g. e., s. 45.

³⁶⁰Azarhan, Ezeli, (2003), Nuremberg'ten La Haye'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, s.75.

birliği yaparak yargılanmalarının gerekli olduğuna da işaret edilmiştir.³⁶¹

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin giriş bölümünde açıklanan bu ifadeler, milletler ve uluslar için uluslararası suç sorumluluğundan kaçınma ve suçluların cezadan kurtulmalarına son verici bir dönemin başladığını temsil etmiştir. ABD, Birleşmiş Milletlerle beraber Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulması için harcadığı emeğe rağmen çıkarlarını korumak amacıyla askerlerinin savaş suçu veya insanlığa karşı suçlardan dolayı mahkemeye verilmemesini engellemek amacıyla, Mahkemenin Roma Statüsünü imzalamayı reddetmiştir. Ayrıca farklı ülkelerle askerlerinin Uluslararası Ceza Mahkemesine teslim edilmemesi için birçok antlaşmalar yapmıştır.³⁶²

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun özellikle de Uluslararası Hukuk Komisyonunun, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin hukuki statüsünün hazırlanması için sarf edilen çabalarına rağmen; mahkemenin kurulmasında aktif rol oynayan Güvenlik konseyi ya da diğer siyasi organlar değil Birleşmiş Milletler ülke üyeleri olmuştur. Uluslararası Ceza Mahkemesi 15 – 17 Haziran 1988 tarihinde 160 ülkenin elçilerinin katılımıyla düzenlenen konferansta, katılan ülkelerin yanı sıra çok sayıda hükümetler arası kuruluşlar, uluslararası uzman ajanslar ve toplum temelli örgütlerin isteği ile kurulmuştur.

Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsünün onaylanmasında 120 ülke kabul ederken, yedi ülke (ABD, İsrail, Katar, Çin, Hindistan, Libya, Irak) reddetmiş ve 21 ülke de oy vermekten çekinmiştir. 18 Temmuz 1998 tarihinde Roma Şehrinde Uluslararası Ceza Mahkemesini oluşturan antlaşma imzalanarak Temmuz 2002 tarihinde uluslararası düzeyde yürürlüğe girmiştir. Roma Statüsü giriş bölümüyle 128 maddeden oluşmaktadır.³⁶³

Mahkeme merkezinin Hollanda'nın Lahey şehrinde bulunmasına karar verilmiştir. Mahkeme özel karar vermedikçe mahkemenin toplantıları Lahey'de yapılacaktır.³⁶⁴ Günümüze dek Roma Statüsünü onaylayan ülkelerin sayısı 124'ü bulmuş olup, bu ülkeler; 34'ü Afrika, 19'u Asya ve Pasifik, 18'i Batı Avrupa, 28'i Latin

³⁶¹Muhammed, M., a. g. e., s. 16.

³⁶²El-Duleymi, M., a. g. e., s. 13.

³⁶³Muhammed Hamid, H., a. g. e., s. 10; aynı zamanda Hakim Antonio Cassese, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 120 devletin oyu ile kabul edilmiştir, karşılığında Statüyü 7 devlet reddetmiştir (ABD, İsrail, İran, Libya, Çin, Suriye, Sudan), 20 devlet ise oylamaya katılmamıştır, Bkz: Hakim Antonio Cassese, (2015), el-Kanun el-Cina'i el-Devli, Baskı: 1., Sadır Nashirun Kütüphanesi, Lübnan, s. 478.

³⁶⁴Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 3. ve 62. Maddelerine, a. g. e., s. 2 ve 42.

Amerika ve Karayıp Adaları Bölgesi, 25'i Doğu Avrupa ve aralarında Arap Birliği ülkelerine ait dört ülke (Ürdün, Cibuti, Komorlar, Tunus) olmak üzere dünyanın farklı bölgelerine ait ülkelerdir.³⁶⁵

Bu nedenle Uluslararası Ceza Mahkemesi ve mahkemenin uluslararası suç işleyen kimselerin muhakemesinde ne kadar etkili olduğu konusunu aşağıdaki üç başlık altında ayrıntılı olarak ele alacağız:

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi

Uluslararası Ceza Mahkemesi, 1998 Roma Tüzüğü ile kurulan genel ve milletlerarası bir mahkemedir. İlave olarak karma nitelikte mahkemelerde kurulmuştur. Bu mahkeme, devletlerin milletlerarası hukuk kapsamında işleyebilecekleri en ağır suçlar olan soykırım, insanlığa karşı suçlar ile savaş suçlarını soruşturmak amacıyla devletlerin milletlerarası toplum tarafından oluşturulan sürekli ve bağımsız bir yargı organıdır.³⁶⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi bağımsız bir savcı, bağımsız bir yargılama makamı ve hakimden oluşan, uluslararası insan hakları hukuku standartları çerçevesinde cezai yargılama yetkisi bulunan bir kurumdur.³⁶⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesi, kişileri yargılamak üzere uluslararası alanda kurulan tek ceza mahkemesidir. Mahkemenin yargı yetkisi, Roma Statüsü gereğince, uluslararası topluma karşı işlenen uluslararası nitelikte ağır suçlar için muhakeme ve soruşturma yapmaktır. Bu nedenle Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni anlamak için Mahkemenin niteliğini heyetlerini ve yargı yetkisini belirtmemiz gerekli olacaktır. Bunları aşağıdaki başlıklar altında ele alacağız:

1.1. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Niteliği

Uluslararası Ceza Mahkemesi, daimi bir uluslararası kurum olup, insanlığa karşı, soykırım ve savaş suçları gibi uluslararası suç niteliğinde işlenen suçlardan dolayı faillerin yargılanmaları ve kovuşturulmaları için bir uluslararası antlaşma sonucunda ortaya çıkan bir kuruluştur.

³⁶⁵İdris Lekrini: el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Afrika, İnternet Üzerinde Yayınlanmış Bir Makale, 28/10/2016 • <https://al-ain.com/article/africa-and-the-international-criminal-court>.

³⁶⁶Bozkurt, Enver, v.d., (2015), Devletler Hukuku, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s.174-175.

³⁶⁷Aksar, Yusuf, (2013), Teoride ve Uygulama Uluslararası Hukuk –II-, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara, s. 146.

Bu mahkeme uluslararası suç işleyen kişileri mahkemenin Statüsü'nde yer alan hukuki usullere göre sorgulanmaları ve yargılanmaları için mahkeme antlaşmasına taraf olan bütün ülkeler suçluları mahkemeye teslim etmekle yükümlü tutmaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, devletler üzerinde bir varlık değil, bir uluslararası antlaşma gereğince ortaya çıkan bir oluşumdur.³⁶⁸ Sadece üye devletler için bağlayıcı bir antlaşmadır. Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi, ulusal ceza yargısının yerine geçen bir yargı organı değil, ancak ulusal mahkemeler için tamamlayıcı bir mahkeme sayılmaktadır.³⁶⁹

Aynı bağlamda Uluslararası Ceza Mahkemesi ulusal ceza mahkemelerinin yargı yetkilerinin uzantısıdır ki, bir devletin parlamentosu tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü onaylandığı takdirde, ulusal hukukun bir parçası sayılır. Buna göre, Uluslararası Ceza Mahkemesi devletlerin egemenliğine tecavüz sayılmaz ya da ulusal mahkeme uluslararası yükümlülüğünü yerine getirebiliyor veya getirme niyeti olduğu sürece ulusal yargıyı aşamaz.³⁷⁰

Profesör Rolf Sasha Lauder, Uluslararası Ceza Mahkemesi Niteliğini şöyle ifade ediyor:³⁷¹ "Genel kural olarak, herhangi bir antlaşmada taraf olmayan devlet o antlaşmanın hükümleriyle bağlı olmayacaktır. Tabii ki bu temel kural hükümetler arası örgütlerin kuruluş antlaşmaları için de geçerlidir. Uluslararası örgütlerin uluslararası tüzel kişiliği, örgütte üye olmayan devletlerle ilgili bu devletlerin açıkça ya da zımni bir şekilde örgütleri kabul etmelerine dayanır."³⁷²

Bu kabulün kuruluş niteliğinde olduğu söylenir, buna rağmen istisnai durumlarda hükümetler arası örgütlerin uluslararası tüzel kişiliği herkes için kabul edilir. 1949 yılında Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletlerin hizmetlerinden doğan tazminatla ilgili danışma görüşünü şöyle anlatmıştır : "Uluslararası hukuk gereğince, uluslararası örgüt, görevlerini yürütmesinde gereklilik sıfatı altında zımni olarak örgütün sözleşmesinde yer almayan yetkilere dayanabilir." Aynı bu görüşte:

³⁶⁸Musa, M., (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Devruha Fi Himayet Hukuk el-İnsan, Baskı: 1., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 49.

³⁶⁹Serraj, A., (2001), Mebde el-Tekamul Fi el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Darul Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 93.

³⁷⁰El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 19-20.

³⁷¹Sasha Rolf Lauder: Avrupa Birliği'nde Johanniter Sistemimi Genel Temsilcisinin Danışmanı, Brüksel, O Önceden Barış ve Silahlı Çatışma Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nde Araştırmacı Yardımcısı Olarak Çalışıyordu, Bocam Üniversitesi, Almanya.

³⁷²Abdulhamit, M., (2010), el-Şahsiyye el-Kanuniyye Li'l-Munazzamat el-Devliyye , Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire, s. 89.

"Uluslararası hukuka göre, uluslararası toplumun çoğunluğunu temsil eden elli ülke, uluslararası pratik kişiliğe sahip bir hukuki varlık kurma ehliyetine sahiptir." şeklinde işaret edilmiştir. Divan tarafından açıklanan bu ifadeler, oldukça önemlidir ki, Birleşmiş Milletler Şartı'nda açıkça yer almamasına rağmen, Birleşmiş Milletlerin uluslararası tüzel kişiliğe sahip olduğunu belirtmektedir.³⁷³

Aynı zamanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsünün 4. maddesinin 1. fıkrasında: "Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası tüzel kişiliğe sahiptir, ayrıca amacını gerçekleştirebilmesi ve fonksiyonunu uygulayabilmesi için gerekli olan hukuki ehliyete de sahiptir." şeklinde yetkili olduğuna açıkça işaret etmiştir. Yani Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası bir örgüt olarak tüzel kişiliğe sahiptir.³⁷⁴

Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi açıkça Birleşmiş Milletleri tamamlayan bir örgüt sayılır. Çünkü Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, Birleşmiş Milletlerin Şartı'nda yer alan güvenlik sisteminin etkinliğini güçlendiren bir toplu yargı ceza sistemini oluşturmaktadır. Böyle bu iki uluslararası sistem birbiriyle beraber, uluslararası barış ve güvenliği korumakla görevli olan bir uluslararası hukuki sistemin ana unsurlarını teşkil etmiş oluyor. İşaret edilmesi gereken diğer bir şey, Uluslararası Ceza Mahkemesinin temel fonksiyonu, antlaşmanın giriş bölümüne göre "bir bütün olarak uluslararası toplumu" yakından ilgilendiren uluslararası suçlarla mücadele etmesidir. Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin, bir antlaşma gereğince kurulacak diğer bir hukuki konuya örnek olabileceği söylenebilir. Aynı zamanda mahkeme uluslararası toplum için etkin bir şekilde görevini yerine getirmeye devam eder.

Uluslararası Genel Hukuka göre, herhangi bir hükümetler arası örgüte özgü tüzel kişilik kriterleri şu şekilde özetlenebilir: "Devletler arasındaki sürekli birlik, örgütsel yapı, örgüt ile örgütte üye olan ülkelerin arasında yeterli ve belirli bir şekilde ayırt edilmesi, uluslararası düzeyde kullanılabilir hukuki yetkilerin bulunması, hukuki amaçlar."

Bilindiği gibi Uluslararası Ceza Mahkemesi bütün bu kriterleri sağlamaktadır. Mahkeme devletlerarası bir antlaşma gereğince kurulmuş, mahkemenin statüsünün 1. maddesine göre daimi bir kuruluş olmayı amaçlamıştır. Statünün 34. maddesine göre de

³⁷³Sasha Rolf Lauder, el-Tabi'ul Kanuni Li'l Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Nuşu'i Anasır Fevka el-Vataniyye Fi el-Kada el-Cinai el-Devli, Uluslararası Kızılhaç Dergisinden Derlenmiş, 2002, s. 153-154.

³⁷⁴Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü 4. Maddesinin 1. Fıkrasına, a. g. e., s. 2.

Uluslararası Ceza Mahkemesi bir takım organlardan oluşur: Bunlar; başkanlık divanı, temyiz heyeti, muhakeme heyeti, muhakeme öncesi heyet, savcılık makamı ve kayıt bürosudur. Bu organlar taraf Devletlerin talimatlarına tabi olmamakla beraber yetki alanlarında bağımsız bir şekilde çalışırlar. Dolayısıyla, Uluslararası Ceza Mahkemesi kendiliğinden bir uluslararası örgüt olduğu ve Eski Yugoslavya ve Ruanda mahkemeleri gibi uluslararası örgüte tabii sadece bir organ olmadığı açıktır.³⁷⁵

Fakat güçlü ve etkin bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulmasına muhalif olan büyük ülkeler, mahkemenin uluslararası düzeyde bir ceza mahkemesi olması için Roma Statüsünde mahkemenin çalışmalarını kısıtlayan şartlar koyarak mahkemenin niteliğini, mahkemenin kurulmasından beklenen amaçlara karşı gelen bir şekilde değiştirmişlerdir. Böylece koyulan şartlar Uluslararası Ceza Mahkemesinin uluslararası suçlarla ilgili muhakemeleri yaparken çalışmalarının etkilenmesine sebep olmuştur. Bu konu bu bölümümüzün temel araştırma konusu olacaktır.

1.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Organları

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 34. maddesinde, mahkemenin: Başkanlık divanı, temyiz heyeti, muhakeme heyeti, muhakeme öncesi heyet, savcılık makamı ve kayıt bürosu olduğuna işaret edilmiştir. Bunları aşağıdaki başlıklar altında detaylıca açıklayacağız.

1.2.1. Başkanlık Divanı

Başkanlık divanı, mahkemenin yüksek düzey organıdır, savcılık makamı hariç mahkemenin bütün bölümlerini yönetir. Başkanlık divanı bir başkan ve birinci ve ikinci başkan yardımcılardan oluşur, Roma Statüsünün 38. maddesinin 1. ve 2. fıkralarına göre başkan ve yardımcıları, on sekiz üyeden oluşan mahkeme yargıçlarının mutlak çoğunluğu ile üç yıl için veya görev sürelerinin sonuna kadar seçilirler ve bu süre sadece bir defa yenilenebilir.³⁷⁶

Aynı zanda aynı maddenin 3. fıkrasında başkanlık divanı görevleri aşağıdaki şekilde yer alır:

- 1-Savcılık makamı hariç, mahkemeyi doğru bir şekilde yönetmek.
- 2-Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü gereğince kendisine verilen diğer

³⁷⁵Sasha Rolf Lauder, a. g. e., s. 155-157.

³⁷⁶Harb, A., (2010), el-Kada el-Cinai el-Devli, el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l Menhel el-Lübnan, Beyrut, s. 217.

görevler.

Aynı maddenin 4. fıkrasında, başkanlık divanın görevlerini yerine getirmek amacıyla savcılık makamıyla tam koordinasyon sağlaması ile beraber, aralarındaki bütün karşılıklı ve ortak konularda kabulünü alması düzenlenmiştir.³⁷⁷

Ayrıca Mahkeme'nin toplumda bilinirliğinin artırılması ve kurumun doğru anlaşılması için yapılacak olan çalışmalarda Başkanlığın sorumluluk alanında yer almaktadır.³⁷⁸

1.2.2. Mahkemenin Diğer Heyet ve Büroları

Mahkemenin yargı heyeti, Statünün 36. maddesinin 1. fıkrasına göre, on sekiz hâkimden oluşur. Hâkimler taraf devletler genel kurulu toplantısında gizli oyla oy çoğunluğu ile seçilirler. Hâkimlerin, yüksek ahlaki değerlere, tarafsız ve bütüncül karakterlere sahip olmaları ve kendi ülkelerindeki en yüksek yargı makamlarına atanmaları için gerekli niteliklere sahip kişiler olmaları gerekmektedir.³⁷⁹

Adayların ayrıca ceza hukuku ve ceza usul hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukuku konularında deneyimli olmaları gerekmektedir. Her taraf devlet, kendi vatandaşı olmasa bile herhangi başka bir taraf devlet vatandaşını aday olarak gösterebilir. Statünün 34. maddesinin b. fıkrasına göre, Uluslararası Ceza Mahkemesi mahkemenin yargı fonksiyonlarını yerine getiren üç heyetten oluşmaktadır. Statünün 39. maddesinde bu heyetlerin görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmektedir:

1.2.2.1. Temyiz Heyeti

Bu heyet bir başkan ve dört hâkimden oluşur, görevleri süresince temyiz şubesinde çalışırlar, başka heyetlerde çalışmalarına izin verilmez.³⁸⁰

1.2.2.2. Muhakeme Heyeti

Muhakeme heyetinde en az altı hâkim çalışır, muhakeme öncesi heyetinin görevlerinden nasıl bir görev olursa olsun bu görevlerle ilgilenir, ayrıca tanıkların huzurunda bulunmalarına, belgelerin önünde arz edilmesine, muhakmeden önce toplanan delillerden başka delillerin sunulmasına emir verebilir. Muhakeme heyeti gizli

³⁷⁷Hammude, M., (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, el-Nadariyye el-Amme Lil-Cerime el-Devliyye, Daru'l Camia El-Cedide Yayınları, İskenderiye, s. 229.

³⁷⁸Ulusoy, Orçun, (2008), Uluslararası Ceza Mahkemesi, Etki Matbaacılık Yayıncılık, İzmir, s. 31.

³⁷⁹El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 61.

³⁸⁰Yeşvi, L., a. g. e., s. 220.

bilgilerin, tanıkların, sanıkların, mağdurların korunmaları için gereken tedbirlerin alınmasıyla da ilgilenir.³⁸¹

1.2.2.3. Muhakeme Öncesi Heyeti

Muhakeme öncesi heyeti, en az altı hâkimden oluşur, Uluslararası Ceza Mahkemesinin önemli yargı organlarından biridir. Bu heyetin önemi, mahkeme savcılık makamının gözetiminin yetki alanına girmesidir. Ayrıca soruşturmada, delillerin incelenmesinde ve sanıkların mahkeme önüne girmeden önce ifadelerinin incelenmesinde geniş yetkilere sahiptir. Aynı zamanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin önünde yargılama sürecinin başlaması için tek giriştir.³⁸²

1.2.3. Savcılık Makamı

Savcı, Mahkemenin yargı yetkisine giren suçlara ilişkin isnatları ve delillendirilmiş bilgileri kabul etmek, bunları incelemek, divan önündeki soruşturmaları ve yargılamaları yürütmekle görevlidir.³⁸³

Savcılık makamı, başkan olarak savcı, bir ya da daha fazla savcı yardımcısı ve savcı tarafından atanmış savcılık makamı ile ilişkin çalışmalarda tecrübeli olan birkaç görevliden oluşur.³⁸⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 42. maddesinin 4. fıkrasına göre, savcı taraf devletler meclisi tarafından üye tamsayısının bir fazlasının gizli oyuyla, yani mutlak çoğunlukla seçilir. Savcının yardımcıları, savcı tarafından belirlenecek bir listeden aynı yöntemle seçilir. Savcı her yardımcı görevi için üç aday gösterir, ancak adaylar farklı devlet vatandaşı olmalıdırlar. Ayrıca savcı, çocuklara karşı şiddet, cinsel ve cinsiyet ayırımına dayalı şiddet gibi belirli uzmanlık alanlarında, kendisine yardımcı olacak ve hukuki ve teknik bilgi sahibi olan danışmanlar atayabilir. Fakat bu atamalarda savcı tarafından, coğrafi temsil, cinsiyet dengesi ve çeşitli hukuki alanlarda uzmanlık konusu da dikkate alınmalıdır. Savcı ve yardımcıları dokuz yıl için seçilirler, tekrar seçilmeleri de mümkün değildir.³⁸⁵

³⁸¹Harb, A., a. g. e., s. 235.

³⁸²El-Kudat, C., (2009), Derecat el-Tekadî ve İcraatüha Fi el-Maheme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Dar Vail Yayın ve Dağıtım, Amman, Ürdün, s. 55.

³⁸³El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 64.

³⁸⁴El-Şukri, A., el-Kada el-Cinai el-Devli Fi Alem Mutağayyir, a. g. e., s. 113.

³⁸⁵Hamad, K., (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Nahve el-Adale el-Devliyye, Baskı: 1., EL-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, s. 93.

Savcı ve yardımcıları yüksek ahlaki değerlere sahip olmalıdır. Ayrıca ceza hukuku ve ceza usul hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukuku konularında deneyimli olmaları gerekmektedir.³⁸⁶

Aynı zamanda statünün 42. maddesinin 1. fıkrası, savcılık makamının mahkeme organlarından ayrı bir organ olarak bağımsız bir şekilde çalıştığını ifade etmektedir. Ayrıca mahkemenin yargı yetkisine giren suçlara ilgili delilleri ve bilgileri kabul etmek, bunları incelemek, divan önündeki soruşturmaları ve yargılamaları yürütmekle görevli olduğuna da işaret etmektedir. Böylece savcılık makamı mahkeme içinde yargı görevi değil, yargı yetkisine giren suçlarla ilgili delilleri inceler ve divan önündeki soruşturmaları yürütür.³⁸⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcılık Ofisi'nin üç tane görevi bulunmaktadır. Bunlar dosyalarla ilgili bilgi, belge ve delil toplanmasını kapsayan araştırma görevi, doyaların yargı aşamasına intikal etmesi ile başlayan kovuşturma görevi ve sonucusu ise, dosyaların yetki açısından incelendiği ve diğer görevlerin yürütülmesi esnasında ihtiyaç duyulan desteğin sağlandığı yetki ve işbirliğidir.³⁸⁸

Savcı bütün bilgileri toplar ve daha fazla araştırma yapıp yapılmayacağına karar verir. Fakat devlet söz konusu kişiyi yargılıyorsa veya yargılamışsa savcı herhangi bir işlem yapamaz. Ancak bu yargılama göstermelik ise, araştırma ve soruşturma, gerekli görülürse yargılama da yapabilir.³⁸⁹

1.2.4. Kayıt Bürosu

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 43. maddesinde, mahkeme kayıt bürosunun mahkemenin yargısal olmayan işlerinin idaresinden sorumlu olduğuna işaret etmektedir. Yani savcılık makamının görevine dokunmadan mahkemeyi idare etmek ve mahkeme için hizmet sağlamakla görevlidir. Kayıt bürosu başkanına şef adı verilir. Kayıt bürosu şefi mahkemenin idaresinin ana sorumlusudur ve işlevlerini mahkeme başkanının emri altında yerine getirir.³⁹⁰

Kayıt büro şefi, taraf devletler meclisi tarafından mutlak üye çoğunluğu oyuyla

³⁸⁶Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 42. Maddesinin 3. Fıkrasına, a. g. e., s. 26.

³⁸⁷Hammude, M., a. g. e., s. 235.

³⁸⁸Ulusoy, Orçun, a. g. e., s. 37.

³⁸⁹Acer, Yücel ve Kaya, İbrahim, a. g. e., s. 373.

³⁹⁰El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 67.

gizli oylamayla beş yıl için seçilir. Şefin tekrar seçilmesi de mümkündür. Bunun birlikte bu konuyla ilgili taraf devletlerin sunduğu tavsiyeler göz önüne alınacaktır. Ayrıca gerekli durumlarda kayıt şefi için bir yardımcı da aynı yöntemle beş yıl için seçilir.

Aynı zamanda statünün 44. maddesinde, savcılık makamına ve kayıt bürosuna, mahkemenin diğer çalışanlarını, savcılık makamında çalışan soruşturmacıları (yetenekli tarafsız ve tecrübeli olmaları şartıyla) tayin etmelerine hak verilmiştir. Kayıt bürosu, başkanlık divanı ve savcılık makamının kabulü ile mahkeme çalışanlarının atanmaları için temel şart ve hükümlerini kapsayan öneriler sunar. İstisnai durumlarda divan, mahkemenin herhangi bir organının işleri ile ilişkin yardım etmek amacıyla taraf devletlerin veya hükümetler arası kuruluşların veya sivil toplum kuruluşlarının karşılıksız olarak görevlilerinin tecrübesine dayanabilmesi mümkündür. Ayrıca taraf devletlerin toplantısında kararlaştırılan ilke ve yönergeler yoluyla savcılık makamı da anılan görevlilerin tecrübelerine dayanabilirler.³⁹¹

1.3.Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisine suçlar uluslararası toplumun tümünü ilgilendiren en ağır nitelikteki suçlardır. Hangi suçların mahkeminin yetkisine girdiği Statünün 5. maddesinde şu şekildedir; soykırım, insanlık aleyhine suçlar (insanlığa karşı suçlar), savaş suçları ve saldırı suçu olarak sayılmıştır.³⁹²

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi, taraf devletlerin ulusal yargı yetkisinin yerini almak değil, onları tamamlayan bir yargı yetkisine sahiptir. Yani Mahkeme, ulusal mahkemelere göre ikincil konumda yer almaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi taraf devletlerin açık kabulü ve istekleriyle doğmuştur, ayrıca mahkeme taraf devletlerin iradesi üzerinde bir bağımsız yabancı egemenlik sayılmaz. Çünkü taraf devletler kendi iradeleri ile bir uluslararası gerek üzerine bu mahkemeyi kurmuşlardır, antlaşmada da: "Uluslararası Ceza Mahkemesi ulusal yargı yetkisini tamamlayan bir mahkemedir" ifadesi yer almaktadır. Yani mahkemenin yargı yetkisi ulusal yargı yetkisi üzerinde egemenlik sağlamak değil tamamlayıcı bir yetki sayılmaktadır. Bu nedenle mahkeme sadece yargı yetkisi alanına giren durumlarda devreye girecektir. Ya da bir taraf devletin ulusal yargı kurumunun çöktüğü takdirde yargı yetkisi Uluslararası Ceza

³⁹¹İtani, Z., (2009), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Tetavvurat el-Kanun el-Devli el-Cinai, Baskı: 1.,El-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan, s. 301-302.

³⁹²Turhan, Faruk, (2007), Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisi, Uluslararası Ceza Divanı Kitabı (Yayını Hazırlayan: Feridun Yenisey), Arıkan Yayınevi, İstanbul, s. 125-126.

Mahkemesine devredilir. Ancak bu durum devletin yargı alanının yabancı bir yargı kuruluşuna devir etmesi anlamına gelmez, ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi ulusal yargı yetkisinin uzantısı sayılır.³⁹³

Divanın yargılama yetkisi kapsamında, soruşturma aşamasında Savcılık Makamı ve Ön Yargılama Bürosu, kovuşturma safhasında Yargılama Bürosu görev yapmaktadır. Daha sonrasında da, verilen yargı kararlarına karşı “hukukilik denetimi”nin yapılabilmesi için kanun yolu olarak Temyiz Bürosu’na başvuru yapabileceklerdir.³⁹⁴

Ayrıca statüde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yetkileri şu şekilde sıralanmıştır: Objektif yargı yetkisi, kişisel yargı yetkisi, mekansal yargı yetkisi, zamansal yargı yetkisidir. Bunları aşağıdaki fıkralarda da ayrıntılı olarak açıklayacağız:

1.3.1. Objektif Yargı Yetkisi

Bu yetki, suçun türüne dayanarak Roma Statüsünde belirtilen şekilde işlenen suçun soruşturmasında ve suçluların kovuşturulmasında mahkemenin yetki alanı belirlemektedir. Statünün 5. maddesi Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı alanına giren suçları şöyle sıralamıştır: "a. soykırım suçu, b. insanlığa karşı suçlar, c. savaş suçları, d. Saldırı suçu."³⁹⁵

Bunları aşağıdaki fıkralarda özet olarak açıklayacağız:

1.3.1.1. Soykırım Suçu

Bu sözcük ilk kez 1944 yılında İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da Nazi işgal operasyonlarının dehşetini yansıtmak için kullanılmıştır.³⁹⁶ Özellikle de, II. Dünya Savaşı sonrasında görsel basınında gelişmesiyle birlikte yaşanan vahşetten uluslararası toplumun haberdar olması ve beraberinde gelen kamuoyu baskısı, devletleri soykırım suçunun tanımlanması ve uluslararası sözleşmelerde yazılı hale getirilmesine zorlamıştır.³⁹⁷

³⁹³El-Kudsi, B., (2004), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Tabiatuha ve İhtisatuhu Mevkif el-Vilayat el-Muttehida el-Amrikiyye ve İsrail Minha, Hukuk ve Ekonomik Bilimleri Dimeşk Dergisi, Cilt: 20., Sayı: 2., s. 130-131.

³⁹⁴Şen, Ersan, a. g. e., s. 83-84.

³⁹⁵El-Kahveci, A., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 324.

³⁹⁶el-İbade el-Cemaiyye sözcüğü, ilk kez Profesör Rafael Lemkin "1944 yılında Mihver Devletleri'nin İşgal Altındaki Avrupa'ya Hükm Etmesi" başlığı altındaki kitabında kullanmıştır. Avrupa'da Nazi işgal operasyonlarının dehşetini anlatmak için bu sözcüğü kullanmıştır. Ayrıca yeni terimini dar anlamda yorumlanmasından uyarmıştır, Bkz: Martin Shaw, (2017), el-İbade el-Cemaiyye, Çeviri: Muhyiddin Hamidi, Baskı: 1., El-Ubeykan Matbaası, Riyad, Suudi Arabistan, s. 33.

³⁹⁷Ulusoy, Orçun, a. g. e., s. 16.

Soykırım suçu oldukça tehlikeli suçlar arasında yer almasından dolayı uluslararası toplum bu tür suçları kanuna bağlamaya çalışmıştır ki, 1948 yılı Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Antlaşmada, soykırım; "milli, etnik, ırka dayalı veya dini bir grubun bireylerini kısmen ya da tamamen ortadan kalkmasına yol açacak şekilde işlenen davranışlarla temsil edilir." şeklinde tanımlanmıştır.³⁹⁸

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 6.maddesinde anılan görüşü benimseyerek soykırımı şu şekilde tanımlamıştır: "milli, etnik veya dini bir grubu kısmen ya da tamamen ortadan kaldırmak maksadıyla işlene herhangi suç fiillerinden bir fiildir."³⁹⁹

Bir fiilin soykırım suçu olarak değerlendirilebilmesi için, bir bölgede belli gruplar arasında yaşanan çatışmalar, kasten öldürmeler yeterli sayılamaz. Soykırım suçunda öncelikle faillerce hazırlanmış ve kararlaştırılmış olan geniş bir plan ortaya konulmalı hatta bu planın icrasını kamu kudretini kullananlarda faile katılmalı yada destek vermelidir.⁴⁰⁰

Buna göre, soykırım suçunun özü, belirli bir insan grubunun toplu olarak hayatta kalma hakkını reddetmekle anlatılmaktadır. Bu nedenle bu suç çeşitli bakımdan insanlık vicdanını ağır bir şekilde zedeleyen bir suçtur, ayrıca Birleşmiş Milletlerin dayandığı ahlaki ilkeleri ihlal etmeyi hedefleyen bir suçtur.⁴⁰¹

Soykırım suçunda, suçun işlendiği dönem önemli değildir. Bu suç ister savaş, ister hükümet görevlileri, isterse özel gruplardan tarafından işlenmiş olsa bile bunlar önemli değildir.⁴⁰²

1.3.1.2. İnsanlığa Karşı Suçlar

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsününün 7. maddesi insanlığa karşı suçları için geniş bir tanıma yer vermiştir. Bu madde metninde, insanlığa karşı suçları temsil eden bir çok fiil sıralamıştır, örneğin; adam öldürme, yok etme, köleleştirme, işkence yapma ve ırza tecavüz gibi fiiller bilinçli olarak geniş çaplı ve sistematik bir şekilde herhangi

³⁹⁸Ebu El-Vefa, A., (2009), el-Melamih el-Esasiyye Lil'Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Uluslararası Ceza Mahkemesi Kitabında Yayınlanan Araştırma- Anayasal ve Yasamalı Mutabakatlar, Kızıl Haç Uluslararası Komitesi Kahire, Baskı: 7., s. 25.

³⁹⁹El-Kahveci, A., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 129.

⁴⁰⁰Şen, Ersan ve Malbeleşği, Erkam, (2011), Türk Ceza Kanunu'nda Uluslararası Suçlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 26.

⁴⁰¹Hicazi, A., a. g. e., s. 317.

⁴⁰²Sur, Melda, a. g. e., s. 283.

bir sivil topluluğa yöneltilirse insanlığa karşı fiiller sayılacaktır.⁴⁰³

İnsanlığa karşı suçlar savaş ya da barış durumlarında işlenebilir, gerçekleşmesi için de silahlı çatışmanın bulunması şart değil, ayrıca insanlığa karşı suçun, rast gele olmayan maksatlı olarak geniş çaplı ve sistematik bir şekilde işlenmesi gereklidir.⁴⁰⁴

Roma Statüsü bakımından insanlığa karşı suçlar, genel kastla işlenebileği yönünde ve sivil nüfusa yöneltilmiş saldırının bir parçası olarak işlenmesi olarak kabul edilir.⁴⁰⁵

1.3.1.3. Savaş Suçları

Savaş suçları, savaş kural ve geleneklerinin çiğnenmesi ifade etmektedir. Mesela, halk kötü davranma, öldürme, savaş esirlerine kötü davranma ve benzeri davranışlar örnek olarak verilebilir.⁴⁰⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, savaş suçu kavramı için geniş çaplı bir tanım yapmıştır ki, bu tanım iç silahlı çatışmalar sırasında işlenen suçları da kapsamıştır. Mahkeme Statüsünün 1. fıkrasının 8. maddesinde; Mahkemenin yargı alanının bağımsız olay olmayan ve geniş kapsamlı bir uygulama veya devlet siyasetinin bir parçası olan olaylardan doğan savaş suçlarıyla sınırlı olduğuna işaret edilmiştir. Mahkeme Statüsüne taraf devletlerin, Mahkemenin yargı yetkisinin, açıkça ve sistematik bir şekilde veya çok sayıda insanları hedefleyen suçlarla ilgili savaş suçlarını kapsadığını belirtmeye çalıştıkları açıktır. Fakat Mahkeme'nin yargı yetkisini bu şekilde sınırlamak Mahkemenin yetkisini etkilese de, Uluslararası Teamül Hukukunda ya da Eski Yugoslavya ve Ruanda Mahkemeleri gibi diğer uluslararası ceza mahkemelerinin içtihatlarında belirlenen savaş suçu kavramını etkilemez. Savaş suçları, teamül hukukuna göre uluslararası insancıl hukuku ihlal eden herhangi bir suçu kapsamaktadır.⁴⁰⁷

Statü, uluslararası toplumun tümünü ilgilendiren çok ciddi suçların işlendiği iddalarının Divanın önüne gelmesini amaç edinmiştir.⁴⁰⁸

⁴⁰³Özkoç, Hivren, a. g. e., s. 7-9.

⁴⁰⁴Muhammed Ali, A., (2011), İsrail ve el-Kanun el-Devli, Baskı: 1., El-Zeytuna Merkezi Araştırma ve Danışmanlık, Beyrut, Lübnan, s. 344.

⁴⁰⁵Tezcan, Durmuş, v.d., (2017), Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 15. Baskı, Ankara, s. 74.

⁴⁰⁶Sur, Melda, (2013), Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Yayıncılık, Tıpkı 6. Baskı, İstanbul, s. 281.

⁴⁰⁷Hakim Antonio Cassese, (2015), el-Kanu el- Cina'i el-Devli, Baskı: 1., Sadır Naşirun Kütüphanesi, Lübnan, s. 165-166.

⁴⁰⁸Şen, Ersan, a. g. e., s. 93.

1.3.1.4. Saldırı Suçu

31 Mayıs ile 11 Haziran 2010 tarihleri arasında düzenlenen Roma Statüsü konferansı sırasında Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde saldırı suçu tanımı kabul edilmiştir. Statünün 5. maddesinin 2. fıkrası kaldırılarak Statünün 8ç maddesinden sonra tekrar bir 8. madde koyulmuştur, bu maddede saldırı suçu şu şekilde tanımlanmıştır:

"1- Statü için, saldırı suçu; bir devletin siyasi veya askeri eylemleri ile kontrol edebileceği statüye sahip olan bir kişinin Birleşmiş Milletler Şartını ihlal eden bir saldırı eylemini hazırlaması, uygulaması veya planlaması saldırı suçu kapsamına girecektir, 2- Yukarıdaki fıkra için ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 14 Aralık 1974 tarihli 3314 sayılı kararının 29/d fıkrasına dayanarak, saldırı suçu; bir devletin, başka bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı ya da Birleşmiş Milletlerin anlaşmasına aykırı herhangi bir biçimde ister savaş ilan etmekle isterse etmemekle olsun silahlı kuvvet kullanılması saldırı olarak nitelendirilmektedir."⁴⁰⁹

1.3.2. Kişisel Yargı Yetki

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 25. maddesinin 1. fıkrasında : "Bu statü uyarınca, gerçek kişilerin muhakemesi Mahkeme'nin yetki alanına dâhildir."⁴¹⁰ Böylece bu madde Mahkeme'nin yargı alanına giren kişilerin sadece gerçek kişiler olduğunu belirlenmektedir. Yani bir kişinin Mahkemenin yargı yetkisine giren bir suç işlediğinde Mahkemenin Statüsüne göre suçlu işlediği suçtan dolayı kişisel olarak sorumlu tutulacak cezalandırılacaktır.

Ancak bireysel ceza sorumluluğu uluslararası hukuka göre devletin sorumluluğunu etkilemez. Statünün 4. maddesinde: "Uluslararası Hukuk gereği, bireysel ceza sorumluluğu ile ilgili Statüde yer alan herhangi bir hüküm devletin sorumluluğunu etkilemez." Yani bir devlet sadece uyguladığı bir davranışından doğan hasarları karşılamakla sorumlu olacak ve uluslararası sorumluluk hükümleri doğrultusunda ortaya çıkan hasarı tazmin etmekle yükümlü kılınacaktır.⁴¹¹

1.3.3. Mekânsal Yargı Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 12. maddesinin 1. ve 2. fıkralarına

⁴⁰⁹Muhammed Ali, A., a. g. e., s. 388.

Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (Cerimet el-Udvan) Tekrar Edilen 8. Maddesine.

⁴¹⁰Özkoç, Hivren, a. g. e., s. 17.

⁴¹¹El-Kudsi, B., a. g. e., s. 142-143.

göre, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlar sadece şartında yer alan ve taraf devletlerin topraklarında işlenen suçlardır. Ama eğer suç taraf olmayan bir devletin topraklarında işlenmişse, mahkemenin o devletin kabulü olmadan işlenen suça bakması mümkün olmayacaktır.⁴¹²

Aynı maddenin 3. maddesine göre taraf olmayan ilgili devletin kabulü bir bildiri uyarınca mahkeme kayıt bürosuna verilir. Bu kabul veya onaylamanın ilgili devletin hakkında geçerli olması; kabul belgesinin mahkemeye teslim edilmesi tarihinden itibaren 60 gün sonra yürürlüğe girmiş olacaktır.⁴¹³

Statünün bu düzenlemesine göre, mağdura göre şahsilik ilkesi gereğince suç kurbanının Statüye taraf olan devletin vatandaşı olması halinde yada evrensellik ilkesi gereği Uluslararası Ceza Mahkemesine yargı yetkisi tanımıştır.⁴¹⁴

1.3.4. Zamansal Yargı Yetki

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü geriye dönük ceza hukuku uygulama ilkesini reddetmiştir. Bu durum Statünün 11. maddesinin 1. Fıkrasında : "Bu Statü yürürlüğe koyulduğu tarihten sonra işlenen suçlar Mahkemenin yargı yetkisine girmektedir." şeklinde açıklanmıştır. Yani taraf ülkelerde sadece statünün yürürlüğe koyulduğu tarihten sonra işlenen suçlar Mahkemenin yetki alanına girer, hükümleri bu tarihten önceki tarihte işlenen suçları geriye dönük olarak kapsamaz. Bunun sebebiyse, Mahkemenin devletleri eskiden işlenen suçlardan dolayı cezalandırılmalarından korkmayarak onların Mahkeme Statüsüne katılmaları için teşvik etme arzudur.⁴¹⁵

Uluslararası Ceza Mahkemesi, "geçmişe yürümezlik" ilkesini benimsemekle, çağdaş uluslararası ceza mahkemeleri tarihinde bir ilke imza atmıştır. Bu durum Uluslararası Ceza Mahkemesinin "tabi hakim ilkesine" uygun bir mahkeme niteliğine sahip olduğunu göstermiş olmaktadır.⁴¹⁶

Taraf devletler ise, statünün yürürlüğe girmesinden sonra aynı maddenin 2. fıkrasında : "Herhangi bir devlet Mahkeme Statüsüne taraf olduğu takdirde, Statünün yürürlüğe girmesi ile devlet önceden 12/3 fıkrasına göre mahkemeye bildiri vermemiş

⁴¹²Muhammed Cafer, A., (2005), Mahkemet el-Ceza el-Devliyye Fi Muvacehet el-Kadaya el-Saba, Hukuk ve Güvenlik Dergisi, Dubai Polis Akademisi, Sayı: 1., Yıl: 13., Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri, s. 156.

⁴¹³El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 39-40.

⁴¹⁴Turhan, Faruk, a. g. e., s. 127.

⁴¹⁵Atıyya, Ebu'l-Hayr, a. g. e., s. 39.

⁴¹⁶Erdal, Selcen, a. g. e., s. 111.

ise, Mahkeme sadece statüsünün yürürlüğe girdiği tarihten sonraki suçları yargılama yetkisine sahip olacaktır." Yani Mahkemenin yargı yetkisi, Statüye katılan yeni devletlerin katıldıkları tarihten sonra işlenen suçları kapsamaktadır. Ancak 12. maddenin 3. fıkrasına göre önceden Mahkeme Statüsünü kabul eden devletler ise taraf devletler gibi sayılacaklardır.⁴¹⁷

Mahkemenin yargı yetkisine giren suçlar herhangi bir zamanaşımına tabi olmayacaktır. Roma Statüsünde öngörülen bu kural uluslararası toplumu ilgilendiren en ciddi suçlarının faillerinin bir zamanaşımı savunması ileri sürerek uluslararası ceza adaletinden kaçmasını engellemek amacıyla hizmet eder. Bundan dolayı zamanaşımı uygulanmazlığı kuralı önem arz etmektedir.⁴¹⁸

Öte yandan Uluslararası Ceza Mahkemesi, Şartlarında yer alan yargı yetkisine giren suçlara bakmakta ve yetkisini kullanmakta özgür değil, çünkü Mahkeme Statüsü ya da daha doğrusu Statüyü koyan devletler mahkemenin yetkisini belirli bir yönde kısıtlamışlardır. Mahkemeyi yönlendiren taraflar:

1-Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsünde taraf devletler: Statüde taraf devletler, belirli bir dava üzerinde olası bir ya da daha fazla suçun işlendiği düşünülen davanın incelenmesi ve üzerinde soruşturma yapılması ayrıca mesele ile ilgili bulunan bütün belgeleri de savcılık makamına nakletme hakkına sahiptirler.⁴¹⁹

2-Uluslararası Güvenlik Konseyi: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, Birleşmiş Milletler Şartının 7. Bölümü altında Uluslararası Güvenlik Konseyi üzerinde bir ya da daha fazla suçun işlenmesi düşünülen belirli bir davanın savcılık makamı tarafından üzerinde incelenmesi ve soruşturma yapılması için davayı mahkemeye nakletme hakkına sahiptir. Bu durum, Mahkemeye uluslararası yetki verilen ve hükümleri bütün devletler için bağlayıcı olan tek durum sayılır.⁴²⁰

3- Savcılık Makamı: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 15. maddesinde, mahkeme öncesi heyetten yetki aldıktan sonra savcılık makamı bir dava üzerinde soruşturma yapma hakkına sahip olduğuna işaret edilmiştir. Ancak savcılık makamının

⁴¹⁷Mursi El-Zeyyat, E., (2011), el-Mesuliyye el-Devliyye Li'ruasa'i el-Duvel, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 129.

⁴¹⁸Kul, Muhammet Celal, (2016),Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Tecavüz (Saldırı) Suçu, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, s. 23.

⁴¹⁹El-Anbeki, N., a. g. e., s. 588.

⁴²⁰Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 7. Bölümüne.

soruşturma yapabilmesi için elinde yeterli miktarda delillerin bulunması gerekli olacaktır.⁴²¹

Bunlara göre, Roma Statüsü taraf devletler Uluslararası Ceza Mahkemesine üç dava nakletmişlerdir, bu davalar sırayla: Kongo'nun, Uganda'nın ve günümüze kadar süren Orta Afrika'daki durumla ilgili sorun.

Mahkeme Statüsü'ne taraf olmayan ülkeler ise, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Mahkeme Statüsü tarafından kendisine verilen yetkilere dayanarak; 2005 yılında Sudan'da Darfur bölgesindeki çatışma sorununu ve 2011 yılında Libya'daki durum sorununu soruşturulmaları için Mahkemeye nakletmiştir. Ayrıca Filistin durumu sorununu ve İsrail'in Filistinliler hakkında işlediği suçları Uluslararası Ceza Mahkemesine nakletmek için uluslararası düzeyde bireysel çalışmalar devam etmektedir.⁴²²

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması ve mahkemeye yargı yetkisinin verilmesi, uluslararası suçları özellikle de uluslararası topluma karşı işlenen en tehlikeli suç sayılan insanlığa karşı suç işleyen kimselerin cezalandırılmaları veya cezadan kaçınmalarını önlemek için uluslararası toplumun isteğini temsil eder. Acaba bu mahkemenin kurulmasından beklenen sonuçlar gerçekleşti mi?

Bu soruya cevap verebilmemiz için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin insanlığa karşı suç İşleyen suçluların muhakemesinde ne kadar etkin olduğunu araştırmamız gerekmektedir. Bu nedenle aşağıdaki başlıklar altında bu konuyu ele alacağız:

2. İnsanlığa Karşı Suç İşleyenlerin Muhakemesinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Etkinliği

Roma Statüsünün 126. maddesinin 1. fıkrası gereğince Statüyü 60 ülke onaylarken Temmuz 2002 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Statü tüzüğü yürürlüğe girmiştir. Böylece Uluslararası Ceza Mahkemesi, Statüsüne göre hukuki fonksiyonlarını uygulayabilmesi için bir hukuki varlığa sahip olmuştur. Savaş suçu ve insanlığa karşı suçlardan sorumlu olan kişilerin soruşturulması için mahkemeye birçok dava devredilmiştir.⁴²³

Bu davalar, Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti,

⁴²¹Bkz: Birleşmiş Milletler Şartının 15. Maddesine.

⁴²²El-Tayyib, V., a. g. e., s. 257.

⁴²³El-Besyuni, M., El-Mahkeme El-Cinaiyye El-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat El-İnfaz El-Vatani ...), a. g. e., s. 77.

Sudan'da Darfur ve Libya durumları ile ilgili davalardır. Uganda, Orta Afrika ve Kongo davaları devletleri tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne nakledilmiştir, çünkü bu devletler Mahkeme Statüsü'ne taraf devletlerdir. Ama Sudan'daki Darfur sorunu ve Libya Sorunu, Statünün 13. maddesinin b. fıkrası uyarınca BM Güvenlik Konseyi tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne nakledilmiştir. Çünkü Statünün 13/b fıkrası, BM Güvenlik Konseyine BM Şartının 7. Bölümü altında herhangi bir sorunu Mahkemenin savcılık makamına aktarmasına hak vermektedir.⁴²⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin insanlığa karşı suç işleyenlerin muhakemelerinde ne kadar etkin olduğunu bildirmek amacıyla Mahkemeye sevk edilen davalarda suçlularla ilgili Mahkemenin verdiği ceza ve kararlarının ne kadar etkin olup olmadığını aşağıdaki fıkralarda açıklayacağız:

2.1. Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne Sevk Edilen Sorunlar ve Mahkemenin Suçlular Hakkında Verdiği İhlal Kararları

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, Mahkemenin yargı yetkisine giren suçları mahkemeye nakletme hakkını taraf devletlere ve BM Güvenlik konseyine vermiştir. Ayrıca Statüde yer alan bazı durumlarda da Uluslararası Ceza Mahkemesi kendiliğinden soruşturma başlatabilir.

2.1.1. Taraf Devletlerden Uluslararası Ceza Mahkemesine Sunulan Sorunlar

Statüye taraf devletler, mahkemenin yetki alanına giren üzerinde bir ya da daha fazla suçun işlendiği düşünülen davaları savcılık makamına aktarabilir, bununla beraber Statünün 14. maddesinin 1. ve 2. fıkralarına göre devletlerin ellerinde bulunan dava ile ilgili bilgi ve belgeleri savcıya vererek savcıdan bu dava ile ilgili araştırma yapmasını ve bu davada bir ya da daha fazla kişinin suçlanmasının gerekli olup olmadığının belirlenmesini talep edebilir.⁴²⁵

Bu davaları Uganda Cumhuriyeti, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Orta Afrika Cumhuriyeti Mahkemeye nakletmiştir, aşağıdaki fıkralarda bu konuyu detaylıca açıklayacağız:

⁴²⁴EI-Anbeki, N., a. g. e., s. 603.

⁴²⁵Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 14. Maddesine, a. g. e., s. 11.

2.1.1.1. Uganda Cumhuriyeti Sorunu

Uganda Cumhuriyeti üç silahlı örgüt tarafından şiddetli ayaklanma hareketlerine sahne olmuştur, bu silahlı ayaklanma hareketleri; Kuzey Uganda Tanrı'nın Direniş Ordusu, Kuzey-batıda Batı Nil Kurtuluş Cephesi ve güney-batıda Birleşmiş Demokratik Güçler Cephesi örgütleridir. Bu örgütlerin hepsi de azınlık Tutsi Kabilesi'nin üyesi olan Uganda Cumhurbaşkanı'na düşmanlık ediyorlardır. Bunların arasında en tehlikeli örgüt Tanrı'nın Direniş Ordusu örgütüydü, çünkü üyeleri Uganda ordusundan ayrılan askerlerden oluşuyordu. Ayrıca Uganda Hükümeti zayıf olduğu için bu örgüt Uganda Halkı'na yönelik çok sayıda insanlığa karşı suç işlemiştir.⁴²⁶

Bu durumun karşısında Aralık 2003 tarihinde Uganda Başkanı, Tanrı'nın Direniş Ordusu Örgütü tarafından işlenen insanlığa karşı suçlarla ilgili soruşturmanın yapılması için bu sorunu Uluslararası Ceza Mahkemesine nakletmiştir. Mahkemenin savcılık makamı tarafından yapılan soruşturmalar sonucunda, Uganda'daki yaşanan durumun oldukça ciddi olduğu belirtilmiştir. Soruşturmalar neticesinde, kuzey Uganda sakinlerinin Tanrı Ordusu Örgütü tarafından sistematik olarak saldırıya uğradıkları ortaya çıkmıştır. Bu saldırılar özellikle 1986 yılında Yoweri Museveni iktidara geldikten sonra çoğalmıştır. 1986-2003 yılları arasında Tanrı'nın Direniş Ordusu sivillere karşı birçok suç işlemiştir. Bu suçlar idam, tecavüz ve çocuk kaçırma ile temsil edilmiştir ki, uluslararası raporlara göre kaçırılan çocukların sayısı 20 bini, öldürülen veya tecavüz edilen sivil kişilerin sayısı 10 bini aşmıştır. Üstelik bir milyondan fazla insanın evlerinden zorla göç ettirildiği tespit edilmiştir.⁴²⁷

2004 yılındaysa, Tanrı'nın Direniş Ordusu, Kuzey Uganda'nın Leyra Bölgesindeki yerinden sürgün edilmiş kişiler için kurulan Barlona mülteci kampına saldırmıştır. Bunun neticesinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Tanrı'nın Direniş Ordusu'nun beş üst düzey liderleri için tutuklama emri çıkarmıştır, onlar: Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo, Dominic Ongwen ve Raska Lukwiya'dır. Sanık Raska Lukwiya vefat ettiğinden dolayı mahkeme, hakkındaki soruşturma prosedürlerini iptal etmiştir; diğer dört sanık ise, hâlâ kaçak durumundadırlar.⁴²⁸

⁴²⁶El-Makhzumi, Ö., a. g. e., s. 373.

⁴²⁷Hamad, K., a. g. e., s. 210-211.

⁴²⁸El-Anbeki, N., a. g. e., s. 604.

2.1.1.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti Sorunu

2004 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti, ülkede hükümetlere karşı art arda meydana gelen darbelerden doğan iç kargaşalar nedeniyle milyonlarca sivil insanla karşı işlenen insanlığa karşı suçlar sorununu Uluslararası Ceza Mahkemesine nakletmiştir.

Haziran 2004 tarihinde, savcılık makamı durum ile ilgili soruşturma başlatarak silahlı grupların işledikleri en ciddi suçların yeri olarak "İturi" bölgesine odaklanmıştır. Soruşturmalar sırasında Uluslararası Ceza Mahkemesi, Kongolular Milli Birliği Milisinin iki komutanı "Thomas Lubanga Dyilo" ve "Bosco Ntaganda", Toprak Birliği İçin Ulusal Cephe komutanı "Germain Katanga" ve İturi Bölgesinde Ulusal Direniş Kuvvetleri komutanı "Matthew Gode Jolo Shui" haklarında dört tutuklama emri çıkarmıştır. 26 Ocak 2009 tarihinde Thomas Lubanga Dyilo'nun, 24 Ekim 2009 tarihinde Germain Katanga ve Matthew Gode Jolo Shui'nin muhakemeleri başlamıştır. Bosco Ntaganda ise, hala tutuklanmamıştır.

Eylül 2008 tarihinde de, savcılık makamı, Kiffa bölgesinde işlenmesi iddia edilen tecavüz ve cinsel şiddet suçları ile ilgili soruşturma başlatmıştır.⁴²⁹

2.1.1.3. Orta Afrika Cumhuriyeti Sorunu

Orta Afrika Cumhuriyeti 6 Ocak 2005 tarihinde topraklarında işlenen suçları Uluslararası Ceza Mahkemesine nakletti, ancak o zamanda mahkemenin savcılık makamı bu devlette işlenen suçlarla ilgili soruşturma başlatmanın henüz erken olduğunu düşünerek sorun ile ilgili araştırma yapmak ve bilgi toplamakla yetinmiştir.

22 Mayıs 2007 tarihinde, savcılık makamının topladığı bilgilere göre sivillere karşı geniş kapsamlı cinsel suçların meydana geldiği tespit edilerek Uluslararası Ceza Mahkemesinin devreye girmesi de ön görülmüştür.⁴³⁰

Savcılık makamı tarafından yapılan soruşturmalar sonucunda, Kongo Kurtuluş Hareketi Genel Başkanı "Jean-Pierre Bemba Gombo" işlediği savaş suçu ve insanlığa karşı suç nedeniyle hakkında suçlama kararı alınmıştır. Soruşturma henüz mahkeme

⁴²⁹Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Ofisi tarafından yayınlanan Haftalık brifing, 15-20 Eylül 2011, Sayı: 92., s. 2.

⁴³⁰Shibli, B., (2009), el-Himaya el-Devliyye el-Cinaiyye Li Hukuk el-İnsan ve Hurriyyatihi el-Esasiyye, Doktora Tezi, Hukuk ve Siyasi Bilimler Fakültesi, Hukuk Bölümü, Muhammed Khider Üniversitesi, Biskera, Cezayir, s. 370.

öncesi heyeti tarafından yürütülmektedir.⁴³¹

2.1.2. Güvenlik Konseyi Tarafından Nakledilen Sorunlar

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 13. maddesinin b. fıkrasına göre, Güvenlik Konseyi BM Şartının 7. Bölümü altında mahkemenin yetki alanına giren üzerinde bir ya da daha fazla suçun olduğu düşünülen sorunları mahkemenin savcılık makamına nakledebilir. Bu durum taraf olan ve taraf olmayan bütün devletleri kapsar, çünkü bu durumda Güvenlik Konseyi'nin çabası Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde kendisine verilen bir yetkinin yanı sıra uluslararası toplumun barış ve güvenliğini sağlaması için Birleşmiş Milletler Şartı'nın da kendisine verdiği görevlerden biridir.⁴³²

Güvenlik Konseyi'nin bu maddede söz konusu olan yetkisinin, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin sadece devletlerin rızasıyla yargılama yapılabileceği ilkesinin tesk istisnası olduğunu unutmamak gerekir.⁴³³

2.1.2.1. Darfur Sorunu

Güney Sudan Darfur bölgesinde Sudan hükümeti tarafından desteklenen Janjavid milisleri tarafından işlenen insanlığa karşı suç ve soykırım suçlarının işlenmesi, yanı sıra iddialara göre milisler tarafından meydana gelen sivil nüfusun zorla sürgün edilmesi, işkence, tecavüz, kişilerin zorla kaybedilmesi ve binlerce kişinin öldürülmesi nedeniyle, Mart 2005 tarihinde BM Güvenlik Konseyi Darfur'da meydana gelen durumu Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne nakletmiştir.⁴³⁴

Haziran 2005 tarihinde savcılık makamı Darfur sorunu ile ilgili soruşturmaya başlamış, bu sırada Uluslararası Ceza Mahkemesi; Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir, Ahmed Harun ve Ali Kushayb haklarında üç tutuklama emri çıkarmış, ayrıca mahkeme, Bahr İdris Abu Garda, Abdullah Benda Ebker Nureen ve Muhammed Salih Jerbo Camus haklarında üç ihzar müzekkeresi çıkarmıştır.

Aynı yılın 12 Temmuz gününde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin birinci mahkeme öncesi heyeti; Zaghava, Masalit ve El-Fur etnik gruplarına karşı işlediği insanlığa karşı suç ve soykırım suçlarından dolayı Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir

⁴³¹El-Anbeki, N., a. g. e., s. 605.

⁴³²Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 13. Maddesinin b. Fıkrası, a. g. e., s. 11.

⁴³³Aksar, Yusuf, a. g. e., s. 166.

⁴³⁴Itani, Z., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Tetavvurat el-Kanun el-Devli el-Cinai, a. g. e., s.496.

hakkında ikinci bir tutuklama emri çıkardı.

Sudan hükümetinin yardımıda bulunmasından dolayı, 25 Mayıs tarihinde birinci yargı öncesi heyet aldığı bir karar gereğince; "Sudan Cumhuriyetinin Ahmed Harun ve Ali Kushayb hakkında açılan davada Uluslararası Ceza Mahkemesi ile iş birliğinde bulunmadığını Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine bildirmiştir."

17 Haziran'da Abdullah Benda Ebker Nureen ve Muhammed Salih Jerbo Camus, 2007 yılında Haskanita bölgesinde Afrika Birliği Barış Gücüne düzenlenen saldırıda rol oynadıkları şüphesiyle kendilerine yönlendirilen savaş suçu iddiasını reddetmek amacıyla gönüllü olarak Uluslararası Ceza Mahkemesinin önünde huzur etmişlerdir.

8 Aralık 2010 tarihinde, birinci mahkeme öncesi heyet; Abdullah Benda Ebker Nureen ve Muhammed Salih Jerbo Camus haklarında suçlama kararı vermek için bir oturum düzenlemiştir. 6 Mart 2011 tarihinde mahkeme öncesi heyet, şüpheliler Abdullah Benda Ebker Nureen ve Muhammed Salih Jerbo Camus haklarında iddia edilen bütün suçları tespit etmiştir. Ancak günümüze kadar muhakeme gününü belirlememektedir. Son yıllarda şüpheli Bahr İdris Abu Garda da Mahkeme önünde huzur etmiştir, ama diğer sanıklar ise, henüz Uluslararası Ceza mahkemesi, Sudan hükümetinden onların muhakeme edilmesi için teslim edilmelerini talep etmektedir.⁴³⁵

2.1.2.2. Libya Sorunu

Libya'nın ikinci büyük kenti olan Bingazi şehrinde 15 Şubat 2011 tarihinde meydana gelen Libya Devrimi sırasında, Libya hükümeti tarafından sivil göstericilere karşı işlenen suçlardan dolayı, 26 Şubat 2011 tarihinde BM Güvenlik Konseyi 1970 sayılı kararı gereğince Libya sorununu Uluslararası Ceza mahkemesine nakletmiştir. Mevcut bilgileri inceledikten sonra savcılık makamı olayla ilgili soruşturma başlatmaya karar vermiştir. 16 Mayıs 2011 tarihinde mahkeme öncesi heyet; sivil Libyalı göstericilerinin hakkında işledikleri insanlığa karşı suçlardan dolayı Libya Başkanı Muammer Muhammed Gaddafi, Seyfülislam Gaddafi ve Abdullah el-Senussi haklarında tutuklama emri çıkarmıştır.⁴³⁶

Ancak 21 Ekim 2011 tarihinde Libya Başkanı Muammer Gaddafi devrimciler tarafından katledildi. Seyfülislam Gaddafi ve Abdullah el-Senussi ise, tutuklanarak

⁴³⁵Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Ofisi tarafından yayınlanan Haftalık brifing, 15-20 Eylül, 2011, Sayı: 92., s. 3.

⁴³⁶Bkz: 2011 yıllı 1970 sayılı Güvenlik Konseyi kararı uyarınca, Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcı Ofisinin BM Güvenlik Konseyine yönlendirilen ikinci beyanı, s. 1 ve 2.

Libya ulusal yargısına teslim edilmiştir. Ancak ulusal yargı, Libya'nın Roma Statüsü'de taraf devlet olmadığından tutukluları Uluslararası Ceza Mahkemesine teslim etmeyi reddederek muhakemelerini kendisinin yapacağına karar vermiştir.⁴³⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesi hala onların teslim edilmesini talep etmektedir. Ayrıca devrim sırasında Libyalı vatandaşlar hakkında işlenen suçlarla ilgili suçlanan eski Libya Milli Güvenlik Başkanı Seyyid el-Tuhami hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi tutuklama emri çıkarmıştır. Aynı zamanda Libya hükümetinden de onun tutuklanmasını ve mahkemeye teslim edilmesini talep etmiştir. Bununla birlikte mahkemenin Libya olayları ile ilgili yakından ilgilendiğini de tekit etmiştir.⁴³⁸

2.1.3. Savcılık Makamı Tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesine Nakledilen Sorunlar:

Statünün 15. maddesine göre Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılık makamı, mahkemenin yargı yetkisine giren suçlarla ilgili bir sorun üzerinde kendiliğinden soruşturma yapma hakkına sahiptir. Savcı, araştırılması gereken sorun ile ilgili bilgiler toplamaya çalışır, araştırma sırasında sorun üzerinde soruşturma yapılmasının gerekli olduğu önemli bilgiler bulunduğu, hemen muhakeme öncesi heyete bir talep sunarak sorunun üzerinde araştırma yapılmasını talep eder, ama sorun ile ilgili topladığı bilgilerin üzerinde soruşturulma açılmasının gerekli olmadığı neticeye ulaştığında bu sonucu bilgileri veren tarafa bildirir. Buna rağmen aynı sorunla ilgili yeni bilgiler ortaya çıkarsa savcı bu bilgileri yeniden inceleyebilir.⁴³⁹

Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılık makamı, 2008'de Kenya'da, 2007'de Afganistan'da, 2006'da Kolombiya'da, 2008'de Gürcistan'da, 2009'da Gine'de, 2010'da Nijerya'da, 2010'da Honduras'ta ve 2010'da Kore Cumhuriyeti'nde işlenen suçlarla ilgili soruşturmalar açmıştır, Fildişi Sahili 1 Ekim'de 2003 ve Filistin 22 Ocak 2009 tarihlerinde Statünün 12. maddesinin 3. fıkrası gereğince mahkemenin kayıt bürosuna onaylama ilanı yatırmak yoluyla mahkemenin yargı yetkisini kabul ederek topraklarında işlenen suçlarla ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin soruşturma yapmasını

⁴³⁷El-Buhairi, Y., Teda'iyat Mutalebet el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Li Libya Bi Teslim Seyf el-İslam elKazzafi, İnternet üzerinden yayınlanan bir makale, 27/07/2013.
<http://www.hibapress.com/details-7179.html>.

⁴³⁸Bkz: 8 Mayıs 2017 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısının Suriye ile ilgili BM Güvenlik Konseyi'ne yönlendirdiği beyanı, New York,
<https://www.icc-cpi.int/legalAidConsultations?name=170509-otp-stat-lib&ln=Arabic>.

⁴³⁹Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 15. Maddesine, a. g. e., s. 11.

istediklerini bildirmişlerdir.⁴⁴⁰

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 15. maddesinde geniş yargı yetkisi vermesinin sebebi, Uluslararası Ceza Mahkemesinin mevcut bulunan kanıt ve delillere göre belirli bir sorun üzerinde soruşturma yapma ve sorunu mahkemeye nakletme yetkisine sahip olabilmesidir. Fakat ne yazık ki uluslararası adaletin sağlanması için kurulan bu mahkemenin yargı yetkisi seçici yetkiye dönüşmektedir.⁴⁴¹

Görüldüğü üzere, Uluslararası Ceza Mahkemesinin prosedürleri, soruşturma ve tutuklama emri vermekle kısıtlıdır. Cezalar bakımından ise, fiili uygulaması bulunmamaktadır. Bu nedenle bu prosedürler uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden suçlar karşısında yeterli olmamaktadır. Bu hukuki prosedürlerin zayıflığı veya etkisizliği uluslararası bir yargı heyeti olarak mahkemenin üzerine koyulan engel ve bağlardan kaynaklanmaktadır. Bu engelleri aşağıdaki başlık altında açıklayacağız.

2.2. Uluslararası Ceza Mahkemesinin Etkinliğini Kısıtlayan Engeller

Mahkemenin uluslararası suçların azalması ile ilgili etkisiz olmasının sebebi birçok durumda mahkemenin aktivitesini ve etkinliğini kısıtlayan engellerdir. Bu kısıtlamalar öyle ya da böyle mahkemenin hukuki yargısal içeriğini boşaltmakta ve mahkemenin uluslararası bir caydırıcı araç olma imkânını azaltmaktadır.

Mahkemenin ortaya çıkmasının asıl sebebi taraf devletlerin bu mahkemenin kurulmasının gerekli olduğu konusunda hem fikir olmalarıdır. Mahkemenin Statüsüne çok sayıda ülkelerin katılmasını sağlamak için ve devletlerin özellikle büyük devletlerin kabulünü elde etmek istemleri ile Uluslararası Ceza Mahkemesinin Statüsü, çeşitli tarafların yönelimini ve görüşünü gerçekleştirebilecek şekilde formüle edilmiştir. Bu durum Statü'de çelişkiler ve hukuki boşluklar ortaya çıkarak yargılama yeteneğini ve değerini düşürmüştür ki mahkemenin uluslararası nitelikli bir ceza mahkemesi olarak öz niteliği ile çelişkili durumlar ortaya çıkmıştır.⁴⁴²

Bu engelleri, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün Güvenlik Konseyine verdiği yetkiler ve Statüde bulunan hukuki boşluklarla belirleyebiliriz. Bu engelleri aşağıdaki fıkralarda açıklayacağız:

⁴⁴⁰Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Ofisi Tarafından Yayınlanan Haftalık Brifing, 15-20 Eylül, 2011, Sayı: 92., s. 3-6.

⁴⁴¹El-Dabbagh, H., (2010), *Mebde el-Kadı el-Tabii Fi Dav'i Ahkam el-Nidam el-Esasi Li el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye*, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, s. 444.

⁴⁴²Kasilah, S., (2009), *Damanat el-Himaya el-Cinaiyye el-Devliyye Li Hukuk el-İnsan*, Baskı: 1., Darul Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 603.

2.2.1. Uluslararası Ceza mahkemesi Statüsünde Güvenlik Konseyine Verilen Yetkiler

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde Güvenlik Konseyine geniş yetkiler verilmiş, bu yetkiler; Güvenlik Konseyi'nin sorunları mahkemeye nakletme hakkı ile olmuştur, mahkeme önünde görülen bir sorunun üzerinde yapılan yargılama veya soruşturmayı erteleme veya durdurma yetkisi şeklindedir.

2.2.1.1. Güvenlik Konseyi'nin Sorun Nakletme Yetkisi

Devletlerin egemenliği hususunda önemli bir konu da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine bir uyuşmazlığı Uluslararası Ceza Mahkemesine nakletme yetkisinin tanınmasıdır.⁴⁴³

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 13. maddesinin b. fıkrasında şöyle bir hüküm var: "Aşağıdaki durumlarda Statünün hükümlerine göre, 5. maddede işaret edilen bir suça ilişkin mahkeme hukuki yetkisini uygulamalıdır: b. BM Şartının 7. Bölümünü kullanarak Güvenlik Konseyinin üzerinde bir ya da daha fazla suçun bulunması düşünülen bir sorunu Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne naklettiğinde."⁴⁴⁴

Bu maddeye göre, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 7. Bölümü altında hareket ederek üzerinde bir ya da daha fazla mahkemenin yargı yetkisine giren suçun işlenmesi düşünülen bir sorunu Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin savcılık makamına nakledebilir. Bu nedenle bu durumda Güvenlik Konseyi'nin yetkisi, mahkemenin yargı yetkisine giren bir suçun işlenmesine mahkemenin dikkatini çekmekle açıklanmaktadır. Buna göre Güvenlik Konseyi mahkemeden yargı yetkisine giren suçlardan birini işleyen kimsenin yargılanması için müdahale etmesini işlemektedir. Ancak bu prosedür, isimleriyle belirlenen kişilere karşı iddia etme veya şikâyet etme aşamasına yükselmez. Yani Güvenlik Konseyinin yetkisi; mahkeme savcılık makamının soruşturma yetkisine müdahale etmeden belirli bir sorunu mahkemeye nakletmesiyle sınırlı olmaktadır.⁴⁴⁵

Aynı zamanda Güvenlik Konseyi, herhangi bir suçu Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne nakletmekte özgür değildir. Çünkü Statüye göre Güvenlik Konseyi tarafından mahkemeye nakledilen suçun uluslararası barış ve güvenliğini tehdit eden bir

⁴⁴³Erdal, Selcen, a. g. e., s. 142.

⁴⁴⁴Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 13. Maddesinin b. Fıkrasına, a. g. e., s. 11.

⁴⁴⁵Alvan, M., İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Hukuk ve Güvenlik Dergisi, Dubai Polis Fakültesi, Birleşik Arap Emirlikleri, Yıl: 10., Sayı: 1., Ocak 2002, s. 251-252.

suç olması şarttır.⁴⁴⁶

Öte yandan Güvenlik Konseyi belirli bir durumu Uluslararası Ceza Mahkemesine nakleirken Statünün 12. maddesinin 2. fıkrasına uyması şart değildir. Yani suçun taraf devlet toprağında ya da taraf devletin vatandaşları tarafından işlenmesi şart değildir. Çünkü bu durumda Güvenlik Konseyi uluslararası güven ve barışın korunmasından sorumlu olması sıfatıyla Birleşmiş Milletler Şartı'nın 7. Bölümü altında hareket etmiş olacaktır. Bu durumda mahkeme, yaptığı soruşturmada ve aldığı kararlarda yetkisini, kararları mahkeme statüsüne taraf olan ve olmayan bütün devletler için bağlayıcı olan Güvenlik Konseyinden almış olacaktır. Bu durum da Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kararları bütün devletler için bağlayıcı karar sayılan tek durumdur.⁴⁴⁷

Ancak mahkemenin Güvenlik Konseyi'ne yetki vermesi mahkemenin itibarını veya hukuki değerini etkilemez. Ancak mahkemenin böyle bir yöntemi takip etmesi kuşkusuz ki mahkemenin statüsünü zayıflatır ve varlığının nedeniyle ilgili soru işaretlerini ortaya çıkartır. Aynı bağlamda uluslararası uygulamalar bu hukuki varlığın üzerinde siyasi nitelik yansıtıyor. Çünkü Güvenlik Konseyi bir sorunu Uluslararası Ceza Mahkemesine nakleirken BM Şartı'nın 7. Bölümü gereğince hareket etmesi gerekiyor. Yani uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir durum ortaya çıktığında, çoğu zaman bu tehdidin belirlenmesi dünyadaki siyasi çıkar ve güç dengesi esasına dayalı olur. Böylece de uluslararası toplumda adaletin seyrini etkilemiş olmaktadır.⁴⁴⁸

2.2.1.2. Güvenlik Konseyi'nin Soruşturma veya Yargılamayı Erteleme Yetkisi

Güvenlik Konseyi, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin önünde bakılan herhangi bir sorun veya konu üzerinde yapılan soruşturmanın veya yargılamanın durdurulmasını ya da ertelenmesini mahkemeden talep edebilir.⁴⁴⁹

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 16. maddesinde: "Birleşmiş Milletler

⁴⁴⁶El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ...), a. g. e., s. 166.

⁴⁴⁷El- Rashidi, M., Aliyyet Tahdid el-İhtisas ve İn'ikadihi Fi Nadar el-Ceraim el-Devliyye Vifkan Li İttifak Roma Am 1998, Hukuk Dergisi, Kuveyt Üniversitesi, Yıl: 27, Sayı: 2., 2003, s. 19.

⁴⁴⁸Atlam, H., (2007), Nidam el-İhale İla el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Fikir Dergisi, Sayı: 2.,Hukuk ve Siyasi Bilimler Fakültesi, Muhammed Hider Üniversitesi, Biskra, Cezayir, Mart 2007, s. 23-33.

⁴⁴⁹El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ...), a. g. e., s. 137.

Şartının 7. Bölümü gereğince Güvenlik Konseyi Uluslararası Ceza Mahkemesinden talep ettiği takdirde Statü uyarınca mahkemenin on iki ay süre ile yargılamaya veya soruşturmaya başlaması veya devam etmesi mümkün olmayacaktır. Ayrıca Konsey aynı şartlar altında bu talebi tekrarlayabilir."⁴⁵⁰

Bu madde, Güvenlik Konseyine; Birleşmiş Milletler Şartının 7. Bölümü altında aldığı bir karar uyarınca, Uluslararası Ceza Mahkemesinin önünde bakılan bir sorun üzerindeki soruşturmayı veya yargılamayı on iki ay durdurulmasını veya ertelenmesini talep etme yetkisini vermektedir. Aynı şartlar altında Güvenlik Konseyi bu süreyi uzatma hakkına da sahiptir.⁴⁵¹

Ancak Statü'nün bu maddesi birkaç eleştiriye maruz kalmıştır, bu eleştirilerden başlıcası; bu maddenin Güvenlik Konseyine, Mahkemede bakılan bir davanın muhakemesi ister başında olsun isterse hüküm verme aşamasında olsun, muhakemenin veya soruşturmanın ertelenmesini talep etme yetkisini vermiş olmasıdır. Böylece Güvenlik Konseyinin müdahale etmesi adaletin yavaş ilerlemesine ve gevşemesine neden olacağından endişe edilmektedir. Ayrıca delillerin veya tanıkların kaybolmasına veya etkilenmesine neden olarak muhakeme seyrinin aksamasına yol açabilir.⁴⁵²

Bazılarına göre de, Güvenlik Konseyine verilen bu yetki sadece muhakemenin geçici olarak durdurulmasını değil, mahkemenin önünü keserek yargı yetkisini kullanmasını engellemektedir. Bu nedenle Güvenlik Konseyine verilen bu yetki, mahkemenin bağımsız bir uluslararası ceza yargısı heyeti olarak muhakeme yaparken sağlanması gereken yargı bağımsızlığı güvencesine karşı tehlikeli bir durum teşkil etmektedir.⁴⁵³

Dikkati çeken diğer bir şey, Güvenlik Konseyi 12/07/ 2002 tarihinde 4572 sayılı oturumda aldığı 1422 sayılı kararı gereğince, Uluslararası Ceza Mahkemesinden on iki aylık süre ile Roma Statüsünde taraf olmayan bir devletin sorumluları veya şimdiki ve önceki görevlileri hakkında herhangi bir soruşturma veya yargılama başlatmamasını talep etmiştir.⁴⁵⁴

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, BM Güvenlik Konseyine bu yetkiyi

⁴⁵⁰Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 16. Maddesine, a. g. e., s. 12.

⁴⁵¹El-Avdat, H., a. g. e., s. 83.

⁴⁵²Serraj, A., a. g. e., s. 116.

⁴⁵³Kasilah, S., a. g. e., s. 536.

⁴⁵⁴Bkz: Güvenlik Konseyinin 12/07/2002 Günü 4572 Sayılı Oturumunda 1422 Sayılı Kararı, Belge No. S/RES/1422 (2002).

vererek başarılı olmamıştır. Nakletme ve dava açma yetkisini, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, resmi devlet kurumları veya sivil örgütler gibi diğer uluslararası yargı organlarına vermeliydi, çünkü bunların hedefleri biraz da olsa siyasetten uzaktır.⁴⁵⁵

Şahsi görüşüme göre, BM Güvenlik Konseyine verilen soruşturmayı veya yargılamayı durdurma veya erteleme yetkisi adaletin engellenmesi veya devre dışı bırakılmasından başka bir işlevi olmamıştır. Bu yetkinin Güvenlik Konseyi için uluslararası barış ve güvenliği koruması görevinde destekleyici bir yetki olduğu deyimi ise uluslararası düzeyde fiili uygulamalarda esası olmayan bir deyimdir. Çünkü Güvenlik Konseyinin bu ve buna benzer yetkilerini örneğin (Veto hakkı yetkisini) herhangi bir uluslararası adaleti veya insan haklarını veya uluslararası barış ve güvenliğini koruma için kullanmamıştır. Burma, Filistin, Irak, Suriye, Afganistan, Libya ve Yemen'de yaşanan olaylar Güvenlik Konseyinin, Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan görev ve taahhütleri yerine getirmekte aksamasını ve başarısızlığını temsil etmektedir. Güvenlik Konseyi, yaptığı çok sayıda ihlallerden dolayı ve adalet pahasına ayrıcalıklarının çoğalması nedeniyle uluslararası hukuk sistemini tehdit etmeye başlamış, sanki uluslararası hukukun üstünde bir uluslararası heyet hâline gelmiştir.

2.2.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde Bulunan Boşluklar

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün içerdiği bazı hukuki boşluklar, mahkemenin kendisine verilen görevleri yerine getirmesinde performansında açıkça aksamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu boşluklar:

1. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün, tüzel kişiler (Devletler, kurumlar, hukuki varlık vb.) hariç sadece gerçek kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmektedir. Bu durumda mahkemenin önünde kişisel sıfatları ile gerçek kişiler sorumlu tutuluyorsa, aynı zamanda bu kişilerin hukuki kurumlarda veya varlıklarda üye olduklarından ya da devletleri temsil ettiklerinden tüzel kişi sıfatları ile sorumlu tutulmaları gereklidir. Ayrıca bu sorumluluklar bazı ulusal ceza hukuklarında tespit edilmektedir. Buna göre tüzel kişiler özellikle de devletler hakkında caydırıcı yaptırımların uygulanması daha uygun olacaktır.⁴⁵⁶

⁴⁵⁵İtani, Z., (2009), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye el-Neş'e el-İhtisat el-Ehdaf, İnternet Üzerinden Yayınlanan Bir Araştırma, Güvenlik Bilimleri Naif Arab Üniversitesi, Riyad, Suudi Arabistan, s. 15.

⁴⁵⁶Abdullatif, B., (2008), el-Nidam el-Kada'i Li el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Dar Hamid Yayın ve Dağıtım, Amman, s. 221.

2. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin tüm suçları değerlendirecek yargı yetkisi bulunmuyor. Çünkü Statünün 5. maddesinde sadece dört uluslararası suça işaret edilmektedir. Bu dört suçun uluslararası en şiddetli suç olduğu üzerinde uzlaşarak, terör suçu, Sivil havacılık, güvenliğe karşı işlenen suçlar, narkotik ve psikotrop maddeler ticareti içeren suçlar ve benzeri diğer uluslararası suçlar uzaklaştırılmıştır.⁴⁵⁷

3. Statünün 11. maddesine göre, statünün taraf devletlerde ya da statüye katılan yeni ülkelerde statünün bu ülkelerde yargı yetkisi sadece statünün yürürlüğe koyulduğu tarihten itibaren mahkemenin yargı yetkisine giren suçlara bakmakla sınırlanmıştır. Yani o devletlerde ya da statünün 12. maddesinin 3. fıkrasına göre toprakları üzerinde mahkemenin yargı alanına giren suçlarla ilgili mahkemenin statüsünü kabul eden devletler, bu tarihten bir gün önce mahkemenin yargı yetkisine giren bir suç işlemişse mahkemenin işlenen suça bakma yetkisi olmayacaktır.⁴⁵⁸

Araştırmacılara göre, bu madde mahkemenin kurulmasından beklenen uluslararası suçların önlenmesi ve suçluların cezalandırılması ile ilgili amaçlara karşı gelmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası hukuk sisteminde yoktan doğan veya aniden ortaya çıkan bir kuruluş değildir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, Birinci Dünya Savaşı sonrası yapılan muhakemelerden beri Roma Statüsünün kabul edilmesine kadar uzanan uluslararası ceza hukukunda yapılan çabalardan doğan bir kuruluştur. Mahkeme benimsediği birçok ilkeyi o muhakemelerden alıp hatalarını telafi etmeye de çalışmıştır. Ayrıca o zamanlarda yapılmamış yeni uluslararası suçlar ikrar etmemiştir. Bu nedenle geriye dönük kuralın uygulanmaması deyimi, kabul edilen bir deyimdir, çünkü mahkeme önceden mubah olan fiilleri suçlamamaktadır. Yani uluslararası suç işleyen failer, fiillerini işlemeyen önce uluslararası suç olduğunu biliyorlardır. Bu nedenle cezalandırılmaları gerekli olmalıdır. Çünkü bunların cezalandırılmamaları mağdurların haklarının kaybolmasına ve suçluların cezadan kaçmalarına yol açacağı anlamına gelmektedir.⁴⁵⁹

4. Muhakeme prosedürleri ile ilişkin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ulusal ceza mahkemeleri arasında belirgin kriterlerin bulunmaması, ulusal yargının önündeki dava ile ilgili yapılan yargılama ve soruşturmanın hukuki usullere uygun olup olmadığını bilmek noktasında zorluk oluşturmaktadır. Ayrıca davanın hukuki seyri

⁴⁵⁷İtani, Z., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye el-Neş'e el-İhtisat el-Ehdaf, a. g. e., s. 15.

⁴⁵⁸Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 11. Maddesine, a. g. e., s. 10.

⁴⁵⁹El-Tayyib, V., a. g. e., s. 261.

adaletin gerçekleşmesini mi hedefliyor yoksa sadece bir biçimsel muhakeme midir?⁴⁶⁰

Bana göre, bu muhakemeler esnasında Uluslararası Ceza Mahkemesinde hâkimlerin hazır bulunmaları gerekmektedir. Ayrıca hâkimlerin gözetimleri altında yapılmasının gerekli olduğuna mahkemelerce işaret edilmektedir. Çünkü ulusal mahkemelerde yapılan birçok yargılamaların hedefi adaletin sağlanması değil intikam gerekçeli veya çıkar amaçlı muhakemelerdir. Örneğin, Mısır'ın meşru Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin muhakemesinde, uygulanan prosedürler tam kelimesiyle adil değildir. Aynı zamanda, Eski Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in Mısır Devrimi sırasında yüzlerce sivil göstericilerin ölümüne neden olmasına rağmen yargılanması oldukça geç kalmıştır. Bu geciktirmenin sebebi, Mısır yargısının zımnen Mübarek'e yönlendirilen suçlardan arındırılmasını arzu olmasıdır.

5. Statünün 124. maddesine göre; bir devlet Statü'nün kendisi bakımından yürürlüğe girmesinden itibaren yedi yıllık bir süre ile sınırlı olmak üzere, Statünün 8. maddesinde yer alan bir suçun kendi vatandaşı tarafından veya kendi ülkesinde işlendiği ileri sürüldüğü zaman, mahkemenin yargı yetkisini ve dolayısıyla savcılığın soruşturma yetkisini kabul etmediğini bildirebilir.⁴⁶¹

Yani Uluslararası Ceza Mahkemesinin bir taraf devletin yedi yıllık süre içerisinde olası bir uluslararası suç işlediğinde yargılanmamasını kabul etmektir.

Bana göre, bu istisnanın öldürmeye "ruhsat vermekten başka" herhangi bir hukuki anlamı yoktur. Çünkü bu madde uyarınca Statüde taraf bir devletin Mahkemenin yargı yetkisini kabul etmediğini bildirmesi o devletin uluslararası suç işlemeye kararlı olduğu arzusunu aksederek mahkemenin önünde açık bir şekilde ilan edip mahkemeden izin istemesi anlamına gelmektedir. Mahkemenin kabul etmesi ve bu işleme izin vermesi mahkemenin asıl görevi olan uluslararası adaleti sağlaması ile çelişerek mahkemenin varlığından beklenen hedeflere kuşku ile bakılmasına neden olmaktadır. Böylece mahkeme bir uluslararası suçun işlenmesine ve suçlunun hukuki soruşturmadan kurtulmasına hukuki bir yol açmış olmaktadır.

6. Statü'nün 26. maddesine göre fiili işlediği esnada 18 yaşından küçük olanlar hakkında mahkemenin yargı yetkisi ve dolayısıyla savcılığın soruşturma yetkisi yoktur. Yani savcılık 18 yaşından küçük fail hakkında hiçbir soruşturma işlemi yapamaz. Buna göre, 18 yaşından küçük çocukları silahlı askerlerine aldıysa ve onları mahkemenin

⁴⁶⁰İtani, Z., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye el-Neş'e el-İhtisat el-Ehdaf, a. g. e., s. 15.

⁴⁶¹El-Kahveci, A., el-Kanun el-Devli el-Cina'i, a. g. e., s. 327.

yargı yetkisine giren suçların işlenmesinde kullandıysa bu madde gereğince Uluslararası Ceza Mahkemesi küçük failler hakkında hiçbir yargılama veya soruşturma işlemi yapamaz. Ayrıca bunların işlediği uluslararası suçlar o devletin hukukunda suç olarak tarif edilmediği takdirde failerin cezadan kurtulmalarına yol açabilir.⁴⁶²

7. Statünün 8. maddesinde silahlarla ilgili fıkrasında; önceki dönemlerde klasik silahların kullanımında bilinen her türlü silahları belirleyerek, biyolojik nükleer ve kimyasal silahlar gibi kitle imha silahlarını bu alanda yapılan teknolojik gelişmeleri göz ardı etmektedir.⁴⁶³

Bundan dolayı bir devlet uluslararası suç işlerken nükleer bombası gibi gelişmiş silah kullanırsa işlenen bu tür uluslararası suçlar Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine girmez. Çünkü bu tür suçlar Mahkeme Statüsünde yer almamaktadır. (Statüde bu tür silahları belirlemeyerek çok sayıda sivil nüfusun öldürülmesine sebep olabilecek, yok edici silahların niteliğini belirlemekle yetinmeliydi.)⁴⁶⁴

8. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde kararlaştırılan cezaların zayıflığı, Statünün 77. maddesinde düzenlenmiş olduğuna göre dört türlü ceza bulunmaktadır. Bunlar; 30 yıla kadar hapis cezası, ömür boyu hapis cezası, suçtan doğan zararların karşılanması için para cezası ve mal ve sermayenin müsadere cezasıdır.⁴⁶⁵

Aynı zamanda bu madde, bu cezaları belirleme yetkisi, komuta dikey yetkisini (hiyerarşik yetki) dikkate almadan hâkimlere bırakmıştır. Ayrıca bu madde idam cezasının düzenlenmemesine rağmen Statünün 80. maddesinde devletlere ulusal kanunlarına göre ceza uygulama yetkisini vermiştir. Yani mahkeme, bir devletin iç hukukunda idam cezası uygulanıyorsa o devletin idam cezasını kullanmasına izin vermektedir.⁴⁶⁶

Bu ağır uluslararası suçlar karşısında uygulanan cezaların zayıf olmasına rağmen, Statünün 110. maddesinde, bu maddede belirlenen durumlara ilgili verilen cezaların yeniden mahkeme tarafından gözden geçirilip cezaların azaltılmasının mümkün olmasına izin verilmiştir.⁴⁶⁷

Görüldüğü üzere, bu maddeler şaşkıncı çelişkiler içermektedir. Çünkü bir

⁴⁶²Serraj, A., a. g. e., s. 108-109.

⁴⁶³Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 8. Maddesine, a. g. e., s. 5.

⁴⁶⁴Bnduk, V., (2004), Mev'suat el-Kanun el-Devli Li el-Harb, Ceraim el-Harb ve el-İbade, Kava'id el-Harb, el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Dar El-Fikir El-Camii, İskenderiye, s. 17.

⁴⁶⁵Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 77. Maddesine, a. g. e., s. 53.

⁴⁶⁶Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 80. Maddesine, a. g. e., s. 54.

⁴⁶⁷Aydın, Devrim, Bkz: Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 110. Maddesine, a. g. e., s. 73.

yandan verilen cezalar işlenen uluslararası suçların ağırlığı ile orantılı olmadığı, diğer yandan bazı şartlar bulunduğu bu cezaların yeniden gözden geçirilerek azaltılmasının mümkün olduğuna izin verilmektedir. Bu çelişkili duruma göre; bir kişinin belirli bir suç işlemesinden dolayı birçok devletin ulusal hukukuna göre idam cezası ile cezalandırılırken, diğer bir kişinin yüz binlerce insanın ölmesine neden olan insanlığa karşı suç işlediğinde Uluslararası Ceza Mahkemesi failin işlediği suçundan dolayı statüde idam düzenlenmediği için idam cezası ile cezalandırılması mümkün olmamaktadır. Böylece mahkeme suçluyu 30 yıl ya da en çok ömür boyu cezası ile cezalandırılmakla yetinerek, aynı zamanda Statünün 110. maddesi gereğince belirli şartlar sağlandığında bu cezaların yeniden gözden geçirilip azaltılmasına da izin verilmektedir.⁴⁶⁸

Mahkeme Statüsünde Güvenlik Konseyine verilen yetkiler ve Statüde bulunan hukuki boşluklar, Uluslararası Ceza Mahkemesinin uluslararası suç özellikle de insanlığa karşı suç işleyen failerin muhakemesinde ve cezalardan kaçmalarını önlemekte etkin kusuru olduğunu belirtmektedir. Ancak bu arada ortaya çıkan en önemli soru; Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsüne neden Mahkemenin yetkisini, etkinliğini ve gücünü kısıtlayan bu kadar şart ve engeller koyuldu?

Bu sorunun cevabı uluslararası toplumun Mahkeme ile ilgili edindiği tutumları araştırmamızı gerektirir. Bu nedenle bu konuyu aşağıdaki başlık altında ele alacağız:

3. Uluslararası Toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesi ile İlgili Tutumu

Uluslararası toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesi ile ilgili edindiği tutumun, Mahkeme Statüsünün etkinliğine yönelik açık bir etkisi vardır. Roma Konferansı sırasında, uluslararası suçların yargılanması için yargılama yetkisine sahip olan bir uluslararası hukuki varlığı olarak Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasını destekleyen devletler ile uluslararası adaletin kendilerine ulaşmasından korkan ve büyük devletler olarak insan haklarını koruma veya dünya güvenliğini koruma gerekçesiyle uluslararası toplumu kontrol etmelerine yardım eden Güvenlik Konseyinin hakimiyetini kontrol eden ve kendi kendilerine verdikleri ayrıcalıklarının kaybından korkan mahkemenin kurulması fikrini reddeden taraflar arasında hukuki uyuşmazlık ortaya çıkmıştır. Bu çelişkili durum sonucu özellikle de mahkemenin kurulmasını kabul

⁴⁶⁸Alvan, M., a. g. e., s. 150-151.

etmeyen büyük devletler, mahkemenin bağlayıcı niteliğini değiştirerek mahkemenin yargılama yetkisini, mahkemenin kurulmasından beklenen amaçlara karşı gelen belirli şartlar koymuşlardır. Bu konuya ışık tutabilmek için üç ayrı başlık altında özetle açıklayacağız:

3.1. Uluslararası Ceza Mahkemesi Yanlıları

Roma Konferansına katılan birçok devlet uluslararası ceza suçlarının yargılanması yetki alanına giren bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulmasının gerekli olduğunu savunmuştur. Konferansta bu görüşü paylaşan birkaç devlet grupları oluşmuştur. Bu devletlerin başında Kanada ve Avustralya bulunmaktadır, bu devletlere daha sonra Fransa ve İngiltere de katılmıştır. Mahkemenin kurulmasını savunan bu devletler, güçlü ve geniş yargı yetkisine sahip olan bir uluslararası mahkemenin kurulmasını, yanı sıra savcılık makamına da geniş yetkinin verilmesini, üstelik iç silahlı çatışmalar dâhil olmak üzere savaş suçları için geniş ve kapsamlı bir tanımın verilmesini savunmuşlardır.

Aynı zamanda Bağlantısız Ülkeler Grubu, saldırı suçunun savaş suçları olarak Mahkeme Statüsünde yer almasını ısrarla talep etmişlerdir. Bu grup arasında bulunan Barbados, Dominik, Jamaika, Trinidad ve Tobago ülkeleri narkotik ticareti suçunu bu suçlar arasında yer almasını istemiştir. Aynı grupta bulunan Türkiye, Cezayir, Hindistan ve Sri Lanka ülkeleri ise, terör suçunu mahkemenin yetki yargısına girmesinin gerekli olduğunu öne sürmüşlerdir. Ayrıca bu grup ülkeler, Güvenlik Konseyinin, Uluslararası Ceza Mahkemesi yargı yetkisine herhangi bir şekilde müdahale etmesini reddetmiş, iç silahlı savaşlar sırasında işlenen suçların mahkemenin yargı alanına girmesini ve mahkemenin yargı yetkisine giren suçları işleyen failer hakkında idam cezasının da uygulanacak cezalar arasında yer almasını ısrarla talep etmiştir.⁴⁶⁹

Bu grupların arasında bulunan Afrika ülkeleri grubu, Roma Konferansında hazırlıklı bir şekilde bulunmuş, ayrıca Mahkeme Statüsünün son taslağının düzenlenmesinde etkin rol oynamıştır. Afrika ülkelerinden 43 ülke konferansa katılmıştır. Mahkeme Statüsünü hazırlayan komite üyelerinin arasında; Mısır Sudan, Güney Afrika ve Kamiron ülkeleri yer alıyordu, komite başkanlığını Mısır Delegatesi Dr. Mahmut Sherif Besyoni üstlenmiştir.

⁴⁶⁹Hakim Antonio Cassese, a. g. e., s. 477.

Kenya, Güney Afrika ve Senegal başta olmak üzere Mahkeme Statüsüne taraf olan 33 Afrika devleti Uluslararası Ceza Mahkemesi ile bütünleşme ve iş birliği yapma yasaları koymuştur. Ayrıca Burkina Faso, Orta Afrika ve Kongo, Gana ve Lesotho Demokratik Cumhuriyeti, Nijerya, Uganda, Sierra Leone ve Komorlar aralarında olmak üzere 20 devlet mahkeme ile bütünleşme ve iş birliği yapma projesi hazırlamıştır. Üstelik Burundi ve Komorlar, Kongo, Mali, Nijer, Senegal ve Güney Afrika devletleri ulusal kanunlarında Mahkeme Statüsü ile mutabakat sağlayan kanunlar koymuştur. Bütün bunlar, Afrika Ülkelerinin özel çıkarlara veya siyasi itibara bakmadan Mahkeme Statüsünde düzenlenen ağır uluslararası suç işleyenlerin cezalandırılmasına ve adaletin gerçekleşmesine yönelik arzularını yansıtmaktadır.⁴⁷⁰

Arap devletleri de Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün kuruluşunda etkin rol oynamıştır. Filistin de aralarında bulunmak üzere bütün Arap devletleri Uluslararası Ceza Mahkemesinin hazırlanmasında katkıda bulunarak Statü ile ilgili tüm münakaşalara da katılmıştır. Üstelik Arap Birliği ve İslam Konferansı Örgütü de hazır bulunmuştur. Buna rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü onaylamak yoluyla statüye Ürdün, Komorlar, Cibuti ve Tunus sadece dört devlet katılırken, Cezayir, Bahreyn, Mısır, Kuveyt, Fas, Uman, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen Statüyü imzalamalarına rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesine katılmamışlardır. Böylece Uluslararası Ceza Mahkemesinde en az temsil edilen Arap Devletleridir. 2010 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesinin Konferansı sırasında Avrupa Birliği ile beraber 37 ülke, mahkemeye "on bir" Taahhütte bulunmuş olup, bu taahhütler; Mahkemenin dokunulmazlığı ve ayrıcalıkları ile ilgili anlaşmaları onaylama, Uluslararası Ceza Mahkemesi ile iş birliğinde bulunma, mevzuatların uyumlaştırılması, mağdurlar için vakıf fonlarına katkıda bulunma, ulusal soruşturma ve kovuşturmalar üzerinde kabiliyetleri geliştirme ve benzeri hususlarda yükümlülükler içermektedir. Ama dikkati çeken şey, Arap ülkelerinin herhangi bir taahhütte bulunmamalarıdır.⁴⁷¹

Öte yandan, Irak 2004 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesine katılarak Mahkeme Statüsünü onaylayıp katılma belgesi ilanını kayıt bürosuna teslim etmiştir. Ancak, bir hafta sonra ABD baskısı altında Irak hükümeti Mahkemeye katılma

⁴⁷⁰El-Seyyid, G., a. g. e., s. 53-55.

⁴⁷¹Hac Süleyman, A., El-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve el-Duvel el-Arabiyye, İnternet Üzerinden Yayınlanan Hukuki Araştırma, Silahlı Çatışmalar ve Hukuk ile İlgili Yaz Okulu Çalışmaları Dizisi, Lübnan, Beyrut, Şubat, 2012, s. 27.

belgesini geri almıştır. Çünkü ABD, Irak'ın bu mahkemeye katılmasının ABD askerlerinin Irak'ta işledikleri insanlığa karşı suç ve savaş suçlarından dolayı bu mahkeme önünde yargılanmalarına yol açılacağından korkmuştur.

ABD daha ileri giderek, gelecekte olası hukuki sıkıntılardan kaçınması için, herhangi bir devlet Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü onaylarken bazen tehditle bazen de teşvik etmekle o devleti kendisiyle ikili antlaşmalar yapmaya zorlamakta, örneğin ABD'nin ekonomik veya askeri yardımları keserek o devletin ekonomisini ve çıkarlarını olumsuz bir şekilde etkilemekle tehdit etmesi ve bu yönde baskı yapmasıdır. Böylece ABD'nin uyguladığı dolaylı ya da dolaysız baskıları bu devletlerin Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü onaylamaktan geçici de olsa vazgeçmelerine sebep olmuştur. Suçluların Uluslararası Ceza Mahkemesine sevk edilmelerini kabul edilmeyeceğine yönelik ABD ile ikili anlaşmalarda bulunan ülkelerin arasında İsrail'in yanı sıra Mısır, Irak, Katar, Yemen, Fas ve diğer Arap ülkeleri de yer almaktadır.⁴⁷²

Ama gerçekte, Uluslararası Ceza Mahkemesine katılmayan devletlere karşı kabahat yönlendiremeyiz. Çünkü olur ki bu devletler Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün tartışılması sırasında, Güvenlik Konseyine verilen yetkiler doğrultusunda Güvenlik Konseyini kontrol eden büyük devletler tarafından yetkiyi kullanarak mahkemenin yetkisini kısıtlamaya çalıştığını düşünmüş olabilirler. Böylece de mahkemenin kurulmasından beklenen amaçların sağlanmasında etkiliğinden kaybetmiş olabilir.⁴⁷³

Ayrıca büyük devletlerin Güvenlik Konseyi aracılığıyla mahkemeyi kendi çıkarları için ya da kendilerine karşı gelen devletlere karşı kullanmaları da mümkün olabilir. Çünkü büyük devletler, çıkarlarını sağlamak, hedeflerini gerçekleştirmek ve hâkimiyetlerini dayatabilmek için kontrol ettikleri Güvenlik Konseyi aracılığıyla Mahkeme Statüsünü isteklerine göre değiştirebilirler. Ayrıca büyük devletler Mahkeme yetkisini siyasi bakımdan kendilerine muhalif devletlere karşı silah olarak kullanabilirler, örneğin Mahkemenin Sudan'a karşı çıkardığı kararlar vardır. Öte yandan Arap Devletlerinin, Afganistan, Irak, Libya ve Sudan'da yaşanan olaylardan aldıkları zor dersler bu devletlerin uluslararası topluma dayatılan gerçek durumla uyum sağlamalarına yeterlidir.

⁴⁷²Hac Süleyman, A., a. g. e., s. 60.

⁴⁷³El-Şukri, A., el-Kada el-Cinai el-Devli Fi Alem Mutağayyir, a. g. e., s. 185.

3.2. Uluslararası Ceza Mahkemesi Karşıtları

Roma Konferansı'nda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün tartışılması sırasında bazı devletler uluslararası düzeyde geniş yetkiye sahip bir ceza mahkemesinin kurulmasına karşı gelmiştir. Bu grup, Güvenlik Konseyinin üç kalan daimi üyesi Rusya, Çin ve ABD'de oluşmaktadır. Bu devletler, mahkemenin kendiliğinden yetkisine sahip olmasına ve savcıya soruşturma başlatma yetkisinin verilmesine itiraz ediyordurlardır. Buna karşı, Güvenlik Konseyi'ne sorunları mahkemeye nakletme aynı zamanda sorunları reddetme konusunda geniş yetkilerin verilmesini ısrarla işlemişlerdir. Ayrıca bu büyük devletler, saldırı suçunun diğer savaş suçları gibi mahkemenin yargı yetkisine girmesini de reddetmiştir. Nükleer silah kullanma suçunun da mahkemenin yargısı yetkisine giren suçlar arasında yer almasına da işaret etmişlerdir.⁴⁷⁴

ABD başta olmak üzere Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasını reddeden ülkeler grubu, Uluslararası Ceza mahkemesi Statüsünün hazırlanmasını etkilemekte büyük rol oynamıştır. Bu etki, Mahkeme Statüsünde Güvenlik Konseyine verilen yetkilerle ve Statüde bulunan boşlukları ortaya çıkmaktadır. İsrail dahi ABD ve müttefiklerinin Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün hazırlanmasındaki tutumlarının ve etkilerinin büyük rol oynamasından dolayı, bu konuyu daha ayrıntılı bir şekilde açıklayacağız:

3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Tutumu

Başlangıçta ABD Uluslararası Ceza Mahkemesinin kurulmasını destekleyerek, 31/12/2000 tarihinde Mahkeme Statüsünü imzalamıştır. Ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi, ABD vatandaşları üzerinde yargı yetkisini uygulamasından korkarak ABD Mahkeme hakkında çekincelerini dile getirmiştir. Daha sonra ABD Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün onaylanmasını reddetmiş, 06/05/2002 tarihinde de Mahkeme Statüsünden imzasını geri almıştır.⁴⁷⁵

ABD Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsüne katılmamasına rağmen, güçlü ve etkin bir ceza mahkemesinin kurulmasına itiraz etmeye devam etmiştir. Bu tutum ABD delegesinin iddia ettiği uyuşmazlık konusunun savcıya verilen yetki konusu ile ilgili olmadığı, mahkemenin özü, icra gücü, etkinliği, bağımsızlığı ve uluslararası topluma

⁴⁷⁴Hakim Antonio Cassese, a. g. e. s. 477.

⁴⁷⁵El-Besyuni, M., el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani ...), a. g. e. s. 143.

dönmeden kendiliğinden muhakemeye başlaması hususları ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Örneğin ABD, Statüde düzenlenen mahkemenin yetki yargısına giren suçlarla ilgili mahkemenin savcılık makamının kendiliğinden soruşturma açma yetkisine sahip olması kararına itiraz ediyordu. Roma Konferansı'nda ABD delegesi savaş suçu uzmanı David Scheffer, devletin bağımsız bir savcılık makamının kurulmasına itiraz ettiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda ABD, kısıtlı ve zayıf yargı yetkisine sahip bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulmasını arzu ediyordu.⁴⁷⁶

3.2.2. İsrail'in Uluslararası Ceza Mahkemesi İle İlgili Tutumu

İsrail Uluslararası Ceza mahkemesinin kurulma fikrine itiraz etmiştir, ancak bu fikir şekillendirildikten sonra ve bir gerçek olduktan sonra İsrail Mahkeme Statüsüne imzalamayı reddetmiştir. Ancak ABD'nin bu antlaşmayı imzaladığı takdirde aldığı kararı yeniden gözden geçireceğini ilan etmiştir. 31 Aralık 2000 tarihinde ABD Mahkeme Statüsünü imzaladıktan hemen sonra İsrail de mahkeme statüsünü imzaladığını ilan etti. Ancak Statü Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girerken İsrail resmi olarak Mahkeme Statüsünün kurulmasını onaylamayı reddetmiştir. 12/06/2002 gününde İsrail Adalet Bakanlığı, İsrail Hükümetinin askerlerinin ve siyasi sorumlularının savaş suçu gerekçesiyle kovuşturulmalarına yol açılmasından korkarak Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün kurulmasını kabul etmediğini ilan etmiştir. 4 Ağustos tarihinde ise, ilk devlet olarak İsrail ABD ile savaş suçlarının Uluslararası Ceza Mahkemesine teslim edilmemeleri ile ilgili bir anlaşma imzalamıştır.

Ayrıca İsrail saldırı suçunun Uluslararası Ceza mahkemesinin yetki yargısına girmesini ve Güvenlik Konseyinin kabulü olmadan Mahkemeye saldırının vuku bulmasını belirleme yetkisinin verilmesini de reddetmiştir. Ancak Mahkeme Statüsünün insan yerleştirme eylemlerini savaş suçları arasında sıraladığından dolayı bu konu İsrail'in itiraz ettiği birinci konu olmuştur. Çünkü Statünün 8. maddesinin 1. bendinin a. fıkrasında: "Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin topraklarına saldırması veya geçici olarak işgal etmesi sonucunda o devletin topraklarını veya bir kısmını güç kullanarak topraklarına katması savaş suçudur" şeklinde bir açıklama içermektedir. İsrail Hükümetinin Hukuki Danışmanı Elyakim Rubinstein bu düzenlemeden hükümeti uyararak, Uluslararası Ceza Mahkemesinin kanunları, İsrail'in Batı Şeria ve Gazza

⁴⁷⁶El-Avvadat, H., a. g. e., s. 83.

Şeridinde yaptığı Yahudi yerleşmesini savaş suçu sayabilmesinden korkusunu dile getirmiştir.⁴⁷⁷ Uluslararası Ceza Mahkemesine İsrail'in Gazze Özgürlük Filosu'na saldırısı ile alakalı olarak filo mağdurları adına suç duyurusunda bulunmuştur.⁴⁷⁸

Öte yandan, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün düzenlenme yöntemine bakıldığında mahkeme Güvenlik Konseyinin seçici politikasını yürütmek için ön yüzü olacağını görmek mümkündür. Bu varsayımı özel olarak Güvenlik Konseyi kendi fiili uygulamalarıyla vurgulamıştır. Böylece uluslararası adaletin, sadece zayıf ülkeler üzerinde uygulanmasından başka yolu görünmüyor.⁴⁷⁹

Uluslararası Ceza Mahkemesinin verdiği kararlarında adaletsizlik hissedildiğinde, mahkeme kararlarını bütün ülkeler üzerinde uygulayabilmesi için kendisine verilen yetki gücünün kaybolmasına sebep olur. Ama mahkeme aldığı kararlarında adil olursa bütün ülkeler hatta Statüye taraf olmayan ülkeler bu kararları kabul etmek zorunda kalır. Ayrıca mahkeme karşılaştığı bütün güçlülere rağmen ülkelerin özellikle de taraf olmayan ülkelerin ilgisini çekmek amacıyla uluslararası toplumda bütün önemli sorunları ele alarak sorunlarla ilgili mahkemenin görüşünü belirtmelidir.

3.3. Uluslararası Toplumun Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kararlarını Kabul Etmesi

Uluslararası Ceza Mahkemesi çok sayıda ceza kararı çıkarmamış, çıkardığı kararların çoğu da uluslararası tutuklama emirleri olmuş; bunların çoğu da uygulanmamıştır. Uluslararası Ceza mahkemesinin yargı yetkisi işlenen uluslararası ağır suçlarla ilgili olmasına rağmen, Darfur sorunu hariç verdiği hükümler bu ağır suçları yansıtmıyor yanı sıra bir uluslararası mahkeme olarak kendisine yakışmayan hükümlerdir.

İnsan Hakları İzleme (Human Rights Watch) Örgütünün 4 Mart 2009 gününde "Uluslararası Ceza Mahkemesi: el-Beşiri tutuklama emri kötü liderler için bir uyarıdır." başlığı altında yayınlanan makalesinde; "Uluslararası Ceza mahkemesinin Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir hakkında tutuklama emri çıkarması, devletin başında

⁴⁷⁷El- Seyyid, G., a. g. e., s. 404.

⁴⁷⁸Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mavi Marmara Panali, Uluslararası Hukuk Normları, Tazminat ve TCK Açısından Mavi Marmara Olayının Değerlendirilmesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Yayınları No:2, 2013, s. 33-34.

⁴⁷⁹El-Muhtar, Ö., (2006), el-İlaka Beyne el-Umem el-Muttehida ve el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Daru'l Nahda El-Arabiyye, Kahire, s. 186-187.

olan kişilerin de işkence, tecavüz ve öldürme fiilleri işlemelerinden dolayı tutuklanmalarının mümkün olduğunu göstermektedir. Ayrıca El-Beşir hakkında çıkarılan tutuklanma kararı, Uluslararası Ceza mahkemesinin ilk kez görevde olan bir devlet başkanının insanlığa karşı suçu ve savaş suçu işlemesinden dolayı hakkında tutuklama kararı çıkarmasıdır." şeklinde bir açıklama yapmıştır. Ayrıca örgütün Uluslararası Adalet Programı Direktörü Richard Dicker şöyle bir açıklama yapmıştır: "Uluslararası Ceza Mahkemesi çıkardığı tutuklama kararıyla Ömer el-Beşir adalet tarafından aranan bir şüpheli oldu", şöyle ekledi: "Hatta devlet başkanlarının işledikleri korkunç uluslararası suçlardan dolayı cezalandırılmalarına karşı dokunulmazlıkları yoktur."⁴⁸⁰

Uluslararası Ceza Mahkemesinin Sudan Cumhurbaşkanı Ömer Beşir hakkında çıkardığı tutuklama emri, büyük önem taşımaktadır. Çünkü bölgede batı siyasetlerine karşı bir Arap devleti başkanının itibarına dokunmaktır, ayrıca Sudan coğrafi niteliğinde bir Afrika devletidir, aynı zamanda Arap devletlerini Afrika Kıtası'na bağlayan bir devlettir, bilindiği gibi Afrika Kıtası geçen yakın dönemlerde Sömürge Avrupa ülkeleri tarafından ırkçı uygulamalara sahne olmuştur. Bu nedenle Afrika devletleri 34 üyeleri ile Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün onaylanması için büyük destekte bulunmuşlardır. Böylece bu devletlerin iradeleri büyük ülkelerin istek ve iradelerine karşı üstünlük sağladıkları anlamına gelmiştir. Fakat Mahkemenin Darfur sorunu ile ilgili Sudan hakkında aldığı kararı, sanki büyük devletlerin Afrika kıtasından mahkemeyi desteklemelerinin intikamıdır. Bu nedenle Darfur sorununu ve bundan doğan etkileri öğrenmek için bu konuyu detaylıca açıklayacağız:

3.3.1. Darfur Sorunu

Sudan'ın batısı Darfur bölgesinde yaşanan insani felaketlere son verilmesi ve oralarda gerçek durumun üzerinde durulması için 18/09/2004 gününde Güvenlik Konseyi çıkardığı 1564 sayılı kararı gereğince, bir soruşturma komisyonunu kurulmasını istedi. Buna göre, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, bu bölgede soykırım suçlarının işlenip işlenmediğinden emin olmak üzere uluslararası bir soruşturma komisyonu oluşturdu. Daha sonra bu komisyon nihai raporunu genel

⁴⁸⁰Human Rights Watch: "el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye: Emir Tevkif el-Beşir Bi Mesabet İnzar Li el-Zuama el-Musi'in", Başlığı Altında İnternet Üzerinden Yayınlanan Bir Makale, 4 Mart 2009. <https://www.hrw.org/ar/news/2009/03/04/235733>.

sekretere ilettiler, genel sekreter ise 13/01/2005 tarihinde komisyon raporunu Güvenlik Konseyi'ne havale etti.

Güvenlik Konseyi soruşturma raporunu inceledikten sonra, Darfur bölgesindeki insani durumun oldukça tehlikeli olduğunu öğrendi. Komisyon raporunda, insanlığa karşı suçu ve soykırım suçu niteliğinde olan suçların işlenmesini vurgulamıştır. Buna göre Güvenlik Konseyi Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 13. maddesinde kendisine verilen yetkiye dayanarak Darfur Sorununu Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne nakletti. Uluslararası Ceza Mahkemesi, Darfur bölgesinde yaşanan olayların oldukça ciddi olduğu kanaatine vardığında, 04/03/2009 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Luis Moreno-Ocampo, Darfur bölgesinde soykırım ve insanlığa karşı suçlar işlediğinden sorumlu gözükten Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir hakkında tutuklama müzekkeresi çıkardı.⁴⁸¹

Sudan isnat delillerine ve değerlendirmeye karşı itiraz ederek Lahey'de mahkeme huzurunda delillerle beraber incelenmesini talep etti. Daha sonra mahkeme öncesi yargı heyetinden ve temyiz heyetinde 10 hâkim, savcılık makamı tarafından toplanan delillerin değeri üzerinde tartışma ve inceleme başlatmıştır. Neticede hâkimler, Sudan Hükümetinin silahlı kuvvetlerinin devletin en üst kademesi tarafından izlenen belirli bir stratejik yöntemle Darfur bölgesinde insanlığa karşı suç ve savaş suçlarının işlendiği sonucuna varmışlardır. Bu sırada mahkeme öncesi heyet, adalete sevk edilmesi gereken kişilerin adlarını belirleyerek, Janjavid Milisi lideri Ali Kushayb, Sudan devlet bakanı Ahmed Harun, İçişleri Bakanı Abdurrahim Muhammed Hüseyin ve Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir hakkında tutuklama müzekkereleri çıkardı.⁴⁸²

Uluslararası Ceza Mahkemesi genel savcısı Luis Moreno-Ocampo, Güvenlik Konseyi huzurunda yaptığı açıklamasında, bu kişilerin sorumluluklarının sadece sorunlarla ilgili resmi statülerine sahip olmaları değil, savcılık makamının sorunlarla ilgili topladığı bilgiler ve görgü tanıklarının verdiği ifadelere göre sanıkların işlenen eylemlere düzenli olarak katılmaları, saldırıları fiili bir şekilde kendilerinin idare etmeleri, silahlı kuvvetleri toplamaları, maddi destekte bulunmaları ve saldırganları korumalarının tespit edildiğini belirtmiştir.

⁴⁸¹Hamid, H., (2009), el-Mehavif el-Devliyye Min el-indimam Li el-Mahkeme el-Devliyye el-Cinaiyye, Sosyal Bilimler Diyala Dergisinde Yayınlanan Bir Hukuki Araştırma, Milli Eğitim Fakültesi, Diyala Üniversitesi, Sayı: 41., Diyala, Irak, s. 406.

⁴⁸²Bkz: BM Güvenlik Konseyinin 5 Haziran 2012 gününde New York'ta 6778 Sayılı Oturumu, Bu Oturumda Sudan Sorunu Tartışıldı, s. 2.

Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir'e yönlendirilen suçlar insanlığa karşı suçları içeriyordu. Mahkeme öncesi heyet netice olarak, Beşir'in Zaghava, Masalit ve El-Fur etnik gruplarını kısmen yok etme niyetinde olduğunu vurgulayarak savaş suçlarının durdurulması için de Beşir'in tutuklanmasının gerekli olduğunu açıklamıştır. Güvenlik Konseyi'nin 2005 yılı 1593 sayılı kararına göre, Sudan Hükümeti tutuklama kararını uygulamakla yükümlüdür. Ancak Cumhurbaşkanı Ömer Beşir devletteki statüsünü kullanarak kendisini ve emrindeki şüphelileri cezadan kurtarmaya çalışmış, ayrıca Darfur bölgesindeki insanlığa karşı suçların durup durmadığına ilişkin herhangi bir bilgi alınmamıştır.⁴⁸³

Sudan Hükümeti, Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından çıkarılan gözaltı emirlerini reddederek, bu kararın Sudan devletinin iç işlerine müdahale ve devlet egemenliğini ihlal olduğunu öne sürmüştür. Özel olarak da, Sudan Hükümeti Cumhurbaşkanı'na karşı gözaltı emrinin çıkmasının adaletle herhangi bir ilgisi olmadığını ve siyasi amaçlar taşıdığını söylemiştir. Fakat siyasi amaç taşıyan bu tür olaylar Uluslararası Ceza Mahkemesinin hukuki fonksiyonunun değerinin kaybolmasına da yol açabilir.⁴⁸⁴

3.3.2. Darfur Sorunu ile İlgili Kararlarda Uluslararası Toplumun Tutumu

Darfur Sorunu hususunda Uluslararası Ceza mahkemesinin aldığı kararlarından uluslararası toplumun, devletlerin çıkarları ya da adaletle ilgili duyguları bakımından tutumları değişmiştir.

3.3.2.1. Güvenlik Konseyi Üyelerinin Tutumu

ABD, El-Beşir hakkında verilen tutuklama müzakeresini sıcak karşılayıp Beşir'in adalet huzurunda bulunmasını istedi. O dönemki ABD Dışişleri Bakanlığı adına konuşan Robert Wood: "Amerika Birleşik Devletleri, Korkunç eylemler işleyen kimselerin adaletle teslim edilmelerinin gerekli olduğuna inanıyor" şeklinde bir açıklama yaptı. Aynı zamanda o dönemki Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: "Eğer Cumhurbaşkanı Ömer El-Beşir kendisinin yönlendirdiği savaş suçlarından masum olduğuna inanıyorsa mahkeme önüne çıkıp kendisini savunabilir." şeklinde bir açıklama yaptı.

Fransa da Beşir'in tutuklanma kararını tam olarak destekledi ki, o dönemki

⁴⁸³Bkz: BM Güvenlik Konseyi, 6778 Sayılı Oturumu, a. g. e., s. 3.

⁴⁸⁴Muhammed, T., (2009), Kira'a Kanuniyye Fi Muzekkiret İ'tikal el-Reis el-Sudani (Ömer el-Beşir), Siyasi Ekonomik ve Hukuki Bilimler Cezayir Dergisi, Hukuk Fakültesi, Cezayir, Sayı: 3, s. 236.

Fransa Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Eric Chevalier : "Fransa, Sudan Hükümetini Uluslararası Ceza Mahkemesi ile tam bir şekilde iş birliğinde bulunmasına davet ediyor." Şeklinde bir açıklama yaptı. Ayrıca Fransa, el-Beşir'in tutuklanma kararının askıya alınmasını Sudan Hükümetinin aşağıdaki taleplerin yerine getirilmesinde ne kadar etkin olup olmadığına bağlamıştır: Darfur bölgesinde savaşma ve saldırıların durdurulması, Bölgedeki tüm isyancı gruplarla kapsamlı bir siyasi diyalogun açılması, Deby muhalifleri Çad gruplarının desteklerinin durdurulması, Sudan Yönetiminin Darfur'da işledikleri savaş suçlarından dolayı (Ahmet Mahir ve Ali Kushayb) iki şüphelinin teslim edilmesini sağlaması.⁴⁸⁵

Öte yandan İngiltere, Rusya, Çin, Almanya, Togo, Guatemala ve Kolombiya devletleri Uluslararası Ceza Mahkemesinin tutuklama kararını destekleyerek, Sudan Hükümetinin haklarında tutuklama kararı verilen kişilerin adalete teslim etmesinin gerekli olduğunu da vurgulamışlardır.

Aynı zamanda, Azerbaycan, Pakistan, Güney Afrika, Fas ve Hindistan devletleri tutuklama kararlarını desteklemekle birlikte, Darfur'da Doha İslam Belgesi anlaşmasının uygulanmasına, bölgede barışın sağlanması için bütün tarafların kapsamlı bir iç diyalogun yapılması için çaba sarf etmeye, Sudan Hükümetinin egemenliğine dokunmadan Uluslararası Ceza Mahkemesi kararlarının uygulanması için Sudana yardım etmeye uluslararası toplumu davet etmiştir.⁴⁸⁶

3.3.2.2. Afrika Birliği'nin Tutumu

Afrika Birliği, sadece Güvenlik Konseyinin kendisine verilen yetkiyi kullanarak mahkemeye verdiği bir talep üzerine mahkemeden çıkarılan tutuklama kararını reddettiğini belirterek, tutuklama kararının ertelenmesini talep etmiştir. Çünkü böyle bir kararın uygulanması Sudan'da başlayan barış gücünü ve Darfur'daki göreceli sakinliği etkileyebileceğini öne sürmüşlerdir.

Uluslararası Ceza Mahkemesinin tutuklama kararı çıkar çıkmaz, karardan bir gün sonra 5 Mart 2009 gününde Afrika barış ve güvenlik Konseyi Arap Birliği delegesi katılımı ile, üye ülkeleri acil toplantıya davet etmiştir. Toplantı sonucunda, el-Beşir'in tutuklama prosedürlerinin bir yıl boyunca askıya alınması için bir yüksek düzey heyetin

⁴⁸⁵Abdu-Hafız, M., - Hamid, H., (2016), Tetavvur Mefhuk Ceraim el-İbade el-Cemaiyye Fi Nitak el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 2., Hukuki Yayınlar Milli Merkezi, Kahire, Mısır, s. 199.

⁴⁸⁶Bkz: BM Güvenlik Konseyinin 5 Haziran 2012 gününde New York'ta 6778 Sayılı Oturumu, Bu Oturumda Sudan Sorunu Tartışıldı.

acil olarak New York'a gönderilmesine karar vermiştir. Aynı zamanda sorunla ilgilenen Arap Birliği gibi bütün bölgesel taraflarla koordine sağlamayı, gerektiği durumda Afrika Barış ve Güvenlik Konseyi'nin toplu biçimde Uluslararası Ceza Mahkemesinden de ayrılmasını önermiştir.⁴⁸⁷

3.3.2.3. Arap Birliği'nin Tutumu

Sudan Cumhurbaşkanı el-Beşir hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından tutuklama kararı çıktıktan hemen sonra 04/03/2009 gününde Arap Dışışleri Bakanları olağanüstü bir toplantı yaptı, toplantıda; Uluslararası Ceza Mahkemesinin el-Beşir hakkında aldığı kararları reddederek, Sudan Hükümetinin meşruluğunu ve Darfur sorununa barışçıl bir çözümün kabul edilmesini desteklemiştir.

Arap liderleri mahkeme kararından sonraki müteakip toplantılarında Sudan'ın seçilmiş meşru liderliğinin zayıflamasını hedefleyen Cumhurbaşkanı hakkında verilen Uluslararası Ceza Mahkemesinin kararını reddetmesinde Sudan Hükümetini desteklediklerini belirtmişlerdir. Liderler, devlet yönetimi başında olan bir Cumhurbaşkanı'nın aleyhinde böyle bir karar alınmasının dünya çapında tehlikeli bir ilk olduğunu, özellikle de bu karar 1961 yılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesini ve uluslararası teamül hukuku kurallarını ihlal ettiğini öne sürmüşlerdir.

Arap liderleri, uluslararası ceza yargısını; uluslararası adalet ilkelerinin siyasallaşmasını ve devletlerin siyasi sembollerini, istikrarını, güvenliğini, toprak bütünlüğün ve egemenliğini hedeflemekte kullanılmasını reddettiklerini dile getirmişlerdir.

Ayrıca Arap liderleri Uluslararası Ceza Mahkemesi mahkeme öncesi heyeti tarafından El-Beşir hakkında uygulana hukuki prosedürlerin özellikle de Sudan Mahkeme Statüsüne taraf olmadığından dolayı iptal edilmesini talep etmişlerdir. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi'ni, Sudan'da barış ve istikrarın korunması için sorumluluğunu üstlenmeye Çağrıda bulunmuşlardır. Arap liderleri, Mahkemenin el-Beşir hakkında uyguladığı prosedürlerle herhangi bir şekilde uyuşmamakla birlikte kararın ve karardan doğan sonuçların hepsini reddettiklerine de karar vermişlerdir.

Ayrıca Arap Parlamentosu Başkanı Muhammed Casim Sakir, Ömer el-Beşir aleyhinde çıkarılan Uluslararası Ceza mahkemesinin kararını mutlak bir şekilde

⁴⁸⁷Abdul-Hafiz, M., - Hamid, H., a. g. e., s. 202.

reddederek, bu karar mahkeme savcısının alınanda bir siyah leke olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesinin bu kararı Arap Milletinin endişe etmesine yol açacaktır, çünkü mahkemede yapılan muhakemeler uluslararası adaletin sağlanması değil büyük devletlerin küçük devletlere karşı egemenlik sağlamaları için kullanılmaktadır.⁴⁸⁸

3.3.3. Uluslararası Ceza mahkemesi Kararlarından Doğan Sonuçlar

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasından beklenen amaçlara itibar etmemesi, Statüsünde hukuki boşlukların bulunması ve Güvenlik Konseyinin üzerindeki kontrolü, mahkemenin verdiği kararlarla ilgili adalet hissinin kaybolmasına yol açmıştır. Yani Uluslararası Ceza mahkemesi verdi kararların büyük devletlerin çıkarlarını sağlayarak büyük devletlerin elinde diğer devletlere hâkimiyet sağlamaları için bir baskı aleti olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle bazı ülkeler mahkemenin kurulmasında önemli rol oynamasına rağmen, mahkemeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Tehlikeli bir ilk olarak da, Afrika Birliği toplu bir şekilde mahkemeden ayrılmayı kabul etmiştir, ancak ayrılma kararı tüm birlik için bağlayıcı değildir, ayrılma kararına Nijerya ve Senegal itiraz etmemiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesinin Afrika devletleri aleyhinde edindiği siyaset ve haksız bir şekilde Afrika devletlerini hedeflemesi nedeniyle Burundi ve Güney Afrika daha önceden mahkemeden çekilmişlerdir. Ancak mahkeme bu iddiaları reddederek Afrika'da savaş suçu mağdurları için adaletin sağlanmaya çalışıldığını öne sürmüştür.⁴⁸⁹

Gambiya da, uluslararası Ceza Mahkemesi'nden ayrıldığını ilan etmiştir. Mahkemenin, batı devletleri tarafından yapılan savaş suçlarını göz ardı ederek Afrikalılara adaletsizce davrandığını iddia etmiştir.

Aynı zamanda, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni "yeni sömürgecilik" ile nitelendirerek Kenya da mahkemeden ayrıldığını ilan etmiştir.⁴⁹⁰

Genel olarak Afrikalıların geniş bir kısmı, Uluslararası Ceza Mahkemesi Afrika liderlerini diğer kıta liderlerinden daha fazla hedeflediğini hissetmektedirler. 2002

⁴⁸⁸El-Seyyid, G., a. g. e., s. 216-218.

⁴⁸⁹BBC Arabic Kanalı'nda: "el-İttihad el-Afriki Yukarrir el-İnsihab el-Cema'i Min el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye" Başlığı Altında Yayımlanan Bir Makale, İnternet Üzerinden 1 Şubat 2017'de Yayınlandı: <http://www.bbc.com/arabic/world-38829362>.

⁴⁹⁰Ortadoğu Dergisinde: "Temarrud Afriki Ala el-Cinaiyye el-Devliyye" Başlığı Altında 13847 Sayısında Yayımlanan Bir Makale, İnternet Üzerinden 26 Kasım 2016 tarihinde yayınlandı: <http://aawsat.com/home/article/769831>.

yılında kurulduğundan günümüze kadar, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Afrika liderlerinden başka liderleri muhakeme etmediği açıktır. Ayrıca, 14 yıl içerisinde sadece beş hüküm vermiştir, beşi de Afrika liderleri aleyhinde verilen hükümlerdir. Bu nedenle mahkeme zalim bir şekilde sadece Afrika kıtasını hedeflediği için eleştirilere maruz kalmıştır.⁴⁹¹

Aynı bağlamda Rusya da Uluslararası Ceza mahkemesi savcısı Fatou Bensouda ifadesinden hemen sonra mahkemedен çekilmiştir. Bensouda ifadesi Rusları hayal kırıklığına uğratmıştır, İfadesinde; Kırım yarımadasının Rusya topraklarına katılmasına yol açan olayları "Rusya'nın Ukrayna'ya karşı bir savaş ilanını" olarak tarif etmiştir. Kırımı işgal topraklı olarak da kabul etmiştir. Ayrıca Mahkeme dedektiflerinin, Ukrayna'nın güneydoğusunda bulunan silahlı teşkilatları Rusya'nın kontrol edip etmediğini belirlemek için aktif bir şekilde çalıştıklarını dile getirmiştir. Bensouda, soruşturmalar sonucunda mahkeme Kırım krizinin Rusya katılımıyla bir silahlı çatışma olduğunu kabul etmesini istememiştir.

Rusya Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada: "Ne yazık ki, Mahkeme kendisinden umulanları gerçekleştirmedi, uluslararası yargı için güvenilir ve bağımsız bir kurum olamadı." şeklinde Uluslararası Ceza Mahkemesini eleştirilmiştir. Ayrıca mahkemenin, mahkemede bakılan sorunlarla ilgili uyguladığı tek taraflı yöntemi ve etkili olmayan yaklaşımı nedeniyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu başta olmak üzere birçok uluslararası forumlarda eleştirilmektedir. Aynı bağlamda Uluslararası Ceza Mahkemesinin son 14 yıl çalışmasında sadece 4 hüküm verdiği ve 1 milyardan fazla ABD doları harcadığına da işaret edilmiştir.⁴⁹²

Öte yandan, son günlerde Afrika'da savaş suçu işlemekle suçlanan Afrika'daki diktatörlerden birinin hakkında bir karar almıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi tarihinde ilk kez Afrika'daki diktatörlerin birinden, zarara uğrayan mağdurlar için zararlarının tazmini istenmiştir.

Bu hüküm gereği, Demokratik Kongo Cumhuriyetinden "Germain Katanga"nın 2003 yılında ihlale uğrayan her köy için 1 milyon ABD doları ödemesi istenmiştir.

⁴⁹¹Bugünün Haberleri Kanalında: "Hadihi el-Duvel el-Afrikiyye İnsehebet Min el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye" Başlığı Altında Yayınlandı, İnternet Üzerinden 25 Kasım 2016 tarihinde Yayınlandı: <http://www.akhbarelyoum.dz/ar/200239/195805>.

⁴⁹²RT Rus Haber Kanalında: "Rusya Tetebarra Min el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye." Başlığı Altında Yayınlanan Bir Makale, 16/11/2016 İnternet Üzerinden Yayınlandı: <https://arabic.rt.com/news/849907>.

Germain Katanga, ülkenin kuzeybatısında yüzlerce köylüler hakkında işlenen katliam eylemlerinin arkasında olduğu ile suçlandı. Ancak Katanga'nın müflis olmasından dolayı, mağdurlara tazminat ödenmesi için onun yerine Uluslararası Ceza mahkemesinin mağdurlar Fon'undan ödeme yapabileceği olasılığı araştırılmıştır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi 2014 yılında Katanga hakkında 12 yıl hapis cezasına ve 3.7 milyon dolar tazminat ödemesine hüküm vermiştir. Yani tazminat mağdurların her birine 250 dolar ve toplu tazminat olarak 1 milyon doları bulmuştur.⁴⁹³

Gerçekten, Uluslararası Ceza Mahkemesinde yer alan bütün istisnaları göze ardi edilmesi mümkünse de, verdiği bu hüküm Uluslararası Ceza Mahkemesinin itibarına hiç te yakışmayan bir hüküm olmuştur. Bu hüküm; adalet ilkelerine karşı gelmektedir ve işlenen suçlarla orantılı değildir. Çünkü mahkeme tarafından kesin delillerle bir kişinin binlerce sivil insan hakkında işlenen katliam ya da insanlığa karşı suçun arkasında olduğunun ispat edilmesine rağmen suçlunun sadece tazminat ödemesi ile hükmolunması mantığa bağlı makul bir hüküm değildir. Ayrıca failin tazminat parası olmadığı durumda tazminat mahkeme tarafından karşılanmaktadır.

Bu karar Uluslararası Ceza Mahkemesi üstlendiği hukuki fonksiyonlarını yerine getirmekte başarısızlığını kanıtlamaktadır. Bu durum Güvenlik Konseyinin işine gelen ve uluslararası topluma hâkimiyet sağlamasını gerçekleştiren bir durumdur. Çünkü Uluslararası Ceza Mahkemesi, Güvenlik Konseyi'nin kabulü olmadan herhangi bir muhakeme yapamaz. Ayrıca uluslararası düzeyde Uluslararası Ceza mahkemesinin yargı yetkisine giren çok sayıda sorunların bulunmasına rağmen Güvenlik Konseyi tarafından Mahkeme Statüsüne uygulanan kısıtlamalar nedeniyle o sorunlara bakması mümkün olmamış ve olmayacaktır.

⁴⁹³BBC Arabici Kanalı'nda: "el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Tütalib Emir el-Harb Fi Afrikiya Bi Defi Tavdat Li Dahayah" Başlığı Altında Yayımlanan Bir Makale, İnternet Üzerinden de 24 Mart 2017 Tarihinde Yayımlandı, <http://www.bbc.com/arabic/world-39378115>.

SONUÇ

İnsanlığa karşı suçların ortaya çıktığından beri uluslararası toplumun ilgisini çekerek ortadan kaldırılmasına veya insanlara karşı yarattığı etkilerin önlenmesi için elinden gelini yapmaktadır. Bu tür suçlar açık bir şekilde İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır. Bu savaş ve savaşta işlenen suçlar, insanlık dışı davranışlarla ve savaş âdet ve kurallarına aykırı şiddetli ve dehşet saçan olaylarla karakterize ediliyordu. İşlenen suçlara daha sonra insanlığa karşı suçlar adı verilmiştir.

Uluslararası hukukçular, insanlığa karşı suçun özelliğini, tanımını ve türlerini bildirmek için ilgi göstermişlerdir. Yaptıkları hukuki araştırmalar, tartışmalar ve sundukları görüşler; bu tür suçların ne kadar tehlikeli olduğunu, uluslararası toplumun bu suçun kanunlarla bağlanması ve bir uluslararası ceza yasası ile çerçevesinin ne kadar önemli olduğunu, cezaların işlenen suçlarla orantılı bir şekilde belirlenmesini, uluslararası kurumlarına göstermekte yardımcı olmuştur. Ayrıca bu suçun bütün devletler ve hukuki varlıklar tarafından uluslararası suç olarak bu suçun önlenmesi, mücadele edilmesi, suçu işleyen kimselerin dünyanın her yanında kovuşturularak onların yargılanmalarını ve cezalandırmadan kurtulmalarını sağlamak amacıyla çalışmaya yükümlü kılınmıştır.

Birleşmiş Milletler Kurulu, insanlığa karşı suçların kanunlara bağlanmaları ve faillerin dünya genelinde nerde olursa olsunlar cezalandırılmalarının gerekli olduğuna yönelik uluslararası toplumu yönlendirmede büyük rol oynamıştır. Bunun uğrunda da; insanlığa karşı suçların ne kadar tehlikeli olduğunu ve uluslararası güvenlik ve barışa karşı ne kadar etkili olduğunu bildirmek için birçok toplantı düzenlemiştir. Aynı bağlamda Birleşmiş Milletlere ait Uluslararası Hukuk Komisyonunun bu konuyla ilgili oynadığı önemli rol da göz ardı edilemez.

Birleşmiş Milletler 1947 yılında 177 sayılı kararı gereği, Uluslararası Hukuk Komisyonuna; Uluslararası hukuk ile ilişkin uluslararası ve ulusal mahkemelerin kararları ve devletlerin davranışı ile ilgili belgelere dayanarak uluslararası teamül hukuku kurallarını kanunlara bağlama görevini vermiştir. Komisyonun en önemli işlevlerinden biri, 1945 yıllı Nürnberg Askeri Mahkemesinin ve muhakemenin şartlarında kabul edilen uluslararası hukuk ilkelerini yeniden formüle etmesiyle birlikte, uluslararası güvenlik ve barışı ihlal eden suçların kanuna bağlanması ile ilgili yasa

tasarısı hazırlamasıydı.

Uluslararası Hukuk Komisyonu 1947- 1998 yılları arasında, yaptığı hukuki çalışmalar sayesinde, uluslararası toplumu henüz siyasi çıkarlarını uluslararası adalete tercih ettiği, ayrıca uluslararası mahkemelerde yapılan yargılamalarda özellikle de 1945 yılı Nürnberg Askeri Mahkemesinde yapılan yargılamalarda özellikle de 1946 yılı Tokyo Askeri Mahkemesiyle kıyaslandığında, daha sert ve acımasız olduğu görülmüştür. Ancak Nürnberg muhakemeleri sadece Alman savaş suçlularının muhakemeleri ile ilgilendiği ve suçluların birçoğunun hakkında idam cezası verildiği de görülmüştür. Ama Tokyo muhakemeleri ise, daha hafif hüküm verdiği ve muhakemelerde siyasi çıkarlar uluslararası adalete karşı tercih edildiği görülmüştür. Aynı bağlamda Japon İmparatoru Hirohito'nun verdiği tavizler karşılığında muhakemeden uzak tutulmasını sağlamıştır.

Diğer yandan Tokyo Mahkemesi, savaş sırasında Müttefik Devletleri özellikle de ABD tarafından işlenen savaş suçları, özellikle de savaşın son günlerinde ABD'nin kullandığı atom bombasının binlerce masumun ölümüne sebep olmasına rağmen bu suçları göz ardı etmiştir. Öte yandan bu atom saldırısı sonrası Japon İmparatorunun teslim olmasıyla birlikte İkinci Dünya Savaşı sona ermiştir.

Daha sonra 1993 yılında Eski Yugoslavya'da binlerce masum Müslüman'ın hakkında işlenen dehşet saçan insanlığa karşı suçlar ve 1994 yılında Ruanda'da masum Ruandalılarının hakkında işlenen insanlığa karşı suçlarla ilgili yapılan yargılamaların gerekli düzeyde olmadığı görülmüştür. Sanki uluslararası toplumlar, işlenen bu tür suçların uluslararası güvenlik ve barışa ne kadar tehlikeli olduğunu bilmiyorlar. Belli ki, siyasi çıkarlar mahkemeden çıkan kararların üzerinde etkili rol oynuyor. Ne yazık ki bu durum, mahkemenin adalet hissini kaybına, suçluların daha fazla insanlığa karşı uluslararası suç işlemelerine, suçluların cezalardan kaçmalarına yol açmıştır.

Yukarıda açıklananlara dayanarak Uluslararası Hukuk Konseyi, uluslararası güvenlik ve barışın sağlanması ve uluslararası adaletin gerçekleşmesi amacıyla taraf ülkeleri yükümlü kılacak bir şekilde, dünyanın her yerinde uluslararası hukuku uygulayabilecek daimi bir uluslararası ceza hukuku sisteminin kurulmasının gerekli olduğu kanaatine varmıştır. 1974–1998 yılları arasında Uluslararası Hukuk Konseyinin gösterdiği çabalar sayesinde uluslararası bir hukuk sisteminin oluşturulmasının gerekli olduğuna uluslararası kamuoyunu yönlendirebilmiştir. Bu çabalarda uluslararası hukuk hukukçularının görüşlerine dayanmıştır. Hukukçular görüşleri ve çalışmaları ile

uluslararası hukuk sisteminin geliştirilmesinin gerekli olduğunu, uluslararası adaletin gerçekleşmesini sağlayan bütün devletlerin tabii olacağı Birleşmiş Milletler sistemini tamamlayan ve bu sisteme eşit olan bir uluslararası cezai yargılama sisteminin icat edilmesini vurgulamışlardır.

1998 yılında Roma'daki uluslararası Konferansa katılan ülkeler Uluslararası Ceza Mahkemesini başarıyla kurmuştur. Bu mahkemenin kuruluşu İkinci Dünya Savaşı bitiminden 1 Temmuz 2002 Statüsünün yürürlüğe girmesine kadar yasal çabaların sonucudur. Buna rağmen, böyle bir mahkemenin kurulması, uluslararası toplulukta insanlığa karşı suçların yaygınlaşmasının azaltılmasını etkilemedi. Çünkü bu suçlar henüz dünya çapında her yerde meydana gelmektedir, aynı zamanda Uluslararası ceza adaleti konusundaki gerçek arzuyu yansıtmak için hiçbir cezai yargılama yapılmamıştır.

Uluslararası hukukta insanlığa karşı suçlar konusunun araştırılması için, bu suçların hukuksal tanımını, tarihsel ve hukuki gelişme aşamalarına göre incelenmesini gerektirmektedir. Hiç şüphe yok ki, insanlığa karşı suçların tanımını, uluslararası ceza hukukunda bu suçlara verilen tanıma göre sadece tek biçimde tanımlanması doğru değildir. Bu suçların hukuki tanımını ele alan hukuki belgelerin çokluğuyla hukuki tanımları çoğalmıştır. Fakat tanılarının hepsi, insanlığa karşı suçların açıkça ya da zımni olarak tanımlanmasının, bir nüfusa karşı büyük çapta ya da sistematik olarak işlenen ağır suçlar olduğunu paylaşmaktadır.

İnsanlığa karşı suçların uluslararası ceza adaletinin gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Uluslararası toplum, İkinci Dünya Savaşı sonrası, uluslararası ceza mahkemelerinin hâkimlerinin bu yargılamalardan beklenen adalete kavuşabilmeleri için insanlığa karşı suç kavramını tanımlamak ve bunlardan doğan uluslararası cezai sorumluluğunun mahiyetinin ne olduğunu belirlemek için uluslararası hukuk hukukçularının arasında hukuksal tartışmalar ortaya çıkmıştır. Fakat Nürnberg Askeri Mahkemesi yargılamalarından Uluslararası Ceza Mahkemesinin kuruluşu tarihine kadar yapılan uluslararası ceza yargılamalar, uluslararası ceza adaletinin gerçekleşmesi için istenen düzeye ulaştığı görülmemektedir. Çünkü verdiği hükümlerde birçok hata bulunmuş ve birçok eleştiriye tabii olmuştur. Bunlara rağmen, bu muhakemeler, uluslararası ceza adaletinin gerçek başlangıcı olmuş ve aynı zamanda uluslararası ceza sorumluluğunun kavramını belirtmekte önemli rol oynamıştır.

Uluslararası hukukta insanlığa karşı suç kavramının genişlemesi, bu tür suçların

işlenmesinden doğan uluslararası ceza sorumluluğu kavramının gelişmesine yol açmıştır. Böylece uluslararası ceza sorumluluğu kapsamı, artık yalnızca bireylerle sınırlı kalmamış, devletleri kapsayacak şekilde genişlemiştir. İnsanlığa karşı suçlarla ilgili uluslararası cezai sorumluluk, suçu işleyen kişilere bakılmaksızın, bu suçları oluşturan fiillere bağlantılı hâle gelmiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, insanlığa karşı suç teşkil eden fiilleri ve Statüsüne uygun olarak uluslararası cezai sorumluluktan doğan uluslararası ceza sorumluluğunu belirten yetkili organdır. Mahkemeye tüm uluslararası suçları yargılayabilmesi için daha geniş yetkiler getirme çabalarına rağmen, ancak bu mahkemenin yargı alanı insanlığa karşı suçlar dâhil olmak üzere sadece Statüsünde öngörülen bazı belirli uluslararası suçları yargılamakla sınırlıdır. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, büyük devletlerin düşünceleri ve politik çıkarları doğrultusunda ve sadece mahkemeyi onaylayan devletler için bağlayıcı bir anlaşma biçiminde formüle edilmiştir.

Bu nedenle, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde ortaya konan sınırlamalar, insanlığa karşı işlenen suçları yargılamaya ve yetkisini uygulayabilmeye yetenekli olmayan bir uluslararası ceza mahkemesi yaratmıştır. Aynı zamanda uluslararası hukuk sisteminde bir zayıflık ve dengesizlik olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmaya dayanarak, uluslararası topluma karşı işlenen insanlığa karşı suçların önlenmesi veya etkilerinin azaltılması, suçluların cezadan kurtulamaması ve adaletin gerçekleşmesi için uluslararası sisteminin gücünün ve yetkisinin yürütebilecek kadar güçlü, bağımsız bir uluslararası cezai hukuk sisteminin kurulmasının gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Ama Uluslararası Ceza Mahkemesi ile temsil edilen mevcut uluslararası hukuki sistemin etkinleştirilmesi için aşağıdaki fıkraların sağlanması gerekli olacaktır:

1- Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün, şartsız, bağımsız ve hükümleri bütün devletler için geçerli olan ve uluslararası suçları takip edebilecek kadar değiştirilmesi.

2- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na verildiği gibi eşit ve ona tamamlayıcı olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne uluslararası tüzel kişiliği verilmelidir. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler üyelikleri gereği, tüm dünya ülkelerinin Uluslararası Ceza Mahkemesinde eşit üyeliğe sahip olmaları sağlanmalıdır. Ayrıca uluslararası adaletin

sağlanması için mahkeme çerçevesinde mahkemeye taraf olan tüm ülkelere eşit hak ve yükümlülükler verilmesi, Uluslararası Hukukta insanlığa karşı suçlarla ilgili adaleti sağlayan ve belirli devletlere verilen özel imtiyazları ortadan kaldıran uluslararası sistemde denge düzeninin yeniden düzenlenmesi gereklidir. Çünkü bazı ülkelere verilen ayrıcalıklar ve imtiyazlar, uluslararası adaletin gerçekleşmesini engelleyerek uluslararası suçların yayılmasını, insan haklarının ihlal edilmesini motive etmektedir.

Ancak dünyanın farklı yerlerinde meydana gelen uluslararası suçlar bazı büyük devletlere verilen yetki ve imtiyazların mantıklı olduğunu göstermektedir. Çünkü bu büyük devletler dünya barışının sağlanmasından ve insan haklarının korunmasından sorumlu oldukları itibarıyla yetkilerini kullanarak; Irak, Suriye, Yemen, Filistin, Lübnan, Libya, Burma ve diğer devletlerde olduğu gibi dünyanın farklı yerlerinde kaos, savaş ve uluslararası suçların yayılmasını önlemeye çalışmaktadırlar. Çünkü bu istikrarsız durumlar bazı devletlerin parçalanmasına da yol açabilmektedir. Böylece gelecekte bu durumun tehlikesi sadece bu devletlerin sınırında durmayarak bütün dünya ülkelerine de sızabileceğinden endişe edilmektedir.

KAYNAKÇA

Türkçe Kaynaklar:

- Acer, Yücel ve Kaya, (2017), İbrahim, Uluslararası Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 8. Baskı, Ankara.
- Aksar, Yusuf, (2013), Teoride ve Uygulama Uluslararası Hukuk –II-, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara.
- Alpkaya, Gökçen, (2002), Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara.
- Aslan, Muzaffer Yasin, (2006), Teoride ve Uygulamada Savaş Suçları, Bilge Yayınevi, Ankara.
- Ateş Ekşi, Canan, (2004), Uluslararası Ceza Mahkemesinin İnsanlığa Karşı Suçlar Üzerindeki Yargı Yetkisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Aydın, Devrim, (2006), Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Belgeler Derlenmesi, Buluş Matbaacılık, Ankara. (Çeviren: Hivren Özkol)
- Azarhan, Ezeli, (2003), Nuremberg'ten La Haye'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Azarkan, E., (2003), "Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar" Ankara Üniversitesi Dergisi, C.52 Sayı: 3.
- Başak, Cengiz, (2003), Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Suçlar, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Bozkurt, Enver, v.d., (2015), Devletler Hukuku, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Değirmenci, O., (2013), "Çeşitli Görünümleriyle Uluslararası Suç Kavramı: Dar ve Geniş Anlamda Uluslararası Suçlar Ve Türk Hukuku, İÜHFİM C. LXXI, S. 1.
- Erdal, Selcen, (2010), Uluslararası Ceza Mahkemesinin Devlet Egemenliğine Etkisi, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Göktepeoğlu, E., (2014), "Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu", TAAD, Yıl:5, Sayı:19.
- Karlı, Mehmet ve Kurtdarcan, Bleda Rıza, (Ceren Mahmutoğlunun Katkılarıyla), (2014), Suriye Krizinin Hukuki Boyutları, Beta Basım Yayım, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul.
- Koca, Mahmut, (2010), "Türk Ceza Kanununda Soykırım Suçu", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Nisan 2010, Sayı: 1.
- Kul, Muhammet Celal, (2016), Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Tecavüz (Saldırı) Suçu, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul.
- Önok, Murat, (2003), Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Turhan Kitabevi, Ankara.

- Pazarıcı, Hüseyin, (2011), Uluslararası Hukuk, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Seymen Çakar, Ayşen, (2012), “İnsanlığa Karşı Suçlar, TBB Dergisi 2012 (103).
- Sur, Melda, (2010), Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Basım Yayım Dağıtım, Güncellenmiş 4. Baskı, İstanbul.
- Sur, Melda, (2013), Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Yayıncılık, Tıpkı 6. Baskı, İstanbul.
- Şen, Ersan ve Malbeği, Erkam, (2011), Türk Ceza Kanunu’nda Uluslararası Suçlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Şen, Ersan, (2009), Uluslararası Ceza Mahkemesi, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- Tezcan, D., v.d., (2015), Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş Üçüncü Baskı, Ankara.
- Tezcan, Durmuş, v.d., (2017), Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 15. Baskı, Ankara.
- Turhan, Faruk, (2007), Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisi, Uluslararası Ceza Divanı Kitabı (Yayını Hazırlayan: Feridun Yenisey), Arıkan Yayınevi, İstanbul.
- Ulusoy, Orçun, (2008), Uluslararası Ceza Mahkemesi, Etki Matbaacılık Yayıncılık, İzmir.
- Ünver, Yener, (2013), Türk Maddi Ceza Hukukunda Cinsel Suçların Eleştirel Olarak İncelenmesi, II. Türkiye- Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu “Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku” 16/17-05-2013 İstanbul/Türkiye, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mavi Marmara Panali, Uluslararası Hukuk Normları, Tazminat ve TCK Açısından Mavi Marmara Olayının Değerlendirilmesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Yayınları No:2, 2013.

Kitaplar:

Kur’an-ı Kerim.

- Abdu-Hafız, Muammar Retib, - Hamid, Hamid Said Muhammed, (2016), Tetavvur Mefhuk Ceraim el-İbade el-Cemaiyye Fi Nitak el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 2., Hukuki Yayınlar Milli Merkezi, Kahire, Mısır.
- Abdul- Mun'im,Süleyman, (2002), el-Nadariyye el-Amme Li Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1.,Daru'L- Camia El-Cedid Yayınları, İskenderiye.
- Abdulgani, Muhammed Abdulmin'im., (2011), el-Cera'im el-Devliyye (Dirase Fi el-Kanu el-Cinai el-Devli), Baskı: 1., Daru'L-Camia El-Cedid, İskenderiye.
- Abdul-Gani, Muhammed Abdulmun'im, (2008), el-Kanun el-Devli el-Cinai (Dirase Fi el-Nadariyye el-Amme Lil'Cerime el-Devliyye), Baskı: 1., Daru'l-Camia El-Cedid, Mısır.

- Abdulhalık, Muhammed Abdulmun'im, (1989), el-Ceraim el-Devliyye (Dirase Tasiliyye Lil'Ceraim Zıt el-İnsaniyye ve el-Selam ve Ceraim el-Harb), Baskı: 1., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Abdul-Hamid, Muhammed Sami, (2003), Usul el-Kanun el-Devli el-Am, Bölüm: 1., Uluslararası Kural, Baskı: 3., Daru'l-Camia El-Cedide, İskenderiye .
- Abdulhamit, Muhammed Sami, (2010), el-Şahsiyye el-Kanuniyye Li'l-Munazzamat el-Devliyye , Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- Abdullah, Şihap Süleyman, (2008), Mebadi el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 2., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- Abdullatif, Bara Munzir Kemal, (2008), el-Nidam el-Kada'i Li el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Dar Hamid Yayın ve Dağıtım, Amman.
- Abdulmuhsin, Ula İzzet, (2010), İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Abdul-Rahman, İsmail, (2007), el-Himaya el-Cinaiyye Lil Medeniyyin Fi Zemen el-Nizaat el-Musellehe Dirase Tahliliyye Ta'siliyye, Baskı: 1., Kitap İçin Mısır Genel Heyeti, Kahire.
- Abdul-Tevvab, Muhammed Seyyid, (2002), Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 2., Daru'l-Camia El-Cedide, İskenderiye.
- Abdusselam, Zeynep Muhammed, (2014), Mukaddime Fi el-Kada el-Devli Beyne el-Kavanin ve el-Şeria, Baskı: 1., Kanuni Yayınlar Milli Merkezi, Kahire.
- Afkirin, Muhsin Abdulhamid, (2010), Kanun el-Munaddamat el-Devliyye (el-Nadariyye el-Amme, el-Umam el-Muttehide, el-Munaddamat Ev el-Vikalat el-Devliyye el-Mutahassisa el-Murtabita Biha, el-Munaddamat el-Devliyye el-İklimiyye), Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Ahmed, Fatine Abdul'al, (2000), el-Ukubat el-Devliyye el-İktisadiyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Ahmet, Nasır Kamil, (2005), el-Ceza'at el-İktisadiyye Fi el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- Ali Sait, Mansur Tahir, (2000), el-Kanun el-Devli el-Cinai (el-Cezaat el-Devliyye), Baskı: 1., Daru'l- Kutup El-Cedid, Beyrut.
- Ali, Mey Kannavi, (2013) el-Esbab el-İstiratijiyye Li Gazv el-Irak (Dirase Tahliliyye Lil'Siyase el-Hariciyye el-Amrikiyye), Baskı: 1., Daru'l- Arap Ofisi Yayın ve Dağıtım, Kahire.
- Allam, Vail Ahmed, (2001), Merkez el-Ferde Fi el-Nidam el-Kanuni Lil'mesuliyye el-Devliyye, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Alvan, Muhammed Yusuf, (2007), el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 2., Dar Vail Yayınları, Amman, Ürdün.
- Amır, Salahattin, (1995), Mukaddime Vecize Li Diraset el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 3., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Atiyya, Ebu'l-Hayr Ahmed, (1999), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Kahire.

- Atlem, Hazim Muhammed, (2002), Kanun el-Niza'at el-Musellehe el-Devliyye el-Medhal - el-Nitak el-Zemeni, Baskı: 2., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- Avad, Ramzi Riyad, (2001), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Ferdiyye Fi el-Muctema el-Hur (Dirase Mukarana), Baskı: 1, Daru'l-Nada El-Arabiyye, Kahire.
- Bahnam, Ramsis, (1997), el-Nadariyye el-Amme Lil'kanun el-Cinai, Baskı: 3., El-Maarif Tesisi, İskenderiye .
- Bassiounis. M. cherif (1994), "Crimes Against Humanity and the need for special convection", Columbia journal of international law.
- Behnesi, Ahmed Fethi, (1988), el-Mesuliyye el-Cinaiyye Fi el-Fıkh el-İslami, Baskı: 4, Daru'l- Şuruk, Kahire.
- Beşir, Nebil, (1994), el-Mesuliyye el-Devliyye Fi Alemin Mutegayyir, Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Bin-Mandur, Ebu'l-Fadıl Cemaluddin Muhammed Bin Mukarram Bin Ali, (1993), Lisan el-Lisan Tehzib Lisan el- Arap, Baskı: 1, Bölüm: 1, Daru'l-Kütüp El-İlmiyye, Beyrut, Lübnan.
- Bnduk, Vail Enver, (2004), Mev'suat el-Kanun el-Devli Li el-Harb, Ceraim el-Harb ve el-İbade, Kava'id el-Harb, el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Dar El-Fikir El-Camii, İskenderiye.
- Ca'far, Ali Muhammed, (2007), el-İtticahat el-Hedise Fi el-Kanun el-Devli el-Cezai, Baskı: 1., el-Muessese el-Camiiyye Li'l-Tibaa Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- Cerade, Abdulkadir Sabır, (2005), el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Desouki, İslam, (2016), el-Nadariyye el-Amme Lil'mesuliyye el-Devliyye Bidun Ahta, Baskı: 1., Arap Araştırma Merkezi Yayın ve Dağıtım, Mısır.
- Ebu- Amır, Muhammed Zeki, (1986), Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1., Daru'l-Matbuat El-Camiiyye Yayınları, İskenderiye.
- Ebu El- Vefa, Ahmed, (1998), el-Vasit Fi Kanun el-Munaddamat el-Devliyye, Baskı: 5, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Ebu El-Vefa, Ahmed, (1996), Nadariyyet el-Daman Av el-Mesuliyye el-Devliyye Fi el-Şeri'a el-İslamiyye, Hukuk ve Ekonomi Dergisi, Sayı: 66, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.
- Ebu El-Vefa, Ahmed, (2009), el-Melamih el-Esasiyye Lil'Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Uluslararası Ceza Mahkemesi Kitabında Yayınlanan Araştırma-Anayasal ve Yasamalı Mutabakatlar, Baskı: 7., Kızıl Haç Uluslararası Komitesi Kahire.
- Ebu El-Vefa, Ahmed, (2010), el-Vasit Fi el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 5.,Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Ebu- Heyf, Ali Sadık, (1975), el-Kanun el-Devli el-Am, Bölüm: 1.,Baskı: 12., El-Maarif Tesisi, İskenderiye.
- Ebu-Amır, Ala, (2001), el-Vadifa el-Dublumasiyye Neşetuha Muessesatuha Kavaiduha ve Kavaninuha, Baskı: 1.,Daru'l- Şuruk Yayın ve Dağıtım, Amman.

- Ebu-Garara, Ali Muhammed, (2006), el-Kada el-Devli el-Cinai (Dirase Fi Dav İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye), Baskı: 1., Sebha Üniversitesi Matbaası, Libya.
- Ebu-Gazle, Halit Hasan, (2010), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve el-Ceraim el-Devliyye, Baskı: 1., Dar Celisu'l-Zaman, Amman.
- Ebu-İta, El-Seyyid, (2001), el-Cezaat el-Devliyye Beyne el-Nadariyyeve el-Tstbik, Üniversitesi Kültür Tesisi, İskenderiye.
- Ebu-Semaha, Nasruddin, (2008), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Şerh İttifakiyyet Roma Madde Madde, Bölüm: 1., Dar Homa Yayın ve Matbaacılık, Cezayir.
- El-Adili, Mahmut Salih, (2003), el-Cerime el-Devliyye, Baskı: 2., Dar el-Fikr el-Camii, İskenderiye.
- El-Anani, İbrahim Muhammed, (1997), el-Nidam el-Devli el-Emni, Baskı: 1., Yeni Ticari Matbaası, Kahire.
- El-Anbeki, Nizar Casim, (2010), el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 1, Dar Vail Yayın Dağıtım ve Matbaacılık, Amman, Ürdün.
- El-Atiyye, İsam , (2010), el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 3., Dar el-Hurriyye yayınları, Bağdat.
- El-Avvadat, Heysem Yusuf, (2010), Müstakbel Hukuk el-İnsan ve el-Kanun el-Devli ve Gıyab el-Muhasebe, Baskı: 2, Avrupa-Arap Vakfı Yayınları, Paris.
- El-Batayna, Fuad, (2003), el-Umam el-Muttehide Munaddame Tebka ve el-Nidam Yerhal, Baskı: 1, Arap Araştırma Tesisi Yayınları, Beyrut.
- El-Besyuni, Mahmud Şerif, (1998), Medhal Fi el-Kanun el-İnsani el-Devli ve el-Rikaba Ala İstihdam el-Eslise, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire, Mısır.
- El-Besyuni, Mahmud Şerif, (2002), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye,(Neş'etuha ve Nidamuha el-Esasi Me'a Diraset Li Tarih Lican el-Tahkik el-Devliyye ve el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye el-Sabika), Baskı: 1., Yargıç Kulübü Yayınları, Kahire.
- El-Besyuni, Mahmud Şerif, (2007), el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 2, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Mısır.
- El-Besyuni, Mahmud Şerif, (2009), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Medhal Li'diraset Ahkam ve Aliyyat el-İnfaz el-Vatani Lil'nidam el-Esasi), Baskı: 2, Daru'l-Şuruk, Kahire.
- El-Besyuni, Muhammed Şerif, (2012), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye (Tabiatuha ve Hasaisuha ve el-Tetavvurat el-Leti Lehikat Bi Ahkamiha el-Mavduiyye ve el-İcraiyye), Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- El-Bukayrat, Abdul-kadir, (2005), el-Adale el-Cinaiyye el-Devliyye, Muakabet Murtekibi el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye, Baskı: 1., Divanu'l-Camiyye Matbaacılığı, Cezayir.
- El-Cevheri, Ebu'l-Nasır İsmail Bin Hammad, (2009), Muhtar Al-Sahhah, Daru'l-Hadis, Kahire.

- El-Cevheri, Mustafa Fehmi, (2003), Usul İlmey el-İcram ve el-İkab, Baskı: 2, Dubai Polis Akademisi, Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri.
- El-Cuburi, Muammer Halit, (2013), el-Suluk el-Lahik Ala İtmam el-Cerşme Fi el-Kanun el-Vad'i ve el-Şeria el-İslamiyye, Baskı: 1., Daru'l-Hamid Kütüphanesi Yayın Ve Dağıtım, Amman, Ürdün.
- El-Dekkak, Muhammed Sait, (1983), Şart el-Maslaha Fi Dava el-Mesuliyye An İntihak el-Şariyye el-Devliyye, El-Dar El-Camiyye Yayın ve Matbaacılık, Beyrut.
- El-Derraci, İbrahim Züheyr, (2005), Cerimet el-Udvan ve Meda el-Mesuliyye el-Kanuniyye el-Devliyye Anha. Baskı: 1., EL-Halebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut.
- El-Duleymi, Amır Ali Semir, (2013), Salahiyet el-Mudde'i el-Am Leda el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye el-Muakkate ve el-Daime (Dirase Kanuniyye), Baskı: 1., Dar Gayda Yayın ve Dağıtım, Amman , Ürdün.
- El-Duleymi, Muhammed Hamze - El-Rifa'i, Lubna Rıyad, (2015), Tarih el-Alem el-Muasır, Baskı: 1, Dar-Gayda Yayın ve Dağıtım, Amman.
- El-Eş'al, Abdullah, (1997), el-Nadariyye el-Amme Lil'Cezaat Fi el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 1., Kahire.
- El-Fadıl, Muhammed, (1965), el-Mebadi el-Amme Fi Kanun el-Ukubat, Baskı: 4.,Dimeşk Üniversitesi Matbaası, Suriye.
- El-Fetlavi, Süheyl Hüseyin, (1986),el-Munaze'at el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Kadisiyye Matbaası, Bağdat.
- El-Feyruz-Ebadi, Mecduddin Muhammed Bin Yakup, (2008), el-Kamus el-Muhit, Baskı: 3, Daru'l-Hadis, Kahire.
- El-Guneymi, Muhammed Talat, (1982), el-Vasit Fi Kanun el-Selam, Baskı: 1.,Daru'l-Maarif Tesisi, İskenderiye.
- El-İşri, Abdulhadi, (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (Hukuksal Çalışma) Havle İlalet el-Mahkeme Bi'l-Umem el-Muttehide ve el-Tadilat el-Muktaraha Ala Meşru el-Nizam el-Esasi, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- El-Kahveci, Ali Abdulkadir, (2001), el-Kanun el-Devli el-Cina'i (Ehem el-Ceraim el-Devliyye, el-Mahakim el-Devliyye el-Cşnaiyye), Baskı: 1., El-Helebi El-Kanuniyye Yayınları, Lübnan.
- El-Kahveci, Ali Abdulkadir, (2008), Şarh Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1., El-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut.
- El-Kebbaş, Hayri Ahmed, (2002), el-Himaye el-Cinaiyye Lil'hukuk el-İnsan, Baskı: 2., Dar el-Cami'iyyin Yayınları, İskenderiye.
- El-Kudat, Cihad, (2009), Derecat el-Tekadı ve İcraatuha Fi el-Maheme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Dar Vail Yayın ve Dağıtım, Amman, Ürdün.
- El-Mavırdi, Ebi'l-Hasan Ali Bin Muhammed Bin Habib, (1989), el-Ahkam el-Sultaniyye ve el-Vilayet el-Diniyye, Baskı: 1, Dar Bin-Kuteybe Kütüphanesi, Kuveyt.
- El-Meczip, Muhammed, (2007), el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 7., EL-Halebi EL-

Hukukiyye Yayınlar, Beyrut.

- El-Mekhzumi, Ömer Mahmud Selman, (2008), el-Kanun el-Devli el-İnsani Fi Dav'i el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Ürdün.
- El-Mellah, Favi, (1994), Sulutat el-Emn ve el-Hasanat ve el-İmtiyazat el-Dublumasiye Fi el-Vaki el-Nadari ve el-Ameli Mukaraneten Bi'Şeria el-İslamiyye, Baskı: 1., Daru'l- Matbuat El-Camiiyye, İskenderiye.
- El-Mesdi, Adul Abdullah, (2002), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye (el-İhtisas ve Kava'id el-İhale), Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- El-Muhtar, Ömer Said Şennan, (2006), el-İlaka Beyne el-Umem el-Muttehide ve el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Daru'l Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- El-Oceli, Salim Muhammed Süleyman, (2000), Ahkam el-Mesuliyye el-Cinaiyye An el-Ceraim el-Devliyye Fi el-Teşriat el-Vataniyye, Baskı: 1, Daru'L-Cemahiriyye Yayın ve Dağıtım, Mısırata, Libya.
- El-Rubey'i, Macit Havi Alvan, (2015), Hazır el-İtcar Bil'Beşer Fi el-Kanun el-Devli (Dirase Mukarene Me'a el-Teşriat el-Vataniyye), Baskı: 1., Arap Araştırma Merkezi Yayın ve Dağıtım, Mısır.
- El-Sa'di, Aabbas Haşim, (2002), Mesuliyyet el-Ferd el-Cinaiyye An el-Cerime el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l- Matbuat El-Camiiyye, İskenderiye.
- El-Seyyid, Gade Kemal Mahmud, (2016), el-Mavkif el-Afriki Min Kararat el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Ticah Afrikiya, Baskı: 1., Maarif Arap Bürosu, Kahire .
- El-Seyyid, Mursid Ahmed - El-Hürmüzlü, Gazi Ahmed, (2002), el-Kada el-Devli Elcinai, Dirase Tahliliyye Lilmahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Bi Yugoslavya Mukarana Mea Mehakim Nurmberg ve Tokyo ve Ruanda, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Ürdün .
- El-Seyyid, Raşad Arif Yusuf, (2011), Mebadi el-Kanun el-Devli el-Am Fi Sevbihi el-Cedit, Baskı: 2, Dar Va'il Yayınları, Amman.
- El-Seyyid, Reşad Arif, (1994), el-Mesuliyye el-Devliyye An Adrar el-Hurub el-İsrailiyye (Birinci Bölüm), Baskı: 1, Daru'l-Furkan Yayın ve Dağıtım, Amman.
- El-Şazili, Futuh Abdullah, (2009), Esasiyyat İlm el-İcram ve el-İkab, Baskı: 2, El-Helebi El-Kanuniyye Yayınları, Beyrut.
- El-Şazili, Futuh Abdullah., (2001), el-Kanun el-Devli el-Cinai, (Evveliyyat el-Kanun el-Devli el-Cinai, el-Nadariyye el-Amme Lil-Cerime el-Devliyye), Baskı: 1., Daru'l-Camiiyye Matbaacılığı, İskenderiye.
- El-Şelalde, Muhammed Fehad, (2005), el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 1., El-Maarif Tesisi, İskenderiye.
- El-Şerefi, Ali Hüseyin, (2009), el-Kanun el-Cinai el-Devli, Baskı: 2., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- El-Şükri, Ali Yusuf, (2003), el-Munaddamat el-Devliyye ve el-İklimiyye ve el-Mutehassisa, Baskı: 2, Dar İtrak Yayın ve Dağıtım, Kahire.

- El-Şükri, Ali Yusuf., (2008), el-Kada el-Cinai el-Devli Fi Alem Mutağayyir, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Amman, Ürdün.
- El-Tahir Mansur, (2000), , el-Kanun el-Devli el-Cinai ve el-Cezaat el-Devliyye, Baskı: 1., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- El-Taravna, Muhammed Selim, (2005), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., İnsan Hakları Çalışmaları Amman Merkezi, Amman, Ürdün .
- El-Tayyip, Varde, (2015), Muktabayat el-Adale Emam el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1, Kanuni Yayınlar Milli Merkezi, Kahire.
- Favkul'ade, Semuhi, (1973), el-Dublumasiyye el-Hadise, Baskı: 1., Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Beyrut.
- Fuad, Mustafa Ahmed, (1987), Fikret El-Zarura Fi el-Kanun el-Devli el-Am, El-Maarif Tesisi, İskenderiye.
- Hakim Antonio Cassese, (2015), el-Kanun el-Cina'i el-Devli, Baskı: 1., Sadır Nashirun Kütüphanesi, Lübnan.
- Halaf, Muhammed Mahmud, (1973), Hak el-Difa'ul-Şari Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, Karşılaştırmalı Analitik Çalışma, Baskı: 1., El-Nahda El-Arabiyye Kütüphanesi, Kahire.
- Hamad, Kıda Necib, (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Nahve el-Adale el-Devliyye, Baskı: 1., EL-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut.
- Hammad, Kemal, (1997), el-Niza el-Muselleh ve el-Kanun el-Devli el-Am, Baskı: 1., Üniversitesi Vakfı Çalışmaları Yayın ve Dağıtım, Beyrut.
- Hammude, Muntasser Said, (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, el-Nadariyye el-Amme Lil-Cerime el-Devliyye, Daru'l Camia El-Cedide Yayınları, İskenderiye.
- Han-Bekke, Ssevsen Temir, (2006), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye Fi Dav'i Ahkam el-Nidam el-Esasi Lil'Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., El-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- Hanefi, Mahmut Muhammed, (2006), Ceraim el-Harp Emam el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- Harb, Ali Cemil, (2010), el-Kada el-Cinai el-Devli, el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l Menhel el-Lübnan, Beyrut
- Harp, Ali Cemil, (2010), el-Nizam el-Cezai el-Devli – el-Ukubat el-Devliyye Zıt el-Duvel ve el-Efrad, Baskı: 1., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- Hasan, Nebil Mahmut, (2008), el-Mesuliyye el-Cinaiyye Lil'kade Fi Zemen el-Nizaat el-Musellehe, Baskı: 1., Dar el-Kutup el-Mısriyye Yayınları, Kahire.
- Hasan, Sait Abdullatif, (2004), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Hicazi, Abdulfettah Beyyumi, (2004), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1, Daru'l-Fikr El-Camii, İskenderiye.

- Homid, Abdulvahap, (1978), el-İcram el-Devli, Kuveyt Üniversitesi Matbaacılığı, Kuveyt.
- Husni, Mahmud Nacip, (1959-1960), Durus Fi el-Kanun el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire .
- Husni, Mahmud Necip, (1989), Şerh Kanun el-Ukubat, Baskı: 6, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Hüseyin, Buşra Selman, (2010), el-İntihakat el-Cinaiyye el-Devliyye Li'Hukuk el-Tıfil, Baskı: 1., El- Halebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut.
- İbrahim, Akram Neş'et, (2008), el-Siyase el-Cinaiyye (Dirase Mukarane), Baskı: 1, Daru'l-Sekafa Yayın ve Dağıtım, Amman.
- İbrahim, Ali, (1997), el-Hukuk ve el-Vacibat el-Devliyye Fi Alemin Mutegayyir, Baskı: 1.,Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- İbrahim, Nebil Mustafa, (2005), Aliyyat el-Himaya el-Devliyye Li Hukuk el-İnsan, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- İsmail, Mustafa Halil, (2008), el-Uubat el-Devliyye el-Gayr Askeriyye Fi el-Kanun el-Devli, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- İtani, Ziyad Fuat, (2009), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Tetavvurat el-Kanun el-Devli el-Cinai, Baskı: 1.,El-Helebi El-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- Kadiri, Hüseyin, (2009),el-Nizaat el-Devliyye (Karşılaştırmalı Çalışma) , Baskı: 1., Dar el-Kutup Yayınları, Amman , Ürdün.
- Kamil, Şerif Seyyid, (2001), el-Himaya el-Cinaiyye Lil'Atfal, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye.Kahire.
- Kasilah, Salih Zeyd, (2009), Damanat el-Himaya el-Cinaiyye el-Devliyye Li Hukuk el-İnsan, Baskı: 1., Daru'l Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Laşin, Eşref Muhammed, (2012), el-Nadariyye el-Amme Lilcerime el-Devliyye (Dirase Tahliliyye Tasiliyye), Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Lutfi, Muhammed, (2006), Aliyyat el-Mulahaka Fi Nitak el-Kanun el-Cinai el-Devli el-İnsani, (Karşılaştırmalı Çalışma), Baskı: 1., Dar el-Fikir ve el-Kanun Yayınları, Kahire.
- Mahmud, Dari Halil, - Yusuf, Basil, (2003), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye- Heymenet el-Kanun Em Kanın el-Heymene, Baskı: 1., Beytu'l- Hikme, Bağdat.
- Mahmud, Mahmud Hicazi, (2007), el-Unf el-Cinsi Zıt el-Mara Fi Evkat el-Nizaat el-Musellehe, Baskı: 1,Daru'-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Mahmut, Ahmed İbrahim, (2009), el-Ceraim Zıd el-İnsaniyye Fi el-Kanun el-Devli, Baskı: 1., el-Halebi el-Kanuniyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- Mantavi, Muhammed Mahmud, (2015), Elhurub el-Ehliyye ve Aliyyat el-Teamul Meaha Vifka el-Kanun el-Devli, Baskı: 1, Hukuki Yayınlar Milli Merkezi, Kahire.
- Martin Shaw, (2017), el-İbade el-Cemaiyye, Çeviri: Muhyiddin Hamidi, Baskı: 1., El-Ubeykan Matbaası, Riyad, Suudi Arabistan.

- Matar, İsam Abdulfettah, (2008), El-Kada El-Cinai El-Devli, Baskı: 1., Daru'l-Camia El-Cedid, İskenderiye.
- Muhammed Ali, Abdurrahman, (2011), İsrail ve el-Kanun el-Devli, Baskı: 1., El-Zeytuna Merkezi Araştırma ve Danışmanlık, Beyrut, Lübnan.
- Muhammed El-Far, Abdulvahid, (1996), el-Ceraim el-Devliyye ve Sultat el-İkab Aleyha, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Muhammed Hamid, Hamid Seyyid, (2016), el-Veciz Fi el-Şerh ve el-Ta'lik Ala Misak el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Vifkan li Ahar el-Ta'dilat,, Baskı: 1., Milli Merkez Hukuki Yayınları, Kahire, Mısır.
- Muhammed, Muhammed Nasır, (2016), el-Himaye el-İcraiyye Emam el-Mahakim el-Devliyye (Dirase Tatbikiyye Ala el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye), Baskı: 1, Arap Araştırma Merkezi Yayın ve Dağıtım, Mısır.
- Muhammed-Heykel, Emced Ahmed., (2009), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Ferdiyye el-Devliyye Emam el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Muhyiddin, Cemal, (2009), el-Ukubat el-İktisadiyye Lil'Umam el-Muttehida, Daru'l-Camia El-Cedide Yayın ve Dağıtım, İskenderiye, Mısır.
- Musa, Muhammed Halili, (2006), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Devruha Fi Himayet Hukuk el-İnsan, Baskı: 1., el-Halebi el-Hukukiyye Yayınları, Beyrut, Lübnan.
- Naddar, Vilyem Necip George, (2009), Mefhum el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye Fi el-Kanun el-Devli, Baskı: 1, Arap Birliği Araştırma Merkezi, Beyrut.
- Nasırı, Meryem, (2011), Faaliyyet el-İkab Ala el-İntihakat el-Cesime Li Kava'id el-Kanun el-Devli el-İnsani, Baskı: 1., Daru'l-Fikr El-Camii, İskenderiye.
- Ramazan, Ömer El-Said, (1999), Şerh Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Ratip, Ayşe Ahmet, (2009), el-Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye ve Mu'akabet Murtekibi el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye, Baskı: 1., Dar el-Nahda el-Arabiyye, Kahire.
- Salih, Nabih, (2004), el-Nadariyye el-Amme Lil Kast el-Cinai (Mukarinen Bikulli Min el-Kasd el-İhtimali ve el-Kasd el-Muteaddi ve el-Kast el-Has), Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Amman.
- Sened, Hasan Said, (2004), el-Himaye el-Devliyye Li Hak el-İnsan Fi el-Selame el-Cesediyye, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Serraj, Abdulfettah Muhammed, (2001), Mebde el-Tekamul Fi el-Kada el-Cinai el-Devli, Baskı: 1., Daru'l Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Surur, Ahmed Fethi, (1972), Usul el-Siyase el-Cinaiyye, Baskı: 1, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Surur, Ahmed Fethi, (1981), el-Vasit Fi Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Baskı: 3., Daru'l- Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Suveylim, Muhammed Ali, (2007), el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye Fi Dav'i el-

- Siyase el-Cinaiyye el-Mu'asira, Baskı: 1., Dar el-Matbu'at el-Camiiyye Yayınları, İskenderiye.
- Süleyman, Abdullah Süleyman, (1992), el-Mukaddimat el-Esasiyye Fi el-Kanun el-Devli el-Cinai, Cezayir Üniversitesi Yayınları, Cezayir.
- Süleyman, Abdullah Süleyman, (1998), Şerh Kanun el-Ukubat (Genel Hukuk), Divan El-Matbuat El-Camiiyye Yayınları, Cezayir.
- Süleyman, Hüseyin Mahmut, (2011), el-Mukata'a el-İktisadiyye Beyne el-Nadariyye ve el-Tatbik, Baskı: 2., Dar el-Fikr el-Camii Yayınları, İskenderiye.
- Şaban, Muhammed Husni Ali, (2010), el-Kada el-Devli el-Cinai Me'a Dirase Tatbikiyye ve Muasira Lilmahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'L-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Şelebi, İbrahim Ahmed, (1987), el-Tandim el-Devli (Dirase Fi el-Nadariyye el-Amme ve el-Munaddamat el-Devliyye), Daru'l- Camiiyye Yayın, Kahire.
- Şemseddin, Eşref Tefvik, (1997), Durus Fi el-Kanun el-Cinai, Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Şemseddin, Eşref Tefvik., (1999), Mebadi el-Kanun el-Cinai el-Devli , Baskı: 2., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Ubeyd, Hasaneyn İbrahim Salih, (1999), el-Cerime el-Devliyye Dirase Tahliliyye Tatbikiyye, Baskı: 2, Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Yeşvi, Linde Muammar., (2008), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye el-Daimi ve İhtisasatuha, Baskı: 1., Daru'l-Sekafe Yayın ve Dağıtım, Amman , Ürdün.
- Yusuf, Muhammed Safi, (2002), el-İtar el-Am Li'kanun el-Devli el-Cinai Fi Dav Ehkam el-Nidam el-Esasi Lil'Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Baskı: 1., Daru'l-Nahda El-Arabiyye, Kahire.
- Yusuf, Yusuf Hasan, (2015), Hukuk Tebadül el-Mescunin Beyne el-Duvel Vifka el-İttifakiyyat el-Devliyye, Baskı: 1, Hukuki Yayınlar Milli Merkezi, Kahire.
- Zeydan, Mis'id Abdurrahman, (2009), Tedahhul el-Umam el-Muttehide Fi el-Nizaat el-Muselehe Gayr Zat el-Tabi el-Devli, Baskı: 3., Daru'L-Kütüp El-Kanuni, İskenderiye.

Çalışmalar, Araştırma ve Makaleler:

- 2011 yılı 1970 sayılı Güvenlik Konseyi kararı uyarınca, Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcı Ofisinin BM Güvenlik Konseyine yönlendirilen ikinci beyanı.
- 8 Mayıs 2017 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısının Suriye ile ilgili BM Güvenlik Konseyi'ne yönlendirdiği beyanı, New York, <https://www.icc-cci.int/legalAidConsultations?name=170509-otp-stat-lib&ln=Arabic>.
- Alvan, Muhammed Yusuf, İhtisas el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Hukuk ve Güvenlik Dergisi, Dubai Polis Fakültesi, Birleşik Arap Emirlikleri, Yıl: 10., Sayı: 1., Ocak 2002.

- Alvan, Muhammed Yusuf,(2001) el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye, Uluslararası Kızıl Haç Komisyonunun Düzenlediği Siminere Sunulan Uluslararası Ceza Makemesi İle İlgili Araştırma, Dimeşk, 3-4 Ekim.
- Atlam, Hazim Muhammed, (2007), Nidam el-İhale İla el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Fikir Dergisi, Sayı: 2.,Hukuk ve Siyasi Bilimler Fakültesi, Muhammed Hider Üniversitesi, Biskra, Cezayir, Mart 2007.
- Avad, Muhammed Muhyiddin, Dirasat Fi el-Kanun el-Devli el-Cinai, İktisad ve Hukuk Dergisi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi, Sayı: 3.,Yıl: 35., Haziran, 1965 .
- BBC Arabic Kanalı'nda: "el-İttihad el-Afriki Yukarrir el-İnsihab el-Cema'i Min el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye" Başlığı Altında Yayınlanan Bir Makale, İnternet Üzerinden 1 Şubat 2017'de Yayınlandı: <http://www.bbc.com/arabic/world-38829362>.
- BBC Arabici Kanalı'nda: "el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Tütalib Emir el-Harb Fi Afrikiya Bi Defi Tavidat Li Dahayah" Başlığı Altında Yayınlanan Bir Makale, İnternet Üzerinden de 24 Mart 2017 Tarihinde Yayınlandı, <http://www.bbc.com/arabic/world-39378115>.
- Bugünün Haberleri Kanalında: "Hadihi el-Duvel el-Afrikiyye İnsehebet Min el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye" Başlığı Altında Yayınlandı, İnternet Üzerinden 25 Kasım 2016 tarihinde Yayınlandı: <http://www.akhbarelyoum.dz/ar/200239/195805>.
- Deco, Emmanuel., Tarif El-Cezaat El-Taklidiyye Nitakuha ve Hasaisuha, Uluslararası Kızıl Haç Dergisinden Derleme, Cilt: 90, Sayı: 870, Haziran 2008.
- El- Rashidi, Medus Felah, Aliyyet Tahdid el-İhtisas ve İn'ikadihi Fi Nadar el-Ceraim el-Devliyye Vifkan Li İttifak Roma Am 1998, Hukuk Dergisi, Kuveyt Üniversitesi, Yıl: 27, Sayı: 2., 2003.
- El- Ukayli, Tarık,- El-Kabi, Salah Numan., Dirase Mkarane Li Ba'dNemazic el-Hisar ve Muvacehet el-Teheddi el-İktisadi, Yarmuk DergisindeYayınlanan Bir Makale, Sayı: 39, Yıl: 1993, Bağdat.
- El-Buhayri, Yusuf, Teda'iyat Mutalebet el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Li Libya Bi Teslim Seyf el-İslam elKazzafi, İnternet üzerinden yayınlanan bir makale, 27/07/2013.<http://www.hibapress.com/details-7179.html>.
- El-Fetlavi, Sabah Kerim - Casim, İman Nısayyif, (2007), Mukarrarat Mu'temar el-Sulh Lil-İmbiratoriyye el-Almaniyye Fi Am 1919 (Dirase Tahliliyye), Kufa Araştırma Merkezinde Yayınlanan Hukuk Tezi, Kufa Üniversitesi, Sayı: 6.
- El-Kudsi, Bari'a, (2004), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye Tabiatuha ve İhtisatuhu Mevkif el-Vilayat el-Muttehide el-Amrikkiyye ve İsrail Minha, Hukuk ve Ekonomik Bilimleri Dimeşk Dergisi, Cilt: 20., Sayı: 2.
- El-Kutayfi, Abdulhüseyin, el-Mukata'a el-İktisadiyye Fi el-İlakat el-Devliyye, Uluslararası Politika Dergisinde Yayınlanan Bir Araştırma ,Sayı: 7., Yıl: 1967, Kahire.
- El-Raci, Muhammed, el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye ve Devruha Fi Himayet Hukuk el-İnsan, Arap Geleceği Dergisinde Yayınlanan Hukuki Araştırma, Arap Birliği Araştırma Merkezi, Lübnan, Haziran / 2015.
- El-Şükri, Ali Yusuf, (2006), el-Hasais el-Muştereke Lil'Mahakim el-Cinaiyye el-Devliyye el-Muakkate, Sosyal Bilimler El-Muhtar Dergisi, Ömer El-Muhtar Üniversitesi, Libya, Sayı: 3.
- El-Taravna, Muhalled, (2003), el-Kada el-Cinai el-Devli, Hukuk Dergisinde Yayınlanan Bir Makale, Kuveyt Üniversitesi, Sayı: 3., Eylül.

- El-Yazci, Emel, el-Mahakim el-Cinaiyye el-Hassa, Uluslararası Arap Seminerine Sunulan Bir Çalışma Kağıdı, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Amman,18/12/2000.
- Ganim, Muhammed Hafız, (1962), el-Mesuliyye el-Devliyye, Arap Araştırma ve Çalışmalar Enstitüsü, Hukuk Araştırma Bölümü Öğrencilerine Açıklanan Dersler, Kahire.
- Georgi, Hhani Fethi, (1999), el-Hibra el-Tarihiyye Li İnşa Nizam Daim Lil'adale el-Cinaiyye el-Devliyye Fi Kadaya Hukuk el-İnsan, İnsan, İnsan Hakları Arap Örgütü Tarafından Yayınlanan Dergi, Yayın: 5., Mısır.
- Hac Süleyman, Ahmed Sabus, El-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve el-Duvel el-Arabiyye, İnternet Üzerinden Yayınlanan Hukuki Araştırma, Silalı Çatışmalar ve Hukuk ile İlgili Yaz Okulu Çalışmaları Dizisi, Lübnan, Beyrut, Şubat, 2012.
- Hamid, Haydar Abdurrazzak, (2009), el-Mehavif el-Devliyye Min el-indimam Li el-Mahkeme el-Devliyye el-Cinaiyye, Sosyal Bilimler Diyala Dergisinde Yayınlanan Bir Hukuki Araştırma, Milli Eğitim Fakültesi, Diyala Üniversitesi, Sayı: 41., Diyala, Irak.
- Hortenseea De -T.- Guterres, Bussi, (2006), el-İlaka Beyne el-Kanun el-Devli el-İnsani ve el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devli, Uluslararası Kızıl Haç Dergisinden Derleme, Sayı: 861.
- Human Rights Watch: el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye: Emir Tevkif el-Beşir Bi Mesabet İnzar Li el-Zuama el-Musi'in, Başlığı Altında İnternet Üzerinden Yayınlanan Bir Makale, 4 Mart 2009.
<https://www.hrw.org/ar/news/2009/03/04/235733>.
- İdris Lekrini: el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Afrika, İnternet Üzerinde Yayınlanmış Bir Makale, 28/10/2016,
<https://al-ain.com/article/africa-and-the-international-criminal-court>.
- İtani, Ziyad Fuat, (2009), el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye el-Neş'e el-İhtisat el-Ehdaf, İnternet Üzerinden Yayınlanan Bir Araştırma, Güvenlik Bilimleri Naif Arab Üniversitesi, Riyad, Suudi Arabistan.
- Muhammed Cafer, Ali, (2005), Mahkemet el-Ceza el-Devliyye Fi Muvacehet el-Kadaya el-Saba, Hukuk ve Güvenlik Dergisi, Dubai Polis Akademisi, Sayı: 1., Yıl: 13., Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri.
- Muhammed, Tacir, (2009), Kira'a Kanuniyye Fi Muzekkiret İ'tikal el-Reis el-Sudani (Ömer el-Beşir), Siyasi Ekonomik ve Hukuki Bilimler Cezayir Dergisi, Hukuk Fakültesi, Cezayir, Sayı: 3.
- Muhammed-Ali, Muhammed Muharram, Mavkif el-Teşriat el-Vataniyye Min el-Ceraim el-Dahile Fi İhtisat el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Uluslararası Hukuk Mısır Caimesinin Onuncu Kongresine Sunulan Çalışma Kağıdı, Kahire, Aralık 2001.
- Ortadoğu Dergisinde: "Temarrud Afriki Ala el-Cinaiyye el-Devliyye" Başlığı Altında 13847 Sayısında Yayınlanan Bir Makale, İnternet Üzerinden 26 Kasım 2016 tarihinde yayımlandı: <http://aawsat.com/home/article/769831>.
- RT Rus Haber Kanalında: "Rusya Tetebarra Min el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye." Başlığı Altında Yayınlanan Bir Makale, 16/11/2016 İnternet Üzerinden Yayınlandı: <https://arabic.rt.com/news/849907>.
- Sasha Rolf Lauder, el-Tabi'ul Kanuni Li'l Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye ve Nuş'u Anasır Fevka el-Vataniyye Fi el-Kada el-Cinai el-Devli, Uluslararası Kızılhaç Dergisinden Derlenmiş, 2002.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Ofisi tarafından yayınlanan Haftalık brifing, 15-20 Eylül 2011, Sayı: 92.

Zevakiri, El-Tahir,- Lekhdari, Abdulmecid, (2013),el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye Lil'ferd, Sosyal Bilimler Dergisi, Muhammed Khidar Üniversitesi, Cezayir, Sayı: 32.

Tezler:

Doktora Tezi:

Ebu-Rukbe, Rami Ömer, (2007), el-Ceraim Zıt el-İnsaniyye el-Ahkam el-Mavduiyye ve el-İcramiyye, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi

El-Alusi, Usama Sabit, (1996), el-Mesuliyye el-Devliyye An el-Ceraim el-Muhille Bi'silm el-İnsaniyye ve Emnihe, Uluslararası Hukukta Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Bağdat Üniversitesi.

El-Azzavi, Yunus, (1970), Muşkilet el-Mesuliyye el-Cinaiyye el-Şaysiyye Fi el-Kanun el-Devli, Doktora Tezi, Tennessee Amerika Üniversitesi, Şefik Matbaası, Bağdat.

El-Dabbagh, Hayriyye Mes'ut, (2010), Mebde el-Kadı el-Tabii Fi Dav'i Ahkam el-Nidam el-Esasi Li el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

El-Duleymi, Faris Ahmed, (2012), Mesuliyet Kuvvat el-İhtilal el-Ancilo-Amriki An İntihak Kavaid el-Kanun el-Devli el-İnsani Fi el-Irak, Doktora Tezi, Arap Araştırma ve İnceleme Enstitüsü, Arap Birliği Örgütü, Mısır.

El-Rifai, Ahmad Abdulhamid, (2004), el-Nadariyye el-Amme Li'lmesuliyye el-Cinaiyye el-Devliyye, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

El-Savi, Muhammed Mansur, (1984), Ehkam el-Kanun el-Devli Bi-Mukafehet el-Ceraim Zat el-Tabia el-Devliyye, Doktora Tezi, İskenderiye Üniversitesi.

El-Şeyha, Husam Ali Abdulhalık, (2001), el-Mesuliyye ve el-İkab An Ceraim el-Harb, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

Muhammed Sait, Muhammed Adil, (2008), el-Tathir el-Irki, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, İskenderiye Üniversitesi.

Muhammed, Mahfuz Seyyid Abdulhamid, (2009), Devr Mahkemet Mucrimi el-Harb Fi Yugoslavya el-Sabika Fi Tatavvur Ahkam el-Kanun el-Devli el-İnsani, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, El-Mansura Üniversitesi, Mısır.

Mursi El-Zeyyat, Eşref Abdulaziz, (2011), el-Mesuliyye el-Devliyye Li'ruasa'i el-Duvel, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

Shibl, Bedreddin, (2009), el-Himaya el-Devliyye el-Cinaiyye Li Hukuk el-İnsan ve Hurriyyatihi el-Esasiyye, Doktora Tezi, Hukuk ve Siyasi Bilimler Fakültesi, Hukuk Bölümü, Muhammed Khider Üniversitesi, Biskera, Cezayir.

Tunisi, Bin Amır, (1989), Esas Mesuliyet el-Devle Esna el-Silm Fi Dav'i el-Kanun el-Devli el-Muasır, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

Yunus, Mustafa Muhammed, (1985), el-Nadariyye el-Amme Li'Adam el-Tedahhul Fi Şu'un el-Duvel, Doktora Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

Yüksek Lisans Tezi:

Beni-Fadıl, Ala Basim Suphi, (2011), Damanat el-Muttehem Emam el-Mahkeme el-Cinaiyye el-Devliyye, Genel Hukukta Yüksek Lisans Tezi, EL-Necah Üniversitesi.

Bin Ferdiyye, Muhammed, (2008), el-Mesuliyet el-Cinaiyye el-Devliyye Lil'afraad An Ceraim el-Tazib Mea Dirase Li Cerimet el-Tazib Fi Sicn Ebu Garib, Yüksek Lisans Tezi, Arap Araştırma ve İnceleme Enstitüsü, Arap Birliği Örgütü, Kahire.

Hamide, Zeynep, (2012), el-Mesuliyet el-Cinaiyye el-Devliyye Lil'ferd ve Tatbikatuha Fi el-Kada el-Cinai el-Devli Ala Kadıyyet Binuşeh, Uluslararası Hukuk İlişkilerinde Yüksek Lisans Tezi, Zeyn Aşur Üniversitesi, Cezayir.

Kemali, Amuhammed, (2006), el-Mesuliyet el-Ferdiyye el-Cinaiyye Fi Dav'i el-Kanun el-Devli el-Muasır, Yüksek Lisans Tezi, Hukuk Fakültesi, Kahire Üniversitesi.

Radiyye, Mizyan, (2006), Esbab el-İbaha Fi el-Kanun el-Devli el-Cinai, Yüksek Lisans Tezi, Hukuk Fakültesi, Kusantiniyye Üniversitesi, Cezayir.

Selim, Solaf, (2006), el-Cezaat el-Devliyye Gayr el-Askeriyye, Yüksek Lisans Tezi, Blida Saad Dahlab Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Cezayir.

Kanunlar ve Antlaşmalar:

1945 yılı 10 sayılı Almanya'yı Denetleme Kanunu Gereğince Kurulan Uluslararası Askeri Ceza mahkemesi Statüsünü.

1945 yılı Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsünü.

1946 yılı Uzak Doğu Tokyo Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü.

1954 yılı İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısı.

1991 yılı İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısı.

1993 yılı Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü.

1994 yılı Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü.

1995 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonunun Yıllığı, Cilt: 2., Bölüm: 1., Kırk Yedinci Oturumu Belgeleri, Birleşmiş Milletler, Belge İsmi: A/CN.4/SER.A/1995/Add.1 (Part.1).

1996 yılı İnsanların Barış ve Güvenliğini İhlal Eden Suçlar Yasası Tasarısı.

1998 yılı Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünü.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21/11/1947 Tarihli 177 Sayılı Kararı.

Birleşmiş Milletler Şartının.

BM Güvenlik Konseyinin 12/07/2002 Günü 4572 Sayılı Oturumunda 1422 Sayılı Kararı, Belge No. S/RES/1422(2002).

BM Güvenlik Konseyinin 5 Haziran 2012 gününde New York'ta 6778 Sayılı Oturumu, Bu Oturumda Sudan Sorunu Tartışıldı.

Havliyyet Lucnet el-Kanun el-Devli, Bölüm: 1., Yıl: 1950.

Uluslararası Hukuk Komisyonu Raporu, Meşru Mesuliyet el-Duvel An el-Afal Gayr el-Meşrua Devliyyen, Belge Sayısı: 589/ 56/ A, 26/Kasım/2001.

Uluslararası Hukuku Komisyonunun Rapor Tasarısı, Kırk Sekizinci Oturumu, Belge Sayısı: (A/CN.4 / L527 / Add.9), Birleşmiş Milletler, 1996.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Muntasser AL-MASHHADANI

Doğum Yeri ve Yılı : Bağdat - 1980

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : Türkçe - İngilizce

E-posta : Muntasser22@gmail.com

Eğitim Durumu : Bağdat Üniversitesi - Hukuk Fakültesi - Irak - 2003